

BIBLIOGRAFIA

- 613 przykazań judaizmu oraz Siedem przykazań rabinicznych i Siedem przykazań dla potomków Noacha, oprac. E. Gordon, Kraków 2 2013.
- A History of Israel and the Holy Land*. Ed. by M. Avi-Yonah, New York 2001.
- A History of the Jewish People*, Cambridge 9 1994.
- A treasury of Jewish Folklore*, red. N. Ausubel, New York 1948.
- A. Cohen, *Talmud. Syntetyczny wykład na temat „Talmudu” i nauk rabinów dotyczących religii, etyki i prawodawstw*, przeł. R. Gromacka, Warszawa 1995.
- Aartun K., *Studien zum Gesetz über den grossen Versöhnungstag Lv 16 mit Varianten/ Ein ritualgeschichtlicher Beitrag*. *Studia Theologica – Nordic Journal of Theology* 34,2(1982)73–109.
- Abecassis D., *Reconstructing Rashi's Commentary on Genesis from Citations in the Torah Commentaries in the Tosafot*, Quebec 1999.
- Abel F. M., Vincent L.H., *Hébron*, Paris 1923.
- Abel F.M., *Géographie de la Palestine*, t. I – Paris 1933, t. II – Paris 1938.
- Abel F.M., *Histoire de la Palestine depuis la conquête d'Alexandre jusqu'à l'invasion arabe*, t. II, *De la guerre juive à l'invasion arabe*, Paris 1952.
- Abel F.M., *Topographie du siège de Jérusalem en 70*, *Revue Biblique* 56(1949) 238–259.
- Abel F.M., *Une croisière autour de la Mer Morte*, Paris 1911.
- Abel F.M., Vincent L.H., *Betléem*, Paris 1914.
- Abel F.M., Vincent L.H., *Emmaüs*, Paris 1932.
- Abel F.M., Vincent L.H., *Hébron*, Paris 1923.
- Abel F.M., Vincent L.H., *Jérusalem nouvelle*, Paris 1914–26.
- Aberbach M., *Did Rabban Gamaliel II. Impose the Ban on Rabbi Eliezer ben Hycanus?*, 1963.
- Aberle A., *Ueber den Statthalter Quirinius*, *Theologische Quartalschrift* 47(1865) 103–148.
- Abrahams I., *Jewish Life in the Middle Ages*, New York 1975 (*Życie codzienne Żydów w średniowieczu*, tł. B. Gadomska, Warszawa 1996).
- Abramowiczówna R., *Słownik grecko-polski*, t. 1–4, Warszawa 1958.
- Abramson G. (red.), *The Blackwell Companion to Jewish Culture*, Oxford 1989.
- Abusch R., *Negotiating Difference: Genital Mutilation in Roman Slave Law and the History of the Bar Kochba Revolt*, [w:] P. Schäfer (ed.), *The Bar Kochba War Reconsidered*, Tübingen 2003, ss. 71–91.
- Achtemeier P.J. (red.), *Encyklopedia biblijna*, tł. E. Szymula i in., Warszawa 2004.
- Ackroyd P.R., *Exile and Restoration*, Philadelphia 1968.
- Aczel A.D., *Tajemnice alefów. Matematyka, kabała i poszukiwania nieskończoności* (Nowe horyzonty), przeł. T. Hornowski, Poznań 2002.

- Adamczyk–Garbowska M., Kopciowski A., Trzcíński A. (oprac.), *Tam był kiedyś mój dom... Księga Pamięci Gmin Żydowskich*, Lublin 2009.
- Adamiak E., *Kobiety w Biblii. Stary Testament*, Kraków 2006.
- Adamiak E., *Milcząca obecność*, Warszawa 1999.
- Adamski M., *Palestyna — ojczyzna proroków. Topografia biblijnych krain geograficznych*, *Scriptura Sacra* 17(2013)125–143.
- Adinolfi M., *Il femminismo della Bibbia*, Roma 1981.
- Adler R., *Tum'ah and Taharah: Ends and Beginings*, [w:] *The Jewish Woman*, red. E. Koltun, New York 1976.
- Aegypten*, Text: B.L. Begelsbacher–Fischer und A. Hottinger, Fotos: M. Bruggmann, Zürich 1985.
- Aföldy G., Flasher H., *Antike Sklaverei. Widersprüche, Sonderformen, Grundstrukturen*, 1988.
- Aföldy G., *Bevölkerung und Gesellschaft der römischen Provinz Dalmatien*, Budapest 1965.
- Aföldy G., *Römische Sozialgeschichte*, Augsburg–Stuttgart 1983.
- Aföldy G., *Städte, Eliten und Gesellschaften in der Galia Cisalpina. Epigraphisch–historische Untersuchungen*, Stuttgart 1999.
- Afterman A., *Devekut: Hitkashrut Intimit Ben Adam La Makon ba–hagut ha–yehudit bi–yeme ha–benayim*, Los Angeles 2011.
- Afterman A., *The Rise of the Holy Spirit in Sixteenth–Century Kabbalah*, *Harvard Theological Review* 115(2022)219–242.
- Agnon Sz.J. (Red.), *Moaus Zur, ein Chanukabuch*, Berlin 1928.
- Agnon Sz.J., *Jamim noraim*, Tel Awiw 1973.
- Agnotelli G., *Le piante che rodanno la saluti*, Roma 1950.
- Aharoni Y., Ahituv S., *The Jewish People: An Illustrated History*, New York 2006.
- Aharoni Y., Avi–Yonah M., *Der Bibelatlas. Die Geschichte des Heiligen Landes 3000 Jahre v. Chr. Bis 200 Jahre n. Chr. Mit kommentieredem Text*, Hamburg 1982.
- Aharoni Y., Avi–Yonah M., Rainey A.F., *Ze'ev Safrai, The Macmillan Bible Atlas*, New York 2003.
- Aharoni Y., Avi–Yonah M., *The Macmillan Bible Atlas*, Londyn 1977.
- Aharoni Y., *Das Land der Bibel. Eine historische Geographie*. Mit einem Vorwort von Volkmar Fritz. Uebersetzt von Almut L., Neukirchen–Vluyn 1984.
- Aharoni Y., *Die Schiffsterminologie des Alten Testaments*, Aimé–Giron 1914.
- Aharoni Y., S. Ahituv, *The Jewish People: An Illustrated History*, New York 2006.
- Aharoni Y., *The Caves of Nahal Hever*, *Atiqot* III (1961)148–162.
- Ahlström G.W., *Royal Administration and National Religion in Ancient Palestine*, Leiden 1982.
- Aho J.A., *Religious Mythology and the Art of War. Comparative Religious Symbolism of Military Violence*, Westport 1981.
- Albeck Ch., *Einführung in die Mischna*, Berlin–New York 1971.

- Albeck Ch., *Szisz Sidre Miszna* (hebr. Sześć Porządków Miszny), Jeruzalaim (Jerozolima) 2008.
- Alberktson B., *History and the Gods*, Lund 1963.
- Albertz R., *Religionsgeschichte Israels in alttestamentlicher Zeit*, 2 t., Göttingen 1992,
- Albrecht W.F., *From the Stone Age to Christianity Monoteisme and the Historical Process*, Garden City 1957.
- Albright W., *The Predeuteronomic Primeval History (JE) in Gen 1–11*, Journal for the Biblical Literature (1939)nr 58, s. 91–103.
- Albright W.F., *Archeology and the Religion of Israel*, Baltimore 3 1953.
- Albright W.F., *Archeologia Palestyny*, Warszawa 1964).
- Albright W.F., *Die Religion Israels im Lichte der archäologischen Ausgrabungen*, München–Basel 1956.
- Albright W.F., *New Horizons in Biblical Research*, Londyn 1966.
- Albright W.F., *The Bible and the Ancient Near–East*, New York 1961.
- Albright W.F., *Od epoki kamiennej do chrześcijaństwa*, tł. E. Zwolski, Warszawa 1967.
- Albright W.F., *Yahweh and the Gods of Canaan*, London 1968.
- Aleksium N., *Dokąd dalej? Ruch syjonistyczny w Polsce 1945–1950*, Warszawa 2002.
- Alexander D. i P., *Przewodnik po Bblii*, Warszawa 1996.
- Alexander P.J., *Letters and Speeches of the Emperor Hadrian*, Harvard Studies in Classical Philology 49 (1938) 141–177.
- Alexandre M., *Imagini di donna ai primi tempi della christianità*, [w:] G. DUBY, M. Perrot, *Storia delle donne*, b.m.w. 1990, 1, 465–513.
- Alföldy G., *Historia społeczna Starożytnego Rzymu*, przekł. A. Gierlińska, Poznań 2003.
- Allen N.J., Callan H. u. a., *Early Human Kinship*, Oxford 2008.
- Allgeier A., *Biblische Zeitgeschichte in den Grundlinien dargestellt*, Freiburg i.Br. 1937.
- Allmen J.J. von, *La coppia cristiana in San Paolo*, Torino 1968.
- Alltagsleben in biblischer Zeit*. Eine Dokumentation in Wort und Bild, Gütersloh 1974.
- Almog O., *Wielokulturowy Izrael*, Warszawa 2011.
- Alon A., *300 mild flowers of Israel*, Steimatzky 1993.
- Alon A., *Flora en fauna in het land von de Bijbel*, Zutphen 1981.
- Alon A., *The Natural History of the Land of the Bible*, New York 1978.
- Alon G., *Studies in Jewish History of the Second Temple, Mishnah and Talmud*, Tel Aviv 2 1961.
- Alon G., *The Jews in their Land in the Talmudic Age (70–640 C.E.)*, vol. 2, Jerusalem 1984.

- Alon G., *The strategol in the Palestina. Cities During the Roman Epock*, [w:] tenże, *Jesus, Judaism and the Classical World*, Jerusalem 1977, s. 458–475.
- Alpert F., *Getting Jerusalem Together. Your Historical Guide to Jerusalem Throughout the Ages*, Jerusalem 1984.
- Alt A., *Die Herkunft der Hyksos in neuer Sicht*, Berlin 1954.
- Alt A., *Die Ursprünge des israelitischen Rechts*, München 1953.
- Alt A., *Essays on Old Testament History and Religion*, New York 1968.
- Alt A., *Geschichte und Altes Testaments*, Tübingen 1954.
- Alt A., *Grundfragen der Geschichte des Volkes Israel*, München 1970.
- Alt A., *Kleine Schriften zur Geschichte des Volkes Israel*. München 1953.
- Altaner B., *Patrologia. Życie, pisma i nauka ojców Kościoła*, Warszawa 1990.
- Altbauer M., *Wzajemne wpływy polsko-żydowskie w dziedzinie językowej*, Kraków 2002.
- Alter R., *The Art of Biblical Narrative*, New York 1981.
- Alter R., *The David Story. A Translation with Commentary of 1 and 2 Samuel*, New York 1999.
- Altes Testament*, Red. H.J. Boecker, Neukirchen–Vluyn ⁵ 1996.
- Altheim F., *Die Araber in der alten Welt*, Berlin 1964–69.
- Altheim F., *Griechische Götter im alten Rom*, Giessen 1930.
- Altheim F., *Römische Religionsgeschichte*, Berlin ² 1956.
- Altheim F., Stiehl R., *Christentum am Roten Meer*, Berlin 1971–1973.
- Altmann A., *Moses Mendelssohns Frühschriften zur Metaphysik*, Tübingen 1969.
- Ameisenowa Z., Mainland W.F., *The Tree of Life in Jewish Iconography*, Journal of the Warburg Institute 2,4(1939)326–345.
- Amielańczyk K., *Lex Cornelia de sicariis et veneficis*, Annales Universitatis Marie Curie-Skłodowska XLIII(1996)273–296.
- Amiot F., *Evangiles Apocryphes*, Paris 1952.
- Amiot F., Walker A., *Apocryphal Gospels, Acts and Revelations*, Edinburgh 1922.
- Amir Y., *Die hellenische Gestalt des Judentums bei Philon von Alexandrien*, Neukirchen–Vluyn 1983.
- Ammianus Marcellinus, *Dzieje rzymskie*, przeł. I. Lewandowski, Warszawa 2001.
- Amraamowitsch Chwolson D., *Das letzte Passahmal Christi und der Tag seines Todes*, Petersburg 1892.
- An Introduction to the History and Sources of Jewish Law*, Oxford 1996.
- Anati E., *Palestine before the Hebrews*, London 1963.
- Anchor Bible Dictionary*, red. D. N. Freedman i in., New York 1992.
- Ancient Near Eastern Texts relating of the Old Testament*. Ed. by J. B. Pritchard, ² 1955.
- Andersen A.D., Forbes A.D., *The Vocabulary of the Old Testament*, Roma 1989.
- Andiñach P.R., *Dina, una mujer víctima de violencia sexual y étnica: estudio preliminar de Génesis 34*, Revista Bíblica 66/1(2004)37–52.

- Andre–Salvini B., *Ludy starożytnego Wschodu*, tł. E. Sadowska, Warszawa 1991.
- Andrej I., *Matrilinere Gesellschaften. Eine Untersuchung aus ethnologischer und historischer Sicht*, Wien 1998.
- Antisemitism. A History Portrayed*, Amsterdam 1993.
- Antologia bioetyki*, T. 1: *Wokół śmierci i umierania*. T. 2: *Początki ludzkiego życia*, red. W. Galewicz, Kraków 2009–2010.
- Antos E., Zelman M., *Kulturowe i religijne uwarunkowania przeszczeplania narządów w Polsce i na świecie*, *Journal od public health, nursing and medical rescue* 1(2012)7-13.
- Antweiler A., *Zölibat. Ursprung und Geltung*, München 1969.
- Antysemityzm w Polsce. Praktyczny przewodnik*, pr. zbior., Warszawa 2023.
- Apokryfy Nowego Testamentu*, Ewangelie. Red. M. Starowieyski, 1–2, Lublin 1980.
- Apokryfy Starego Testamentu*, red. R. Rubinkiewicz, Warszawa 2006.
- Appian z Aleksandrii, *Historia rzymska*. Tł. i opr. L. Piotrowicz, t. 1–3, Wrocław 2004.
- Applebaum S., *Judaea in Hellenistic and Roman Times: Historical and Archeological Essays*, Leiden 1989.
- Applebaum S., *Prolegomena to the Study of the Second Jewish Revolt (A.D. 132–135)*, Oxford 1976.
- Approaches to Judaism in medieval times*, red. D. R. Blumenthal, Chico 1985.
- Aqua A. Del, *Los evangelios de la infancia. Verdad historica e verdad teologica*, *Razon y Fe* 230(1994)381–399.
- Araszczuk S., *Teologia święta*, [w:] *Misterium Chrystusa w Roku Liturgicznym*. Red. J. Nowak, Poznań 2012, s. 161–173.
- Archäologisches Lexikon zur Bibel*. Hrsg. v. A. Negew, München 1972.
- Archeologia Palestyny*, pod. red. L.W. Stefaniaka, Poznań 1973.
- Archeologie zur Bibel. Kustschätze aus den biblischen Ländern*, Mainz 1982.
- Archutowski J., *Niewola babilońska*, Kraków 1935.
- Archutowski J., *Prorok Amos. Życie i nauczanie*, Kraków 1939.
- Arcus I.G., *Rituals of Childhood: Jewish Acculturation in Medieval Europe*, Yale 1996.
- Ardley N., *Instrumenty muzyczne. Od pierwszych bębnów do syntezatorów – historia, budowa, brzmienie*, Warszawa 1992.
- Arendt H., Auden W.H., *Drut kolczasty*, tł. P. Nowak, Warszawa 2011.
- Arendt H., *Kondycja ludzka*, tł. A. Łagodzka, Warszawa 2010.
- Arendt H., *Korzenie totalitaryzmu*, tł. M. Szawiel, D. Grinberg, Warszawa 1993.
- Arendt H., *O rewolucji*, tł. M. Godyń, Warszawa 2003.
- Arendt H., *Pisma żydowskie*, tł. M. Godyń, P. Nowak, E. Rzanna, wstęp i opr. P. Nowak, Warszawa 2012.
- Arendt H., *Rozumienie a polityka*, tł. J. Sieradzki, *Literatura na Świecie* 1985, nr 6.
- Arenhoevel D., *So wurde die Bibel. Ein Sachbuch zum A. T.*, Stuttgart 1981.

- Arens A., *Die Psalmen im Gottesdienst des Alten Bundes*, Trier 1961.
- Ariel D.T., *A Suvrey of Coin Finds in Jerusalem (until the End of the Byzantine Period)*, *Liber Annuus* 32(1982)273–326.
- Armstrong K., *Jerozolima , Miasto trzech religii*, Warszawa 2000.
- Arnaud D., *Starożytny Wschód. Od wprowadzenia pisma do Aleksandra Wielkiego*, Warszawa 1982.
- Arndt M., *Przymierze z Noem (Rdz 9,1–17)*, *Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego* 12(1987)99–110.
- Arnold B. T., *Who were the Babylonians?*, Atlanta 2005.
- Aron R., Malka V., Neher A., *Le Judaisme*, Paris 1977.
- Aronson S., *David Ben–Gurion and the British Constitutional Model*, *Israel Studies* 3.2(1998)193–214.
- Arrian. *Anabasis of Alexander*, Harmondsworth 1976.
- Arrian. *The Campaigns of Alexander*, Harmondsworth 1976.
- Ascher M., *Twelve Women of the Old Testament*, New York 1963.
- Ashley J.R., *The Macedonian Empire. The Era of Warfare under Philip II and Alexander the Great, 359–323 B.C.*, North Carolina–London 1998.
- Aslan R., *Zealot: the life and times of Jesus of Nazareth*, London 2013.
- Assmann J., *Die Mosaische Unterscheidung oder der Preis der Monotheismus*, München 2004.
- Assuntino R., Goldman W., Strażnik. *Marek Edelman opowiada*, Kraków 2006.
- Asz S., *Kidusz ha–szem*, Wrocław 2003.
- Asz Sz., *Marie, mère de Jésus*, Paris 1951.
- Asz Sz., *Mąż z Nazaretu*, tłum M. Friedman, Wrocław 1990.
- Atlas biblijny*. Praca zbiorowa, Warszawa 1991.
- Atlas historii biblijnej*, tł. E. Czerwińska, Warszawa 2009.
- Atlas historii starożytnej*, L. Piotrowicz, Warszawa–Wrocław 1993.
- Atlas historii Żydów polskich*, red. W. Sienkiewicz, Warszawa 2010.
- Atlas miejsc biblijnych*, red. Barry J. Beitzel, Warszawa 2008.
- Atlas of Israel*, Jerusalem 1956.
- Atlas zur Bibel*. Hrsg. v. H. H. Rowley, Brockhaus¹⁰ 1986.
- Attridge H.W., *How the Scrolls Impacted Scholarship on Hebrews*, [w:] *The Bible and the Dead Sea Scrolls. The Princeton Symposium on the Dead Sea Scrolls, III, The Scrolls and Christian Origins*, red. J.H. Charlesworth, Waco 2006, 203–230.
- Aubert J.M., *La donna. Antifeminismo e cristianesimo*, Assisi 1976.
- Aubert J.M., *La femme*, Paris 1975.
- Auguet R., *Kaligula czyli władza w ręku dwudziestolatka*, tł. W. Gilewski, Warszawa 1990,
- Auguet R., *Le juif errant*, Paris 1977.
- Augustyn św., *Objaśnienie psalmów. Ps 103–123*, tł. J. Sulowski, oprac. E. Sta-

- nula, Warszawa 1966.
- Auld A.G., *Kings without Privilege: David and Moses in the Story of the Bible's Kings*, Edinburgh 1994.
- Auld A.G., M. Steiner, *Jerusalem I: From the Bronze Age to the Maccabees*, Macon 1996.
- Auld A.G., *The Former Prophets: Joshua, Judges, 1–2 Samuel, 1–2 Kings*, [w:] S.L. McKenzie, M. P. Graham (red.), *The Hebrew Bible Today. An Introduction to Critical Issues*, Louisville 1998, s. 53–68.
- Aurenhammer H., *Lexikon der christlichen Ikonographie*, Wien 1959 ff.
- Auschwitz — nazistowski obóz śmierci, pod. Red. F. Pipera, T. Świętockiej, Oświęcim 1998.
- Austin M.M., *The Hellenistic World from Alexander to the Roman Conquest: A Selection of Ancient Sources in Translation*, Cambridge 1981.
- Ausubel N., *Pictorial History of the Jewish People*, New York 1954.
- Avi-Gad N., *The Upper City of Jerusalem*, Jerusalem 1980.
- Avi-Jonah M., *Map of Roman Palestine*, Oxford 1940.
- Avi-Yonah M., Baras Z. (eds.), *The World History of the Jewish People, VII: The Herodian Period*, London 1975.
- Avi-Yonah M. (ed.), *Encyklopedia of Archeological Excavations in the Holy Land*, New Jersey 1975.
- Avi-Yonah M., *Ancient Synagogues*, [w:] Gutmann J. (red.), *The Synagogue: Studies in Origins, Archeology and Architecture*, New York 1975, s. 95–109.
- Avi-Yonah M., Carrieri M., *Das Heilige Land*, Luzern 1973.
- Avi-Yonah M., *Geschichte der Juden im Zeitalter des Talmud*, Berlin 1962.
- Avi-Yonah M., *Masada. Storia di una fortezza*, Jerusalem 1961.
- Avi-Yonah M., *The third and second Walls of Jerusalem*, Israel Exploration Journal 18(1968)98–125.
- Avigad B., Angelis Y., Zimra Y., *Negev flowers, Fleurs du Neguev*, Hajfa 1968.
- Avigad N., Aharoni Y., Bar-Adon P., Yadin Y., Lifshitz B., *The Expedition to the Judean Desert, 1960*, Israel Exploration Journal (1962)165–262.
- Avigad N., *Discovering Jerusalem*, Oxford 1964.
- Avineri S., *Dzienniki Teodora Herzla jako Bildungsroman*, tł. P. Paziński, *Midrasz. Pismo Żydowskie* (2004)nr 9,10–17.
- Avisar E., *The Wars of Judah the Maccabee*, Tel Aviv 1965.
- Awdijew W.I., *Historia starożytnego Wschodu*, Warszawa 1957.
- Awigdor J., *Rabbi Mojżesz Ben Majmon*, Drohobycz 1935.
- Axelrod A., Ch. Phillips, *Władcy, tyrani, dyktatorzy. Leksykon*, Warszawa 2000.
- Ayaso-Martinez J.R., *Judea Capta: La Palestina romana entre las dos guerras judias (70–132 d.C.)*, Estella 1990.
- Aymard A., *Tutelle et usurpation dans les monarchies hellénistiques*, *Aegyptus* 32(1952)85–96.

- Azzopardi J. (red.), *The Cult of St. Paul in the Christian Churches and in the Maltese Tradition*, Malta 2006.
- B.D. Ehrman, *Przeinaczenie Jezusa: kto i dlaczego zmieniał Biblię*, przeł. M. Chowaniec, Warszawa 2009.
- Babik M., *Współżycie seksualne w nauczaniu biblijnym*, Kraków 2003.
- Bacchiocchi S., *Odpoczynek człowieka*, Warszawa 1985.
- Bacchiocchi S., *Wino w Biblii*, Radom 2012.
- Bacher W., *Erreurs récentes concernant d'anciennes sources historiques*, *Revue des Etudes Juives* (1898)197–204.
- Bachofen J.J., *Matriarchat. Studium na temat ginajkokracji świata starożytnego podług natury religijnej i prawnej*, tł. R. Reszke, Warszawa 2007.
- Badde P., *Ziemia Boga w 20 tajemnicach*, Bytom 2013.
- Bader G., *Drajsig dojres Jidn in Pojlm*, New York 1927.
- Baek L., *Das Evangelium als Urkunde der jüdischen Glaubensgeschichte*, Berlin 1938.
- Baek L., *Die Pharisäer. Ein Kapitel jüdischer Geschichte*, Berlin 1934.
- Baek L., *The Essence of Judaism*, New York 1948 (*Das Wesen des Judentums*, Bonn 1981).
- Bagatti B., *Antichi villaggi cristiani di Giudea e Neghev*, Jerusalem 1983 (*Ancient Christian Villages of Galilee*, Jerusalem 2001).
- Bagatti B., *Excavations in Nazareth*, vol. 1: *From the Beginning till the XII Century*, Jerusalem 1969.
- Bagnall R.S., *Administration of the Ptolemaic Possessions Outside Egypt*, The Netherlands 1976.
- Bagrowicz J., Jankowski S., „Pan Bóg twój, wychowuje ciebie” (Pwt 8,5). *Studia z pedagogiki biblijnej*, Toruń 2005.
- Bahat D., *The Atlas of Biblical Jerusalem*, Jerusalem 1994 (*Atlas biblijnej Jerozolimy*, tł. E. Czerwińska, Warszawa 2004).
- Bahat D., *The Herodian Temple*, [w:] *The Cambridge history of Judaism*, vol. 3: *The early Roman Period*, ed. D. Davies, Cambridge 1999, s. 38–58.
- Bahat D., *The Illustrated Atlas of Jerusalem*, Jerusalem 1990.
- Bahn P. G., *Archeologia — Przewodnik*, Warszawa 2006.
- Baikie J., *Lands and Peoples of the Bible*, London 1932.
- Balbuza K., *Triumfator, Triumfi ideologia zwycięstwa w starożytnym Rzymie epoki cesarstwa*, Poznań 2005.
- Baldi D., *W ojczyźnie Chrystusa. Przewodnik po Ziemi Świętej*. Uzupełnił A. Kowalski, Kraków–Asyż 1982.
- Baldock J., *Kobiety w Biblii*. Przeł. K. Lossman, Warszawa 2008.
- Baldwin J.G., *The Message of Genesis 12-50, From Abraham to Joseph*, Leicester–Downers Grove 1986.
- Balfour J. H., *The Plants of the Bible*, London 1866.

- Baliński K., *Judejczykowie nas podchodzą. O mieniu pożydowskim w Polsce*, Warszawa 2022.
- Balke R., *Izrael*, tł. J. Koźbiał, Warszawa 2005.
- Ball W., *Rome in the East*, London–New York 2000.
- Balsdon J.P.V.D., *Roman Women. Their History and Habits*, London 1962.
- Baltensweiler H., *Die Ehe im Neuen Testament. Exegetische Untersuchungen über Ehe, Ehelosigkeit und Ehescheidung*, Zürich und Stuttgart 1967.
- Balthasar H.U. von, *Jezus jako dziecko i Jego pochwała dziecka*, tł. T. Sotowska, Międzynarodowy Przegląd Teologiczny *Communio* 5(1985)3 (27)18–24.
- Baltrusch E., *Herodes. König im Heiligen Land. Eine Biographie*, München 2012.
- Baly D., Tushingham A.D., *Atlas of the Bible Word*, New York 1971.
- Balz H.R., Schneider G. (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. I–III, Stuttgart ² 1992.
- Bałaaban M., *Drukarstwo żydowskie w Polsce*, Kraków 1931.
- Bałaaban M., *Historia i literatura żydowska ze szczególnym uwzględnieniem historii Żydów w Polsce*, 2 t., Lwów–Warszawa–Kraków 1925 (reprint: Warszawa 1982).
- Bałaaban M., *Historja Żydów w Krakowie i na Kazimierzu 1304–1868*, t. 1–2, reprint z 1936 r.,
- Bałaaban M., *Zabytki historyczne Żydów w Polsce*, Warszawa 1929.
- Bałaaban M., *Żydowskie miasto w Lublinie*, Lublin 1991.
- Bałaaban M., *Żydzi w Polsce*, Lwów 1930.
- Bamberger B.J., *The Story of Judaism*, New York ³ 1970.
- Bammel E., Moule C.D.F. (red.), *Jesus and the Politics of His Day*, Cambridge 1984.
- Bammel E., *Philos tou Kaisaros*, *Theologische Literaturzeitung* 77(1952) 206–210.
- Banak J., *Biblijna teologia dziecka*, *Materiały Problemowe* 15(1981)11, 78–89.
- Banasiewicz–Ossowska E., *Wrocławskie cmentarze żydowskie — miejsca (nie)znane. Wiedza i wyobrażenia młodych mieszkańców Wrocławia*, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Etnograficzne* 48.4(2020)323–344.
- Banasiewicz–Ossowska E., *Śmierć w tradycji i wierzeniach Żydów polskich*, [w:] *Problemy współczesnej tanatologii. Medycyna – antropologia kultury – humanistyka*, t. 9, red. J. Kolbuszewski, Wrocław 2005, s. 335–340.
- Banasiewicz–Ossowska E., *Tradycja i współczesność w obrzędowości pogrzebowej Żydów wrocławskich*, [w:] *Praktykowanie tradycji w społecznościach posttradycyjnych*, red. J. Hajduk–Nijakowska, Opole 2014, s. 189–207.
- Banasik K., *Bigamia w polskim prawie karnym*, *Prokuratura i Prawo* 9(2010)58–75.
- Banaszek A., *Rozwój opowiadania o błogosławieniu dzieci w świetle teologicznych koncepcji synoptyków (Mk 10,13–16; Mt 19,13–15; Łk 18,15–17)*, [in:] *Pan moim światłem. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Jerzego Chmiele w 65. rocznicę urodzin*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2000, p. 48–78.

- Bar-Asher M., *Leszon chachamim* (Język Mędrców), [w:] *Sefer hajowel leraw Mordechaj Brojer* (Księga Pamiątkowa dla Rabina Mordechaja Brojera), Jeruszałaim (Jerozolima) 1995.
- Bar-Kochva B., *Judah Maccabaeus — The Jewish Struggle against the Seleucids*, Cambridge 1989.
- Barabbas Fr., *Magiczna Kabała. Kompletny przewodnik po wiedzy tajemnej*, przeł. R. Oślizło, Białystok 2 2024.
- Barag D., *Studies in the Coinage of Agrippa II*, *Israel Numismatic Journal* 5(1981) 27–32.
- Barag D., *The Palestinian „Judaea Capta” Coins of Vespasian and Titus and the Era of the Coins of Agrippa II minted under the Flavians*, *Numismatic Chronicle* 138(1978)14–23.
- Barak-Erez D., *Israel's anti-terrorism law: past, present and future*, [w:] *Global Anti-Terrorism Law and Policy*, V.V. Ramraj i in. (red.), Cambridge 2012.
- Barcki K., *Pojęcie Boga w Księdze Daniela*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 10(1957) 241–247.
- Barclay J.M.G., *Jews in the Mediterranean Diaspora from Alexander to Trajan (323 BBC–117 CE)*, Berkeley–Los Angeles–London 1996 (*I giudei nella diaspora mediterranea da Alessandro a Traiano /323 a. C.–117 d. C.*, Brescia 2004).
- Barczuk K., *Przeszłość i przyszłość w świętach biblijnych*, Warszawa 2008.
- Bardet S., *Le Testimonium flavianum. Examen historique, considerations historiographiques*, Paris 2002.
- Bardski K., *Alegoryczno-symboliczna interpretacja Biblii*, Kraków 2016.
- Bardski K., *Chrześcijańska lektura Starego Testamentu w kluczu symboliki literackiej*, *Rocznik Teologiczny* LVII.4(2015)447–457.
- Bardski K., *W kręgu symboli biblijnych*, Kraków 2010.
- Bardtke H., *Bibel, Spaten und Geschichte*, Göttingen² 1971.
- Barnavi E., *A Historical Atlas of the Jewish People. From the time of the Patriarchs to the Present*, New York 2003.
- Barnes T., *Trajan and the Jews*, *Journal of Jewish Studies* 40(1989)145–162.
- Barnes T.D., *Constantine and Eusebius*, Cambridge 1981.
- Barnes T.D., *The Date of Herod's Death*, *Journal of Theological Studies* XIX(1968) 204–209.
- Barnett M., *Bogowie i mity starożytnego Egiptu*, Warszawa 1997.
- Barnett P., *Jesus and the Rise of Early Christianity: A History of New Testament Times*, InterVarsity Press 2002.
- Barnett R.D., *Illustrations of the Old Testament History*, London 1966.
- Barnikol E., *Die vorchristliche und frühchristliche Zeit des Paulus*, Kiel 1929.
- Baron A., Pietras H., *Dokumenty synodów od 381 do 431 roku*, Kraków 2010.
- Baron S.W., *A social and religious history of the Jews*, vol. 1–18, Philadelphia 1952–.
- Baron Salo Wittmayer, *Histoire d'Israël. Vie sociale et religieuse*, Paris 1956.

- Barr J., *Abba isn't 'Daddy'*, Journal of Theological Studies 39(1988)28–47.
- Barr J., *Biblical Words for Time*, London 1962.
- Barr J., *Comparative Philology and the Text of the Old Testament*, Oxford 1968.
- Barraclough G. (ed.), *The Christian World, A Social and Cultural History of Christianity*, London 1981.
- Barraclough G. (Hrsg.), *Die Welt des Christentums. Kirche und Gesellschaft in zwei Jahrhunderten*, München 2002.
- Barrett C.K., *Die Umwelt des Neuen Testaments*, Tübingen 1959.
- Barrington Atlas of the Greek and Roman World*, oprac. R.J.A. Talbert i inni, Princeton N.J. 2000.
- Barrois A.G., *Manuel d'archeologie biblique*, t. 1–2. Paris 1953.
- Barth J., *Etymologische Studien*, Leipzig 1902.
- Barth J., *The Jewish Sabbath and the Babylonians*, The American Israelite, 20 listopada 1902.
- Bartnicki A., *Leksykon historii świata*, Warszawa 1998.
- Bartnicki A., Mantel–Niećko J., *Historia Etiopii*, Wrocław 1971.
- Bartnicki R., *Będą dwoje jednym ciałem. Małżeństwo w świetle nowego Testamentu*, Warszawa 2007.
- Bartnicki R., *Ewangeliczne opisy Męki*, Warszawa 2011.
- Bartnicki R., *Pascha żydowska a chrześcijańska ofiara eucharystyczna*, Studia Theologica Varsaviensia 18/1(1980)97–124.
- Bartnicki R., *Przesłanie Ewangelii*, Warszawa 1996.
- Bartnicki R., *Uczeń Jezusa jako głosiciel Ewangelii (Tradycja i redakcja Mt 9,35–11,1)*, Warszawa 1985.
- Bartnik A., *Wielcy władcy starożytności*, Bielsko Biała 2013.
- Bartnik C., *Judasz Iskariota — historia i legenda*, Collectanea Theologica 58.2 (1998)5–17.
- Bartnik Cz.S., *Kościół*, Lublin 2009.
- Barton J., *Historia Biblii. Księga i jej religie*, Górna Grupa 2022.
- Bartoszewicz D., *Instytucje biblijne*, Warszawa 2003.
- Bartoszewicz K., *Antysemityzm w literaturze polskiej XV–XVIII w.*, Warszawa 1914.
- Bartoszewski W.T., Lewinówna Z., *Ten jest z ojczyzny mojej: Polacy z pomocą Żydom. 1939–1945*, Kraków 2013.
- Bartsch H.W., *Wachet aber zu jeder Zeit. Entwurf einer Auslegung des Lukasevangeliums*, Hamburg–Bergstedt 1963.
- Bartula P., *Kara śmierci — powracający dylemat*, Kraków 1998.
- Baruch J.L., Lewinsky J.T. (Red.), *Sefer ha-moadim*, Bd. 1–8, Tel Awiw 1956.
- Baskin J.R., *Menora*, tł. A. Karpowicz, [w:] *Słownik wiedzy biblijnej* (The Oxford Companion to the Bible), ed. B.M. Metzger, M.D. Coogan, tł. zbiorowe, red. wyd. polskiego W. Chrostowski, Warszawa 1996, s. 512–513.
- Bator W., *Myśl starożytnego Egiptu*, Kraków 1993.

- Batsch C., *La Guerre et les Rotes de Guerre dans le Judaisme du Deuxieme Temple*, Leiden 2005.
- Battenberg F., *Żydzi w Europie. Proces rozwoju mniejszości żydowskiej w nieżydowskim środowisku Europy 1550-1933*, tł. A. Soróbka, Wrocław-Warszawa-Kraków 2000.
- Battenberg F., *Żydzi w Europie. Proces rozwoju mniejszości żydowskiej w nieżydowskim środowisku Europy 1650-1933*. Przeł. A. Soróbka,, Wrocław 2008.
- Battenberg F., *Żydzi w Europie. Proces rozwoju mniejszości żydowskiej w nieżydowskim środowisku Europy*, Wrocław 2008.
- Battenberg F., *Żydzi w Europie. Proces rozwoju mniejszości żydowskiej w nieżydowskim środowisku Europy 1650-1933*. Wrocław-Warszawa-Kraków 2008.
- Bauckham R., *Biblia a polityka*, Lublin 1993.
- Baudler G., *Bóg i kobieta. Historia przemocy, seksualizmu i religii*, Łódź 1995.
- Bauer J. B., *Bibeltheologisches Wörterbuch*, 2 Bde., Graz-Wien-Köln 1976.
- Bauer L., *Volksleben im Lande der Bibel*, Leipzig 1903.
- Bauer L., *Wörterbuch des palästinischen Arabischen*, Leipzig 1933.
- Bauer N., *Das Gebot der Feindesliebe*, Tübingen 1964.
- Bauer S.J., *Oblubienica Mesjasza*, Gorzów 2017.
- Bauer W., *A Greek-English lexicon of the New Testament and other early Christian literature*, Chicago-London 1979.
- Bauer W., Aland K., *Wörterbuch zum Neuen Testament*, Berlin 6 1988,
- Bauer W., Danker F.W., *A Greek-english Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, Chicago 2000.
- Bauer W., *Das Gebot der Feindesliebe und die alten Christen*, Tübingen 1964.
- Bauer W., *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der übrigen urchristlichen Literatur*, Berlin 6 1988.
- Bauman Z., *Nowoczesność i zagłada. Holokaust – choroba czy produkt cywilizacji?*, Przeł. T. Kunz, Warszawa 2009.
- Bauman Z., *Życie na przemiał*, tł. T. Kunz, Kraków b.r.w.
- Baumann G., *Gottesbilder der Gewalt im Alten Testament verstehen*, Darmstadt 2006.
- Baumgarten A.I., *The Flourishing of Jewish Sects in the Maccabean Era*, Leiden 1997.
- Baumgarten J., *The Unwritten Law in the Pre-Rabbinic Period*, [w:] *Journal for the Study of Judaism – in the Persian, Hellenistic, and Roman Period*, Vol. 3, 1972, October no. 1.
- Baumgarten J.M., *The Beginn of the Day in the Calendar of Jubilees*, *The Journal of Bible and Religion* 77 (1958) 355–360.
- Baumgartner W., Koehler L. (Red.), *Lexikon in Veteris Testamenti Libros*, Leiden 1985.

- Baumgartner W., *Zum Alten Testament und seiner Umwelt*, Leiden 1959.
- Baumol A., *Kalendarz żydowski. Prawa, obyczaje i symbolika*, Kraków 2022.
- Bauschatz J., *Law and Enforcement in Ptolemaic Egypt*, Cambridge 2013.
- Beale G. K., *Handbook on the New Testament Use of the Old Testament. Exegesis and Interpretation*, Grand Rapids 2012.
- Beauchamp P., *Le statut de la femme à Byzance*, Paris 1992.
- Beauchamp P., *Pięćdziesiąt portretów biblijnych*, przekład K. Łukowicz, Kraków 2001.
- Beaulieu P. A., *The Reign of Nabonidus, King of Babylon 556–539 B.C.*, New Haven–London 1989.
- Bechtel L.M., *What if Dinah is not Raped? (Genesis 34)*, *Journal for the Study of the Old Testament* 62(1994)19–36.
- Beck M.A., *Travels in the World of the Old Testament*, Assen 1974.
- Becker J., *Die Anfänge des Christentums. Alte Welt und neue Hoffnung*, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1987.
- Becker J., *Die Anfänge des Christentums. Alte Welt und neue Hoffnung*, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1987.
- Becker J., *Die Auferstehung Jesu Christi nach dem Neuen Testament*, Tübingen 2007.
- Bednarz M., *Ziemia umiłowana przez Boga — Geografia Ziemi świętej*, Tarnów 2000.
- Beek M.A., *Geschichte Israels. Von Abraham bis Bar Kochba*, Stuttgart 1974.
- Begrich J., *Die Priesterliche Tora*, [w:] tenże, *Gesammelte Studien zum Alten Testament*, München 1964, S. 232–260.
- Beilner W., *Christus und die Pharisäer. Exegetische Untersuchung über Grund und Verlauf der Auseinandersetzungen*, Wien 1959.
- Beirne M. M., *Women and Men in the Fourth Gospel. A Genuine Discipleship of Equals*, Sheffield 2003.
- Beitzel B. J., *The Moody Atlas of Bible Lands*, Chicago 1985.
- Beitzel B.J., *The Via Maris in Literary and Cartographic Sources*, *The Biblical Archeologist* 54.2(1991)64–75.
- Bell B., *Israel, Insight Guides*, London 2006.
- Beltz W., *Die Mythen der Ägypter*, Düsseldorf 1982.
- Bem M., *Sobibór. Exodus, 14 października 1943*, Warszawa–Włodawa 2013.
- Ben-Amos D., Mintz J.R., *In Praise of Baal Shem Tow*, Northvale 1993.
- Ben-Chorin S., *Judaizm a wizerunek Jezusa*, [w:] *Nowy leksykon judaistyczny* pod red. J.H. Schoepsa, Warszawa 2007, s. 396–398.
- Ben-Chorin S., *Jüdischer Glaube*, Tübingen 2 1979.
- Ben-Chorin S., *Le Judaïsme en prière. La Liturgie de la Synagogue*, Paris 1984.
- Ben-Chorin S., *Paulus. Der Völkerapostel in jüdischer Sicht*, München 1970.
- Ben-Porat G., *Between State and Synagogue: The Secularization of Contemporary Israel*, Cambridge 2013.

- Ben-Sasson H.H. (red.), *A History of the Jewish People*, Cambridge 1985.
- Ben-Tor A. (ed.), *The Archeology of Ancient Israel*, Tel Aviv 1992.
- Ben-Yehuda N., *Sacrificing Truth: Archeology and the Myth of Masada*, New York 2002.
- Ben-Yehuda N., *Where Masada's Defenders Fell*, *Biblical Archeology Review* 24/6(1998)32–39.
- Ben-Zvi Y., *Sefer HaShomronim*, Tel Aviv 1935.
- Benedykt XVI, *Jezus z Nazaretu*, cz. 2, Kielce 2011.
- Benedykt XVI, *Żydzi i chrześcijaństwo. Benedykt XVI w dialogu z rabinem Arie Folgerem*, Kraków 2021.
- Beneker W., *Das will ich wissen. Bibellexikon zum NT*, Stuttgart 1984.
- Bengston H., *Die Strategie in der Hellenistischen Zeit: Ein Beitrag zum antiken Staatsrecht*, München 2 1964.
- Bengtson H., *Kleine Schriften zur alten Geschichte*, München 1974.
- Benicchoki M., *Słownik hebrajsko-żydowsko-polski*, Tel Awiw 1954.
- Bensimon D., Erreta E., *Żydzi i Arabowie. Historia współczesnego Izraela*, tł. R. Gromacka, K. Pruski, Warszawa 2000.
- Bentwich N., *The Greco-Roman View of Jews and Judaism in the Second Century*, *The Jewish Quarterly Review* 23.4(kwiecień 1933)337–348.
- Benvenisti M., *The Crusaders in the Holy Land*, Jerusalem 1970.
- Benz F.L., *Personal Names in Phoenician and Punic Inscriptions*, Rome 1972.
- Berenbaum M., Skolnik F. (red.), *Encyklopedia Judaica*, t. 16, Detroit 2 2007.
- Berendt G., *Życie żydowskie w Polsce w latach 1950–1956, Z dziejów Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Żydów w Polsce*, Warszawa 2008.
- Berendt G., *Żydzi na gdańskim rozdrożu (1945–1950)*, Gdańsk 2000.
- Berenheim G., *Le Souci des autres — au fondement de la foi juive*, Paris 2002.
- Bereś W., Bernetko K., *Marek Edelman, Bóg śpi*, Warszawa 2010.
- Bereś W., Burnetko K., *Marek Edelman. Życie. Po prostu*, Warszawa 2008.
- Berg M., *Dziennik z getta warszawskiego*, Warszawa 1983.
- Bergel J., *Studien über die naturwissenschaftlichen Kenntnisse der Talmudisten*, Leipzig 1880.
- Berger A., *Encyclopedic Dictionary of Roman Law*, New York 1953.
- Berger K., *Die Gesetzesauslegung Jesu. Ihr historischer Hintergrund im Judentum und im Alten Testament*, I. Markus und Parallelen, Neukirchen 1972.
- Berger K., *Theologiegeschichte des Urchristentums*, Tübingen 1989.
- Bergerhuff E., *Opowiadania biblijne które wyrwane z kontekstu są często błędnie interpretowane*, Warszawa 2021.
- Bergmann J., *Jüdische Apologetik im neutestamentlicheen Zeitalter*, Berlin 2009.
- Berkovic S., *Ostatnia posługa czyli czego o życiu nauczyła mnie śmierć. Chewra Kadisza. Bractwo pogrzebowe*, prz. M. Tomal, Kraków–Budapeszt–Syrakuzy 2023.

- Berlew J., *Kabała. Pieśń duszy*, tł. J. Białek, S. Pecaric, Kraków 2006.
- Berman M., *The Nature of Shamanism and the Shamanic Story*, Cambridge 2007.
- Berman S.J., *The Staus of Women in Halaktic Judaism*, Tradition 14(1973)nr 2.
- Bermant C., *The Jews*, London 1977.
- Bermant C., Wetzman M., *Ebla – neu entdecte Zivilisation im Alten Orient*, Frankfurt a. M. 1979.
- Bernegger P.M., *Affirmations of Herod's Death in 4 B.C.*, Journal of Theological Studies 34(1983)526–531.
- Bernhard M.L., Stefaniak L. (red.), *Studia z Archeologii Azji Przedniej i Starożytnego Wschodu*, Kraków 1970.
- Bernhardt K. H., *Die Umwelt des Alten Testaments*, Berlin 1968.
- Bernstein P.S., *What the Jews Believe*, Farrar 1962.
- Bertrams W., *Der Zölibat des Priesters*, Würzburg 1960.
- Beyer K.I., *Die semitische Syntax im Neuen Testament*, Göttingen 1984.
- Bezt O., Riesner R., *Jezus, Qumran i Watykan. Kulisy trzeciej bitwy o zwoje znad Morza Martwego*, Kraków 1994.
- Biale D. (red.), *Kultury Żydów*, tł. M. Wójcik, t. 1–3, Warszawa 2018.
- Biale R., *Women and Minyam*, Tradition 23(1988)nr 4.
- Bianchi E., *Jezus i kobiety*, tł. M. Rychert, Poznań 2018.
- Bianchi E., *Niedziela Dzień Pana, Dzień Człowieka*, Poznań 1998.
- Bibel von A bis Z. Wortkonkordanz zum revidierten Luthertext*, Stuttgart 1969.
- Bibel–Lexikon*. Hrsg. von H. Haag, Einsiedeln–Zürich–Köln 2 1968.
- Bibeltheologisches Wörterbuch*, I–II, Graz 3 1967.
- Bible Dictionary*, London 1988.
- Biblia a medycyna*, red. B. Pawlaczyk, Poznań 2007.
- Biblia dzisiaj*, pod red. J. Kudasiewiczza, Kraków 1969.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia*, Elliger K, Rudolph W., Stuttgart 1975.
- Biblia o rodzinie*, red. G. Witaszek, Lublin 1997.
- Biblica. Der Bibelatlas. Reise durch die Sozial- und Kulturgeschichte der Bibel*, Wiss. Beirat B.J. Beitzel, Hamburg 2008.
- Biblisches–historisches Handwörterbuch. Landeskunde, Geschichte, Religion, Literatur*. Hrsg. von B. Reicke und L. Rost, Bd. 1–4, Göttingen 1962–79.
- Biblisches Lexikon für jung und alt*. Hrsg. v. C. Northcott. Bearb. und aus dem Engl. v. W. Erl, Stuttgart 7 1985.
- Biblisches Reallexikon*. Hrsg. von K. Gallig, Tübingen 2 1977.
- Biblisches Wörterbuch*. Hrsg. v. F. Grünzweig, J. Blunck, M. Holland, U. Laepple, R. Scheffbuch, Wuppertal 3 1988.
- Bickerman E.J., *The maxim of Antigonus of Socho*, Brill 1980.
- Bickermann E.J., *The Jews in the Greek Age*, Cambridge 1988.
- Bidermann H., *Leksykon symboli*, Warszawa 2001.
- Bieberstein K., *Josua–Jordan–Jericho*, Freiburg–Göttingen 1995.

- Biegeleisen H., *Matka i dziecko w obrzędach, wierzeniach i zwyczajach ludu polskiego*, Lwów 1927.
- Bielenkij M.S., *Czto takoję Talmud*, Moskwa 1963.
- Bielicki M., *Zapomniany świat Sumerów*, Warszawa 1996.
- Bienkowski P., Millard A. (wyd.), *Dictionary of the Ancient Near East*, London 2000.
- Bieńkowska B., Maruszak E., *Książka na przestrzeni dziejów*, Warszawa 2005.
- Biesga M., *Biblioteka judaistyczna Esra w Krakowie (1899–1939)*, Krzysztofory. Zeszyty Naukowe Muzeum Historycznego Miasta Krakowa 35(2017)79–90.
- Bietenhard H., *Paradiso*, [w:] *Dizionario dei concetti biblici del Nuovo Testamento*, red. L. Coenen, Bologna 1991, s. 1155–1156.
- Bieżuńska–Małowist I., Małowist M., *Niewolnictwo. Wielkie problemy dziejów człowieka*, Warszawa 1987.
- Biegeleisen H., *Śmierć w obrzędach, zwyczajach i wierzeniach ludu polskiego*, Warszawa 1930.
- Bihlmeyer K., Tüchle H., *Historia Kościoła*, t. I, *Starożytność chrześcijańska*, Warszawa 1971.
- Bijbelse encyklopedie*, Kampen 1975.
- Bildersee A., *Jewish Post-Biblical History through Great Personalities from Johanan Ben Zakkai to Moses Mendelssohn*, Cincinnati 1918.
- Billerbeck P., *Ein Synagogengottedienst in Jesu Tagen*, Zeitschrift für die neutestamentliche Wissenschaft und die Kunde der älteren Kirche 53(1964)143–161.
- Billerbeck P., Strack H., *Kommentar zum NT aus Talmud und Midrasch*, 6 Bde., München 1926 ff.
- Bin Gorion M.J. (Bardyczewski), *Żydowskie legendy biblijne*, przeł i przypisami opatrzył R. Stiller, Gdynia 1996, 2009.
- Binder D.D., *Into the Temple Courts. The Place of the Synagogues in the Second Temple Period*, Atlanta 1999.
- Birnbaum Ph., *Encyklopedia od Jewish Concepts*, New York 1979.
- Birnbaum Ph., *The Passover Haggadah*, New York 1953.
- Birne M.M., *Women and Men in the Fourth Gospel. A Genuine Discipleship of Equals*, Sheffield 2003.
- Blake E.C., Edmonds A.G., *Biblische Stätten in der Türkei*, Istanbul 1997.
- Black Koltuv B., *The Book of Lilith*, Berwick Maine 1986.
- Blackburn S., *Oksfordzki słownik filozoficzny*, Warszawa 1997.
- Blair S.B., Bloom J.M., *Sztuka i architektura Islamu 1250–1800*, Warszawa 2012.
- Blaise A., *Le vocabulaire latin des principaux thèmes liturgiques*, Brepolis 1966.
- Blatt T.T., *Ucieczka z Sobiboru*, Warszawa 2010.
- Blatt T.T., *Z popiołów Sobiboru (skąd nie było powrotu): historia przetrwania*, Warszawa 2002.
- Blau J.L. (red.), *Reform Judaism: A Historical Perspective*, New York 1973.
- Blauv J., *Gottes Wort in dieser Welt*, München 1961.

- Bleich J.D., *Bircas Hachannah, Blessing of the Sun. Renewal of the Creation: a Halachic Analysis and Anthology*, New York 1981.
- Bleicken J., *Verfassungs- und Sozialgeschichte des Römischen Kaiserreiches*, 2 Bde., Baderborn 2 1981.
- Blenkinsopp J., *A History of Prophecy in Israel*, Philadelphia 1996.
- Blenkinsopp J., *A Jewish Sect of the Persian Period*, *The Catholic Biblical Quarterly* 52(1990)5–20.
- Blenkinsopp J., *Ezra–Nehemiah*, Philadelphia 1988.
- Blenkinsopp J., *Geschichte der Prophetie in Israel: von den Anfängen zur Schwelle des Neuen Bundes*, Düsseldorf 1966.
- Blenkinsopp J., *The Judean Priesthood during the Neo-Babylonian and Achaemenid Periods. A Hypothetical Reconstruction*, *Catholic Biblical Quarterly* 60(1998)25–43.
- Bloch A., *The Biblical and Historical Background of the Jewish Holy Days*, New York 1978.
- Bloch R., *Tite–Live et les premiers siècles de Rome*, Paris 1965.
- Blocher H., *La creazione. L'inizio della Genesi*, Lausanne 1979.
- Bloom J.J., *The Jewish Revolts Against Rome, A.D. 66–135. A Military Analysis*, London 2010.
- Błogosławieństwa i krótkie modlitwy*. Tekst rabin Boaz Pash. tł. E. Gordon, Kraków 2007.
- Błoński J., *Biedni Polacy patrzą na getto*, Kraków 1994.
- Bobkier R., Herman P., *Sicarii Józefa Flawiusza. Przednowocześni terroryści czy mit założycielski współczesnego Izraela*, *Res Polticae* 13(2021)155–180.
- Bocian M. unter Mitarbeit von U. Kraut und I. Lenz, *Leksykon postaci biblijnych. Ich dalsze losy w judaizmie, chrześcijaństwie, islamie oraz w literaturze, muzyce i sztukach plastycznych*, Przeł. J. Zychowicz, Kraków 1998).
- Bock D.L., *Jesus According to Scripture, Restoring the Portrait from the Gospel*, Michigan 2002.
- Bockius R., *Schiffahrt und Schiffbau in der Antike*, Stuttgart 2007.
- Böckler A., *Jüdischer Gottesdienst. Wesen und Struktur*, Berlin 2002.
- Bodemeier F.S., *Animal Life in Palestine*, Jerusalem 1935.
- Bodnarski M. S., *Geografia antyczna*, Warszawa 1957.
- Boecker H.J., *Redeformen des Rechtsleben im Altem Testament*, Neukirchen 1964.
- Boehl F.M., *Das Zeitalter Abrahams*, Leipzig 1930.
- Bogacz R., *Dziedziniec. Miejsce związane z kultem Boga*, *Ziemia Święta* 5(1999)
- Bogacz R., *Przybytek Jahwe w kontekście świątyń egipskich*, *Studia Catholica Polandiae* 3(2004)245–249.
- Bogacz R., *Przybytek Jahwe. Namiot Święty*, *Ziemia Święta* 1(1995)30–31.
- Bogacz R., *Przybytek Jahwe. Ołtarz całopaleń*, *Ziemia Święta* 2(1996)25.
- Bogacz R., *Przybytek Jahwe. Ołtarz kadzenia*, *Ziemia Święta* 2(1996)32.

- Bogacz R., *Przybytek Jahwe. Stół chlebów*, Ziemia Święta 2(1996)33-34.
- Bogaert P.M. i in., *Dictionnaire encyclopédique de la Bible*, Brepols 1987.
- Boggio G., *Gioele, Baruc, Abdia, Aggeo, Zaccaria, Malachia: gli ultimi profeti*, Brescia 1991.
- Bogowie, demony, herosi. Leksykon*, Kraków 1997.
- Bohak G., *Ancient Jewish magic: a history*, Cambridge 2011.
- Böhl F., *Kanaanäer und Hebräer*, Leipzig 1911.
- Bohlman P., *Jewish Music and Modernity*, Oxford 2008.
- Böhm M., *Samarien und die Samaritai bei Lukas*, Tübingen 1999.
- Bolande R.P., *Ritualistic Surgery – Circumcision and Tonsillectomy*, New England Journal of Medicine 280(1969)591–596.
- Bołoz W., *Etyka chrześcijańska wobec problemów końca życia*, [w:] *Między życiem a śmiercią: uzależnienia, eutanazja, sytuacje graniczne*, red. W. Bołoz i M. Ryś, Warszawa 2002.
- Bond H., *Caiaphas: Friend of Rome and Judge of Jesus*, Louisville 2004.
- Bonnet H., *Reallexikon der ägyptischen Religionsgeschichte*, Berlin–New York 1971.
- Bonsirven G., *Il giudaismo palestinese al tempo di Gesù Cristo*, Torino–Roma 1950.
- Bonsirven J., *Textes rabbiniques des deux premiers siècles chrétiens pour servir à l'intelligence du Nouveau Testament*, Rome 1955.
- Bonveniste E., *Noms d'agent et noms d'action en indio-européen*, Paris 1948.
- Borawski P., *Zwyczaj i obrzędy religijne Karaimów litewskich*, Acta Baltico-Slavica XIX(1990)265–295.
- Borgeaud Ph., *Recherches sur le dieu Pan*, Roma–Genève 1979.
- Born A. van, *Encyclopedic Dictionary of the Bible*, New York–Toronto–London 1963.
- Born A., *Bibel–Lexikon*. Hrsg. v. H. Haag, Zürich–Einsiedeln–Köln 3 1982.
- Borowitz E.B., *Choices in Modern Jewish Thought*, New York 1983.
- Borowska S., *Mój mąż Żyd. Historie Polek w Izraelu*, Bielsko-Biała 2018.
- Borowska S., *Ślub pod chupą. Jak wychodząc za mąż, zostałam Żydówką*, Bielsko-Biała 2020.
- Borowski O., *Agriculture in Ancient Israel*, Winona Lake 1987.
- Borowski O., *Daily Life in Biblical Times*, Atlanta 2003.
- Borowski W., *Psalmi. Komentarz biblijno–ascetyczny*, Kraków 1983.
- Borzymińska Z., Brzewska I.K., Fijałkowski P., *Polski słownik judaistyczny. Dzieje – kultura – religia – ludzie*, I–II, Warszawa 2003.
- Borzymińska Z., *Studia z dziejów Żydów w Polsce. Wybór tekstów źródłowych. XIX wiek*, Warszawa 1994.
- Borzymińska Z., *Szkolnictwo żydowskie w Warszawie 1831–1870*, Warszawa 1994.
- Bosak M., *Z dziejów żydowskiego szkolnictwa w Krakowie*, [w:] *To była hebrajska szkoła w Krakowie. Historia i wspomnienia*, red. N. Gross, Tel Awiw 1989, s. 14–24.

- Bosak P.Cz., *Arcykapłani Izraela. Leksykon*, Kraków 2021.
- Bosak P.Cz., *Encyklopedia wszystkich postaci biblijnych*, t.1–2, Kraków 2020.
- Bosak P.Cz., *Instytucje biblijne. Leksykon*, Kraków 2022.
- Bosak P.Cz., *Kobiety w Biblii. Słownik–konkordancja*, Poznań 1995.
- Bosak P.Cz., *Królowie Izraela. Słownik–konkordancja*, Pelplin 2017.
- Bosak P.Cz., *Leksykon wszystkich miejsc biblijnych*, Kraków 2016.
- Bosak P.Cz., *Leksykon wszystkich postaci biblijnych*, Kraków 2016.
- Bosak P.Cz., *Leksykon wszystkich proroków Starego Testamentu*, Kraków 2020.
- Bosak P.Cz., *Postacie Biblii. Słownik–konkordancja*, t. 1–9, Poznań, Pelplin 1999–2014.
- Bosak P.Cz., *Świat Biblii. Encyklopedia*, t. 1–3, Kraków 2025.
- Bosak P.Cz., *Święta i uroczystości Izraelitów. Leksykon*, Kraków 2023.
- Bosak P.Cz., *Wszystkie miejsca biblijne. Słownik i konkordancja*, t. 1–2, Kraków 2017.
- Boschi B.G., *Problemi della famiglia nella Bibbia*, Sacra doctrina 20(1975)395–417.
- Boska pieczęć Mądrości Talmudu*, wybór i przekład A. Klugman, Wrocław 2000.
- Boteach S., *Koszerny sex. Przepis na namiętność i bliskość*, Kraków 2009.
- Botterweck G.J., Ringgren H., *Theological Dictionary of the Old Testament*, t. I–XIV, Grand Rapids 1977–2004).
- Boucher F., *Historia mody. Dzieje ubiorów od czasów prehistorycznych do końca XX wieku*, tł. P. Wrzosek, Warszawa 2016.
- Bouquet A.C., *Biblischer Alltag. Zeit des Neuen Testaments*, München o. J.
- Bousset W., *Die Himmelreise der Seele*, Darmstadt 1960.
- Bouyer L., *From the Jewish Qahal to the Christian Ecclesia*, [w:] Bouyer L., *Life and Liturgy*, Londyn 1956, s. 23–37.
- Bouyer L., *Kościół i eklezjologie Reformacji*, [w:] tenże, *Kościół Boży*, Warszawa 1977, s. 58–81.
- Bouyer L., *Od liturgii żydowskiej do liturgii chrześcijańskiej*, [w:] *Eucharystia*, Poznań–Warszawa 1986.
- Bowersock G.W., *Roman Arabia*, Cambridge 1983.
- Box G., *Book of Jubilees*, London 1917.
- Boyarin D., *Border lines: the partition of Judaeo-Christianity*, Philadelphia 2004.
- Boyarin D., *Dying for God: martyrdom and the making of Christianity and Judaism*, Stanford 1999.
- Boyarin D., *The Jewish Gospels: the story of the Jewish Christ*, New York 2012.
- Boyce M., *A History of Zoroastrianism*, Leiden/Köln 1974.
- Boyd G.A., *Yahweh at War. The Bible und Spiritual Conflikt*, Downers Grove 1997.
- Bożyk S., *System konstytucyjny Izraela*, Warszawa 2002.
- Bracht W., *Jüngerschaft und Nachfolge. Zur Gemeindesituation im Markusevangelium*, München 1976.
- Brandon S.G.F., *Jesus and the Zealots. A Study of the Political Factor in Primitive Christianity*, Manchester 1967.

- Brandstaetter R., *Jezus z Nazarethu*, Warszawa 1987.
- Brandstaetter R., *Krąg biblijny*, Warszawa 1986.
- Brant P., *Jezus i żydowskie korzenie Maryi*, tł. M. Sobolewska, Kraków 2020.
- Brat Efrem, *Jezus Żyd praktykujący*, tł. J. Fenrychowa, Kraków 1994.
- Bratkowski S., *Pod tym samym niebem. Krótka historia Żydów w Polsce i stosunków polsko-żydowskich*, Warszawa 2006.
- Braudel F., *Morze Śródziemne i świat śródziemnomorski w epoce Filipa II*, t. 1–2. Przeł. T. Mrówczyński i M. Ochab, ² Warszawa 2004).
- Braudel F., *Morze śródziemne. Region i jego dzieje*. Przeł. M. Boduszyńska-Borowikowa, Gdańsk 1982.
- Braun H., *Jesus — der Mann aus Nazareth und seine Zeit*, Stuttgart 1984.
- Braun J., *Music in ancient Israel–Palestine*, Cambridge 2002.
- Braund D.C., *Augustus to Nero: A Sourcebook on Roman History, 31 BC–AD 68*, New Jersey 1985.
- Braund D.C., *Rome and the Friendly King. The Charakter of Client Kingship*, London 1984.
- Braunschweiger M., *Die Lehrer der Mischna. Ihr Leben und Wirken*, Basel-Zürich ³ 1993.
- Bravo B., Wipszycka E., *Historia starożytnych Greków. Okres hellenistyczny*, Warszawa 1992.
- Brekelmans C., *De herem in het Oude Testament*, Nijmegen 1959.
- Bremer J., *Hiob: obrońca własnej prawości*, Kraków 2002.
- Breviarium fidei. Wybór doktrynalnych wypowiedzi Kościoła*, opr. S. Głowa, I. Bieda, Poznań 1998.
- Brewiaria dziejów rzymskich*, red. P. Nehring, Warszawa 2010.
- Breytenbach C., *Paulus und Barnabas in der Provinz Galatien*, Leiden 1996.
- Brézillon H., *Encyklopedia Kultur Pradziejowych*, Warszawa 1981.
- Bricker Ch. i in., *Jezus i Jego czasy*, Warszawa 2007.
- Bricker Ch.C., *Jezus i Jego czasy*, tł. , Warszawa ² 2009.
- Briend J. et all., *La prehistoire d'Israel. De l'exode a la monarchie*, Paris 1990.
- Bright J., *Geschichte Israels. Von den Anfängen bis zur Schwelle des Neuen Bundes*, Düsseldorf 1966 (*Historia Izraela*, tł. J. Radożycki, Warszawa ³ 1994).
- Brighton M.A., *The Sicarii in Josephus's Judean War: Rhetorical Analysis and Historical Observations*, Atlanta 2009..
- Brills's New Pauly. Encyklopedia of the Ancient Word Antiquity*, Leiden–Boston 2002 nst.
- Briman A.I., *Zwierciadło żydowskie — 100 praw żydowskich*, Warszawa 2024.
- Bringmann K., *Geschichte der Juden im Altertum. Vom babylonischen Exil bis zur arabischen Eroberung*, Stuttgart 2005.
- Brisman S., *History and Guide to Judaic Dictionaries and Concordances*, New York 2000.

- Brockhaus SCM R., *Wer ist wer in der Bibel?*, Ulm 2009.
- Brodski I., *Izaak i Abraham*, Znak XL.9(1988)3–18.
- Broker G., *Die Lehre von der Sünde bei Paulus und im Schritum der Sekte von Qumran*, Leipzig 1959.
- Bron B., *Das Wunder. Das theologische Wunderverständnis im Horizont des neuzeitlichen Natur und Geschichtsbegriff*, Göttingen 1975.
- Brosend W.F., *James and Jude*, Cambridge 2004.
- Brosius M., *The Persians*, London and New York 2006.
- Brosse J., *Wielcy mistrzowie duchowi świata. Leksykon*, tł. I. Kania, Łódź 1995.
- Browe P., *Zur Geschichte der Entmannung*, Breslau 1936.
- Brown P., *Narodziny zachodniego chrześcijaństwa*, tł. J.W. Popowski, Warszawa 2000.
- Brown R., *Geografia biblijna*, [w:] W. Chrostowski (red.), *Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2004, s. 1840–1860.
- Brown R.E., J.A. Fitzmyer and R.E. Murphy (eds.), *The New Jerome Biblical Commentary*, New Jersey 1990 (*Katolicki komentarz biblijny*, Warszawa 2002).
- Browne M., *A Literary History of Persia*, 4 vol., Cambridge 1968–1989.
- Browning W.R.F., *Słownik biblijny*. Tł. i opr. J. Slawik, Warszawa 2009.
- Bruce F.F., *The Canon of Scripture*, Grove (IL) 1988.
- Bruce I.A.F., *Nerva and the Fiscus Judaicus*, Palestine Exploration Quarterly (1964) 34–45.
- Bruckberger R.I., *Dzieje Jezusa Chrystusa*, tł. M. Ponińska, Warszawa 1970.
- Bruggen van J., *The Year of the Death of Herod the Great*, [w:] T. Baarda et al. (eds.), *Miscelanea Neotestamentica*, II, Leiden 1978, s. 1–15.
- Bruin P., *Beruf und Sprache der biblischen Schriftsteller*, Rom 1942.
- Bruin P., Giegel P., *Der Alltag Jesu zu Nazaret*, Luzern 1992.
- Bruin P., Giegel P., *Hier hat Gott gelebt. Auf den Spuren Jesu im Heiligen Land*, Zürich u. Stuttgart 1957.
- Brunetti L.S., Della Rocco R., *Judaizm*, Warszawa 2010.
- Bruzzone G.B., *Piante e aromi della Bibbia*, 1998.
- Bryce T., *The Routledge Handbook of the Peoples and Places of Ancient Western Asia*, Routledge 2013.
- Bryk F., *Die Beschneidung bei Mann und Weib*, Neubrandenburg 1931.
- Brylla D., *Erotyczny charakter poznania w kabale*, *Studia Warmińskie* 51 (2014)65–79.
- Brzegowy T., *Doroczne święta pielgrzymkowe Izraela*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 36/2(1983)98–115.
- Brzegowy T., *Księga Izajasza. Rozdziały 40–46*, Częstochowa 2019.
- Brzegowy T., *Księgi historyczne Starego Testamentu*, Tarnów 2002.
- Brzegowy T., *Pielgrzymki w Biblii*, *Śląskie Studia Teologiczne* 21(1988)5–18.
- Brzegowy T., *Pięcioksiąg Mojżesza. Wprowadzenie, egzegeza, teologia*, Tarnów 1994.

- Brzegowy T., *Prorocy Izraela*, t. 1-2, Tarnów 1994–1995.
- Brzegowy T., *Teologia kultu Bożego u Kronikarza*, *Ateneum Kapłańskie* 99(1982) 429–442.
- Brzegowy T., *Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 4: *Wielki świat starotestamentalnych proroków*, cz. 1, Warszawa 2001.
- Brzezina M., *Polszczyzna Żydów*, Warszawa 1986.
- Bubak J., *Księga naszych imion*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1993.
- Buber M., *Der Glaube der Propheten*, Zürich 1950.
- Buber M., *Droga człowieka według nauczania chasydów*, przeł. G. Zlatkes, Warszawa 2004.
- Buber M., *Dwa typy wiary*, tłum. J. Zychowicz; przedm. A. Żak; posł. D. Flusser, Kraków 1995.
- Buber M., *Gog i Magog. Kronika chasydzka*, przeł. J. Garewicz, Warszawa 1999.
- Buber M., *Die Legende des Baalschem*, Frankfurt a.M. 1908.
- Buber M., *Hasidism*, New York 1948.
- BBuber M., *Mojżesz*, przeł. R. Wojnakowski, Warszawa 1998.
- Buber M., *Obrazy dobra i zła*. [w:] *Ja i Ty. Wybór pism filozoficznych*. Wybrał, przeł., wstęp J. Doktor. Warszawa 1992.
- Buber M., *Opowieści chasydów*, przeł. P. Hertz, posłowie J. Salij, Poznań 3 2005.
- Buber M., *Opowieści o aniołach, duchach i demonach*, przeł. R. Wojnakowski, Warszawa 2004.
- Buber M., *Opowieści rabina Nachmana*, przeł. E. Zwolski, Paryż 1983.
- Buber M., *Pradystans i relacja (Przyczynek do antropologii filozoficznej)*, w: tenże, *Ja i Ty. Wybór pism filozoficznych*, przeł. J. Doktor, Warszawa 1999, s. 126–137.
- Buber M., *Problem człowieka*, przeł. i wstępem opatrzył J. Doktor, Warszawa 1993.
- Buber M., *Vom Geist des Judentums*, Leipzig 1916.
- Buber M., *Wprowadzenie: Martin Buber „Mistyka żydowska”*, [w:] *Gog i Magog. Kronika chasydzka*, przeł. J. Garewicz, Warszawa 1999, s. XXI–XXIII.
- Buber M., *Zaćmienie Boga*, przeł. P. Lisicki, Warszawa 1994.
- Buber M., *Zwischen Gesellschaft und Staat*, Heidelberg 1952.
- Buccheri T., *La Chiesa, il papa e le donne*, Cinisello Balsamo 1996.
- Buchheit G., *Judas Iskariot. Legende, Geschichte, Deutung*, Gütersloh 1954.
- Büchler A., *Die Priester und der Cultus im letzten Jahrzehnt des jerusalemischen Tempels*, Vienna 1895.
- Büchlmann W., *Wie Jesus lebte, Vor 2000 Jahres in Palästina Wohnen, Essen, Arbeiten. Reisen*, Stuttgart 1987.
- Budin S.L., *The Myth of Sacred Prostitution in Antiquity*, Cambridge 2008.
- Budzik S., *Dramat odkupienia. Kategorie dramatyczne w teologii na przykładzie R. Girarda, H.U. von Balhasara i R. Schwagera*, Tarnów 1997.
- Bugała W., *Drzewa i krzewy*, Warszawa 1979.

- Buhrig M., *Donne invisibili e Dio patriarcale*, Torino 1989.
- Bukowski K., *Religie świata a chrześcijaństwo*, Poznań 1988.
- BBułhak J., *Kraj lat dziecinnych*, Gdynia 2003.
- Bunson M., *A dictionary of the Roman Empire*, Oxford 1995.
- Buren van P., *A Theology of the Jewish–Reality*, t. 1–3, New York 1980–1988.
- Burkert W., *Religia grecka*, tł. M. Kurkowska, Kraków 2024.
- Burkert W., *Starożytne kultury misteryjne*, Kraków 2007.
- Burliga B., *Polemika i retoryka w dialogu Minuncjusza Feliksa "Oktawiusz"*, *Studia Elbląskie* 10(2009)403–411.
- Burnie D., *Wielka ilustrowana encyklopedia przyrody*, Warszawa 1998.
- Burns D., *Dream Form in Genesis 2,4b–3,24. Asleep in the Garden*, *Journal for the Study of the Old Testament* (1987)nr 37, s. 3–14.
- Burrows E., *The Gospel of the Infancy and other Biblical Essays*, London 1940.
- Busche B., *Sexualethik kontrovers. Analyse evangelischen Schrifttums zu Sexualität*, Essen 1989.
- Busink T.A., *Der Tempel von Jerusalem von Salomo bis Herodes. Eine archäologisch–historische Studie unter Berücksichtigung des westsemitischen Tempelbaus*, Leiden 1970.
- Butcher K., *Roman Syria and the Near East*, London 2003.
- Butcher K., *Roman Syria and the Near East*, London 2003.
- Buttrick G. A. (red.), *The Interpreter's Dictionary of the Bible*, t. I–V, Nashville 1989.
- Buzek W. A., *Historia Kościoła*, Warszawa 1957.
- Byra M., *Powstanie w Judei 66–74 n.e.*, Zabrze 2011.
- Callaway J.A., J.M. Miller, *Osiedlanie się w Kanaanie. Okres sędziów*, [w:] *Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian*, red. H. Shanks, Warszawa 2007, s. 99–135.
- Calwer Bibellexikon*. Hrsg. K. Gutbrod, R. Kücklich, Th. Schlatter Stuttgart 6 1967.
- Calwer Bibellexikon*. Hrsg. O. Benz, B. Ego und W. Grimm, W. Zwickel, 2 Bde., Stuttgart 2003.
- Cała A., Węgrzynek H., Zalewska G., *Historia i kultura Żydów polskich. Słownik*, Warszawa 2000.
- Cała A., *Wizerunek Żyda w polskiej kulturze ludowej*, Warszawa 2005.
- Cała A., *Żyd — wróg odwieczny? Antysemityzm w Polsce i jego źródła*, Warszawa 2012.
- Campbell B., *The Roman Army, 31 BC–AD 337*, Routledge 1994.
- Campbell J., *The Masks of God*, t. 1–4, New York 1959.
- Cansdale G., *All the Animals of the Bible Lands*, Grand Rapids 1970.
- Cantalamesa R., Maggioini B., *Modlić się w Duchu i w prawdzie. Modlitwa według Biblii*, Kraków 2011.
- Cantalamesa R., *Pascha naszego zbawienia. Trydycje paschalne Biblii oraz pierwotnego Kościoła*. M. Brzezinka (przekł.), Kraków 1998.

- Cantalamesa R., *Pascha. Przejście do tego, co nie przemija*, tł. K. Stopa, Kraków 2005.
- Caprioli A., *La festa*, Rivista Liturgica 67(19080)449–464.
- Carcopino J., *Życie codzienne w Rzymie*, Warszawa 1966.
- Carmen J., *Ancient Warfare*, London 2004.
- Carmichael C.M., *The laws of Deuteronomy*, Ithaca 1974.
- Carmody D.L., *Biblical Women*, New York 1988.
- Carpentier J., Lebrun F., *Historia świata śródziemnomorskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2003.
- Carrick P., *Medical Ethics in Antiquity. Philosophical Perspectives on Abortion and Euthanasia*, Dordrecht 1987.
- Carrié J.–M., *Żołnierz*, [w:] Giardina A. (red.), *Człowiek Rzymu*, Warszawa 1997, s. 123–167.
- Carrier R., *Jezus z kosmosu. Chrystus w wierze pierwszych chrześcijan*, 2023.
- Carrozzini A., *Grammatica della lingua ebraica*, Casale Monferrato 1966.
- Carta's Historical Atlas of Israel. A Survey of the Past and Review of the Present*, Jerusalem 1977.
- Carter H., Mace A.C., *Odkrycie grobowca Tutanchamona*, Warszawa 2001.
- Cary M., Scullard H.H., *Dzieje Rzymu. Od czasów najdawniejszych do Konstantyna*. T. 1–2, tł. J. Schwakopf, Warszawa 2001.
- Caserta N., *Il Dottore delle genti*, Roma 1958.
- Cassuto U., *From Adam to Noah. Genesis 1,1–6,8*, Jerusalem 1961.
- Catto S., *Reconstructing the Thirst–Century Synagogue*, London 2007.
- Cavalletti S., *Il giudaismo intertestamentario*, Brescia 1991.
- Cavedo R., *Bambino*, [in:] *Nuovo dizionario di teologia biblica*, a cura di P. Rossano, G. Ravasi, A. Girlanda, Cinisello Balsamo 1988, pp. 138–145.
- Cawthorne N., *100 tyranów, despotów i dyktatorów*, Warszawa 2007.
- Cazeneuve J., *Les rites et la condition humaine*, Paris 1968.
- Celsus, *Prawda pogaństwa i fałsz doktryny chrześcijańskiej*, [w:] F. Ruggiero, *Szaleństwo chrześcijan. Paganie wobec chrześcijaństwa w pierwszych pięciu wiekach*, Kraków 2007, s. 117–126.
- Ceram W.C., *Bogowie, groby i uczeni*, Warszawa 2002.
- Cerbelaud–Salagnac G., *Prénoms d'hier et de demain*, Paris 1987.
- Cerbelaud–Salagnac G., *Prénoms traditionnelles et d'aujourd'hui*, Paris 1987.
- Černý J., *Religia starożytnych Egipcjan*, Warszawa 1974.
- Chaberek M., *Kościół a ewolucja*, Warszawa 2012.
- Chaczko K., Skorek A., Sroka Ł.T., *Demokracja izraelska z przedmową Sz. Weissa*, Warszawa 2018.
- Chadwick H., *Kościół w epoce wczesnego chrześcijaństwa*, Warszawa 2004.
- Chadwick H., *Mysł wczesnochrześcijańska a tradycja klasyczna*, Poznań 2000.
- Chadwick J., *Odczytywanie pisma linearnego*, Warszawa 1964.

- Challier C., *Les matriarches*, Paris 1985.
- Chamberlain C.C., *Guide to Numismatics*, London 1965.
- Chamisz Chumsze Tora. Chumasz Pardes Lauder. *Księga Druga Szemot*, red. S. Paceric, tłum. E. Gordon, Kraków 2003.
- Chapmann D.W., *Ancient Jewish and Christian perceptions of crucifixion*, Wino - na Lake 2008.
- Charles P., *Prawda o „Protokołach mędrców Syjonu”*, Warszawa 1989.
- Charlesworth J.H., *A History of Pseudoepigrapha Research: The Re-emerging Importance of the Pseudoepigrapha*, Berlin 1979.
- Charpentier E., *Czytajac Stary Testament*, Włocławek 1993.
- Chartesworth J.H., *The Pesharim and Qumran History. Chaos or Consensus?*, Grand Rapids – Cambridge 2002.
- Chazan R., *From Anti-judaism to Anti-Semitism*, Cambridge 2016.
- Chiave biblica*, Torino 9 1991.
- Chiave biblica*, Torino 9 1991.
- Chilton B., *A Galilean Rabbi and his Bible*, Wilmington 1984.
- Chilver G.E.F., *A Historical Commentary on Tacitus' Histories I and II*, Oxford 1979.
- Chipkin I.S., *Dr. Mordecai M. Kaplan and Jewish Education*, [w:] I. Eisenstein, E. Kohn (red.), *Mordecai M. Kaplan: An Evaluation*, New York, 1952 s. 85-118.
- Chirichigno G.C., *Debt-Slavery in Israel and the Ancient Near East*, Sheeld 1993.
- Chirpaz F., *Księga Hioba. Poemat o nadziei*, przeł. A. Merdas, Poznań 1999.
- Chmiel J., *Biblijne pojęcie agape jako model etyczny*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 30(1977)181–189.
- Chmiel J., *Zadania rodziców w świetle Pisma Świętego*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 30(1977)214–215.
- Chodakiewicz M.J., *Żydzi i Polacy 1918–1955. Współistnienie – zagłada – komunizm*, Warszawa 2000.
- Chodorowski Ł., *Antropologiczny obraz wychowania w ujęciu starotestamentalnym*, *Pedagogika* 27.2(2018)59–74.
- Chojnowski A., Tomaszewski J., *Izrael*, Warszawa 2001.
- Cholewiński A., *Heiligkeitgesetz und Deuteronomium*, Roma 1976.
- Chonigsman J., *Z badań nad lwowskim okresem działalności naukowej, dydaktycznej i społecznej Mojżesza Schorra*, [w:] *Wierzbieniec*, pod red. J. Maternickiego. Rzeszów 2004.
- Chouraqui A., *Dziesięć przykazań dzisiaj*, Warszawa 2002.
- Chouraqui A., *Lettre à un ami chrétien*, Paris 1971.
- Chouraqui A., *Życie codzienne ludzi w Biblii*, Warszawa 1995.
- Christie W.M., *The Jamnia period in Jewish History*, *The Journal of Theological Studies* XXVI.104(1925)347–364.
- Chrostowski W., *Asyryjska diaspora Izraelitów i inne studia*, Warszawa 2003.

- Chrostowski W., *Babilońskie deportacje mieszkańców Jerozolimy i Judy oraz inne studia*, Warszawa 2009.
- Chrostowski W., *Biblijny Izrael — dzieje i religia*, Gniezno 1998.
- Chrostowski W., *Bóg, Biblia, mesjasz*. G. Górny, R. Tichy (rozmówcy), Warszawa 2006.
- Chrostowski W., *Chrześcijanin a Stary Testament*, Przegląd Powszechny 1(1999) 22–32 i 2(1999)175–186.
- Chrostowski W., *Czy jest potrzebna nowa chrześcijańska teologia judaizmu?*, *Collectanea Theologica* 69.2(1999)30–34.
- Chrostowski W., *Dialog w cieniu Auschwitz*, Warszawa 1999.
- Chrostowski W., *Dialog z Żydami i judaizmem a posłannictwo Kościoła*, *Przegląd Powszechny* 7–8(1989)44–58.
- Chrostowski W., *Jan Paweł II o Żydach i judaizmie 1990–1995*, *Znak* 48.3 (1996)48–61.
- Chrostowski W., *Jezus – Brat i Pan*, *Przegląd Powszechny* 3(1992)481–484.
- Chrostowski W., *Judaizm rabiniczny w okresie między Miszną a Talmudem Babilońskim*, *Przegląd Powszechny* 10(1987)43–58.
- Chrostowski W., *Korzenie antyjudaizmu w środowisku chrześcijańskim*, *Maqom – Biuletyn Instytutu Dialogu katolicko–Judaistycznego* 2(1997)41–65.
- Chrostowski W., *Kościół a Żydzi i judaizm — drugie pokolenie w dialogu*, [w:] *Ja jestem Józef, brat wasz*, Księga Pamiątkowa ku czci Arcybiskupa Henryka Józefa Muszyńskiego Metropolity Gnieźnieńskiego w 65 rocznicę urodzin, red. W. Chrostowski, Warszawa 1998, s. 53–90.
- Chrostowski W. i inni, *Kościół, Żydzi, Polska*, Warszawa 2009.
- Chrostowski W., *Księga Tobiasza — Przypowieść o początkach diaspory Izraelitów w Mezopotamii*, Warszawa 2018.
- Chrostowski W., *Nowe spojrzenie chrześcijaństwa na Żydów i judaizm*, *Przegląd Powszechny* 9(1988)263–278.
- Chrostowski W., *Ogród Eden — zapoznane świadectwo asyryjskiej diaspory*, Warszawa 1996.
- Chrostowski W., *Prorok wobec dziejów. Interpretacje dziejów Izraela w Księdze Ezechiela 16,20 oraz ich reinterpretacja w Septuagincie*, Warszawa 1991.
- Chrostowski W., *Przekleństwo Kanaana (Rdz 9,20–27) — nieudana próba zdobycia zabronionej dominacji*, *Przegląd Powszechny* 245/11(1984)169–183.
- Chrostowski W., *Rabiniczny wizerunek Jezusa i chrześcijaństwa w kontekście dialogu Kościoła z Żydami i judaizmem*, [in:] *Jezus i chrześcijanie w źródłach rabinicznych*, Kraków 2012, s. 341–357.
- Chrostowski W., Rubinkiewicz R., *Żydzi i judaizm w dokumentach Kościoła i nauczania Jana Pawła II (1965–1989)*, Warszawa 1990.
- Chrostowski W., *Starożytny Izrael: od czasów Abrahama do zburzenia Jerozolimy przez Rzymian*, Warszawa 1994.

- Chrostowski W., *Synagoga i liturgia czytania w czasach Jezusa Chrystusa*, Przegląd Powszechny(1988)nr 7–8, 123.
- Chrostowski W., *Święta Rodzina*, Kraków 2020.
- Chrostowski W., *Technika przekazu tekstu Starego Testamentu*, Przegląd Powszechny(1987)nr 1, 211–224.
- Chrostowski W., *Trzecia Świątynia w Jerozolimie i inne studia*, Warszawa 2012.
- Chrostowski W., *Zapiski ustnej Tradycji klasycznego judaizmu: Miszna, Tosefta i Talmudy*, Przegląd Powszechny 6(1987)331–347.
- Chrostowski W., *Zapomniane dziedzictwo „zapomnianego królestwa”*. *Studia wokół asyryjskiej diaspory Izraelitów*, Tarnów 2024.
- Chrostowski W., *Żydowskie tradycje interpretacyjne pomocą w zrozumieniu Biblii*, *Collectanea Theologica* 66.1(1996)39–54.
- Chrostowski W., *Żydowskość Jezusa*, *Collectanea Theologica* 63.2(1993)45–60.
- Chrostowski W., *Żydzi i religia żydowska a Jezus Chrystus*, *Ateneum Kapłańskie* nr 1(2001)
- Chrostowski W., *Żydzi i religia żydowska a Maryja Matka Jezusa*, *Salvatoris Mater* 2,1(2000)215–233.
- Chrześcijaństwo a judaizm rabiniczny. Historia początków oraz wczesnego rozwoju*, red. H. Shanks, tł. W. Chrostowski, Warszawa 2013.
- Chwalba A., *Okupacyjny Kraków*, Kraków 2011.
- Cichopek A., *Pogrom Żydów w Krakowie. 11 sierpnia 1945 r.*, Warszawa 2000.
- Cieciela J., *Anti-Jewish Policy of the Roman Empire from Vespasian until Hadrian, in the Light of Numismatic Sources – Fact or Myth?*, *Israel Numismatic Research* 1(2006)101–110.
- Cieciela J., *Monety z powstania Bar Kochby*, *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie. Prace Historyczne XIX* (1998) z. 193, 17–28.
- Cieciela J., *Opozycja faryzeuszy wobec rządów dynastii hasmonejskiej w Judei – uwarunkowania polityczne i religijne. Główne kierunki badań*, [w:] *Religia i polityka w świecie antycznym*, red. R. Sajkowski, Ostróda 2005, s. 88–98.
- Cieciela J., *Organizacja Judei jako prowincji rzymskiej*, [w:] *Słowo Twoje jest prawdą*. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Stanisława Mędali CM w 65 rocznicę urodzin, zebrał i opracował ks. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 81–91.
- Cieciela J., *Palestyna w czasach Jezusa. Dzieje polityczne*, Kraków 2000.
- Cieciela J., *Polityczne dziedzictwo Heroda Wielkiego. Palestyna w epoce rzymsko-herodiańskiej*, Kraków 2002.
- Cieciela J., *Poncjusz Pilat prefekt Judei*, Kraków–Mogilany 2003.
- Cieciela J., *Powstanie Bar Kochby 132–135 po Chr.*, Zabrze 2008.
- Cieciela J., *Walka o sukcesję po śmierci Heroda Wielkiego*, [w:] *Pan moim światłem*. Księga pamiątkowa dla Księdza Profesora Jerzego Chmiela w 65 rocznicę urodzin, zebrał i opracował ks. W. Chrostowski, Warszawa 2000, s. 126–147.

- Cieciela J., *Żydzi w europejskiej części Cesarstwa Rzymskiego*, Kraków–Mogilany 2013.
- Cieciela J., *Żydzi w okresie drugiej świątyni 538 przed Chr.–70 po Chr.*, Kraków 2011.
- Cimok F., *Antioch on the Orontes*, Istanbul 1990.
- Cirlot J.E., *Słownik symboli*, prz. I Kania, Kraków 2001.
- Citlak A., *Na wschód od Jordanu. W kraju braci Semitów*, Warszawa 2015.
- Civilizations of the Ancient Near East*, J.M. Sasson (red.), J. Baines, G. Beckman, K.S. Rubinson, T. 1–2, New York 1995.
- Cladridge A., *Hadrian's last Temple*, JRA 20 (2007) 55–94.
- Claus M. (red.), *Die römischen Kaiser. 55 historische Portraits von Caesar bis Iustinian*, München 1997.
- Clayton P. A., *Chronicle of the Pharaohs, The Reign-by-Reign Records of the Rulers and Dynasties of Ancient Egypt*, New York 1994.
- Clayton P.A., *Die Pharaonen: Herrscher und Dynastien im Alten Aegypten*, Düsseldorf 1995.
- Cleave R., *Satelitarny atlas Ziemi Świętej, ilustrowany suplement do Student Map Manual*, t. 1, Podkowa Leśna 1993.
- Clements R.E., (red.), *The Word of Ancient Israel. Sociological, Antropological and Political Perspectives*, Cambridge 1995.
- Clines D.J.A., *The Evidence for an Autumnal New Year in Pre-exilic Israel Reconsidered*, The Journal of Bible and Religion 93(1974)22–40.
- Clogg R., *Historia Grecji nowożytnej*, Warszawa 2002.
- Clorfene C., Rogalsky Y., *The Path of the Righteous Gentile: An Introduction to the Seven Laws of the Children of Noah*, New York 1987.
- Co każdy powinien wiedzieć o judaizmie*. Praca zbiorowa, Kraków 2007.
- Cocagnac M., *La Parole et son miroir. Les symboles bibliques*, Paris 1994.
- Code of Jewish Law, Kitzur Shulhan Arukh*, transl. H.E. Goldin, New York 1963.
- Cody A., *A History of Old Testament Priesthood*, Roma 1969.
- Coenen L., Beyreuther E., Bietenhard H., *Theologisches Begriffslexikon zum NT*, 2 Bde., Wuppertal³ 1972 (Przekł. ang. Poprawiony i poszerzony: *The New International Dictionary of New Testament Theology*, t. I–IV, Grand Rapids⁷ 1981).
- Coggins R.J., Houlden J.L., *Słownik hermeneutyki biblijnej*, Warszawa 2005.
- Cohen A., *Talmud: syntetyczny wykład na temat Talmudu i nauk rabinów dotyczących religii, etyki i prawodawstwa*, tł. R. Gromacka, Warszawa 1995.
- Cohen A., *Talmud. Syntetyczny wykład na temat „Talmudu” i nauk rabinów dotyczących religii, etyki i prawodawstwa*, tł. R. Gromacka, Warszawa 2002.
- Cohen A., *Tumtum and Androgynous*, Journal of Halacha and Contemporary Society, 38(1999)62–85.
- Cohen J., *Living Letters of the Law. Ideas of the Jew in Medieval Christianity*, Berkeley 1999.

- Cohen L., *Piękni przegrani*, tł. A. Kołyszko, Warszawa 1995.
- Cohen L., *Ulubiona gra*, tł. M. Zembaty, Warszawa 1994.
- Cohen M.R., *Jewish Self-Government in Medieval Egypt*, Princeton 2014.
- Cohen M.R., *Quelques observations au sujet de la personnalité et du rôle historique de Raban Yohanan ben Zakkay*, *Revue d'Histoire des Religions* 187(1975) 22–25.
- Cohen N.G., *Agrippa I and De Specialibus Legibus IV 151–159*, *The Studia Philonica Annual* 2(1990)72–85.
- Cohen S.J.D., *The Significance of Yavneh: Pharisees, Rabbis, and the End of Sectarianism*, *Hebrew Union College Annual* 55(1984)27–53.
- Cohen S.J.D., *From the Maccabees to the Mishna*, Philadelphia 1987.
- Cohen S.J.D., *Josephus, Jeremiah and Polybius*, *History and Theory* 21(1982)366–381.
- Cohen S.J.D., *Masada: Literary Tradition, Archeological Remains, and the Credibility of Josephus*, *Journal of Jewish Studies* 33(1982)385–405.
- Cohen S.J.D., Satlow M., *Dominacja rzymska*, [w:] *Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian*, red. H. Shanks, tł. W. Chrostowski, Warszawa 2007, s. 385–428.
- Cohen S.J.D., *Why aren't Jewish Women Circumcised? Gender and Covenant in Judaism*, California 2005.
- [Cohn A.J.], *Z dziejów Gminy Starozakonnych w Warszawie*, t. 1: *Szkolnictwo*, Warszawa 1907.
- Cohn-Sherbok D., *Judaism. History, Belief and Practice*, London 2003.
- Cohn-Sherbok L., *Historia cywilizacji żydowskiej*, tł. J. Pierzchała, M. Dziekan, Warszawa 1999.
- Cohon B.D., *Men at the crossroads: between Jerusalem and Rome, synagogue and church: the lives, times and doctrines of the founders of Talmudic Judaism and New Testament Christianity*, New York 1970.
- Collins F.S., *Język Boga: kod życia — nauka potwierdza wiarę*, przeł. M. Pawlicka-Yamazaki, Warszawa 2008.
- Collins J.J., *Daniel*, Minneapolis 1993.
- Collins J.J., *The Scepter and the Star: The Messiahs of the Dead Sea Scrolls and Other Ancient Literature*, New York 1995.
- Colombo C., *Trenta monete d'argento — le monete del Nuovo Testamento*, Milano 2003.
- Concise Encyclopedia of Jewish Music*, New York 10975.
- Concordance de la Bible de Jerusalem*, Paris 1982.
- Conference Series*, Cambridge 8th–10th April 2019, s. 52–59.
- Connelly J., *Od wrogości do braterstwa. Rewolucja w katolickim nauczaniu o Żydach w latach 1933–1965*, przeł. E. Tabakowska, Kraków 2022.
- Conrad W., *Christliche Stätten in der Türkei*, Stuttgart 1999.
- Connolly P., *Grecja i Rzym na wojnie*, tł. W. Brillowski, Oświęcim 2021.

- Conolly P., *Greece and Rome at War*, London 1998.
- Connolly P., *Hebrajczycy*, tł. P. Latko, Wrocław 1991.
- Connolly P., *Living in the Time of Jesus Christ*, Oxford 1983.
- Contenau G., *Życie codzienne w Babilonii i Asyrii*, Warszawa 1963.
- Contra Iudaeos. Ancient and medieval polemics between Christians and Jews*, red. O. Limor, Tübingen 1996.
- Conway J.H., Guy R.K., *Księga liczb*, Warszawa 1999.
- Conzelmann H., *Geschichte des Urchristentums*, Göttingen 4 1978.
- Conzelmann H., *Grundriss der Theologie des Neuen Testaments*, München 1967.
- Coogan M. D. (ed.), *Stories from Ancient Canaan*, Philadelphia 1978.
- Coogan M. D. (ed.), *The Oxford History of the Biblical Word*, New York 2001.
- Coogan M., *A Brief introduction to the Old Testament. The Hebrew Bible in its Context*, Oxford 2009.
- Cook Ch., Stevenson J., *Leksykon nowożytnej historii Europy 1763–1999*, Warszawa 2000.
- Cook J.E., *Rape and Its Aftermath in Genesis 34*, *Bible Today* 44(2006)209–214.
- Cook S.A., *The Religion of Ancient Palestine in the Light of Archeology*, London 1930.
- Cooper J., *The child in Jewish history*, London 1996.
- Copan P., *Czy Bóg jest potworem? Zrozumieć Boga Starego Testamentu*, prz. D. Krupińska, Poznań 2023.
- Coppens J., *La nudité des protoplastes*, *Ephemerides Theologiae Lovaniensis* (1970)nr 46, s. 380–383.
- Corbishley T., *The Chronology of the Reign of Herod the Great*, *Journal of Theological Studies* 36 (1935) 22–32.
- Corbisley T., *A Note on the Date of the Syrian Governorship of M. Titius*, *Journal of Roman Studies* 36 (1934) 43–49.
- Corbo V., *Compte rendu des fouilles de l'Hérodiun*, *Revue Bibl.* (1964) 258–263.
- Corbo V., *L'Hérodiun*, *Bible et Terre Sainte* 60 (1963).
- Corbo V., *The Church of the House of St. Peter at Capernaum*, [w:] *Ancient Churches Revealed*, ed. Y. Tsafirir, Jerusalem 1993, s. 74–76.
- Corbo V., *The House of St. Peter at Capernaum*, Jerusalem 1970.
- Corbo V.C., *Compte rendu des fouilles de l'Hérodiun*, *Revue Biblique* (1964) 258–263.
- Corbo V.C., *Herodion*, vol. 1–2, Jerusalem 1989.
- Corbo V.C., *L'Hérodiun*, *Bible et Terre Sainte* 60 (1963).
- Corm G., *Religia i polityka w XXI wieku*, tł. E. Cylwik, Warszawa 2007.
- Corn G., *Bliski Wschód w ogniu. Oblicza konfliktu 1956–2003*, tł. E. Cylwik, R. Stryjewski, Warszawa 2003.
- Cornwell J., *Papież Hitlera. Tajemnicza historia Piusa XII*, Warszawa 2000.
- Coşkun A., *Virius Nicomachus Flavianus, Der Praefectus und Consul des Carmen contra paganos*, *Vita Christiana* 58 (2004) 152–178.

- Cotterell A., *Słownik mitów świata*, Łódź 1993.
- Cotton H., Geiger J., *The Latin and Greek Documents (Masada II)*, Jerusalem 1989.
- Cotton H.M., *The Bar Kokhba Revolt and the Documents from the Judean Desert*, [w:] P. Schäfer (ed.), *The Bar Kokhba War Reconsidered*, Tübingen 2003, s. 133–152.
- Coudoba B., *Early History and Christ, A Prophetic History of Ancient Times*, Staten Island 1968.
- Cousnon C., *The Church of the Holy Sepulchre in Jerusalem*, London 1972.
- Cowley A.E., *Aramic Papyri of the Fifth Century B.C.*, Oxford 1923.
- Cragham J.F., *Psalms for All Seasons*, Colledgeville 1993.
- Craig W.L., *Assessing the New Testament Evidence for the Historicity of the Resurrection of Jesus*, Lewiston 1989.
- Crocetti G., *La famiglia secondo la Bibbia*, Milano 1983.
- Croissant G., *Jezus Żyd praktykujący*, tł. J. Fenrychowa, Kraków 1994.
- Cross F. M., *La lettre de Simon ben Kosba*, *Revue Biblique* (1956)45–48.
- Cross F., *The Ancient Library of Qumran and Modern Biblical Studies*, Grand Rapids 1980.
- Cross F.L. (ed.), *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, London 1961.
- Crossan J.D., *Kto zabił Jezusa. Korzenie antysemityzmu w ewangelicznych relacjach o śmierci Jezusa*, tł. M. Stopa, Warszawa 1998.
- Crossan J.D., *The Births of Christianity*, Edynburg 1998.
- Crouzel H., *L'exil d'Hérode Antipas et d'Hérodiade à Lugdunum Convenarum*, *Bulletin de Littérature ecclésiastique* 3 (1971) 224–225.
- Crowfoot J.W., Kenyon K.M., Sukenik E. L., *The Buildings at Samaria*, London 1942.
- Crüsemann F., *Die Tora. Theologie und Sozialgeschichte des alttestamentlichen Gesetzes*. Gütersloh 2 1997.
- Cuhaj G., *Standard Catalog of World Coins 1901–2000*, Iola 2014.
- Cullmann O., *Dieu et César*, Neuchâtel 1956.
- Culto divino e liturgia. Dizionario di spiritualità biblico-patristica*, Roma 1996.
- Cumont F., *Religion Orientales dans le paganisme Romain*, Paris 1963.
- Curtis Higgs L., *Niegrzeczne dziewczynki w Biblii*, 2014.
- Cygan J., *Klezmer. Opowieść o życiu Leopolda Kozłowskiego–Kleinmana*, Kraków–Budapeszt 2015.
- Cykl Życia. Święta i obrzędy Żydów polskich*, red. P. Fijałkowski, 2015.
- Cylkow I., *Księga pięciu megilot*, Kraków 2007.
- Cyrzan H., *Dzieci tzw. drugorzędnych żon i niewolnic*, *Przegląd Religioznawczy*(1994)nr 2 37–38.
- Cytowska M., Szelest H., *Literatura rzymska. Okres cesarstwa. Autorzy chrześcijańscy*, Warszawa 1994.
- Cywilizacje starożytne. Przewodnik encyklopedyczny*, red. A. Cotterell, Łódź 1996.
- Cywiński H., *Pieniądz. Przegląd encyklopedyczny*, Warszawa 1992.

- Czacki T., *Rozprawa o Żydach i Karaitach*, Kraków 1860.
- Czajkowski M., *Czy Żydzi mają diabła za ojca? Przyczynki do dialogu chrześcijańsko-żydowskiego*, t. 1–3, Warszawa 2016.
- Czajkowski M., *Jezus Mateusza wobec Tory Izraela*, *Scriptura Sacra* 2(1998) 119–130.
- Czajkowski M., *Lud Przymierza*, Warszawa 1992.
- Czech D., *Kalendarz wydarzeń w KL Auschwitz*, Oświęcim 1992.
- Czernak G., *Christen gegen Juden. Geschichte einer Verfolgung*, Frankfurt a.M. 1991.
- Czy Torę można czytać po polsku*, Warszawa 2011.
- D'Amato R., *Rzymscy centurionowie 31 przed Chr.–500 po Chr.*, Warszawa 2019.
- D'Costa G., *Vatican II: Catholic Doctrines on Jews and Muslims*, Oxford 2014.
- D'Costa G., *Żydzi w doktrynie Kościoła katolickiego po Soborze Watykańskim II*, przeł. W. Edmunds, Kraków 2022.
- Dahan G., *Chrześcijańscy intelektualiści wobec Żydów w średniowieczu*, Kęty 2020.
- Dahl S., *Dzieje książki*, prz. E. Garbacik, T. Zapór, H. Devechy, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965.
- Dahler E., *Miejsca biblijne*, Warszawa 2000.
- Dahler E., *Święta i symbolika*, Warszawa 1999.
- Dahood M., *Eblaite idu and Hebrew 'ed Raincloud*, *Catholic Biblical Quarterly* (1981)nr 43, s. 534–538.
- Daicovicu H., *Dakowie*, tłum. D. Bieńkowska, Warszawa 1971.
- Dalman G., *Aramäisch–Neuhebräisches Handwörterbuch zu Tagum, Talmud und Midrasch*, Frankfurt a.M 2 1922.
- Dalman G., *Jerusalem und sein Gelände*, Gütersloh 1930.
- Dan J., *The Ancient Jewish Mysticism*, Tel Aviv 1993.
- Danby H., *The Mishnah*. Translated from the Hebrew with Introduction and Explanatory Notes, Massachusetts 2016.
- Danby H., *The Misnah*, Oxford ¹¹ 1974.
- Danell G.A., *Studies in the Name of Israel in the Old Testament*, Uppsala 1946.
- Daniel–Rops H., *Die Umwelt Jesu. Der Alltag in Palästina vor 2000 Jahren*, München 1968.
- Daniel–Rops H., *Israel and the Ancient World*, London 1949.
- Daniel–Rops, *Kościół pierwszych wieków*, tł. K. Ostrowska, I. Gano, Warszawa 1968.
- Daniel–Rops H., *Życie codzienne w Palestynie w czasach Chrystusa*, tł. J. Lasocka, Warszawa 2001.
- Daniélou J., *Aniołowie i ich misja*, tł. K. Kubaszczyk, Warszawa–Ząbki 2006.
- Daniélou J., *Teologia judeochrześcijańska. Historia doktryn chrześcijańskich przed Soborem Nicejskim*, prz. S. Basista, Kraków 2002.
- Daniłko Z., *Prawo azylu w Starym Testamencie*, Lublin 1982.
- Danka I.R., *Pelazgowie, autochtoni Hellady. Pochodzenie, język, religia*, Łódź 2007.
- Darom D., *Beautiful Plants of the Bible*, Herzlia 1991.

- Das christliche Gebot der Nächstenliebe*, Tübingen 6 1966.
- Das grosse Bibellexikon*. Hrsg. von H. Burkhard, F. Grünzweig, F. Laubach, G. Maier, 3 Bde., Giessen 2 1990.
- Das grosse Lexikon der Geschichte. Heyne Lexika*, München 1978.
- Das Heilige Land. Eine Reise durch das Land der Bibel*, 130 Fotografien von I. Bruland, Stuttgart 1995.
- Datner S., Kamińska A. (wybrali, przełożyli i opracowali), *Z mądrości Talmudu*, Warszawa 1988.
- Daum A., *Die Feiertage Israels. Die jüdischen Feiertage in der Sicht der Tradition*, Bd. 1–2, Frankfurt a.M. 1993–1994.
- Dauzat A., *Les noms des personnes*, Paris 1949.
- David N., *Anti-Judaism. The History of a Way of Thinking*, London 2015.
- Davidson R.M., *Flame of Yahweh. Sexuality in the Old Testament*, Peabody 2007.
- Davies A.P., *The Meaning of the Dead Sea Scrolls*, New York 1956.
- Davies G.I., *Megiddo*, Cambridge 1986.
- Davies J.K., *Demokracja w Grecji klasycznej*, Poznań 2003.
- Davies N., *Boże Igrzysko*, Kraków 2006.
- Davies N., *Galicja. Historia nie narodowa*, tł. B. Pietrzyk, Kraków 2 2025.
- Davies W. D., *The Territorial Dimensions of Judaism*, Berkeley 1982.
- Davies W.D., Finkelstein L. (eds.), *The Cambridge History of Judaism*, vol. 1–4, Cambridge–New York 1984–2006.
- Davies W.D., *Paul and Rabbinic Judaism*, London 1968.
- Davies W.D., *The Territorial Dimensions of Judaism*, Berkeley 1982.
- Dawidowicz W., *Mesjański komentarz do Tory*, Gorzów 2021.
- Dawson Ch., *Formowanie się chrześcijaństwa*, Warszawa 1969.
- Day J., *Yahweh and the Gods and Goddesses of Canaan*, Sheffield 2000.
- Dąbek T.M., *Muzyczne środki ekspresji w modlitwie liturgicznej i osobistej w Dawnym I Nowym Przymierzu*, [w:] *Ante Deum stantes*. *Analecta Reverendissimo Domino Stanislao Czerwik oblata*, red. S. Koperek, R. Tyrała, Kraków 2002, s. 71–79.
- Dąbek T.M., *Muzyka liturgiczna w Starym I Nowym Przymierzu*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* (1987)nr 3, 252–257.
- Dąbek T.M., *Życie po śmierci. I co dalej...*, Kraków 2009.
- Dąbrowa E., *Epoka Hasmoneuszów w świetle manuskryptów znad Morza Martwego*, *Scripta Biblica et Orientalia* 1 (2009).
- Dąbrowa E., *Legio X Fretensis. A Prosopographical Study of its Officers (I–III c.A.D.)*, Stuttgart 1993.
- Dąbrowa E., *The Governors of Roman Syria from Augustus to Septimius Severus*, Bonn 1998.
- Dąbrowa E., *The Hasmoneans and their State. A Study in History, Ideology and the Institutions*, Kraków 2010.

- Dąbrowa E., *The Hasmoneans and their State. A Study in History, Ideology and the Institutions*, Scripta Judaica Cracoviensia 8(2010)7–14.
- Dąbrowa E., *The Statutes of the King and the Hasmoneans: A Note*, Scripta Judaica Cracoviensia (2008).
- Dąbrowski E., *Głosy i odkrycia biblijne*, Warszawa 1954.
- Dąbrowski E., *Nowy Testament na tle epoki, geografia, historia, kultura*, Poznań 1968.
- Dąbrowski E., *Odkrycia w Qumran nad Morzem Martwym a Nowy Testament*, Poznań 1961.
- Dąbrowski E., *Podręczna encyklopedia biblijna*, t. 1–2, Poznań 1960.
- Dąbrowski E., *Religie Wschodu*, Poznań 1962.
- De Breslev N., *Hitbodedut: Shalom Adonai*, 2021.
- De Diétrich S., *Boży plan zbawienia. Przewodnik biblijny*, przeł. W. Kowalska, Warszawa 1970.
- De La Maisonneuve D.D., *Judaizm. Podstawowe wiadomości*, przeł. B. Filipowicz, Warszawa 2010, 2024.
- De Lange N., *Bildatlas der Weltkulturen. Jüdische Welt. Kunst, Geschichte und Lebensformen*, Augsburg 1997.
- De Lange N., *Wielkie kultury świata. Żydzi*, Warszawa 1996.
- De Luca G., *Matrimonio e famiglia il mistero della sola carne*, Milano 1995.
- De Moor J.C., *The Rise of Yahwism*, Leuven 1990.
- De Sanctis G., *Storia dei Romani*, I–IV, Firenze 1964.
- De Vaux R., *Ancient Israel. Its Life and Institutions*, London 1994.
- De Vaux R., *Das Alte Testament und seine Lebensordnungen*, Bd. 1–2, Freiburg i.Br. 1962.
- De Vaux R., *Instytucje Wstarego Testamentu*, tł. T. Brzegowy, t. I–II, Poznań 2004.
- De Vries S.Ph., *Obrzędy i symbole Żydów*, tł. i opr. A. Borowski, Kraków 2001.
- Dec P., *Z najnowszych badań archeologicznych i historycznych Masady*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 53.3(1999)251–258.
- Deeken A., *Gdy przychodzi starość*, tł. M. Figarski, Kraków 1977.
- Deiana G., *Il giorno dell'espiazione. Il kippur nella tradizione biblica*, Bologna 1994.
- Deiana G., Spreafico A., *Wprowadzenie do hebrajszczyzny biblijnej*, opr. Wersji polskiej S. Bazyliński, Warszawa 2006.
- Delponte H., *L'image de la femme dans l'art préhistorique*, Paris 2 1993.
- Dembowski H., *Einführung in die Christologie*, Darmstadt 1976.
- Dembaska A., *Kultura starożytnego Egiptu. Słownik*, Warszawa 1995.
- Dennefeld L., *Le Judaisme biblique*, Paris 1925.
- Denzinger H., Schönmetzer A., *Enchiridion symbolorum, definitionum et declarationum de rebus fidei et morum*, Freiburg in Br. 36 1976,
- Der babylonische Talmud*. Tr. L. Goldschmidt, Bd. 1–12, Frankfurt a.M. 1996.
- Der Born Judas*, Bd. 1–2, Frankfurt 1962.
- Der Kanon der Bibel*. Red. G. Maier, Giessen–Basel–Wuppertal 1990.

- Der Talmud. Einführung, Texte, Erläuterungen, München 3 1994.
- Dérenbourg J., *Essai sur l'histoire et la géographie de la Palestine*, I, L'histoire de la Palestine, Paris 1867.
- Dessler E.E., *Pożądaj prawdy. Eseje o księgach Wajikra, Bambidar i Dewarim oraz Rozważania o wolnej woli*, red. S. Pecaric, tł. K. Czerwińska, Kraków 2003.
- Detienne M., *Les jardins d'Adonis. La mythologie des aromates Grèce*, Paris 1972.
- Dhiem H., *Das Problem des Schriftkanons*, Zürich 1952.
- Di Nola A., *Ebraismo e giudaismo*, Roma 1996.
- Di Segni R., *Il vangelo del Ghetto*, Roma 1985.
- Dialog chrześcijańsko-żydowski. Antologia tekstów*, zebrała i oprac. H.P. Fry, tł. E. Dargiewicz, A. Kuśmirek, Warszawa 2003.
- Dibelius M., *Rom und die Christen im 1. Jahrhundert*, Berlin 1942.
- Dickie M.W., *Magic and Magicians in the Greco-Roman World*, London 2003.
- Dictionary of the Bible*, London 1972.
- Dictionary of the Jewish Christian Dialogue*, L. Kliniecki, G. Wigoder (ed.), New York 1984.
- Dictionary of the Judaism in the Biblical Period*, red. J. Neusner, W. Scott Green, Peabody 1996.
- Dictionnaire de la Bible*. Red. F. Vigoroux, I–X, Paris 1895–1912.
- Dictionnaire de la Bible*. Supplément. Red. L. Pirot, A. Robert, Paris 1928.
- Dictionnaire de theologie catholique*, I–XVI, Paris 1930–1972.
- Die Bibel und ihre Welt. Eine Enzyklopedie zur Heiligen Schrift. Bilder, Daten, Fakten*. Hrsg. von G. Cornfeld und G.J. Botterweck, Bd. 1–6, München 1972 (Bd. 1–2, Herrsching 1991).
- Die Kirchen und das Judentum. Dokumente von 1945–1985*, red. H.–H. Henrix, R. Rendtorff, Paderborn–München 1988.
- Die Kirchen und das Judentum. Dokumente von 1986–2000*, Red. H.H. Henrix, W. Kraus, Paderborn–Gütersloh 2001.
- Die Legende vom Ritualmord. Zur Geschichte der Blutbesculdigung gegen Juden*, hrsg. Erb, Berlin 1993.
- Die Religion in Geschichte und Gegenwart. Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft*. Hrsg. von K. Galling, Bd. 1–6, Tübingen 3 1956–1965.
- Dimant D., *Old Testament Pseudepigrapha At Qumran*, [w:] *The Bible and the Dead Sea Scrolls. The Princeton Symposium on the Dead Sea Scrolls*, red. J.H. Charlesworth, Waco 2006, s. 447–468.
- Dimant D., *Qumran Sectarian Literature, w: Compendium rerum iudaicarum ad Novum Testamentum*, II, *Jewish Writings of Second Temple Period. Apocrypha, Pseudepigrapha, Qumran Sectarian Writings, Philo, Josephus*, red. M.E. Stone, Assen–Philadelphia 1984, s. 483–550.
- Dimont M.I., *Jews, God and History*, Toronto 1964.
- Diodor Sycylijski, *Dzieje Filipa Macedońskiego*, Poznań 2014.

- Dion Kasjusz Kokcejjan, *Historia rzymska (Księgi 41–50)*. Wstępem poprzedził, przeł. i komentarzami opatrzył I. Ptaszek, Kraków 2008.
- Dion Kasjusz Kokcejjan, *Księgi Flawijskie (Historia rzymska LXV–LXVII)*; prz. M. Kaźmiercska i D. Latanowicz–Domecka, wstęp i komentarz L. Mrozewicz, Poznań 2011.
- Dion Kasjusz Kokcejjan, *Mowa Mecenasa (Historia rzymska LII 14–40)*; prz. i komentarz M. Stuligrosz, P. Sawiński, Poznań 2004.
- Dion Kasjusz Kokcejjanus, *Historia rzymska (Księgi 1–40)*, prz. i opr. W. Madyda; wstępem historycznym opatrzyła I. Bieźuńska–Małowist, Wrocław 1967.
- Dion Kasjusz Kokcejjanus, *Historia rzymska: Księgi seweriańskie (LXXIII–LXXX)*; wstęp, przekład i komentarz K. Biały, Szczecin 2017.
- Dionizy Areopagita, *O imionach Bożych*, przeł. E. Bułhak, Lublin 1995.
- Dmowski R., *Trakty i gościńce, czyli jak się podróżowało w dawnych czasach*, Lublin 2014.
- Do Diogeneta*, [w:] *Pierwsi świadkowie. Pisma Ojców Apostolskich*. Prz. A. Świderkówna, opr. M. Starowieyski, Kraków 1988.
- Dobkiewicz A., *Pożydowskie. Niewygodna pamięć*, Kraków 2014.
- Dobrowolska L., *Koszerne i trefne — kuchnia izraelska*, Warszawa 1987.
- Dodds E.R., *Grecy i irracjonalność*, Tyniec ² 2014.
- Dodds E.R., *Pogaństwo i chrześcijaństwo w epoce niepokoju*, tł. J. Partyka, Kraków–Tyniec ² 2014.
- Doering J., *Schabbat: Sabbathalacha und -praxis im antiken Judentum und Urchristentum*, Tübingen 1999.
- Doering L., *New Aspects of Qumran Sabbath Law from Cave 4 Fragments*, [in:] *Legal Texts and Legal Issues: Proceedings of the Second Meeting of the International Organization for Qumran Studies*, Leiden 1997, p. 251–274.
- Doering L., *The Concept of the Sabbath in the Book of Jubilees*, [in:] *Studies in the Book of Jubilees*, red. M. Albani, J. Frey, A. Lange, Tübingen 1997, 179–205.
- Dohmen C., Stemberger G., *Hermenutyka Biblii żydowskiej i Starego Testamentu*, tł. M. Szczepaniak, Kraków 2008.
- Dohmen Ch., *Biblischer Kanon, warum und wozu? Eine Kanontheologie*, Freiburg–Basel–Wien 1992.
- Doktor J., *Baal Szem Tow. Próba nowego spojrzenia*, Kwartalnik Historii Żydów 204.4(2002)447–470.
- Doktor J., *Początki chasydyzmu polskiego*, Wrocław 2004.
- Don–Yehija E., *Religion and Political Accommodation in Israel*, Jerusalem 1999.
- Donin Ch.H., *Jüdisches Leben*, Zürich 1987.
- Donin Ch.H., *Życie Żydów*, Jerozolima ³ 1990.
- Dornseiff F., *Alfabet w mistyce i magii*, przeł. R. Wojnakowski, Warszawa 2001.
- Dorret J.D.M., *Religious Hair*, Man 8(1973)100–103.
- Doty W.D., (red.), *Wielki atlas mitów i legend świata*, Warszawa 2004.

- Dougherty M.J., Haskew M.E., Jestice Ph.G, Rice R.S., *Wojny biblijne*, tł. U. Ruzik-Kulińska. Warszawa 2016.
- Douglas M., *Czyść i zmora. Analiza pojęć nieczystości i tabu*, tł. M. Bucholc, Warszawa 2007.
- Douglas M., *The Forbidden Animals in Leviticus*, *Journal for the Study of the Old Testament* 59(1993)3–23.
- Douglass L., *A new Look et the Itinerarium Burdigalense*, *Journal of Early Christian Studies* 4 (1996) 313–333.
- Dover K.J., *Homoseksualizm grecki*, przeł. J. Margański, Kraków 2004.
- Dozeman T.B., *God and War. Power in the Exodus Tradition*, Oxford–New York 1996.
- Drazin N., *History of Jewish Education from 515 B.C.E. to 220 C.E.*, Baltimore 1940.
- Dresner S.H., *Heschel, Hasidism and Halakha*, New York 2002.
- Driscoll P., *Łup wojenny*, Warszawa
- Drob S., *Symbols of the Kabbalah. Philosophical and Psychological Perspectives*, Jerusalem 2000.
- Drozd J., *Ostatnia Wieczerza nową Paschą*, Katowice 1977.
- Druga Księga Szemot (Chamisza Chumsze Tora Chumasz Pardes Lauder)*. Przekład Pięcioksięgu z języka hebrajskiego opatrzoney wyborem komentarzy Rabinów oraz hebrajski tekst komentarza Rasziego z punktacją samogłoskową i Haftary z błogosławieństwami, opr. Sacha Pecaric, tł. E. Gordon, Kraków 2003.
- Drygalska M., *Wybrane społeczne aspekty funkcjonowania rodziny i małżeństwa w dawnym judaizmie*, *Słupskie Prace Pedagogiczne* 1(2001)5–11.
- Dubarle A.M., *Amour et fécondité dans la Bible*, Toulouse 1966.
- Dubin L.C., *Kontekst społeczny i kulturowy osiemnastowiecznego oświecenia*, [w:] *Historia filozofii żydowskiej*, red. Frank D.H., Leaman O., tłum. P. Sajdek, Kraków 2009, s. 656–681.
- Dubnow S., *Geschichte des Chassidismus*, 2 t., Berlin 1981.
- Dubnow S., *Weltgeschichte des jüdischen Volkes*, Bd. 1–10, Berlin 1925–1929.
- Duchesne L., *Origines du culte chrétien*, Paris 5 1925.
- Duchowe dziedzictwo Żydów polskich*, tł. W. Chrostowski, Warszawa 1995.
- Duda E., *Krakowskie Judaica*, Warszawa 1991.
- Duda E., *Żydowski Kraków: przewodnik po zabytkach i miejscach pamięci*, Kraków 2003.
- Dudek Z.W., *Archetypy, mity, symbole*, Warszawa 2019.
- Duden, *Das große Fremdwörterbuch: Herkunft und Bedeutung der Fremdwörter*, Mannheim–Leipzig–Wien–Zürich 4 2007.
- Dudzińska A., *Tożsamość żydowska a polityka imigracyjna Izraela*, Warszawa 2014.
- Dulin R., *A crown of glory. A biblical view of agoing*, New York 1988.
- Dumezil B., *Chrześcijańskie korzenie Europy*, Kęty 2008.
- Dunsmuir W.D., Gordon E.M., *The History of Circumcision*, *British Journal of Urology. International* 83(1999)1–12.

- Düring E., *Die Judenfrage als Racen-, Sitten- und Culturfrage: mit einer weltgeschichtlichen Antwort*, Berlin 1881.
- Durscherl E., Trutwin W. (Ed.), *Jüdisch-christliches Gespräch über Gott, Messias und Dekalog*, Münster 2004.
- Duschinsky C., *The Yekun Purkan. Livre D'Homage a la Memoire du Dr. Samuel Poznanski*, Warszawa 1927, s. 182–198.
- Dushak M., *Zur Botanik des Talmuds*, Budapest 1870.
- Dutka W., *Apokryf*, Warszawa 2021.
- Dwork D., van Pelt R.J., *Auschwitz. Historia miasta i obozu*, Warszawa 2011.
- Dworkin R., *Life's Dominion. An Argument About Abortion, Euthanasia, And Individual Freedom*, New York 1994.
- Dyczewski L., *Ludzie starzy i starość w społeczeństwie i kulturze*, Lublin 1994.
- Dyczewski L., *Rodzina twórcą i przekazicielem kultury*, Lublin 2003.
- Dyczewski L., *Święto i jego kulturotwórcza rola*, *Kultura i Społeczeństwo* 56 (2012)nr 4, 3–24.
- Dylewski A., *Izrael*, Bielsko-Biała 2008.
- Dylewski A., *Ruda, córka Cwiego. Historia Żydów na warszawskiej Pradze*, Wołowiec 2018.
- Dylewski A., *Zabytki żydowskie w Polsce*, Bielsko-Biała 2009.
- Dymnicka M., *Osiedla za bramą a ciągłość kulturowa i społeczna w kształtowaniu przestrzeni miejskiej*, [w:] B. Jałowiecki (red.), W. Łukowski, *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2007, s. 53–71.
- Dyson S.L., *Native Revolt Patterns in the Roman Empire*, [w:] *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, Berlin 1975, s. 138–175.
- Dyson S.L., *Native Revolts in the Roman Empire*, *Historia* 20(1971)239–274.
- Dziadosz D., *Teologiczna struktura relacji o ogrodzie Eden (Rdz 2,4b–25)*, *Studia Gdańskie*, XXVII(2010)15–45.
- Dziedziczak P., *Dziecko a królestwo Boże (Mt 18,1–5)*, [in:] *Światła prawdy Bożej*. Księdzu Profesorowi Lechowi Stachowiakowi w 70. rocznicę urodzin, red. E. Szewc, Łódź 1996, pp. 31–46.
- Dzieje Żydów w Polsce. Wybór tekstów źródłowych XI–XIII w.*, Warszawa 1993.
- Dziewulski W., *Zwycięstwo chrześcijaństwa w świecie starożytnym*, Wrocław–Warszawa–Kraków 2969.
- Dzięcioł W., *Józef Flawiusz historyk żydowski*, Londyn 1966.
- E. Johnson, *She Who Is: The Mystery of God in Feminist Theological Discourse*, New York 1993.
- Easton M. G., *Illustrated Bible Dictionary*, London 1989.
- Ebner E., *Elementary Education in Ancient Israel during the Tannaitic Period*, New York 1956.
- Eck W., *Der Bar Kokhba Aufstand, der kaiserische Fiscus und die Veteranenversorgung*, *Scripta classica israelitica* 19 (2000) 139–148.

- Eck W., *Die Eroberung von Masada und eine neue Inschrift des L. Flavius Silva Nonius Bassus*, *Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft* 60(1969)282–289.
- Eck W., *The Bar Kokhba Revolt: The Roman point of view*, *Journal of Roman Studies* 89 (1999) 76–89.
- Eckmann A., *Symbol Apostolski w pismach świętego Augustyna*, Lublin 1999.
- Edelberg S. (ed.), *The Jews and the Crusaders the Hebrew Chronicles of the First and Second Crusades*, New York 1997.
- Edelman D. (ed.), *The Triumph of Elohim: From Yahwisms to Judaisms*, Leuven 1995.
- Edelman D., *The Origins of the „Second” Temple. Persian Imperial Policy and the Rebuilding of Jerusalem*, London–Oakvill 2006.
- Edelman M., *Getto walczy. Udział Bundu w obronie getta warszawskiego*, Paryż 1983 (Warszawa 1983, 1988).
- Edelman M., *Nieznane zapiski o getcie warszawskim*, Warszawa 2017.
- Edelman M., *Żydzi Warszawy 1939–1943*, Lublin 1993.
- Edersheim A., *Bible History. Old Testament*, Peabody 1995.
- Edersheim A., *The Temple: Its Ministry and Services*, Grand Rapids 1994.
- Edwards O., *Herodian Chronology*, *Palestine Exploration Quarterly* 114(1982) 29–42.
- Ehrlich E., *Biblia o kobiecie*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 28(1975)245–252.
- Ehrlich E., *Faryzeusze — rozmówcy Jezusa*, *Znak* 36(1984)835–850.
- Ehrlich E., *Określenia Boga w I Księdze Psalmów*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 30(1977)37–54.
- Ehrlich E.L., *Geschichte Israels von den Anfängen bis zur Zerstörung des Tempels*, Berlin 1958.
- Ehrman B.D., *Falsz. Kto pisał w imieniu Boga i dlaczego autorzy Biblii nie są tymi, za których ich mamy*, przeł. M. Studencki, Warszawa 2024.
- Ehrman B.D., *Interrupted: Revealing the Hidden Contradictions in the Bible (And Why We Don't Know About Them)*, San Francisco 2009.
- Ehrman B.D., Jacobs A.S., *Christianity in Late Antiquity, 300–450 C.E.*, Oxford 2003.
- Ehrman B.D., *Lost Scriptures: Books that did not make it into the New Testament*, Oxford 2003.
- Ehrman B.D., *Nowy Testament. Historyczne wprowadzenie do literatury wczesnochrześcijańskiej*, Warszawa–Stare Groszki 2014.
- Eider S.D., *Halachos of Pesach*, New York 1988.
- Eisenbach A., *Hitlerowska polityka zagłady Żydów*, Warszawa 1961.
- Eisenberg D., *Abortion in Jewish Law*, [w:] *Health in the Jewish World* nr 1(1996).
- Eisenberg J., *Judaizm*. tł. I. Stąpor, E. Wolańska, Warszawa 1999.
- Eisenberg J., *Kobieta w czasach Biblii*. Przekład I. Badowska, Gdańsk 1996.
- Eisler J., *Polski rok 1968*, Warszawa 2006.

- Eissfeldt O., *Adonis und Adonaj*, Berlin 1970.
- Eksterminacja Żydów na ziemiach polskich w okresie okupacji hitlerowskiej. Zbiór dokumentów*, zebrali i opracowali T. Berenstein, A. Eisenbach, A. Rutkowski, [dokumenty niemieckie tłum. Danuta Dąbrowska], Warszawa 1957.
- El-Kodsi K., *The Karaite Jews of Egypt, 1882–1986*, New York 1987.
- Elbogen I., *Jewish Liturgy. A Comprehensive History*, New York–Jerusalem 1993.
- Eliade M., *Historia wierzeń i idei religijnych*, t. II, *Od Gautamy Buddy do początków chrześcijaństwa*, Warszawa 1994.
- Elian K., *O właściwościach zwierząt*, tł. A.M. Komornicka, Warszawa 2005.
- Eliasberg A., *Legends of Polish Jews*, tł. M. Szlaga, posłowie H. Halkowski, Kraków 2013.
- Eliav Y.Z., *The Urban Layout of Aelia Capitolina: A New View from the Perspective of the Temple Mount*, [w:] P. Schäfer (red.), *The Bar Kokhba War Reconsidered*, Tübingen 2003, S. 241–277.
- Elior R., *Jewish Mysticism. The Infinite Expression of Freedom*, Oxford 2007.
- Elior R., *Mistyczne źródła chasydyzmu*, przeł. M. Tomal, Kraków 2009.
- Ellbogen I., *Der jüdische Gottesdienst in seiner geschichtlichen Entwicklung*, (Reprint) Hildesheim 2 1995.
- Elon A., *Bez wzajemności. Żydzi – Niemcy 1743–1933*. Przeł. K. Bartkowska, A. Geller, Warszawa 2012.
- Elon A., *Herzl*, New York 1975.
- Elsner J., *The Itinerarium Burdigalense: Politics and Salvation in the Geography of Constantine's Empire*, *The Journal of Roman Studies* 90 (2000) 181–195.
- Encel S., *Temple et temples dans le judaïsme antique*, Paris 2012.
- Enciclopedia della Bibbia*, 1–6, Torino 1969–1971 (trad. dallo spaniolo). *Encyklopedia katolicka*, t. 1–5, Lublin 1973–1989.
- Encyclopedia Judaica*, Keter. 16 vol., Yerusalaim 1972. Supplementum, 1982.
- Encyclopedia of Jewish Prayer*, New York 1993.
- Encyclopedic Dictionary of the Bible*, New York–Toronto–London 1963.
- Encyklopedia archeologiczna Ziemi Świętej*, oprac. A. Negev, Warszawa 2002.
- Encyklopedia Biblii*, red. P. Alexander, tł. D. Ściepura, Warszawa 1997.
- Encyklopedia biblijna*, red. P.J. Achtemeier, tł. A. Gocławska, Warszawa 1999.
- Encyklopedia biblijna*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2004.
- Encyklopedia bioetyki*, red. A. Muszala, Radom 2 2009.
- Encyklopedia Historyczna Świata*, Kraków od 1999.
- Encyclopedia Judaica*, t. 1–16, New York³ 1971–1972.
- Encyclopedia Judaica*. Wyd. M. Berenbaum i F. Skolnik, Detroit² 2007.
- Encyklopedia Katolicka*, Lublin od 1985.
- Encyklopedia powszechna*, wyd. PWN, Warszawa 2007.
- Encyklopedia sztuki starożytnej*, praca zbiorowa, Warszawa 1998.
- Encyklopedia terroryzmu*, Warszawa 2004.

- Encyklopedia życia i myśli żydowskiej*. Wyd. Chaim Perła, New York 1996.
- Engelking B., „Czas przestał dla mnie istnieć”, *Analiza doświadczenia czasu w sytuacji ostatecznej*, Warszawa 1996.
- Engelking B., „Jest taki piękny słoneczny dzień...”. *Losy Żydów szukających ratunku na wsi polskiej 1942–1945*, Warszawa 2011.
- Engelking B., Leociak J., *Getto warszawskie. Przewodnik po nieistniejącym mieście*, Warszawa 2001.
- Enuma Elisz i inne teksty mezopotamskie*, tł. A. Lange, Sandomierz 2010.
- Enzyklopädie jüdischer Geschichte und Kultur*. Bd. 1–6, Stuttgart/Weimar 2015.
- Epos o Gilgameszu*, K. Łyczkowska, P. Puchta, M. Kapełuś, Warszawa 2002.
- Epstein H., *Children of Holocaust Survivors. Conversations with Sons and Daughters of Survivors*, New York 1979.
- Epstein I., *Judaism*, Harmondsworth³ 1964.
- Epstein I., *The Faith of Judaism*, London 1968.
- Erikson Th.H., *Etniczność i nacjonalizm. Ujęcie antropologiczne*, tł. B. Gutowska–Nowak, Kraków 2013.
- Ernest S., *O wojnie wielkich Niemiec z Żydami Warszawy 1939–1943*, Warszawa 2003.
- Errington M., *Historia świata hellenistycznego 323–30 p.n.e.*, Kraków 2010.
- Eshel H., *Aelia Capitolina: Jerusalem No More*, *Biblical Archeology Review* (1997) November/December.
- Eshel H., Amit D., *Refuge Caves of the Bar Kokhba Revolt*, Tel Aviv 1998 (hebr.).
- Eshel H., *The Bar Kokhba Revolt, 132–135*, [w:] S.T. Katz (red.), *The Cambridge History of Judaism*, Vol. 4: *The Late Roman-Rabbinic Period*, Cambridge 2006, s. 105–127.
- Eshel H., *The Dates used during the Bar Kokhba Revolt*, [w:] Schäfer P. (red.), *The Bar Kokhba War reconsidered. New Perspectives on the Second Jewish Revolt against Rome*, Tübingen 2003, 93–105.
- Eshel H., *The Dead Sea Scrolls and the Hasmonean State*, Grand Rapids – Cambridge – Jerusalem 2008.
- Eutanazja: prawo do życia – prawo do wolności*, red. B. Chyrowicz, Lublin 2005.
- Euzebiusz z Cezarei, *Historja Kościelna. O męczennikach palestyńskich*. Z greckiego tłumaczył, zaopatrzył wstępem, objaśnieniami, skorowidzami ks. A. Lisiecki, Poznań 1924.
- Evangelical Dictionary of Theology*, red. W.A. Elwell, Baker Academic 2001.
- Evangelisch–Katholischer Kommentar zum Neuen Testament*. Hrsg. von J. Blank, E. Schweizer, R. Schnakkenburg, U. Wilckens, 21 Bde., 1977 ff.
- Evangelisches Kirchenlexikon. Kirch.–theol. Handwörterbuch*. Hrsg. von H. Brunotte und O. Weber, Bd. 1–3 und Reg. Bd., Göttingen 1956–1961.
- Even A., Shoshan, *A New Concordance of the Bible. Thesaurus of Language of the Bible, Hebrew and Aramaic Roots, Words, Proper Names, Phrases and Sy-*

- nonyms*, Jerusalem 1997.
- Even-Chen A., Meir E., *Between Heschel and Buber*, Boston 2012.
- Fabbri R., *Wespazjan, Cesarz Rzymu*, tł. K. Majchrzak, t. 1–9, Warszawa 4 2022.
- Fackenheim E., *God's Presence in History: Jewish Affirmations and Philosophical Reflections*, New York 1970.
- Fackenheim E., *The Human Condition After Auschwitz. A Jewish Testimony a Generation After*, New York 1971.
- Fackenheim E., *To mend the world: foundations of post-Holocaust Jewish thought*, New York 1982.
- Fackenheim E., *To Mend the World. Foundations of Future Jewish Thought*, New York 1982.
- Falk A., *Herzl, King of the Jews: A Psychoanalytic Biography of Theodor Herzl*, Washington 1993.
- Falk A., *Herzl, King of the Jews. A psychoanalytic Biography of Theodor Herzl*, Washington 1993.
- Famulska-Ciesielska K., *Polacy. Żydzi. Izraelczycy. Tożsamość w literaturze polskiej w Izraelu*, Toruń 2008.
- Famulska-Ciesielska K., Żurek S.J., *Literatura polska w Izraelu. Leksykon*, Kraków–Budapeszt 2012.
- Fania L., *Dietojarzka kuchnia żydowska*, Kraków 2020.
- Farmer W.R., *Maccabees, Zealots and Josephus. An Inquiry into Jewish Nationalism in the Greco-Roman Period*, New-York 1956.
- Farrar J., *People and places in the Bible*, New Jersey 1987.
- Farrington K., *Historia kar i tortur. Ciemna strona wymiarui sprawiedliwości*, Warszawa 1997.
- Faschismus, Getto, Massenmord. Dokumentation über Ausrottung und Widerstand der Juden in Polen während des Zweiten Weltkrieges*, Red. T. Berenstein i in., przedmowa Siegfried Einstein, tłum. na język niemiecki dokumentów w językach polskim i jidysz Danuta Dąbrowska, Frankfurt am Main 1962.
- Faü J.-F., *Caraites*, Turnhout 2000.
- Faur J., *In the Shadow of History: Jews and Conversos at the Dawn of Modernity*, Albany 1992.
- Feiler B., *Śladami Biblii*, Warszawa 2002.
- Feinstein D., *The Kol Dodi Haggadah*, New York 1991.
- Feldheim F. St., *Skarbiec Pisma Świętego. Konkordancja rzeczowa*, Kielce 1924.
- Feldman D., *Marital Relations, Birth Control and Abortion in Jewish Law*, New York 1974.
- Feldman D.M., *Birth Control in Jewish Law*, Lanham 1998.
- Feldman D.M., *Health and Medicine in the Jewish Tradition*, New York 1986.
- Feldman L.H., *Conversion to Judaism in Classical Antiquity*, HUCA 74 (2003) 115–156.

- Feldman W.M., *The Jewish Child: Its History, Folklore, Biology, Sociology*, London 1917.
- Fenigsen R., *Eutanazja: śmierć z wyboru?*, Poznań 2002.
- Fenna D., *Jednostki miar. Leksykon*, tł. pod red. B. Pierzchalskiej, Warszawa 2004.
- Fenton P., *Deux Traités de Mystique Juive*, Lagrasse 1987.
- Fenton P., *New Light on R. Abraham Maimonides Doctrine of Mystical Experience*. Daal, *A Journal of Jewish Philosophy and Kabbalah* 50–52(2003)19–117.
- Ferguson J., *The Religions of the Roman Empire*, London 1970.
- Fernandes M., *Lilith: From Powerful Goddess to Evil Queen*, [w:] Revisitar o mito = Myths revisited, red. A. do Nascimento Pena, Ribeirao 2015.
- Festugiere A. J., Fabre P., *Il mondo greco-romano al tempo di Gesu Cristo*, Torino 1955.
- Fijałkowski P., *Dzieje Żydów w Polsce. Wybór tekstów źródłowych XI–XVIII wiek*, Warszawa 1993.
- Fijałkowski P., *Homoseksualizm. Wykluczenie – transgresja – akceptacja*, Warszawa 2009.
- Fijałkowski P., *Seksualność, psyche, kultura. Homoerotyzm w świecie starożytnym*, Warszawa 2007.
- Fijałkowski P., *Warsze–Warszawa. Żydzi w historii miasta 1414–2014*, Warszawa 2020.
- Filarska B., *Początki architektury chrześcijańskiej*, Lublin 1983.
- Filarska B., *Początki sztuki kościelnej*, Lublin 1986.
- Filek P., Pilarczyk K., *Krakowski rabin Mosze Esserles wobec kontrowersji pomiędzy Kacenellenbogenem a Giustinianim*, *Sobótka* 1(2016)49–71.
- Filipiak M., „Pamiętaj, abyś święcił dzień szabat” (*Wj* 20,8; *Pwt* 5,12). *Studium egzegetyczno-teologiczne*, *Roczniki Teologiczno-Kanoniczne* 1(1980)5–14.
- Filipiak M., *Biblia o człowieku. Zarys antropologii biblijnej*, Lublin 1979.
- Filipiak M., *Biblijne podstawy teologii małżeństwa i rodziny w Starym Testamencie*, Lublin 1984.
- Filipiak M., *Dziecko w Biblii*, [in:] *Dziecko*, red. W. Piwowarski, W. Zdaniewicz, Warszawa–Poznań 1984, s. 5–20.
- Filipiak M., *Dziecko w rodzinie starożytnych Hebrajczyków. Aspekt społeczny i pedagogiczny*, *Przegląd Religioznawczy* (1994)nr 2, 29–36.
- Filipiak M., *Pojęcie i struktura rodziny w Starym Testamencie*, *Zeszyty Naukowe KUL* 23(1980)3.91,25–31.
- Filipiak M., *Problematyka społeczna w Biblii*, Warszawa 1985.
- Filipiak M., *Przymierze w Piśmie Świętym*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 25(1972) 145–155.
- Filipiak M., *Společno-prawne znaczenie zlorzeczeń w Piśmie Świętym*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 21(1968)32–39.
- Filon z Aleksandrii, *Flakkus, Pierwszy pogrom Żydów w Aleksandrii*. Wprowa-

- dzenie, przekład, komentarz E. Osek, Kraków 2012.
- Filon, *Pisma: O gigantach; O niezmienności Boga; O rolnictwie; O uprawie roślin; O pijaństwie; O trzeźwości*. S. Kalinkowski (przekład i przypisy), t. 2. Kraków 1994.
- Fine S., *The Temple Menorah: Where is It?*, Chanukah TO-GO (2009)18–22.
- Finegan J., *Handbook of Biblical Chronology*, Princeton 1964.
- Finkel I., *Ancient Board Games*, London 1996.
- Finkelstein L. (red.), *The Jews*, vol. 1–2, London 1961.
- Finkelstein L. (red.), *The Jews. Their History, Religion and Culture*, New York 1960.
- Finkelstein L., *The Pharisees. The Sociological Background of their Faith*, vol. 1-2, Philadelphia 1938.
- Fischer-Wollpert R., *Leksykon papieży*, przeł. B. Białocki, Kraków 1990.
- Fishman I., *The History of Jewish Education in Central Europe. From the End of the Sixteenth to the End of the Eighteenth Century*, London 1944.
- Fiszman Sznajdman R., *Mój Lublin*, Lublin 1989.
- Fitzmayer J.A., *101 pytań o Qumran*, Kraków 1997.
- Fitzmyer J., *The Qumran Scrolls and the New Testament after Forty Years*, *Revue de Qumran* 13(1988)609–620.
- Flaig E., *Zrytualizowana polityka. Znaki, gesty i władza w starożytnym Rzymie*, przeł. L. Mrozewicz, A. Pawlicka, Poznań 2013.
- Flapan S., *The Birth of Israel. Myths and Realities*, New York 1987.
- Flavius Vegetius Renatus, *Zarys wojskowości ksiąg cztery*, wstęp i tł. Anna M. Komornicka, [w:] „Meander” R. 28 (1973) nr 10, 400–417 i nr 11-12, 485–501 oraz „Meander” R. 29 (1974) nr 4–5, 198–232 i nr 7–8, 333–352.
- Flawiusz J., *Dawne dzieje Izraela*. Przekład polski z jęz. gr. pod red. ks. E. Dąbrowskiego, Poznań–Warszawa–Lublin 1979.
- Flawiusz J., *Przeciw Apionowi. Autobiografia*. Z języka greckiego przełożył oraz wstępem i komentarzem opatrzył J. Radożycki, Poznań² 1996.
- Flawiusz J., *Wojna żydowska*. Z jęz. gr. przeł. oraz wstępem i komentarzem opatrzył J. Radożycki, Poznań 1980.
- Fleg E., *Jésus raconté par le Juif Errant*, Paris 1953.
- Fleischer E., *Szirat ha-kodesz ha-ivrit bi-me ha-bejnajim*, Jerusalem 1975.
- Flis J., *Konkordancja do Biblii Tysiąclecia*, Warszawa 1991.
- Flusser D., *Chrześcijaństwo religią żydowską : esseńcyzy a chrześcijaństwo*, tł. M. Wodnar, Warszawa 2003.
- Flusser D., *Das Christentum – eine jüdische Religion*, München 1990.
- Focjusz, *Biblioteka*. Z greckiego przełożył, wstępem i komentarzem opatrzył O. Jurewicz, t. 1: *Kodeksy 1–150*, Warszawa 1986; t. 2: *Kodeksy 151–222*, Warszawa 1988; t. 3: *Kodeksy 223–237*, Warszawa 1994; t. 4: *Kodeksy 238–248*, Warszawa 1996; t. 5: *Kodeksy 249–280*, Warszawa 1999.
- Foerster W., *Palestinian Judaism in New Testament Times*, Edinburgh 1964.

- Fohrer G., *Geschichte der israelitischen Religion*, Berlin–New York 1969.
- Fohrer G., *Geschichte Israels von den Anfängen bis zur Gegenwart*, Heidelberg 1982.
- Kodeks Hammurabiego*, tł. i opr. M. Stępień, Warszawa 1996.
- Fontette F. de, *Historia antysemityzmu*, tł. M. I M. Mendychowscy, Wrocław 1992.
- Forstner D., *Świat symboliki chrześcijańskiej*, prz. W. Zakrzewska [i inni], Warszawa 1990.
- Foster A.D., *Wojenne łupy*, Warszawa 1998.
- Fotheringham J.K., *The Evidence of Astronomy and Technical Chronology for the Date of the Crucifixion*, *The Journal of Theological Studies* XXXV (1934) 146–162.
- Fouard C., *Saint–Pierre et les premiers années de christianisme*, Paris^o 1908.
- Fouilloux D. i inni, *Kultura biblijna. Słownik*, Warszawa 1997.
- Fowler J.D., *Theophoric Personal Names in Ancient Hebrew*, Sheffield 1988.
- Frahm E., *Asyria. Powstanie i upadek pierwszego imperium w historii świata*, przeł. R. Kot, Poznań 2025.
- France A., *Les procureurs de Judée*, Paris 1902.
- Frank D.H., Leaman O., *Historia filozofii żydowskiej*, Kraków 2009.
- Frank Y., *The Practical Talmud Dictionary*, Jerusalem 2001.
- Frankel E., Platkin T.B., *The Encyclopedia of Jewish Symbols*, London 1992.
- Frankfort T., *Le royaume d'Agrippa II et son annexion par Domitien*, [w:] M. Renard (ed.), *Hommages à Albert Grenier*, Brussels 1962, s. 659–972.
- Frankowski J., *List Arysteasza czyli legenda o powstaniu Septuaginty*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 25(1972)12–22.
- Fraser J.G., *Folk–lore in the Old Testament: Studies in comparative religion, legend and law*, London 1923.
- Fredouille J.Cl., *Słownik cywilizacji rzymskiej*, przeł. M. Chołdyk, K. Jachieć, Warszawa² 1996.
- Free J.P., *Archeology and Bible History*, Grand Rapids 1992.
- Free J.P., Howard F.V., *Archeology and Bible History*, Peabody 1995.
- Freedman D.N., *Eerdmans Dictionary of the Bible*, Amsterdam 2000.
- Frend W.H.C., *Martyrdom and Persecution in the Early Church*, Oxford 1965.
- Freud Z., *Człowiek imieniem Mojżesz a religia monoteistyczna*, tł. A. Ochocki, J. Prokopiuk, wstępem opatrzył A. Ochocki, opr. R. Reszke, Warszawa 1994.
- Freud Z., *Mojżesz i monoteizm*. Prz. J. Doktor, Warszawa 1995.
- Frevel C., *Gottes Grundgesetz*, *Welt und Umwelt der Bibel* 17(2000)17–23.
- Freyne S., *Galilee from Alexander the Great to Hadrian 323 BCE to 135 CE*, Wilmington–Notre Dame 1980.
- Freyne S., *Galilee from Alexander the Great to Hadrian, 323 BCE to 135 CE. A Study of Second Temple Judaism*, Edinburgh 2000.
- Fried H.R.G., *Education in the Bible, the Talmud, and the Prayer Book*, Stanford 1981.

- Fried R'D.Y., *Jom tov sheni kehikhato*, Jerusalem 1988.
- Friedlander M., *The Jewish Religion*, London 1953.
- Friedman M. tł., *Ze skarbnicy midraszy*, Wrocław 1995.
- Friedman M., Friedland G.W., *Krótko historia medycyny*, Warszawa 2022.
- Friedman M., *Tradycja rodzinna w judaizmie*, [w:] *Rodzina w wielkich religiach świata*, red. Z.J. Kijas, Kraków 1999, s. 45–58.
- Friedmann J., *Synagogue Song: An Introduction to Concepts, Theorie and Customs*, McFarland 2014.
- Friedmann K., *La grande ribellione diudaica sotto Traiano*, *Giornale della Società Asiatica Italiana* 2 (1932) 108–124.
- Friesel E., *Atlas of Modern Jewish History*, New York 1988.
- Fritz V., *Archeologia biblijna. Mały słownik*, tł. H. Stachowska, Warszawa 1995.
- Fromm E., *O sztuce miłości*, tł. A. Bogdański, Poznań 2009.
- Frova A., *L'Iscrizione di Ponzio Pilato a Cesarea*, *Rendiconti Istituto Lombardo (Accademia di Scienze e Lettere)* 95 (1961) 419–434.
- Fruchtenbaum A.G., *Jezus był Żydem*, Warszawa 2010.
- Fry H. (red.), *Dialog chrześcijańsko-żydowski. Antologia tekstów*, Warszawa 2003.
- Fuchs E., *Frage nach dem historischen Jesus*, Tübingen² 1965.
- Fuks A., *Aspects of the Jewish Revolt in A.D. 115–117*, *Journal of Roman Studies* 51(1961)98–104.
- Fürst J., *Geschichte des Karäerthums*. Bd. 3, Leipzig 1869.
- Gabba E., *Aspetti culturali dell'imperialismo romano*, *Atheneum* 55(1977)49–74.
- Gabriel J., *Untersuchungen über das alttestamentliche Hochpriestertum*, Wien 1933.
- Gabriel J., *Zorobabel. Ein Beitrag zur Geschichte der Juden in der ersten Zeit nach dem Exil*, Wien 1927.
- Gabriel R.A., *The Military History of Ancient Israel*, Westport 2003.
- Gać J., *Ziemia święta. Kulturowy przewodnik śladami Jezusa*, Kraków 2008.
- Gadd C. J., *Ideas of Divine Rule in zhe Ancient Near East*, London 1948.
- Gadd C. J., *The Fall of Nineveh*, London 1923.
- Gaechter P., *Jerusalem und Antiochia*, *Zeitschrift für katholische Theologie* 70 (1948)1–48.
- Gaechter P., *Petrus und seine Zeit*, Innsbruck 1958.
- Gaertner B., *The Areopagus Speech and Natural Revelation*, Lund 1955.
- Gafni I.M., *Land Center and Diaspora: Jewish Constructs in Late Antiquity*, Sheffield 1997.
- Gafni I.M., *Świat Talmudu od Miszny do podboju arabskiego*. [w:] *Chrześcijaństwo a judaizm rabiniczny. Historia początków oraz wczesnego rozwoju*, red. H. Shanks, Warszawa 2013, s. 355–424.
- Gajda Z., *Do historii medycyny wprowadzenie*, Kraków 2011.
- Gal-Ed E., *Das Buch der jüdischen Jahresfeste*, Berlin² 2001 (*Księga świąt żydowskich*, tł. S. Lisiecka, Warszawa 2005).

- Galarowicz J., *W poszukiwaniu istoty religii*, Kraków 1991.
- Galinsky K., *Augustan Culture*, New York 1998.
- Galley S., *Das Judentum*, Frankfurt a.M., New York 2006.
- Galus Swetoniusz Trankwillus, *Żywoty Cezarów*, Warszawa 1972.
- Ganor B., *Global Alert. The Rationality of Modern Islamist Terrorism and the Challenge to the Liberal Democratic World*, New York 2015.
- Ganzfried S., *Kicur Szulchan aruch*, tł. E. Gordon, Warszawa 2023.
- Garzetti A., *From Tiberius to the Antonines: a History of the Roman Empire, A.D. 14–192*, London 1974.
- Gaston L., *No Stone on Another: Studies in the Significance of the Fall of Jerusalem in the Synoptic Gospels*, Leiden 1976.
- Gawęł Ł., *Auschwitz–Birkenau*, Warszawa 2022.
- Gądecki S., *Wstęp do Ksiąg Historycznych Starego Testamentu*, Gniezno 1992.
- Gądecki S., *Wstęp do ksiąg prorockich Starego Testamentu*, Gniezno 1993.
- Gašiorowski S., *Karaimi w Koronie i na Litwie w XV–XVIII wieku*, Kraków–Budapeszt–Syrakuzy 2020.
- Gašowski T., *Pod sztandarami orła białego. Kwestia żydowska w Polskich Siłach Zbrojnych w czasie drugiej wojny światowej*, Kraków 2002.
- Gdowski J., *Długa historia Żydów*, Wrocław 2011.
- Gebert K., *Lewiatan i cała reszta*, Midrasz 9(2000)6–9.
- Gebert K., *Miejsce pod słońcem. Wojny Izraela*, Warszawa 2008.
- Gebert K., *Szabat–Święto Świąt*, [w:] *Religia i kultura żydowska*, Pieniężno 1986, s. 47–53.
- Gedaliah A., *Jews, Judaism, and the Classical World: Studies in Jewish History in the Times of the Second Temple and Talmus*, Jerusalem 2 2012.
- Gedaliah A., *The Jews in their land in the Talmudic age, 70–640 C.E.*, 2 vol., Jerusalem 1980 i 1984.
- Geiger J., *The Ban of Circumcision and the Bar–Kokhva Revolt*, Zion 41(1976) 143–145.
- Gejzel Z., *Tradycja żydowska*, Jerozolima 2003.
- Gelin A., *Pismo Święte o człowieku*, Paris 1993.
- Geller E., *Jidysz język Żydów polskich*, Warszawa 1994.
- Georg M., *Theodor Herzl. Sein Leben und sein Vermächtnis*, Berlin–Wien–Leipzig 1932.
- Gerhardsson B., *Memory and Manuscript*, Uppsala 1961.
- Gesenius W., *Hebräisches und aramäisches Handwörterbuch über das Alte Testament*, Berlin–Göttingen 1959.
- Geyer P., *Itinera Hierosolymitana saeculi III–VIII*, Lipsiae 1898.
- Ghiretti M., *Lo „status” della Giudea dall’eta Augustea all’eta Claudia*, Latomus 44(1985)751–766.
- Gibbon E., *Zmierzch cesarstwa rzymskiego*, tł. Z. Kierszys, t. 1–2, Warszawa 1995.

- Gibert P., *L'espérance de Cain. La Bible et la violence*, Paris 2002.
- Gichon M., Herzog Ch., *Battles of the Bible*, New York 2006.
- Gielen J.J., *De Wandelnde Jood in Volskunde en Letterkunde*, Amsterdam 1911.
- Gierson R., Muntro–Hay S., *Arka Przymierza*, Warszawa 2000.
- Gil M., *A history of Palestine 634-1099*, Cambridge 2010.
- Gilat Y.D., *The Teachings of Rabbi Eliezer ben Hyrkanos and their Position in the History of the Halakha*, Tel Aviv 1968 (hebr.).
- Gilbert M., *Atlas historii Żydów*, Kryspinów 1998.
- Gilbert M., *Holokaust. Ludzie, dokumenty, pamięć*, Warszawa 2002.
- Gilbert M., *Jerusalem in the Twentieth Century*, London 1998.
- Gilbert M., *Wisdom Literature*, [w:] *Compendium rerum iudaicarum ad Novum Testamentum*, II, *Jewish Writings of Second Temple Period. Apocrypha, Pseudepigrapha, Qumran Sectarian Writings, Philo, Josephus*, red. M.E. Stone, Assen–Philadelphia 1984, s. 283–324.
- Gilgamesz: epos starożytnego Dwurzecza*, zrekonstruował i przełożył oraz wstępem opatrzył R. Stiller, Warszawa ² 1980.
- Gilgamesz: powieść starobabilońska*, przeł. J. Wittlin, Warszawa 1986.
- Gilieron B., *Dictionnaire biblique*, Aubonne 1985.
- Gilioni G., *Lavori pubblici e occupazione nel' antichità classica*, Bologna 1974.
- Gilliver C.M., *The Roman Army and Morality in War*, [w:] *Battle in Antiquity*, red. A.B. Lloyd, London 1996, s. 219–238.
- Gilliver C.M., *The Roman Art of War*, Tempus 1999.
- Ginzberg L., *Legendy żydowskie, Księga Rodzaju*, tł. J. Jamiewicz, Warszawa 1997.
- Ginzberg L., *The Legends of the Jews*, vol. 1–7, Baltimore 1998.
- Gitlitz D., *Secrecy and Deceit. The Religion of the Crypto–Jews*, Albuquerque 2002.
- Glass J.M., *Religious Circumcision: a Jewish View*, British Journal of Urology International 83(1999)17-21.
- Glesne A., *Homoseksualizm*, tł. Cz. Czubek, Dziegielów 2009.
- Gloger Z., *Rok polski w życiu, tradycji i pieśni*, Warszawa 2007 (reprint z 1900 r.).
- Głagolev V.S., *Religija Karaimov* (Teoretikpo–istoriceskij analiz), Moskva 1994.
- Gnilka J., *Pierwsi chrześcijanie. Źródła i początki Kościoła*, przeł. W. Szymona, Kraków 2004.
- Gnutek W., *Najstarsze tradycje poza–biblijne o Chrystusie w świetle badań Józefa Klausnera*, Ruch Biblijny I Liturgiczny XV.1(1967)1–9.
- Goetschel R., *Kabała*, przekład R. Gromadzka, Warszawa 1994.
- Goldberg A.M., *Judaizm*, [w:] *Pięć wielkich religii świata*, E. Brunner-Traut (red); przeł. J. Doktor, Warszawa 1996.
- Goldberg O., *Rzeczywistość Hebrajczyków*, tł. T. Sikora, Kraków 2012.
- Goldberg–Mulkiwicz O., *Obrzędy żałobne i pogrzebowe Żydów polskich*, Polska Sztuka Ludowa 40.1–2(1986)103–107.
- Goldsmith E.S., *Kaplan and The Retrieval of the Haskalah*, [w:] E.S. Goldsmith,

- M. Scult R.M. Seltzer (red.), *The American Judaism of Mordecai M. Kaplan*, New York-London 1990, s. 19-34.
- Goldstein D., *Jewish folklore and legend*, London 1980.
- Goldstein M., Dresdner K., *Kultura i sztuka ludu żydowskiego na ziemiach polskich*, Lwów 1935 (reprint: Warszawa 1991).
- Goldstein M., *Jesus in the Jewish Tradition*, New York 1950.
- Golian Z., *Ostatni bohaterowie Judei*, Sandomierz 2019.
- Gołębiewski M., *Modlitwa w Starym Testamencie*, t. 2, Warszawa 1996.
- Gołębiewski M., *Rabbi Akiba ben Josef*, Znak 356,36(1984)851–864.
- Gontarczyk P., *Pogrom? Zajścia polsko-żydowskie w Przytyku 9 marca 1936 roku. Mity, fakty, dokumenty*, Biała Podlaska–Pruszków 2000.
- Goodblatt D., *Elements of Ancient Jewish Nationalism*, Cambridge 2006.
- Goodblatt D., Pinnik A., Schwartz D., *Historical Perspectives: From the Hasmonians to the Bar Kohkba Revolr in Light of the Dead Sea Scrolls*, Boston 2001.
- Goodenough E.R., *The menorah among Jews of the Roman world*, Hebrew Union College Annual 23,2(1950–1951)449–492.
- Goodman M. (red.), *Jews in the Graeco–Roman World*, Oxford 1998.
- Goodman M. (red.), *The Oxford Handbook of Jewish Studies*, Oxford 2002.
- Goodman M., *A History of Judaism*, Princeton 2019.
- Goodman M., *Mission and Conversion: Proselytizing in the Religious History of the Roman Empire*, Oxford 1994.
- Goodman M., *Nerva, the Fiscus Iudaicus, and Jewish Identity*, Journal of Roman Studies 79 (1989) 40–44.
- Goodman M., *Rome and Jerusalem*, London 2007 (*Rzym i Jerozolima. Zderzenie antycznych cywilizacji*, przeł. O. Zienkiewicz, Warszawa 2007).
- Goodman M., *The Ruling Class of Judea. The Origins of the Jewish Revolt against Rome A.D. 66–70*, Cambridge 1987.
- Gootlieb G., *Il giudaismo. [w:] Guida alle religioni. Ideologia e vita delle più grandi fedi del mondo*, Roma 1983, p. 229–251.
- Gordon E, Ganzfried Sz., *Kaligrafia hebrajska*, Kraków 2019.
- Götz A., *Europa przeciwko Żydom. 1880–1945*, przeł. J. Czudec, Warszawa 2021.
- Goudoever van J., *Fêtes et calendriers bibliques*, Paris 1967.
- Gover R., *The New Manners and Customs of Bible Times*, Chicago 2005.
- Gower R., *The new manners and customs of the Bible times*, Chicago 1987.
- Górska K.M., *Związek medycyny i religii. Podobieństwa i różnice w poglądach na temat transplantacji organów wśród przedstawicieli judaizmu, buddyzmu i islamu*, [w:] Sadowski M. (red.), *Wiara, polityka i religia*, Wrocław 2015, s. 185–199.
- Grabbe L.L., *Judaism from Cyrus to Hadrian*, t. 1–2, Minneapolis 1992.
- Grabbe L.L., *Maccabean Chronology: 167–164 or 168–165 BCE*, Journal of Biblical Literature 110(1991)59–74.

- Grabowski J., *Wybielanie. Polska wobec Zagłady Żydów*, tł. J. Grabowski, M.P. Jabłoński, Kraków 2024.
- Grabowski T., *Działania floty Ptolemeusza II na Morzu Egejskim*, [w:] S. Sprawski (red.), *Wojna i wojskowość w świecie starożytnym*, Kraków 2015, s. 71–93.
- Grabowski T., *Ptolemeusze i Rzym, przyjaźń czy zależność. Stosunki polityczne w latach 273–43 p.n.e.*, Kraków 2005.
- Grabowski T., *Rafia 217 p.n.e. Ostatni triumf Ptolemeusza*, Kocewia Mała 2010.
- Grabowski T., *The cult of the Ptolemeis in the Aegean in the 3rd century BC*, *Electrum* 21(2014)21–41.
- Grabska S., *Symbole i idee biblijne w naszym życiu*, Warszawa 2004.
- Grabski A., Pisarski M., Stankowski A., *Studia z dziejów i kultury Żydów w Polsce po 1945 r.*, red. J. Tomaszewski, Warszawa 1997.
- Gradenwitz P., *Die Musikgeschichte Israels*, Kassel 1978.
- Graetz H., *Historja Żydów. Od początku narodu żydowskiego do epoki herodiańskiej*, przeł. St. Szenhak, Warszawa 1929, t. 1–3, reprint: Warszawa 1990.
- Grant M., *A History of Ancient Israel*, London 1984 (*Dzieje dawnego Izraela*, przeł. J. Schwakopf, Warszawa 1991).
- Grant M., *Herod Wielki*, przeł. P. Krupczyński, Warszawa 2000.
- Grant R., *A Short History of the Interpretation of the Bible*, New York 1963.
- Graupner A., *Zum Verhältnis des beiden Dekalogfassungen Ex 20 und Dtn 5. Ein Gespräch mit Frank–Lothar Hossfeld*, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 99(1987)308–329.
- Graves R., Patai R., *Mity hebrajskie. Księga Rodzaju*, tł. R. Gromadzka, Warszawa 1983.
- Gray J., *Legacy of Canaan*, Leiden 1957.
- Grayson A. K., *Königslisten und Chroniken*, [w:] *Reallexicon der Assyriologie*, Bd. 6, 1980, S. 77–135.
- Green P., *Aleksander Wielki*, Warszawa 1978.
- Greenberg B., *On Women and Judaism – A View from Tradition*, Philadelphia 1992.
- Greenberg I., *Guide to Hanukkah*, New York 1984.
- Greenhut Z., Reich R., *The Tomb of Caiaphas*, *Biblical Archeology Review* 18/5, IX–X (1992) 28–44.
- Greenslade S. L., *The Cambridge History of the Bible*, Cambridge 1963.
- Greenspan L., Nicholson G. (Hrsg.), *Fackenheim. German Philosophy and Jewish Thought*, Toronto 1992.
- Greenwald Z., *Bramy Halachy – religijne prawo żydowskie*, Kraków 2012.
- Greenwald Z., *Bramy halachy: religijne prawo żydowskie: Kicur Szulchan Aruch dla współczesności*, tł. J. Białek, red. Wyd. Polskiego S. Pecaric, Kraków 2005.
- Greive H., *Die Juden. Grundzüge ihrer Geschichte im mittelalterlichen und neuzeitlichen Europa*, Darmstadt 1989.
- Grelot P., *L'Évolution du mariage comme institution dans l'Ancien Testament*, *Concilium* 55(1970)39–47.

- Grelot P., *Le couple humain dans l'criture*, Paris ³ 1970.
- Gressmann H. (red.), Eheling E., Ranke H., Rhodokanakis N., *Altorientalische Texte zum Alten Testament*, Berlin u. Leipzig ² 1926.
- Gressmann H., *Der Messias*, Göttingen 1929.
- Griffin M., *Nero: The End of Dynasty*, London 1984.
- Grollenberg L., *Atlas de la Bible*, London 1956.
- Grosfeld J., *Czekanie na mesjasza*, Kraków 2004.
- Gross J.T., *Sąsiedzi: historia zagłady żydowskiego miasteczka*, Sejny 2000.
- Gross J.T., *Strach. Antysemityzm w Polsce tuż po wojnie. Historia moralnej zapas- ci*, Kraków 2008.
- Grossman M., *Szabatowe przepisy. 100 receózur na żydowskie dania*, tł. E. Kasprzak–Kozikowska, Kraków 2023.
- Gruber D., *Kościół i Żydzi*, t. 1, Ustroń 2023.
- Gruen E.S., *Roman perspectives on the Jews in the age of the Great Revolt*, [w:] *The First Jewish Revolt*, London 2002, s. 28–29.
- Gruen E.S., *The Hellenistic World and Coming of Rome*, t. 1–2, Berkley 1984.
- Gründel J., *Rozważając dekalog*, Warszawa 1978.
- Grunewald J., *Szalom, Jezusie! Listy współczesnego rabina do rabiego z Nazaretu*, tł. K. Arustowicz, Warszawa 2017.
- Grunfeld I., *Szabat*, tł. I. Mańka–Marcisz, Kraków 2011.
- Grünwaldt K., *Das Heiligheitsgesetz Leviticus 17–26, Ursprüngliche Gestalt. Tradition und Theologie*. Berlin–New York 1999,
- Grupińska A., *Ciągle po kole. Rozmowy z żołnierzami getta warszawskiego*, Warszawa 2000.
- Grupińska A., *Najtrudniej jest spotkać Lilit. Opowieści chasydek*, Warszawa 2000.
- Grupińska A., *Odczytane listy. Opowieści o powstańcach żydowskich*, Warszawa 2003.
- Gryglewicz F., *Niewolnicy w Nowym Testamencie*, Lublin 1961.
- Gryz K., *Uczynki miłosierdzia względem ciała i duszy. Historia i praktyka*, *Analecta Cracoviensia* 48(2006)57–83.
- Grzegorzczak A., *Edyta Stein*, Komorów 2025.
- Grzesiak H., *Tradycyjna edukacja dzieci żydowskich (wprowadzenie do problemu)*, *Biuletyn Historii Wychowania* 3(2010)69–80.
- Grześkowiak J., *Misterium małżeństwa*, Poznań 1993.
- Grzybek S., *Księga Estery*, [w:] *Księgi Tobiasza, Judyty, Estery*, red. S. Łach, Poznań 1963.
- Grzybek S., *Okres Sędziów w Dziejach Izraela*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 7(1954)4–16.
- Grzybek S., *Rok jubileuszowy w Piśmie Świętym*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 27 (1974)109–121.
- Grzybek S., *Sprawiedliwość Boża w nauczaniu proroków Starego Testamentu*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 12(1959)433–451.

- Grzybek S., *Starotestamentowe ofiary w ludziach a ślub Jeftego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 9(1956)9–23.
- Grzybek S., *Święto „Purim”*, [w:] Księga Estery. Wstęp – przekład z oryginału – komentarz, Poznań 1963, s. 167–175.
- Grzybek S., *Teologia Księgi Estery*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 15.4(1962)203–214.
- Gugenheim E., *Il giudaismo dopo la rivolta di Bar-Kokheba*, [w:] *Storia dell'ebraismo*, red. H.-C. Puech, tr. M.N. Pierini, Roma–Bari 1993, p. 185–190.
- Gugenheim E., *Le Judaïsme dans la vie quotidienne*, Paris 1978.
- Guldon Z., Wijaczka J., *Procesy o mordy rytualne w Polsce w XVI–XVIII wieku*, Kielce 1995.
- Gumplowicz M., *Początki religii żydowskiej w Polsce*, Warszawa 1903; reprint: Sandomierz 2014.
- Gutman I. (red.), *Encyclopedia of the Holocaust*, t. 1–4, Jerusalem 1990.
- Gutman I., *Walka bez cienia nadziei. Powstanie w getcie warszawskim*, Warszawa 1998.
- Gutman I., *Żydzi warszawscy 1939–1943. Getto – Podziemie – Walka*, Warszawa 1993.
- Gutmann I., *Księga Sprawiedliwych wśród Narodów Świata. Ratujący Żydów w czasie Holokaustu. Polska, Jerozolima 2009.*
- Gutmann J. (red.), *Ancient Synagogues. The State of Research*, California 1981.
- Gutowski M., *Święta Ziemia*, Kraków 2015.
- Guttman A., *Rabbinic Judaism in the Making*, Detroit 1970.
- Guzewicz M., *Zasady wychowania w Piśmie Świętym. Studium teologiczno-pastoralne*, Wrocław 2010.
- Guzik-Makaruk E.M., *Transplantacja organów, tkanek i komórek w ujęciu prawnym i kryminologicznym: studium porównawcze*, Białystok 2008.
- Ha–Nocri J., *Przykazania. Micwot na każdy dzień*, opr. D. Kaleta, Białogard 2020.
- Ha–Siddur Ha–Shalem. *Daily Prayer Book*, przekład, komentarz i wstęp: Ph. Birnbaum, New York 1949.
- Haag E., *Der Mensch am Anfang. Die alttestamentliche Paradiesvorstellung nach Gen 2–3*, Trier 1970.
- Haag H., *Bibel–Lexikon*, Einsiedeln 2 1968.
- Haag H., *Das Land der Bibel*, Stuttgart 2000.
- Haag H., *Vom alten zum neuen Pascha. Geschichte und Theologie des Osterfestes*, Stuttgart 1971.
- Haas C., *Alexandria in Late Antiquity. Topography and Social Conflict*, Baltimore/London 1997.
- Hackett J. (red.), *Warfare in the Ancient World*, New York 1989.
- Hadas–Label M., *Józef Flawiusz. Żyd rzymski*, tł. J. Radożycki, Warszawa 1997.
- Hadas–Lébel M., *Jérusalem contre Rome*, Paris 1990.
- Haefeli L., *Samaria und Perëa bei Flavius Josephus*, Freiburg i. Br. 1913.

- Hagada na Pesach i Pieśń nad Pieśniami*. Red. Rabin Pecaric, Kraków 2002.
- Hagada na Pesach. Praca zbiorowa*, Kraków–Budapeszt 2008.
- Hagada na Pesach*. Wybór i tł. E. Gordon, Kraków–Budapeszt 2005.
- Hagadah shel Pesah: The Passover Haggadah*, tł. i komentarz Tabbi J. Elias, New York 2000.
- Hagith S., *Between Woman, Man and God: A New Interpretation of the Ten Commandments*, London 2004.
- Hahn S., *Czwarty kielich. Odkrywanie tajemnicy Ostatniej Wieczerzy i krzyża*, tł. D. Krupińska, Kraków 2019.
- Haik–Vantoura S., *The Music of the Bible Revealed*, Berkeley 1991.
- Hajjar B.A., *Aram znaczy Syria*, Warszawa 2003.
- Halbe J., *Erwägungen zu Ursprung und Wesen des Massotfestes*, Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft 87(1975)324–346.
- Halevi Z., *Kabała. Tradycja wiedzy tajemnej*, przeł. B. Kos, Ljublijana 1994.
- Halkowski H., *Potęga obyczaju*, Kraków 2000.
- Halkowski H., *Żydowskie życie*, Kraków 2003.
- Halpern J., *Beiträge zur Geschichte der talmudischen Chirurgie*, Breslau 1869.
- Hamilton V., *The Book of Genesis. Chapters 1–17*, Grand Rapids 1990.
- Hamman A., *La vie quotidienne des premiers chrétiens*, Paris 1975.
- Handbuch des Antisemitismus. Judenfeindschaft in Geschichte und Gegenwart*, red. W. Benz, Bd. 1–2, Berlin 2009.
- Hanelt T., *Pojęcie bliźniego w starotestamentalnym przykazaniu miłości*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 30(1977)238–244.
- Hanson K.C., Oakman D.E., *Palestine in the Time of Jesus. Social Institutions and Social Conflicts*, Minneapolis 1998.
- Haran M., *Temples and Temple–Service in Ancient Israel*, Oxford 1978.
- Haratym E., *Proroctwo Daniela o 70 tygodniach w egzegezie ostatniej doby*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 2(1949)39–48.
- Harkavy A., *Yiddish–English–Hebrew Dictionary*. A Reprint of the 1928 Expanded Second Edition, intr. by D. Katz, New York 1988.
- Harper's Bible Dictionary*, ed. P.J. Achtemeier, San Francisco 1985.
- Harrington W.J., *Klucz do Biblii*, tł. J. Marzęcki, Warszawa 3 1984.
- Harris M., *Exodus and Exile: The Structure of Jewish Holidays*, Minneapolis 1992.
- Harshav B., *The Meaning of Yiddish*, Berkeley–Los Angeles 1990.
- Hartfeld H., *Homosexualität im Kontext der Bibel, Theologie und Seelsorge*, Wuppertal–Zürich 1991.
- Hartmann D., *Maimonides: Torah and Philosophic Quest*, Philadelphia 1976.
- Hartmann R., *Zur Geschichte der Via maris*, Zeitschrift des Deutschen Palästina–Vereins 41(1918)53–56.
- Harvey J.F., *Prawda o homoseksualizmie. Wołanie wiernych*, Warszawa 1999.
- Has–Siddur ham m'suyyam. The Standard Siddur. Prayer Book*, London 1976.

- Hasel G.F., *Sabbath*, [w:] *The Anchor Yale Bible Dictionary*, red. D.N. Freedman, t. 5, New York 1992, p. 847–856.
- Hastings J., *Dictionary of the Bible*, London 1963.
- Hatch E., Redepath H. A., *A Concordance to the Septuagint and other greek Versions of Old Testament*, Oxford–Graz 1954, 1975.
- Hauck F., Schwinge G., *Theologisches Fach- und Fremdwörterbuch*, Göttingen 5 1982.
- Haulotte E., *Symbolique du vêtement selon la Bible*, Lyon 1966.
- Haumann H., *Historia Żydów w Europie Środkowej i Wschodniej*, tł. C. Jenne, Warszawa 2000.
- Haupt P., Hornung S., *Ein Mitglied der Heiligen Familie? Zur Rezeption eines römischen Soldatengrabsteines aus Bingerbrück, Kr. Mainz-Bingen*. Archäologische Informationen 27.1(2004)133–140.
- Hauss F., *Biblische Gestalten. Die Menschen der Bibel als Zeugen Gottes. Eine Konkordanz*, Neuhausen–Stuttgart 9 1986.
- Haywood J., *Starożytne cywilizacje Bliskiego Wschodu i basenu Morza Śródziemnego*, przekład A. Dobrzańska–Gadowska, Warszawa 1998.
- Heading J., *Die Gemeinden des Neuen Testaments*, Neuhausen–Stuttgart 1990.
- Heather P., *Chrześcijaństwo. Triumf religii*, tł. N. Radomski, J. Środa, A. Bukowski, Poznań 2024.
- Heaven and Earth. The Temple in Biblical Theology*, ed. T.D. Aleksander, S. Gathercole, Weynesboro 2004.
- Hebräisches und aramäisches Lexikon zum Alten Testament*, Lejda 1983.
- Hedley, Pilate's Arrival in Judea*, *The Journal of Theological Studies* XXXV(1934) 56–57.
- Heemstra M., *The Fiscus Judaicus and the Parting of the Ways*, Tübingen 2010.
- Heger H., *Mężczyźni z różowym trójkątem. Świadek homoseksualnego więźnia obozu koncentracyjnego z lat 1939–1945*, przeł. A. Rosenau, Warszawa 2022.
- Heidt G., *Angelology of the Old Testament*, Washington 1949.
- Heilman S., Friedman M., *The Rebbe: The Life and Afterlife of Menachem Mendel Schneerson*, New Jersey 2012.
- Heimarans Vornamenbuch*, erweitert und bearbeitet von H. Rosenfeld. Geschichte und Bedeutung, München 11 1968.
- Heinisch P., *Geschichte des Alten Testaments*, Bonn 1950.
- Heit O., *Słownik terminów biblijnych*, Warszawa 1983.
- Held S., *Serce Tory*. t. 1: *Komentarze do Be-reszit i Szemot*, tł. B. Krawcowicz, Warszawa 2022.
- Helios J., Jedlecka W., Ławniczak A., *Aspekty prawne, filozoficzne oraz religijne ochrony roślin i zwierząt – wybrane zagadnienia*, Wrocław 2016.
- Heller J., *Namengebung und Namendeutung. Grundzüge der alttestamentlichen Onomatologie*, *Evangelische Theologie* 27(1967)255–266.

- Heller M.J., *Printing the Talmud. A History of the Earliest Printed Editions of the Talmud*, New York 1992.
- Hello E., *Amen — rozważanie*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 5(1952)475–480.
- Hello E., *Znaczenie łez w Piśmie Świętym*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 5(1952) 338–342.
- Henderson B.W., *Five Roman Emperors. Vespasian – Titus – Domitian – Nerva – Trajan. A.D. 69–117*, Roma 1968.
- Hendin D., *Guide to Biblical Coins*, New York 2001.
- Hendin D., Kreindler H., *Guide to Biblical Coins*, American Numismatic Society 6 2022.
- Hengel M., *Crucifixion. In the ancient world and the folly of the message of the cross*, Philadelphia 1977.
- Hengel M., *Die Zeloten. Untersuchungen zur jüdischen Freiheitsbewegung in der Zeit von Herodes I bis 70 n. Chr.*, Leiden–Köln 1961 (*The Zelots: Investigations into the Jewish Freedom Movement in the Period from Herod I until 70 A.D.*, tr. D. Smith, Edinburgh 1989).
- Hengel M., *Judentum und Hellenismus*, Tübingen 3 1988.
- Hengel M., *Messianische Hoffnung und politischer „Radikalismus“ in der jüdisch–hellenistischen Diaspora. Zur Frage der Voraussetzungen des jüdischen Aufstandes unter Trajan 115–117 n. Chr.*, [w:] D. Hellholm (ed.), *Apocalypticism in the Ancient Mediterranean World and the Near East*, Tübingen 1979, s. 655–683.
- Hengel M., *The Hellenization of Judaea in the First Century after Christ*, London 1989.
- Hengel M., *The Zealots*, Edynburg 1989.
- Hennig K. Hrsg., *Jerusalem Bibellexikon*, Neuhausen–Stuttgart 1990.
- Henninger J., *Les Fêtes de printemps chez les Semites et la Paque isrraelite*, Paris 1975.
- Henshaw R.A., *Female and Male, the Cultic Personnel: The Bible and the Rest of the Ancient Near East*, Allison Park 1994, 2004.
- Hentschel G., *Historyczne podstawy tradycji o proroku Eliaszu*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 33(1980)49–58.
- Hepner G., *The Seduction of Dinah and Jacob's Anguish Reflect Violations of Contiguous Law of the Covenant Code*, Estudios Bíblicos 62(2004)111–135.
- Hepper E.N., *Illustrated encyclopedia of Bible plants*, Michigan 1992.
- Herder Lexikon Biblische Gestalten. Namen des Alten und Neuen Testaments.* Bearb. von A. Ohler, Freiburg i. Br. 1982.
- Herders theologisches Taschenlexikon.* Hrsg. von K. Rahner, R. Scherer, Bd. 1–8, Freiburg i.Br. 1972–1973.
- Herford R.T., *Christianity in Talmud and Midrash*, London 1975.
- Herford R.T., *The Pharisees*, London 1924.
- Hergemöller B. U., *Gebräuchliche Vornamen*, Münster 2 1971.

- Hergesel T., *Cud w interpretacji autorów biblijnych*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 34(1981)105–113.
- Hergesel T., *Jam jest Pan, Bóg twój!*, Wrocław 2006.
- Hergesel T., *Rozumieć Biblię*, t. I, *Stary Testament. Jahwizm*, Kraków 1992.
- Herr M.D., *Persecutions and Martyrium in Hadrian's Days*, Scripta Hierosolymitana 23(1973)85–125.
- Herrmann S., *Geschichte Israels*, München 2 1980.
- Hertz A., *Wyznania starego człowieka*, Warszawa 1991.
- Hertzberg A., *The Zionist Idea*, New York 1997.
- Hertzberg A., *Żydzi – istota i charakter narodu*, Warszawa 2001.
- Herweg R.M., *Die jüdische Mutter; Das verborgene Matriarchat*, Darmstadt 1994.
- Herzig S., *Mojżesz ben Majmon. Życie, dzieło, znaczenie*, Kołomyja 1935.
- Herzl T., *Państwo Żydowskie. Próba nowoczesnego rozwiązania kwestii żydowskiej*, tł. J. Surzyn, Kraków 2006.
- Herzl T., *Der Judenstaat*, Leipzig 1896.
- Heschel A.J., *A Passion for Truth*, New York 1973.
- Heschel A.J., *Bóg szukający człowieka. Podstawy filozofii judaizmu*, tłum. A. Gorzkowski, Kraków 2007.
- Heschel A.J., *Confusion of Good and Evil*, [w:] tenże, *The Insecurity of Freedom. Essays on Human Existence*, New York 1972, s. 127-149.
- Heschel A.J., *Człowiek nie jest sam. Filozofia religii*, tłum. K. Wojtkowska, Kraków 2008.
- Heschel A.J., *Człowiek szukający Boga. Szkice o modlitwie i symbolach*, tłum. V. Reder, Kraków 2008.
- Heschel A.J., *God in Search of Man. A Philosophy of Judaism*, London 2009.
- Heschel A.J., *Hasidism as a New Approach to Torah*, [w:] tenże, *Moral Grandeur and Spiritual Audacity*, edited by Heschel S., New York 1996, s. 33-39.
- Heschel A.J., *Heavenly Torah. As Refracted through the Generations*, edited and translated by G. Tucker with L. Levin, London-New Dehli-New York 2007.
- Heschel A.J., *Idols in the Temples*, [w:] tenże, *The Insecurity of Freedom. Essays on Human Existence*, New York 1972, s. 52-69.
- Heschel A.J., *Israel. An Echo of Eternity*, New York 1974.
- Heschel A.J., *Jewish Theology*, [w:] tenże, *Moral Grandeur and Spiritual Audacity*, edited by Heschel S., New York 1996, s. 154-163.
- Heschel A.J., *Gott sucht den Menschen. Eine Philosophie des Judentums*, 2 t., Neukirchen 1989 (*Bóg szukający człowieka*, tł. A. Gorzkowski, Kraków 2015).
- Heschel A.J., *Maimonides. Eine Biographie*, Neukirchen 1992.
- Heschel A.J., *Mitologia Żydów*, [w:] *Judaizm*, red. M. Dziwisz, tłum. K. Stark, Kraków 1990, s. 135–148.
- Heschel A.J., *Pańska jest ziemia. Wewnętrzny świat Żyda w Europie Wschodniej*, tł. H. Halkowski, Kraków 2010.

- Heschel A.J., *Szabat i jego znaczenie dla współczesnego człowieka*, tł. H. Hal-kowski, Kraków 2015.
- Heschel A.J., *Teologia głębi*, tłum. A. Morawska, „Znak” 1966 nr 142, s. 499-510.
- Heschel A.J., *Toward an Understanding of Halacha*, [w:] tenże, *Moral Grandeur and Spiritual Audacity*, New York 1996, s. 127-145.
- Heschel A.J., *Who is Man?*, Stanford University Press (1st Edition 1965).
- Heschel A.J., *Żadna religia nie jest samotną wyspą*, [w:] *Żadna religia nie jest samotną wyspą. Abraham Joshua Heschel i dialog międzyreligijny*, tłum. M. Kapera, red. Kasimow H., Sherwin B.L., Kraków 2005, s. 29-49.
- Heschel i dialog religijny*, red. Kasimow H., Sherwin B.L., Kraków 2005, s. 21-23.
- Heussi K., *Historia Kościoła chrześcijańskiego pierwszych wieków*, Warszawa 1961.
- Hexter J.H., *The Judaeo-Christian tradition*, New Haven ; London 1995.
- Hick J., *Death and Eternal Life*, New York 1987.
- Hilberg R., *Zagłada Żydów europejskich*, t. 1-3, Warszawa 2014.
- Hilfrich C., „*Lebendige Schrift*”, *Repräsentation und Idolatrie in Moses Mendelssohns Philosophie und Exegese des Judentums*, München 2000.
- Himbaza I., *Le Décalogue et l'histoire du texte, Etudes des formes textuelles du Décalogue et leurs implication dans l'histoire du texte de l'Ancien Testament*, Fribourg-Göttingen 2004.
- Hindson E., LaHaye T., *Izrael na celowniku*, Stanisławów 2021.
- Hirsch S.R., *Siddur tefillot Yisrael, Israels Gebete*, Frankfurt a.M. 1895.
- Hirsch E.G., *Immanuel Benzinger, Joseph Jacobs, Jacob Zallel Lauterbach*, [w:] *The Jewish Encyklopedia*, New York 1906, 609-619.
- Hirschfeld O., *Die kaiserlichen Verwaltungsbeamten bis Diocletian*, Berlin² 1905.
- Hirsh H., *Kaplanism and What It Means*, *Indische Licht* 1(1923)9-21.
- Hirschhorn S., *Historja Żydów w Polsce. Od Sejmu Czteroletniego do wojny europejskiej (1788-1914)*, Warszawa 1921.
- Historia i kultura Żydów polskich. Słownik*, red. A. Cała, H. Węgrzynek, G. Zalewska, Warszawa 2000.
- Historia sztuki świata*, dzieło zbiorowe, tł. z włoskiego, Warszawa 1998.
- Historia Żydów. Dzieje narodu od Abrahama do Państwa Izrael. Żydzi w Polsce: 1000 lat wspólnych losów*, red. L. Bądkowski, A. Brzostowska, Warszawa 2014.
- Historical Atlas of the Jewish People*, ed. Sh. Abitov, New York-London 2003.
- Hizak S., *Mała świątynia*, przeł. E. Hiler, E. Petrów, Warszawa 2011.
- Hlava B., *Rośliny kosmetyczne*, Warszawa 1984.
- Hobbs T.R., *A Time for War: A Study of Warfare in the Old Testament*, Wilming-ton 1989.
- Hoehner H.W., *The Date of the Death of Herod the Great*, [w:] J. Vardaman, E.M. Yamauchi (eds.), *Chronos, Christos: Nativity and Chronological Studies Presen-ted to Jack Finegan*, Winona Lake 1989, s. 101-111..
- Hoffman B., *Oblicza terroryzmu*, Warszawa 2001.

- Hoffman E., *Despite All Odds. The Story of Lubavitch*, New York 1991.
- Hoffmann H.–D., Lindemann A., Lührmann D., Stähli H.–P., Stolz F., *Von Aaron bis Zypern. Lexikon biblischer Eigennamen*, Gütersloh 1983.
- Hoffmeier J.K., *The Archeology of the Bible*, Grand Rapids 2008.
- Hojka J., *Sodoma i Gomora*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 14(1961)284–291.
- Holeksa J., *Rodzina między biologią a teologią*, Kraków 2015.
- Holladay J.S., *House, Israelite*, Anchor Bible Dictionary t. 3, 308–318.
- Holstein H., *U początków wspólnoty chrześcijańskiej*, przeł. J. Radożycki, Warszawa 1981.
- Holum K.G., *King's Herod's Dream, Caesarea on the Sea*, New York a. London 1988.
- Homerski J., *Kanon ksiąg świętych*, [w:] *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Szlaga, Poznań–Warszawa 1986, s. 69–97.
- Homerski J., *Życie religijne wspólnoty małżeńskiej i rodzinnej w świetle tekstów biblijnych*, Zeszyty Naukowe KUL 23(1980)3.91,63–72.
- Homolka W., *Żydowskie spojrzenie na homoseksualizm*, Teologia i moralność 15.1(2020)89–108.
- Hońdo L., *Przestrzeń żydowskiego cmentarza*, [w:] *Śmierć, przestrzeń, czas, tożsamość w Europie Środkowej około 1900*. red. K. Grodziska, J. Purchla, Kraków 2002, s. 195–214.
- Höpfel H., *Das Hanukafest*, Biblica 3,2(1922)165–179.
- Horbury W., Davies W.D., Sturdy J., *The Cambridge History of Judaism*, vol. 1–2, Cambridge 1989.
- Horbury W., *Jewish War under Trajan and Hadrian*, Cambridge 2014.
- Horbury W., *The Cambridge History of Judaism*, Cambridge 1984.
- Horn S.H., *Z archeologii przez kraje biblijne*, Warszawa 2000.
- Horoszewicz M., *Przez dwa milenia do rzymskiej synagogi. Szkice o ewolucji postawy Kościoła katolickiego wobec Żydów I judaizmu*, Warszawa 2001.
- Horowitz R., *Życie niebywałe. Wspomnienia fotokompozytora*, Kraków 2014.
- Horsley R.A., Handson J.S., *Bandits, Prophets and Messiahs: Popular Movements in the Time of Jesus*, New York 1985.
- Hossfeld F.I., *Der Dekalog. Seine späten Fassung. Die originale Komposition und seine Vorstufen*. Freiburg–Göttingen 1982.
- Hössli H., *Die Männerliebe der Griechen. Ihre Beziehungen zur Geschichte, Erziehung, Literatur und Gesetzgebung aller Zeiten*, 2 Bde., Berlin 2020.
- House H. W., *Chronologische Tabellen und Hinter-grundinformationen zum Neuen Testament*. Vorw. von H. W. Höhner, Neuhausen–Stuttgart 1983.
- Hryniewicz W., *Tajemnica Kaina i Judasza*, Więż 28. 10–12 (1985)121–134.
- Hryń–Kuśmirek R., *Polskie tradycje doroczne*, Poznań 2005.
- Huguet M.T., *Miriam a Izrael*, tł. K. Strzelecka, Warszawa 1996.
- Humbert, P., *Études sur le récit du Paradis et de la Chute dans la Genèse*, Neuchâtel 1940.

- Humm M., *Słownik teorii feminizmu*, tłum. B. Umińska, J. Mikos, Warszawa 1993.
- Humphreys A., Tibury N., *Praktyczny przewodnik: Izrael i terytoria palestyńskie*, Bielsko Biała 2000.
- Huppert U., *Izrael na rozdrożu*, Łódź 2001.
- Huppert U., *Izrael w cieniu fundamentalistów*, Warszawa 2007.
- Huppert U., *Izrael. Rabini i heretycy*, Łódź 1992.
- Hurlak P., *Żydowskie korzenie szaty chrzcielnej, alby, cingulum i kolorów liturgicznych*, Pelplin 2023.
- Hurwic–Nowakowska I., *Żydzi polscy (1947–1950). Analiza więzi społecznej ludności żydowskiej*, Warszawa 1996.
- Hurwicz S., *Die Gestalt des sterbenden Messias*, Zürich 1958.
- Husband R. W., *Pilate's Career and the Date of the Crocifixion*, *The Journal of Theological Studies* XLII (1941) 190–193.
- Huss W., *Aegypten in hellenistischer Zeit 332–30 v.Chr.*, München 2001.
- Hutt J., Klein H., *Potrawy biblijne*, tł. U. Poprzewska, Kraków 2005.
- Hüttenmeister F., *Die antiken Synagogen in Israel, Die jüdischen Synagogen. Lehrhäuser und Gerichtshöfe*, Wiesbaden 1977.
- Huzarska–Szumiec M., *Nusia z Listy Schindlera, Historia ocalenia*, Kraków 2024.
- Ibba G., *La Teologia di Qumran*, Bologna 2002.
- Idel M., *Kabała. Nowe perspektywy*, przeł. M. Krawczyk, Kraków 2006.
- Idelsohn A.Z., *Jewish Liturgy and its Developement*, New York 1971.
- Idzik R., *Wielcy władcy starożytności*, Warszawa–Bielsko Biała 2010.
- Ignatowski G., *Kościół wobec przejawów antysemityzmu*, Łódź 1999.
- Ignatowski G., *Kościół i synagoga. O dialogu chrześcijańskim z nadzieją*. Posłowie M. Czajkowski, Warszawa 2005.
- Ignatowski G., *Odpowiedzialność za śmierć Jezusa w dokumentach kościelnych i polskich podręcznikach katechetycznych*, Warszawa 1996.
- Ilan T., *Jewish Woman in Greco–Roman Palestine*, Tübingen 1995.
- Iluk J., *Iudaika w ujęciu Jana Chryzostoma*, *Prz. Religioznawczy* 220(2006)145–156.
- Iluk J., *Jana Chryzostoma wizja chrześcijańskiej oikumene*, [w:] Z. Abramowicz i J. Ławski (red.), *Chrześcijańskie dziedzictwo duchowe narodów słowiańskich. Wokół kultur śródziemnomorskich. Język. Literatura. Kultura. Historia, (Białowieża 17-19 maja 2007 r.)*, Białystok 2008, s. 25- 50.
- Iluk J., Pałubicki W., *Małżeństwo i rodzina w dawnym judaizmie i starożytnym chrześcijaństwie*, Gdańsk 1985.
- Iluk J., *Toledot Jeszu – przekaz talmudyczny o Jezusie i chrześcijanach w żydowskiej recepcji*, [in:] *Jezus i chrześcijanie w źródłach rabinicznych: Perspektywa historyczna, społeczna, religijna i dialogowa*, Kraków 2012, s. 181-217.
- Iluk J., *Żydowska antyewangelia. Antyczne tradycje i nowożytne trwanie*, [w tom 2:] *Żydowska poletcja i Kościół w Imperium Rzymskim u schyłku antyku*, Gdańsk 2024.

- Iluk J., *Zydowska politeja i Kościół w Imperium Rzymskim u schyłku antyku*, t. 1: *Jana Chryzostoma kapłana Antiochii mowy przeciwko judaizantom i Żydom*, Gdańsk 2006; t. 2: *Żydowska antyewangelia., antyczna tradycja i nowożytne trwanie*, Gdańsk 2010.
- Irscher J. und John R., *Lexikon der Antike*, Leipzig 10 1990.
- Isaac B., *Bandits in Judaea and Arabia*, Harvard Studies in Classical philology 88(1984)171–203.
- Isaac B., *Judea after AD 70*, Journal of Jewish Studies 35(1984)44–50.
- Isaac B., Oppenheimer A., *The Revolt of Bar Kokhba. Ideology and Modern Scholarship*, [w:] A. Oppenheimer, *Between Rome and Babylon*, Tübingen 2005, s. 197–224.
- Isaac B., Roll I., *Legio II Traiana in Judea*, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 33(1979)149–156,
- Isaac B., *Roman Religious Policy and the Bar Kokhba War*, [w:] P. Schäfer (ed.), *The Bar Kokhba War Reconsidered*, Tübingen 2003, s. 37–54.
- Isaac B., *The Near East under Roman Rule*, Leiden–New York–Köln 1998.
- Isaac J., *Teaching of Contempt. Christian Root of Anti-Semitism*, New York 1965.
- Isaac B., *The Decapolis in Syria: a Neglected Inscription*, Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik 44(1981)67–74.
- Ivanchik A I., *Les Cimmériens au Proche-Orient*, Fribourg–Göttingen 1993.
- Iwaszkiewicz P. (opr.), *Do Ziemi Świętej. Najstarsze opisy pielgrzymek do Ziemi Świętej IV–VIII w.*, Kraków 2003.
- Iwaszkiewicz P., Łoś P., Stępień M., *Władcy i wodzowie starożytności, Słownik*, Warszawa 1998.
- Izrael A.H., *Collectanea Gynaecologica ex Talmude Babilonico*, Greetingen 1845.
- Jabès E., *Księga Pytań*. Posłowie J. Derrida, Edmond Julès i pytania księgi. Przekład A. Wodnicki, Kraków 2004.
- Jabłoński D., Ostasz L., *Zarys wiedzy o rodzinie, małżeństwie, kohabitacji i konkubinacie. Perspektywa antropologii kulturowej i ogólnej*, Olsztyn 2001.
- Jacobs L., *A Jewish Theology*, London 1973.
- Jacobs L., *Hasidic Prayer*, London 1972.
- Jacobs L., *Principles of the Jewish Faith*, London 1964.
- Jacobson D., *Coins of the First Century Roman Governors of Judea and Their Motifs*, Electrum 26 (2019) 73–96.
- Jacobson D., *The Story of the Stories. The Chosen People and its God*, London 1982.
- Jaczynowska M., *Religie świata rzymskiego*, Warszawa 1987.
- Jaczynowska M., *Dzieje Imperium Romanum*, Warszawa 2 1996.
- Jaczynowska M., *Historia starożytnego Rzymu*, Warszawa 1988.
- Jaczynowska M., Musiał D., Stępień M., *Historia starożytna*, Warszawa 2008.
- Jaczynowska M., *Religie świata rzymskiego*, Warszawa 1990.
- Jadgar J., *Sovereign Jews: Israel, Zionism and Judaism*, New York 2017.

- Jadin J., *Bar Kokhba: The Rediscovery of the Legendary Hero of the Last Jewish Revolt Against Imperial Rome*, London 1971.
- Jadwiszczok M., *Antyizraelskie ugrupowania terrorystyczne i ich zwalczanie*, Toruń 2010.
- Jaffé D., *Le judaïsme et l'avènement du christianisme: orthodoxie et hétérodoxie dans littérature talmudique I-er - II-e siècle*, Paris 2011.
- Jaffé D., *Le Talmud et les origines juives du christianisme. Jésus, Paul et les judéo-chrétiens dans la littérature Talmudique*, Paris 2007.
- Jaguś J., *Uwagi na temat wymowy magicznej średniowiecznych amuletów i ozdób na ziemiach polskich*, Annales Universitatis Mariae Curiae-Skłodowska, Sectio F 58(2003)7–24.
- Jak modlą się Żydzi. Antologia modlitw*, wybór, wstęp i przyp. M. Tomal, Warszawa 2000.
- Jakimyszyn A., *Mykwa. Dzieje żydowskiej łaźni rytualnej przy ul. Szerokiej w Krakowie*, Kraków 2012.
- Jakimyszyn-Gadocha A., *Słownik jidysz-angielsko-polski*, Kraków 2016.
- Jakob E., *Théologie de l'Ancien Testament*, Neuchâtel 1968.
- Jakobs A.J., *The Ethics of Circumcision of Male Infants*, The Israel Medical Association Journal 15(2013)60-65.
- Jakubczyk-Ślęczka S., *Przemiany żydowskich tradycji muzycznych a przemiany żydowskiej instytucji muzycznych na przykładzie przedwojennej Galicji*, Roczniki Humanistyczne LXX(2022)z. 12, 231–250.
- Jakubiec Cz., *Czy Hebrajczycy byli w Egipcie?*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 4(1951)341–352.
- Jakubiec Cz., *Historyczna tradycja Izraela?*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 3(1950) 340–350.
- Jakubiec Cz., *Izrael*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 5(1952)379–391.
- Jakubiec Cz., *Kiedy Izraelici wyszli z Egiptu?*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 2(1949) 370–372.
- Jakubiec Cz., *Stare i Nowe Przymierze*, Warszawa 1961.
- Jan Chryzostom św., *Mowy przeciwko Judaizantom i Żydom. Przeciwko Żydom i Hellenom*, tł. J. Iluk, Kraków 2007.
- Jan Paweł II, *O życiu: aborcja, eutanazja, wojna*. Wybór, opr. i przedm. A. Sujka, Kraków 2005.
- Jan Paweł II, *Pojednanie światów. Dialog z religiami*, Górna Grupa 2006.
- Jankowski S., *Geografia Palestyny*, Warszawa 2007.
- Jankowski A., *Biblijna teologia przymierza*, Katowice 1985.
- Jankowski S., *Małżeństwo i rodzina w Piśmie Świętym*, Szczecin 2008.
- Jankowski S., Sztuk D., *Historia zbawienia*, Warszawa 2018.
- Jankowski S., *Życie codzienne w Piśmie Świętym*, Warszawa 2020.
- János K., *Aborcja*, Warszawa 1993.

- Janowiak J., „*Ja, Pan, chcę być Twym lekarzem*” (*Wj 15,26*). *Bóg jako Uzdrówiciel w Starym Testamencie*, *Studia Leopoliensis* (2017)nr 10, 97–112.
- Jansen E., *Juda in der Exilienzeit*, Göttingen 1956.
- Janusz B., *Karaici w Polsce*, Kraków 1927.
- Jaremków M., *Historia obecności. Przekłady literatury żydowskiej w polskim repertuarze wydawniczym XX wieku*, Wrocław 2025.
- Jaromin J., *Synagoga jaką znał Jezus*, Wrocław 2008.
- Jaromin J., *Świątynia Salomona*, [w:] *Świątynia jerozolimska*, red. M. Rosik, Wrocław 2007, s. 31–66.
- Jarosiński D., *Eksperymenty medyczne na ludziach w niemieckich nazistowskich obozach koncentracyjnych*, *Studenckie Zeszyty Naukowe* 17(2008)20–27.
- Jaruzelska I., *Własność w prawie biblijnym*, Warszawa 1992.
- Jarych A.J., *Grabież i wykorzystanie łupów wojennych w republikańskim Rzymie*, Zabrze–Tarnowskie Góry 2020.
- Jasienica P., *Dzieje agonii*, Warszawa 1985.
- Jasiński A.S., *Jerozolima, promień miłości Jahwe*, Kraków 1999.
- Jastrzębopwska E., *Sztuka wczesnochrześcijańska*, Warszawa 1988.
- Jaubert A., *La date de la Cène. Calendrier biblique et liturgie chrétienne*, Paris 1957.
- Jaworski M., *Janusz Korczak*, Warszawa 1977.
- Jelito J., *Historia czasów Starego Testamentu*, Poznań 1961.
- Jelito J., *Syria w czasach przedhellenistycznych*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 5(1952)11–34.
- Jelito J., *Światopogląd starowschodni a biblijny*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1(1948)21–31.144–152.
- Jelito J., *Wiara w sny na Wschodzie Starożytnym*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 7(1955)69–84.
- Jelonek T., *Bar–Kochba*, *Polonia Sacra* 3.4(1999)61–76.
- Jelonek T., *Biblia w kulturze świata*, Kraków 2007.
- Jelonek T., *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 2004.
- Jelonek T., *Biblijna teologia kapłaństwa*, Kraków 2006.
- Jelonek T., *Biblijne pojęcie sacrum*, Kraków 2008.
- Jelonek T., *Chasydzi. Radośni mistycy żydowscy*, Kraków 2007.
- Jelonek T., *Dzieje świątyni jerozolimskiej*, Kraków 2004.
- Jelonek T., *Izaak Luria i jego Kabała*, [w:] *Scire Deum*. Księga Pamiątkowa wydana z okazji 25-lecia Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, dedykowana jej pierwszemu Rektorowi Jego Eminencji Kardynałowi Marianowi Jaworskiemu, Kraków 2006, s. 465–471.
- Jelonek T., *Kabała. Odczytanie Biblii w mistyce żydowskiej*, Kraków 2020.
- Jelonek T., *Małżeństwo i rodzina w Piśmie Świętym*, Kraków 2007.
- Jelonek T., *Mesjanizm w historii myśli żydowskiej*, *Polonia Sacra* 10.18(2006).
- Jelonek T., *Mesjanizm*, Kraków 2023.

- Jelonek T., *Postać Mojżesza w Nowym Testamencie*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 26(1973)107–110.
- Jelonek T., *Religia Izraela wobec religii ościennych*. Kraków 2023.
- Jelonek T., *Schemat Miszny*, Kraków 2001.
- Jelonek T., *Zgromadzenie pierwotnych zapisanych w niebiosach*, Analecta Cracoviensia 10(1978)167–182.
- Jenni E., Westermann C., *Theological Lexicon of the Old Testament*, Hendrickson Publishers Inc. 1997.
- Jeremias J., *Sabbathjahr und neutestamentliche Chronologie*, Zeitschrift zum Neuen Testament 27(1928)98–103.
- Jeremias J., *Der Zorn Gottes im Alten Testament*, Neukirchen–Vluyn 2009.
- Jeremias J., *Jerusalem zur Zeit Jesu*, Göttingen 3 1962 (*Jerusalem in the Time of Jesus. An Investigation into Economic and Social Conditions during the New Testament Period*, tr. F.H. Cave, C.H. Cave, London 1969).
- Jerusalemmer Bubellexikon*, hrsg. K. Hennig, Neuhausen 1955.
- Jeske–Choiński T., *Poznaj Żyda*, Mysłówice 2022.
- Jewish encyclopaedia*, I. Singer (red.), 12 vol., New York 1901–1906.
- Jewriejskaja Enciklopedija*, Y.L. Katzenelson (red.), 16 t., St. Petersburg 1906–1913.
- Jeziorkowaska A., Karc A., *Żydowskie dziecko*, Lublin 2013.
- Jezus i chrześcijaństwo w źródłach rabinicznych. Perspektywa historyczna, społeczna, religijna i dialogowa*, red. K. Pilarczyk, A. Mrozek, Kraków 2012.
- Jeż M., *Poznaj Żyda. Tajemnice żydowskie, Talmud, Żydzi*, Warszawa 2022.
- Jeż M., *Tajemnice żydowskie*, Warszawa 2022.
- Jędrzejewski P., *Judaizm bez tajemnic*, Kraków 2009.
- Jędrzejewski P., Krawcowicz B., *Pesach*, Los Angeles–Warszawa 2006.
- Joachimowicz L., *Filon – filozof alegoryzujący*, [w:] *Filon Aleksandryjski, Pisma*, Warszawa 1986, s. 5–30.
- Joannes F., *Historia Mezopotamii w I. tysiącleciu przed Chr.*, Poznań 2007.
- Johnson E.A., *Consider Jesus: Waves of Renewal in Christology*, New York 1990.
- Johnson E.A., *Dangerous Memories: A Mosaic of Mary in Scripture*, New York 2004.
- Johnson E.A., *Friends of God and Prophets: A Feminist Theological Reading of the Communion of Saints*, New York 1998.
- Johnson E.A., *Quest for the Living God: Mapping Frontiers in the Theology of God*, New York 2007.
- Johnson E.A., *She Who Is: The Mystery of God in Feminist Theological Discourse*, New York 1992.
- Johnson E.A., *Truly Our Sister: A Theology of Mary in the Communion of Saints*, New York – London 2003.
- Johnson E.A., *Women, Earth, and Creator Spirit*, New York 1993.
- Johnson P., *Historia Żydów*, tł. M. Godyń, M. Wójcik, A. Nelicki, Warszawa 1998.

- Johnstone W., *The Decalogue and the Redaction of the Sinai Pericope in Exodus*, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft* 100(1988)361–385.
- Jom Kippur (Jüdisches Gebetsbuch Hebräisch–Deutsch*, Bd. 4), von A. Nachama, Gütersloh 2013.
- Jonas H., *Religia gnozy*, przeł. M. Klimowicz, Kraków 1994.
- Jones A.H.M., *Augustus*, London 1970.
- Jones A.H.M., *Studies in Roman Government and Law*, Oxford 1960.
- Jones A.H.M., *The Emperor Titus*, London 1984.
- Jones A.H.M., *The Herods of Judea*, Oxford 2 1968.
- Jones A.H.M., *The Urbanization of Palestine*, *Journal of Roman Studies* 21(1931) 78–85.
- Jones D.A., *The Soul of the Embryo. An Enquiry into Status of the Human Embryo in the Christian Tradition*, London – New York, 2004.
- Jones E., *Żydzi Lwowa w okresie okupacji 1939–1945*, Łódź 1999.
- Jonson P., *Historia chrześcijaństwa*. Przekład: L. Engelking, M. Iwińska, A. Kaniowski, P. Paszkiewicz, J. Prokopiuk, Gdańsk 1993.
- Jonson P., *Historia Żydów*, Kraków 1998.
- Judaizm bez tajemnic*, oprac. P. Jędrzejewski, Kraków 2009.
- Judaizm*, red. M. Dziwisz, Kraków 1989.
- Judaizm*, wybór tekstów W. Jaworski, A. Komorowski, przeł. R. Czarny, R. Marcinkowski, W. Sawicki, Kraków 1990.
- Jurkiewicz E., *Gościnność w Piśmie Świętym na tle środowiska grecko–rzymskiego*, (praca mgr PAT), Kraków 1998.
- Juster J., *Les Juifs dans l'empire romain. Leur condition juridique, économique et sociale*, 2 vol., Paris 1914.
- Justyn męczennik, *Apologia*, [w:] *Antologia literatury patrystycznej*, Warszawa 1975, t. 1, 91–100.
- Justyn, *Zarys dziejów powszechnych starożytności na podstawie Pompejusza Trogusa* (z dodaniem Prologów), tł. I. Lewandowski, Warszawa 1988.
- Kabai J., *Judeochryścianizm a chrześcijaństwo*, *Zeszyty Naukowe UJ* 5(1980)23–41.
- Kaiser W.C., Bruce F.F., *Hard Sayings of the Bible*, Downers Grove 1996.
- Kalimi I., *The Land of Moriah, Mount Moriah, and the Site of Salomon's Temple in Biblical Historiography*, *The Harvard Theological Review* 83.4(1990)9–10.
- Kalimi I., *Weź twego syna, którego miłujesz, idź I złóż go w ofierze!* „Związanie” Izaaka w literaturze I myśli rabinicznej, *Poznańskie Studia Teologiczne* 24(2010)41–66.
- Kalinowski J., *Herod Wielki i jego epoka*, Wrocław 2007.
- Kalmin R., *Christians and Heretics in Rabbinic Literature of Late Antiquity*, *The Harvard Theological Review* 87.2(1994)155–169.
- Kalsbach A., *Die altkirchliche Einrichtung der Diakonissen bis zu ihrem Erlöschen*, Freiburg i.Br. 1926.

- Kalwat W., *Afery, skandale i procesy w dawnej Polsce*, Warszawa 2015.
- Kameraz-Kos N., *Święta i obyczaje żydowskie*, Warszawa 2000.
- Kamieńska A., *Książka nad książkami*, Warszawa 2000.
- Kamieńska A., *Na progu słowa*, Poznań 1988.
- Kamocki J., Kubienia J., *Polski rok obrzędowy*, Kraków 2008.
- Kamykowski Ł., *Obraz Izraela i Żydów w myśli chrześcijańskiej*, Część I – *Historia*, Kraków 2017.
- Kamykowski Ł., *Obraz Izraela i Żydów w myśli chrześcijańskiej*, Kraków 2022.
- Kanael B., *Ancient Jewish coins and their Historical Importance*, *The Biblical Archeologist* (1963)2,38–62.
- Kanael B., *Notes on the Dates Used During the Bar Kokhba Revolt*, *Israel Exploration Journal* 21(1971)39–46.
- Kanarfogel E., *Jewish education and society in the high Middle Ages*, Detroit 1992.
- Kang Sa-Moon, *Divine War in the Old Testament and in the Ancient Near East*, Berlin–New York 1989.
- Kania I., *Kabala, czyli Ku resakralizacji sakralnego*, [w:] *Opowieści Zoharu*, oprac. I. Kania, Kraków 1988, s. 7–31.
- Kania I., *O Kabale i Zoharze*, [w:] *Opowieści Zoharu*, Kraków 2012, s. XIII–LXXXVIII.
- Kania J., Regiewicz T., *Abraham. Próba wiary*, Kraków 2020.
- Kaniuk J., *Adam, syn psa*. Tł. L. Kwiatkowski, *Literatura na świecie* 11–12(2004) 287–311.
- Kaplan A., *Jewish Meditation*, New York 1985.
- Kaplan A., *Meditation and the Bible*, York Beach 1978.
- Kaplan A., *Sefer Yetzirah. Book of Creation*, New Jersey–Jerusalem 1995.
- Kaplan A., *Sefer Yetzirah. The Book of Creation: in the Theory and Practice*, tł. A. Kaplan, San Francisco 1997.
- Kaplan A., *Waters of Eden. The mystery of the mihvah*, 1993.
- Kaplan E.K., Dresner S.H., *Abraham Joshua Heschel. Prophetic Witness*, New Haven–London 1998.
- Kaplan H.H., *The First Partition of Poland*, New York 1962.
- Kaplan M., *Judaism as Civilization. Toward a Reconstruction of American–Jewish Life*, New York 1934. (1967)
- Kaplan M.M., *Judaism as a Civilization*, Philadelphia, New York 1981.
- Kaplan M.M., *Judaism without Supernaturalism*, New York 1958.
- Kaplan M.M., *Paper Read to Meeting of Alumni*, Tannersville, New York 1912.
- Kaplan M.M., *Religion of Ethical Nationhood*, New York 1970.
- Kaplan M.M., *The Meaning of God in Modern Jewish Religion*, New York 1962.
- Kaplan M.M., *The Purpose and Meaning of Jewish Existence*, Philadelphia 1964.
- Kaplan M.M., *The Supremacy of the Torah*, New York 1914.
- Kaplan M.M., *The Way I Have Come*, [w:] I. Eisenstein, E. Kohn (red.), *Morde-*

- cai M. Kaplan: *An Evaluation*, New York 1952, s. 283-321.
- Kara śmierci w starożytnym Rzymie, pod red. H. Kowalskiego i M. Kuryłowicza, Lublin 1996.
- Karęzga S., *Zasady wychowania patriotycznego w świetle Starego Testamentu*, [w:] *Deus meus et omnia*. Księga pamiątkowa ku czci o. prof. Hugolina Langkammera OFM w 50 rocznicę święceń kapłańskich, Lublin 2005, s. 147–154.
- Karlsson Th., *Kabała, Kelipot i magia goetii*, Aleksandria 2021.
- Karłowski K., *Podróż do Ziemi Świętej. Fakty – Przeżycia – Refleksje*, Potulice 1939.
- Karpeles G., *Geschichte der jüdischen Literatur*, Bd. 1–2, Graz 1963,
- Kartesz I., *Kadysz na nienarodzone dziecko*, tł. E. Sobolewska, Warszawa 2003.
- Kasdan B., *Zwyczaje i obyczaje Żydów Mesjańskich*. tł. A. Czwojdrak, Warszawa³ 2020.
- Kasher A., *Jews, Idumaens and Ancient Arabs*, Tübingen 1988.
- Kasher A., *The Jews in Hellenistic and Roman Egypt: The Struggle for Equal Rights*, Tübingen 1985.
- Kasjusz Dion, *Historia rzymska*, t. I, tł. W. Madyda, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967; *Księgi 41–50*, przeł. I. Ptaszek, Kraków 2008.
- Kasprzak D., *Kapłaństwo w starożytności chrześcijańskiej*, *Vita Academica* 5.53 (2009)8–10.
- Kastro L., *Eros, sex i aborcja w ocenie katolicyzmu krytycznego*, Gdańsk 1999.
- Katolicyzm starożytny jako forma rozwoju pierwotnego chrześcijaństwa*. Praca zbiorowa pod red. J. Kellera, Warszawa 1969.
- Katolo A.J., *Eugenika i eutanazja. Doświadczenia hitlerowskie*, Gliwice 2012.
- Katz S.T., *Issues in the Separation of Judaism and Christianity after 70 C.E. A Reconsideration*, *Journal of Biblical Literature* 103.1(1984)nr 1.
- Katz S.T., *The Rabbinic Response to Christianity*, [in:] *The Cambridge History of Judaism. The Late Roman-Rabbinic Period*, t. 4, ed. S. T. Katz, Cambridge 2006, s. 259-297.
- Kaufman W.E. (red.), *Contemporary Jewish Philosophies*, New York 1976.
- Kaufman W.E., *The Transnatural Theology of Mordecai M. Kaplan*, *Judaism*, 1(1981)45-52.
- Kaufmann Y., *The Religion of Israel*, Chicago 1960.
- Kaufmann Y., *The Religion of Israel. From the Beginnings to the Babylonian Exile*, Chicago–London 1960.
- Kee H., *The Transformation of the Synagogue after 70 C.E. Its Import for Early Christianity*, *New Testament Studies* 36(1990)1–24.
- Keel E., *Erwägungen zum Sitz im Leben der vormosaischen Pascha und zur Etymologie von psh*, *Zeitschrift für die Alttest. Wissenschaft* 84(1972)414–434.
- Keff B., *Antysemityzm. Niezamknięta historia*, Warszawa 2013.
- Kehati P., *Misznajot mewoarot*, Jeruzalaim 2003.
- Kehati P., *The Mishnah*, (Transl.) R. Fisch, Jerusalem 1994.

- Keiss–Dolańska D., *Cezarea/Wieża Stratona w wybranych źródłach pisanych*, Vox Patrum 32.57(2012)297–307.
- Keith–Roach E., *Pasha of Jerusalem*, London 1994.
- Kelle B.E., *Ancient Israel at War (853–538)*, Westminster 2007.
- Keller J., *Zarys dziejów religii*, Warszawa 1986.
- Keller Sz., *Kobieta micwot – rola i pozycja kobiety w świetle religijnego prawa żydowskiego*, Studia Judaica 24.1(2021)17–39.
- Kelley P.H., Mynatt D.S., Crawford T.G., *The Masorah of Biblia Hebraica Stuttgartensia. Introduction and Annotated Glossary*. Cambridge 1998.
- Kelly J.N.D., *Encyklopedia papieży*, Warszawa 1997.
- Kelly J.N.D., *Początki doktryny chrześcijańskiej*, Warszawa 1988.
- Kemp B.J., *Starożytny Egipt. Anatomia cywilizacji*, Warszawa 2009.
- Kempiński A.M., *Encyklopedia mitologii ludów indoeuropejskich*, Warszawa 2001.
- Kempiński A.M., *Słownik mitologii ludów indoeuropejskich*, Poznań 1993.
- Keneally Th., *Lista Schindlera*, Warszawa 2020.
- Kennard J.S., *Judas of Galilee and his Clan*, Jewish Quarterly Review 36(1945–1946) 281–286.
- Kennedy D.I., *Legio VI Ferrata: the Annexation and Early Garrison of Arabia*, Harvard Studies in Classical Philology 84(1980)283–309.
- Kenyon K., *Archeology in the Holy Land*, London 4 1979.
- Kenyon K., *The Bible and Recent Archeology*, London 1979.
- Keppie L.J.F., *The Legionary Garrison of Judea under Hadrian*, Latomus 32 (1973) 859–864.
- Keppie L.J.F., *The Making of the Roman Army*, B.T. Batsford Ltd. 1984.
- Kern P., *Ancient Siege Warfare*, Bloomington 1999.
- Kershaw I., *Do piekła i z powrotem. Europa 1914–1949*, tł. A. Romanek, Kraków 2016.
- Kershaw I., *Rozdarty kontynent. Europa 1950–2017*, tł. T. Krzyżanowski, Kraków 2020.
- Kersten K., *Polacy, Żydzi, komunizm: anatomia półprawd 1939–1968*, Warszawa 1992.
- Keufmann F., Eisenberg J., *Le judaisme*. [W:] *Les religions*, Paris 1972, s. 240–268.
- Kęciek K., *Magnezja 190 p.n.e.*, Warszawa 2003.
- Kijas Z., *Piekło. Oddalenie od Domu Ojca*, Kraków 2002.
- Kijas Z.J. (red.), *Rodzina w wielkich religiach świata*, Kraków 1999.
- Kilgallen J.J., *Paul before Agrippa (Acts 26,2–23): Some Considerations*, Biblica 69 (1988) 170–195.
- Kinder D., *Genesis. An Introduction and Commentary*, London 1967.
- Kindler A., *More Dates on the Coins of the Procurators*, Israel Exploration Journal VI(1956)54–57.
- Kindler A., *Was Aelia Capitolina Founded before or after the Outbreak of the Bar Kokhba War?* Israel Numismatic Journal 14(2000)176–179.

- King Ph.J., Stager L.E., *Life in Biblical Israel*, Louisville–London 2001.
- Kinzer M.S., *Zgłębiając własną tajemnicę. Kościół w żydowskiej myśli mesjańskiej*, przeł. M. Bartosik, Kraków 2017.
- Kirsche R., Schulze H., Tworuschka U., *Święta wielkich religii. Kalendarz międzyreligijny. Przegląd synoptyczny*, Warszawa 1988.
- Kitov E., *Das jüdische Jahr*; Bd. 1–4, Zürich 1984–1990.
- Kittel G., *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Hrsg. von G. Friedrich, Bde 1–11, Stuttgart 1990.
- Klag W., *Obraz cywilizacji żydowskiej (podstawowe założenia teorii Feliksa Konecznego)*, *Racjonalia* 6(2016)111–130.
- Klaiber W., *Wann beginnt die Ehe und was begründet sie? Materialien zu einer aktuellen Frage aus der Bibel und ihrer Umwelt*. *Theologische Beiträge* 12.5 (1981)221–231.
- Klatzkin J. Ellbogen J., *Encyclopaedia Judaica. Das Judentum in Geschichte und Gegenwart*, Bd. 1–10, Charlottenburg 1928–.
- Klausner J., (*Jeszu ha–Nocri*, Jerusalem 1922) *Jesus of Nazareth: His Life, Times and Teaching*, trans. H. Danby, New York 1925.
- Klausner J., *The Messianic Idea in Israel from Beginning to the Completion of the Mishnah*, New York 1955.
- Klawek A., *Imię hebrajskie Boga „Jahwe” i „Eluhim”*, Warszawa 1932.
- Klawek A., *Miasto święte Jeruzalem*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 17(1964)355–361.
- Klawek A., *Modlitwa pobożnego- biedaka (Ps 26)*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 5(1952)284–295.
- Klawek A., *Modlitwa za święte Miasto (Ps 122)*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 2(1949)227–229.
- Klawek A., *Raj i upadek człowieka*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 22(1969)288–295.
- Klein C., *The Credo of Maimonides*, New York 1958.
- Klein H., *An Introduction to the Aramic Studies*, Jerusalem 1977.
- Klein I., *A Guide to Jewish Religious Practice*, New York 1979.
- Kleines Begrifflexikon biblisch–theologischer Grundbegriffe*, von W. Uhsadel, Konstanz 1980.
- Kleines Lexikon zur Bibel*, bearb. und ergänzt von G. Balders, Wuppertal und Kassel 1987.
- Kleines Stuttgarter Bibel–Lexikon*. Erarb. von H. Obermayer, K. Speidel, K. Vogt, G. Zieler. Redaktion K. Elliger, Stuttgart 4 1977.
- Klinkowski J., *Herod Wielki i jego epoka*, Wrocław 2007.
- Klinkowski J., *Idea uświęcenia przestrzeni, czasu i człowieka w Biblii*, *Legnickie Wiadomości Diecezjalne* XVI/2(2007)78–100.
- Klinkowski J., *Kobiety biblijne na tle epoki*, Legnica–Wrocław 2019.
- Klinkowski J., *Kobiety biblijne w życiu społeczno–religijnym na tle starożytnej kultury*, Legnica 2016.

- Klinkowski J., *Medytacje nad obrazem Stwórcy w człowieku*, Wrocław 2014.
- Klinkowski J., *Prawo i kult*, [w:] *Teologia Starego Testamentu*, t. 1 *Teologia Pięcioksięgu*, red. M. Rosik, Wrocław 2011, s. 153–188.
- Klinkowski J., *Starość w kontekście społeczno–kulturowym starożytnego Bliskiego Wschodu*, *Ateneum Kapłańskie* 172/3(2019)427–441.
- Klinkowski J., *Wątki liturgiczne święta Jom Kippur w opisach ewangelicznych pasji Jezusa*, *Analecta Biblica Lublinensia* 12(2015)121–135.
- Klinowski J., *Starotestamentalne tło liturgii Święta Zesłania Ducha Świętego*, *Świdnickie Wiadomości Kościelne* IV/3(2007)210–215.
- Klöcker M., Tworuschka M. i U., *Etyka wielkich religii. Mały słownik*, Górna Grupa 2002.
- Klöcker M., Tworuschka M., *Etyka wielkich religii*. tł. P. Pachciarek, M. Mejor, M. Dziekan, Dragacz 2009.
- Klonowicz S., *Oblicza starości*, Warszawa 1979.
- Klugman A., *Żyd — co to znaczy?*, Warszawa 2003.
- Kłopotowski K., *Geniusz Żydów na polski rozum. Wstęp* R.A. Ziemkiewicz, Warszawa 2015.
- Knaurs Grosser Bibelführer*. 2700 Stichwörter, 400 Farbabbildungen und Karten, München 1985.
- Knibb M.A., *Life and death in the Old Testament*, [w:] *The World of Ancient Israel. Sociological, Anthropological and Political Perspectives*, red. R.E. Clements, Cambridge–New York–New Rochelle–Melbourne–Sydney 1989, 395–415.
- Knohl I., *The Divine Symphony. The Bible's Many Voices*, Filadelfia 2003.
- Kocik L., *Wzory małżeństwa i rodziny. Od tradycyjnej jednorodności do współczesnych skrajności*, Kraków 2002.
- Köckert M., *Die Entstehung des Bilderverbots*. [in:] *Die Welt der Götterbilder*, Red. B. Groneberg, H. Spiekermann, Berlin 2007, 272–290.
- Kodeks Hammurabiego*, prz. M. Stępień, Warszawa 1996.
- Koehler L., Baumgartner W., *Lexikon in Veteris Testamenti libros*, Leiden 1958.
- Koehler L., Baumgartner W., Stamm J.J., *Wielki słownik hebrajsko–polski i aramejsko–polski Starego Testamentu*, t. 1–2, Warszawa 2008.
- Koester C.R., *Hebrews: A new translation with introduction and commentary*, New York–London–Toronto–Sydney–Auckland 2001.
- Koetting B., *Handbuch theologischer Grundbegriffe*, München 1962.
- Kogler F., *Nowy leksykon biblijny*, Kielce 2011.
- Kohlenberger J.R. III, *The NRSV Concordance. Unabridged. Including the Apocryphal, Deuterocanonical Books*, Michigan 1991.
- Kohler L., Baumgartner W., *The Hebrew and Aramaic Lexicon of the Old Testament*, vol. 1–2, Leiden–New York–Köln 1994.
- Kohn E., *Mordecai M. Kaplan As Exegete*, [w:] I. Eisenstein, E. Kohn (red.), *Mordecai M. Kaplan: An Evaluation*, New York 1952.

- Kokkinos N., *The Herodian Dynasty. Origins, Role in Society and Eclipse*, Sheffield 1998.
- Kokocińska T., Żybertowicz Z., *Polski rok. Tradycje i obyczaje*, Warszawa 2009.
- Kolari E., *Musikinstrumente und ihre Verwendung im AR*, Helsinki 1947.
- Kolatch A.J., *Jüdische Welt verstehen*, Wiesbaden 2005.
- Kolb E.J., *Co to jest... Judaizm*, Bielsko Biała 2000.
- Kołodziej G., *Sacrum szabat*, Łódzkie Studia Teologiczne 5(1996)93–100.
- Komentarz teologiczno-pastoralny do Biblii Tysiąclecia*, Patronat Naukowy (NT) H. Langkammer, t. 1–6, Poznań 2014.
- Komentarze do Tory w nurcie współczesnej ortodoksji*. tł. K.D. Malec, Z. Zając, Kraków 2006.
- Komentarze Tora Pardes Lauder*. Red. Rabin Sacha Pecaric, Kraków 2006.
- Komorowski K. (red.), *Warszawa walczy 1939–1945. Leksykon*, Warszawa 2015.
- Kompendium nauki społecznej Kościoła*, Kielce 2005.
- Konczyński T., *Ginąca Jerozolima*, Warszawa 1913.
- Koneczny A., *Wybór tekstów źródłowych z historii państwa i prawa. Okres okupacji hitlerowskiej na ziemiach polskich*, Wrocław 1980.
- Koneczny F., *Cywilizacja żydowska*, Warszawa 2001.
- Koneczny F., *O wielkości cywilizacji*, Warszawa 6 2015.
- Koneczny F., *Synopsis cywilizacji żydowskiej*, Poznań 1999.
- Konitz M., *Ben Johai*, Budapest 1815.
- Konkordancja biblijna czyli alfabetyczny wykaz wyrazów Pisma Świętego z tłumaczeniem imion*, Białystok 1939.
- Konkordanz zum Novum Testamentum Graece*. Unter bes. Mitwirkung von H. Bachmann und W. A. Slaby, Berlin–New York 1987.
- Konkordanz zur Einheitsübersetzung der Bibel*. Hrsg. Schierse J.F., Stuttgart 3 1989.
- Konovitz I., *Rabbi Eliezer – Rabbi Joshua. Collected Sayings*, Jerusalem 1965 (hebr.).
- Konstytucja Państwa Izrael*, tł. i wstęp K. Wojtyczek, Warszawa 2001.
- Kopaliński W., *Słownik mitów i tradycji kultury*, Warszawa 1997.
- Kopaliński W., *Słownik symboli*, Warszawa 2 1990.
- Kopeć J., *Niedziela — dzień dni*, Roczniki Teologiczne 47.8(2000)147–257.
- Kopernik, astronomia, astronautyka. Przewodnik encyklopedyczny* pod red. W. Zonna, Warszawa 1973.
- Kopp C., *Die heiligen Stätten der Evangelien*, Regensburg 1959.
- Kopp J., *Das Alte Testament — ein Buch für heute*, Paderborn 1989.
- Kordowero R.M., *Palma Dewory*, przeł. J. Białek, S. Pecaric, Kraków 2007.
- Kornacka-Sareło K., *Ontologia kabaly żydowskiej oraz jej etyczne implikacje w myśli dialogicznej Martina Bubera*, Przegląd Filozoficzny. Nowa seria 24.4 (2015)171–186.
- Korolko M., *Leksykon kultury religijnej w Polsce*, Warszawa 1999.
- Korzeniowski J. (red.), *Kalendarz żydowski*, Warszawa 1988.

- Kosek W., *Pierwotny ryt Paschy w świetle schematu literackiego Księgi Wyjścia 1–18*, Kraków 2008.
- Kosiarz E., *Bitwy morskie*, Warszawa 1994.
- Kosidowski Z., *Opowieści biblijne*, Warszawa 1983.
- Kosior W., *A Tale of Two Sisters. The Image of Eve in the Early Rabbinic Literature and its Influence on the Portrayal of Lilith in the Alphabet of Ben Sira*, *Nashim: A Journal of Jewish Women's Studies & Gender Issues* (217)nr 31.
- Kosior W., *Bóg w niebiosach a Tora na ziemi* (TB Bawa mecija 59a–b). Przekład I komentarz, *atma* (2013)nr 1,23–33.
- Kosior W., *Brit mila. Uwagi o apotropaicznym znaczeniu obrzezania w midraszach agadycznych*, *The Polish Journal of the Arts and Culture* 4.1(2013)103–118.
- Kosior W., *Elyonim veTachtonim. Some Methodological Considerations on the Electronic Database of Angels, Demons and Ghosts in the Early Rabbinic Literature*, *The Polish Journal of the Arts and Culture. New Series* 5(2017)nr 1.
- Kossewska E., *Ona jeszcze mówi po polsku, ale śmieje się po hebrajsku*, Warszawa 2015.
- Kostro L., *Eros, seks i aborcja w ocenie katolicyzmu krytycznego*, Gdańsk 2006.
- Koszarek T., *Plagi jako anty–kreacja. Odwrócony porządek stwarzania w kapłańskim opisie znaków egipskich*, [w:] R. Pindel, S. Jędrzejewski (red.), *Wokół oddziaływania tekstu biblijnego*, Kraków 2016, s. 9–34.
- Kościół polski wobec antysemityzmu 1989–1999. Rachunek sumienia*, oprac. B.W. Oppenheim, Kraków 1999.
- Kościół wobec homoseksualizmu: opracowania – świadectwa – materiały*, red. T. Huk, Warszawa 1996.
- Kościół, Żydzi, Polska. Z księdzem profesorem Waldemarem Chrostowskim rozmawiają: G. Górny i R. Tichy*, Warszawa 2009.
- Kośka L., *Dziesięć przykazań*, Kraków 2009.
- Kot S., *Zarys dziejów wychowania jako funkcji społecznej*, Warszawa 1947.
- Kot T., *Czy tylko dzieci wejdą do królestwa niebieskiego?*, *Życie Duchowe* 15.54 (2008)14–18.
- Kotarba R., *Żydzi Krakowa w dobie zagłady*, Kraków 2022.
- Kottek S.S., *Medicine and Hygiene in the Works of Flavius Josephus*, Leiden 1994.
- Kötting B., *Der Zölibat in der alten Kirche*. Mr 1968.
- Kötting B., *Peregrinatio religiosa. Walfahrten in der Antike und das Pilgerwesen der alten Kirche*, Münster i.W. 1950.
- Kotula T., *Zgromadzenie prowincjonalne w rzymskich prowincjach okresu wczesnego cesarstwa*, *Przegląd Historyczny* 59 (1968) 501–506.
- Kowalczyk A., *Jak długo judaizm spostrzegany był jako superstitio w pogańskim Imperium Romanum*, *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Historica* 92 (2014) 7–20.
- Kowalski J.A., *Homo eroticus. Jak kształtowała się ludzka seksualność*, Opole 2011.

- Kowalski P., *Leksykon – znaki świata: omen, przesąd, znaczenie*, Warszawa 1998.
- Kozakiewicz S. (red), *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, Warszawa 4 1996.
- Kraeling E.G., *The Brooklyn Museum Aramaic Papyri*, New Haven 1953.
- Kraj T., *Eutanazja a eugenika we współczesnej praktyce medycznej*, [w:] Systemy bioetyki, red. T. Biesaga, Kraków 2003.
- Krajewska M., *Cmentarze żydowskie w Polsce: nagrobki i epitafia*, Polska Sztuka Ludowa 43.1–2(1989)27–44.
- Krajewski S., *54 komentarze do Tory dla nawet najmniej religijnych spośród nas*, Kraków 2004.
- Krajewski S., *Nasza żydowskość*, Kraków 2010.
- Krajewski S., *Poland and the Jews. Reflections of a Polish Polish Jew*, Warszawa 2011.
- Krajewski S., *Wybranie. O rozumieniu kilku terminów języka świętego*, Kraków–Budapeszt–Syrakuzy 2022.
- Krajewski S., *Żydzi I...*, Kraków 2014.
- Krajewski S., *Żydzi, judaizm, Polska*, Warszawa 1997.
- Krajewski S., *Św. Maksymilian Maria Kolbe o masonerii i Żydach*, Krzeszowice 2011.
- Krakowiak Cz., *Dlaczego i jak świętujemy niedzielę?*, Sandomierz 2020.
- Krakowiak Cz., *Niedziela dniem Kościoła*, Roczniki Teologiczne 47.8(2000)57–73.
- Krakowski I., *Słownik polsko-żydowski*, Warszawa 1928.
- Krämer G., *The Jews in modern Egypt, 1914–1952*, Washington 1989.
- Kramstück I., *Talmud*, Warszawa 1869 (repr. Warszawa 1990).
- Kratz R.G., *Der Dekalog im Exodusbuch*, Vetus Testamentum 44(1994)205–238.
- Kraus H.J., *Gottesdienst in Israel. Studien zur Geschichte des Laubhüttenfestes*, München 1962.
- Kraus H.J., *Zur Geschichte des Pasah–Massot–Festes im Alten Testament*, Evangelische Theologie 18(1958)47–67.
- Krausner J., *Das Leben Jesu nach jüdischen Quellen*, Berlin 1902.
- Krauss S., *Das Leben Jesu nach jidischen Quellen*, Berlin 1902; Reprint: Hildesheim–New York 1977.
- Krauss S., *Fragments aramees du Toldot Yeschou*, Revue des Études Juives LXII (1911)28–37.
- Krawczuk A., *Cesarz August*, Wrocław 1990.
- Krawczuk A., *Herod, król Judei*, Warszawa 1985.
- Krawczuk A., *Kleopatra*, Wrocław 1985.
- Krawczuk A., *Konstantyn Wielki*, Warszawa 2 1985.
- Krawczuk A., *Kronika starożytnego Rzymu*, Warszawa 1994.
- Krawczuk A., *Poczet cesarzowych Rzymu*, Warszawa 2006.
- Krawczuk A., *Poczet cesarzy bizantyjskich*, Warszawa 2006.
- Krawczuk A., *Poczet cesarzy rzymskich*, Warszawa 2 2006.
- Krawczuk A., *Rzym i Jerozolima*, Poznań 1987.
- Krawczuk A., *Starożytność odległa i bliska*, Warszawa 1980.

- Krawczyk R., *Dekalog. Kodeks etyki społecznej*, Siedlce 1994.
- Krawczyk R., *Historia starożytnego Izraela. Wybrane zagadnienia*, Siedlce 2008.
- Krawczyk R., *Kim jest człowiek w świetle Biblii*, Warszawa 1998.
- Krawczyk R., *Sprawy ludzkie w Biblii*, Siedlce 1986.
- Krawczyk R., *Starożytny Izrael: szkice z historii i kultury*, Siedlce 2001.
- Krawczyk R., *Szabat: Odpoczynek formą świętowania*, Forum Teologiczne 14 (2013)51–65.
- Krawczyk R., *Sztuka życia według Biblii. W kręgu starotestaamentalnej filozofii życia*, Warszawa 1997.
- Kreisel H., *Mojżesz Majmonides*, [w:] *Historia filozofii żydowskiej*, red. Frank D.H., Leaman O., tłum. P. Sajdek, Kraków 2009, s. 259-294.
- Kreissig H., *Die landwirtschaftliche Situation in Palästina vor dem jüdischen Krieg*, Acta Antiqua 17 (1969) 223–254.
- Kreissig H., *Die sozialen Zusammenhänge des jüdischen Krieges*, Berlin 1970.
- Kremer J., *Czytać Biblię, ale jak? Krótki wstęp do lektury Pisma Świętego*, Lublin 1988.
- Kreutzer L.J., *Striking New Images: Roman Imperial Coinage and the New Testament World*, Sheffield 1996.
- Kręcidło J., *Kapłaństwo starotestamentowe a kapłaństwo Jezusa Chrystusa*, Studia Salettensis 5(2012)31–54.
- Krieger K.–S., *Co rzeczywiście powiedział Jezus?*, Górna Grupa 2006.
- Krinsky C.H., *Synagogues of Europe*, Cambridge–London 1985.
- Kriste R. i in., *Święta wielkich religii. Kalendarz międzyreligijny*, Warszawa 1998.
- Krokiewicz A., *Zarys filozofii greckiej*, Warszawa 2000.
- Kromayer J., Veith G., *Atlas bitew do historii wojskowości starożytnej*, tł. M. Chmielarz, Oświęcim 2 2018.
- Królikowski M., *To jest Pascha Pana: wprowadzenie biblijno–teologiczne*, Kielce 2020.
- Krupp M., *Der Talmud. Eine Einführung in die Grundschrift des Judentums mit ausgewählten Texten*, Gütersloh 1995.
- Krupp M., *Vom Leben und Sterben des Juden Jeschu und wie die Rabbanim wieder Frieden zwischen Christen und Juden stiften. Eine jüdische Erzählung Sefer Toldos Jeschu*. Faksimile-Ausgabe des Erstdruckes Aldorf 1681, Ein Karem 2001.
- Kruszyński J., *Religia żydów współczesnych*, Krzeszowice 2016.
- Kruszyński J., *Talmud. Co zawiera i czego uczy*, Warszawa 2001.
- Księga Dwunastu Mniejszych Proroków*, tłum. I. Cyłkow, Kraków–Budapeszt 2013.
- Księga Psalmów*, tł. Cz. Miłosz, Paryż 1979.
- Księgi życia profesora Mojżesza Schorra*, Warszawa 2005.
- Kubalska–Sulkiewicz K., Bielska–Łach M., Manteuffel–Szarota A., *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, Warszawa 2007.

- Kubiak Z., *Klasyczne miary i świat współczesny*. Z Z. Kubiakiem rozmawia P. Czapczyk, Warszawa 2009.
- Kubies G., *Instrumenty muzyczne w Starym Testamencie*, Studia Bobolanum (2003) nr 2, 33–51.
- Kubies G., *Nazwy instrumentów muzycznych w polskich przekładach Starego Testamentu*, Studia Bobolanum (2004) nr 1, 109–138.
- Kübler R., *Moed Qatan – Halbfeiertage*, Jerusalem 2003.
- Kubo S., *A Reader's Greek–English Lexikon of the New Testament and the Beginner's Guide for the Translation of New Testament Greek*, Michigan 1975.
- Kudasiewicz J. (red.), *Biblia dzisiaj*, Kraków 1969.
- Kudasiewicz J., *Biblia–historia–nauka*, Kraków 1987.
- Kudasiewicz J., *Sens starości w świetle Pisma Świętego*, [w:] *Ludzie chorzy i starzy w Kościele*, red. B. Dąbrowski, Warszawa 1981, s. 91–101.
- Kudasiewicz J., *Starość i ludzie starzy w świetle Pisma Świętego*, Ateneum Kapałńskie 90/2(1978)183–196.
- Kugel J.L., *The Bible As It Was*, Cambridge 1997.
- Kuhn K.G., *Achtzehngebet und Vaterunser und der Reim*, Tübingen 1950.
- Kultura biblijna. Słownik*, red. D. Fouilloux (red. wyd. polskiego W. Chrostowski), Warszawa 1997.
- Kultury Żydów. 1: Śródziemnomorskie początki*, red. D. Biale, przekład M. Wójcik, Warszawa 2018.
- Kułaczkowski J., *Obraz dziecka w Ewangeliach*, Studia Koszalińsko-Kołobrzesckie 8(2003)295–306.
- Kumaniecki K., *Historia kultury starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1972.
- Kumor B., *Historia Kościoła*, cz. I, *Starożytność chrześcijańska*, Lublin 1972.
- Kuncewicz P., *Gój patrzy na Żyda. Dzieje braterstwa i nienawiści od Abrahama po współczesność*, Warszawa 2000.
- Kunderewicz C., *Najstarsze prawa świata. Zbiór studiów*, Łódź 1990.
- Kunert A.K., *Słownik biograficzny konspiracji warszawskiej 1939–1944*, Warszawa 1987.
- Küng H., *Das Judentum, Die religiöse Situation der Zeit*, München 1991.
- Küng H., Lapide P., *Jesus im Widerstreit. Ein jüdisch–christlicher Dialog*, Stuttgart–München 1976.
- Künzl H., *Jüdische Kunst. Von der biblischen Zeit bis in die Gegenwart*, Darmstadt 1992.
- Kupper J.R., *Les nomades en Mesopotamie au temps des Rois de Mari*, Paris 1957.
- Kurdybacha Ł., *Wychowanie starożytnych Żydów*, [w:] *Historia wychowania*, red. Ł. Kurdybacha, t. 1, Warszawa 1967, s. 52–55.
- Kuryłowicz M., *Prawo i obyczaje w starożytnym Rzymie*, Lublin 1994.
- Kushner L., *Miód ze skały. Wizje odnowy mistyki żydowskiej*, tłum. Z. Wiese, Poznań 1994.

- Kuśmirek A., *Kapłani, rabini i inni*, [w:] *Kapłaństwo w religiach świata*, red. W. Cisło, J. Różański, Warszawa 2013, s. 7–43.
- Kutscher E.Y., *Hebrew and Aramic Studies*, Jerusalem 1977.
- Kuwałek R., *Obóz zagłady w Belżcu*, Lublin 2010.
- Kuwałek R., Wysok W., *Lublin. Jerozolima Królestwa Polskiego*, Lublin 2001.
- Kwiatk B., *Wola jako źródło życia w 'Fons Vitae' Salomona ibn Gabirola*, Lublin 1002.
- Kwiatkowski W., *U kolebki chrystianizmu*, Warszawa 1936.
- Kyranides, *O magicznych właściwościach roślin, zwierząt i kamieni*, tł. E. Żybert, Wrocław 2013.
- La Bible de Jérusalem. La sainte Bible traduite en français sous la direction de l'École biblique de Jérusalem*, Paris 1990.
- Lachmann R., *Gesänge der Juden auf der Insel Djerba*, Jerusalem 1978.
- Lacocque A., Ricoeur P., *Myśleć biblijnie*, tł. M. Mukoid, M. Tarnowska, Kraków 2003.
- Laertios D., *Żywoty i poglądy słynnych filozofów*, przeł. I. Krońska, K. Leśniak, W. Olszewski, współpr. B. Kupis, Warszawa 2004.
- Lafont S.D., *Femmes, droit et justice dans l'Antiquité orientale. Contribution à l'étude du droit pénal au Proche-Orient*, Fribourg-Göttingen 1999.
- Lafont S.D., *Femmes, droit et justice dans l'Antiquité orientale. Contribution à l'étude du droit pénal au Proche-Orient*, Fribourg-Göttingen 1999.
- Lagan H.A., *Numerologia chaldejska. Co liczby mówią o twojej ścieżce życia*, tł. R. Oślizło, Białystok 2024.
- Lagrange M.J., *Le Messianisme chez les Juifs (150 avant J.C. – 200 apres J.C.)*, Paris 1909.
- Laitman M., *Kabala ujawniona*, przeł. A. Wojtaszczyk, Warszawa 2009.
- Laitman R.M., *Kabalah for beginners. A Beginner's Guide to teh Hidden Wisdom*, Israel 2000.
- Lamaire A., *Dzieje biblijnego Izraela*, przeł. M. Rostworowska, Poznań 1998.
- Lambdin T.O., *Introduction to Biblical Hebrew*, London 1996 (*Wprowadzenie do hebrajskiego biblijnego*, Lublin 2012).
- Lambdin T.O., *Wprowadzenie do hebrajskiego biblijnego*, Lublin 2012.
- Landowski R., *Dawnych obyczajów rok cały. Między wiarą, tradycją i obrzędem*, Pelplin 2000.
- Lang B., *Ein Buch wie kein anderes. Einführung in die kritische Lektüre der Bibel*, Kevelaer-Stuttgart 1980.
- Lange de N., *Żydzi*, Warszawa 1995.
- Langenberg H., *Biblische Begriffskonkordanz. Biblische Grundbegriffe heilsgeschichtlich und konkordant (nach dem Urtext übereinstimmend) erklärt*, 5 1979.
- Langenscheid Achiasaf Handwörterbuch Hebräisch-Deutsch*, Berlin 2004.
- Langer J., *Dziewięć bram do królestwa chasydów*, Kraków 1988.

- Langkammer H., *Historia czasów Starego i Nowego Testamentu*, Wrocław 2007.
- Langkammer H., *Kapłaństwo i kapłani Starego Przymierza*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 199, s. 141–156.
- Langkammer H., *Słownik biblijny*, Katowice 4 1990.
- Langkammer H., *Stary Testament odczytany na nowo*, Lublin 1992.
- Langkammer H., *Życie człowieka w świetle Biblii. Antropologia biblijna Starego i Nowego Testamentu*, Rzeszów 2004.
- Langmuir G., *Thomas of Monmouth: Detector of Ritual Murder*, *Spectrum* 59.3 (1984)820–846.
- Langton S., *The Ministries of the Angelic Powers according to the Old Testament and Latter Jewish Literature*, London 1936.
- Laperousaz E.M., *L'Hérodium, quartier général de Bar Kokhba?*, *Syria* 41,3/4 (1964) 347–358.
- Laperousaz E.M., *Gli Esseni secondo la loro testimonianza diretta*, Brescia 1988.
- Lapin H., *Palm Fronds and Citrons: Notes on Two Letters from Bar Kosiba's Administration*, *Hebrew Union College Annual* 64 (1993) 111–135.
- Läple A., *Od Księgi Rodzaju do Ewangelii*, Kraków 1983.
- Laqueur W., *The History of Zionism*, New York–London 2003.
- Lasiński B., Walachowicz J., *Powszechna historia państwa i prawa — starożytność. Wybór tekstów źródłowych*, Poznań 1969.
- Laskowski M., *Filozofia religijna Abrahama Joshuy Heschela*, *Teofil* 29.1(2011) 146-161.
- Lasor W., Hubbard D., Bush F., *Old Testament Survey*, Grand Rapids 1996.
- Lau I.M., *Wie Juden leben: Glaube, Alltag, Feste*, Gütersloh 2001.
- Lau M., *Sündenvergebung. Studien zu einem matthäischen Programm*, Mainz 2021.
- Lawson Y.K. Jr., *Ancient Conquest Accounts, A Study in Ancient Near Eastern and Biblical History Writing*, Sheffield 1990.
- Le Déaut R., Jaubert A., Hruby K., *Le judaïsme, w/ Dictionnaire de spiritualité*; Vol. 8, Paris 1974, kol. 1488–1564.
- Le Deaut R., *Pâque juive et Pâque Chretienne, Bible ert Vie Chrétienne* 62 (1965)14–26.
- Le Moyne J., *Les Sadducéens*, Paris 1972.
- Lea H.C., *An Historical Sketch of Sacerdotal Celibat in the Christian Church*, New York 4 1966.
- Leach M., *Uniwersalny leksykon bóstw*, Warszawa 1998.
- Lebram J.C.H., *Purimfest und Esterbuch*, *Vetus Testamentum* 22(1972)208–222.
- Lebreton J., Zeller J., *Kościół pierwotny, t. I, Początki chrześcijaństwa*, Lublin 1939.
- Lee Gordon B., *New Judea: Jewish Life in Modern Palestine and Egypt*, Manchester 1977.
- Legget D.A., *The Levirate and Goel institution in the Old Testament*, Cherry Hill 1979.

- Legowicz J., *Judaizm i filozofia grecko-rzymska*, [w:] *Judaizm*, red. M. Dziwisz, Warszawa 1990, 203–221.
- Lehmann M. R., *Ben Sira and the Qumran Literature*, *Revue de Qumran* (1961) 103–116.
- Lehmann M. R., *Studies in the Murabba'at and Nahal Hever Documents*, *Revue de Qumran* (1963) 53–81.
- Leipoldt J., Grundmann W. (Hrsg.), *Umwelt des Urchristentums. II, Texte zum neutestamentlichen Zeitalter*, Berlin 4 1975.
- Leksykon podstawowych pojęć religijnych. Judaizm. Chrześcijaństwo. Islam*, pod red. A.T. Houry, prz. J. Marzęcki, Warszawa 1998.
- Leksykon religii z inicjatywy Franza Königa przy współpracy wielu uczonych* wydał Hans Waldenfels, prz. Opracował P. Pachciarek, Warszawa 1997.
- Leksykon religii. Zjawiska – dzieje – idee*, red. H. Waldenfels, Warszawa 1997.
- Lemaire A., *Dzieje biblijnego Izraela*, tł. M. Rostworowska–Książek, Poznań² 2002.
- Lemaire A., *Les écoles et la formation de la Bible dans l'Ancien Israel*, Fribourg 1981.
- Lemaire A., *Les ministères aux origines de l'église*, Paris 1971.
- Lemaire P., Baldi D., *Atlante Biblico*, Torino 1955.
- Lemański J., *Arka Przymierza w dziejach narodu wybranego: Pomiędzy historią a teologią*, Szczecin 2006.
- Lemański J., *Mojżesz — pośrednik słowa Bożego (Wj 20,18–21)*, *Verbum Vitae* 7(2005)15–29.
- Lemański J., *Od Dekalogu do przykazania miłości — Refleksja egzegetyczna na kanwie nowego dokumentu Papieskiej Komisji Biblijnej. Natchnienie I prawda Pisma Świętego*, [w:] *Natchnienie Pisma Świętego w świetle tekstów o nich samych*. Red. M. Wróbel, S. Szymik, K. Napora, Lublin 2017, s. 65–82.
- Lemański J., *Pięcioksiąg dzisiaj*, Kielce 2002.
- Lembeck A., Wessels K., *Wyzwoleni ale nie wolni. Polskie miasto w okupowanych Niemczech*. Przeł. B. Ostrowska, Warszawa 2007.
- Lempa H., *Modlitwa codzienna w judaizmie*, *Wrocławski Przegląd Teologiczny* 4.1(1996)47–61.
- Lenovitz H., *The Jewish Messiahs. From The Galilee to Crown Heights*, Oxford 1998.
- Lenseen J., Schwarz A., *Jesus von Nazareth. Leben und Wirken in seiner jüdischen Umwelt*, Aschaffenburg 1983.
- Leociak J., *Młyny boże. Zapiski o Kościele i Zagładzie*, Wołowiec 2018.
- Leon H.J., *The Jews of Ancient Rome*, Philadelphia 1960.
- Les Fêtes juives*, Paris 1993.
- Leszem Ch., *Szabat u-moadé Israel*, vol. 1–2, Tel Awiw 1965.
- Leszynsky R., *Die Sadduzäer*, Berlin 1912.
- Levering M., *Sacrifice and Community: Jewish Offering and Christian Eucharist*, Oxford 2005.
- Levie J., *Ludzkie dzieje Słowa Bożego*, Warszawa 1972.

- Levin A., *The Archeology of Ancient Judea and Palestine*, Getty Publications 2005.
- Levin C., *Der Dekalog am Sinai*, *Vetus Testamentum* 35(1985)165–191.
- Lévinas E., *Całość i nieskończoność. Esej o zewnętrznosci*, tłum. M. Kowalska, Warszawa 1998.
- Lévinas E., *Etyka i Nieskończony*, tłum. B. Opolska–Kokoszka, Kraków 1991.
- Levinas E., *Gott, der Tod und die Zeit*, Wien 1996.
- Lévinas E., *O Bogu, który nawiedza myśl*, tłum. M. Kowalska, Kraków 1994.
- Levinas E., *Quatres lectures talmudiques*, Paris 1968.
- Levinas E., *Cztery lektury talmudyczne*, przeł. E. Burska, Kraków 1995.
- Lévinas E., *Trudna wolność. Eseje o judaizmie*, tłum. A. Kuryś przy współpracy J. Migasińskiego, Gdynia 1991.
- Levine L.I. (red.), *Ancient Synagogues Revealed*, Jerusalem 1981.
- Levine L.I., *Caesarea under Roman Rule*, Leiden 1975.
- Levine L.I., *Jerusalem Portrait of the City in Second Temple Period (538 B.C.E.–70 C.E.)*, Philadelphia 2002.
- Levine L.I., *La sinagoga antica*, vol. I–II, Brescia 2005.
- Levy J.J., *Żydzi sefardyjscy. Odysea sefardyjskich Żydów od czasów inkwizycji do naszych dni, 1492–1992*, tł. K. Pruski, Warszawa 2005.
- Lewin A., (ed.), *Gli Ebrei nell'impero romano*, Firenze 2001.
- Lewin I., *Z historii i tradycji. Szkice z dziejów kultury żydowskiej*, Warszawa 1983.
- Lewis J.P., *Jamnia Revisited*, [w:] *The Canon Debate*, 146–162, January 1, 2002.
- Lewis J.P., *What do we mean by Jabneh?*, *Journal of Bible and Religion* 32.2(1964) 125–132.
- Lewis N. (ed.), Yadin Y., *The Documents from the Bar Kokhba Period in the Cave of Letters: Greek Papyri*, Jerusalem 1989.
- Lewisohn, *Die Zoologie des Talmuds*, Frankfurt a.M. 1858.
- Lexikon der ägyptischen Religionsgeschichte*, Hamburg 2000.
- Lexikon für Theologie und Kirche*. Begr. von M. Buchberger. 2., völlig neubearb. Aufl. Hrsg. von J. Höfer und K. Rahner, Bd. 1–10 und Reg. Bd. und Erg. Bd. 1–3, Freiburg i.Br. 1957–1968.
- Lexikon zur Bibel*. Hrsg. von F. Rienecker in Verbindung mit G. Seewald und Coenen, Wuppertal 19 1988.
- Licht J.S. (Red.), *Moade Israel*, Jerusalem 1988.
- Liechtenstein A., *The Seven Laws of Noah*, New York 1986.
- Lieu J., *Image and reality: the Jews in the word of the Christians in the second Century*, Edinburgh 1996.
- Lifschitz D., *Stań się światło! Hagada do rozdziału pierwszego Księgi Rodzaju*, Kraków–Warszawa 2008.
- Lifschitz D., *Z mądrości chasydów*. Ponad 600 nie publikowanych wcześniej opowieści o radości, nadziei, humorze z dawnych historii Izraela, aby odnaleźć Boga i siebie. Przeł. M. Dutkiewicz–Litwiniuk, Kielce 1998.

- Ligocka R., *Dziecko wojny*, Kraków 2022.
- Lijka K., *Symbolika liturgii Wigilii Paschalnej*, *Seminare. Poszukiwania naukowe* 17(2001)157–168.
- Lilientalowa R., *Dziecko żydowskie*, Warszawa 1904.
- Lilientalowa R., *Święta żydowskie w przeszłości i teraźniejszości*, t. 1–III, Kraków 1909–1924.
- Lilientalowa R., *Zaręczyny i wesele żydowskie*, Warszawa 1900.
- Limet H., *The Cuisine of Ancient Sumer*, *Biblical Archeologist* 50(1987)132–147.
- Linder A., *The Jews in Roman Imperial Legislation*, Detroit 1987.
- Linder A., *The Legal Status of the Jews in the Roman Empire*, w: S.T. Katz (ed.), *The Cambridge History of Judaism. Vol. 4: The Late Roman–Rabbinic Period*, Cambridge 2006, s. 155–159.
- Lindsay P., *Wojna Bar Kochby 132–136 n.e. Ostatnia rewolta żydowska przeciw Cesarstwu Rzymskiemu*, tł. W. Brillowski, Napoleon V 2018.
- Lipiński E., «*Pandera & Stada and Jehoshua bar Perahya*», [in:] *Jezus i chrześcijaństwo w źródłach rabinicznych: Perspektywa historyczna, społeczna, religijna i dialogowa*, Kraków 2012, s. 51–66.
- Lipiński E., *Prawo Bliskiego Wschodu – Wprowadzenie historyczne*, Lublin 2009.
- Lis–Turlejska M., *Traumatyczny stres. Koncepcje i badania*, Warszawa 1998.
- Lisek J. (red), *Mykwa – rytuał i historia*, Wrocław 2014.
- Lisicki P., *Czy Jezus jest Bogiem? Od judaizmu do chrześcijaństwa*, Warszawa 2021.
- Lisicki P., *Kto zabił Jezusa? Prawda i interpretacje*, Warszawa 2019.
- Lisicki P., *Mit starszych Braci w wierze*, Kęty 2024.
- Lisowsky G., *Concordantiae Veteris Testamenti Hebraicae atque Aramaicae*, Stuttgart 1958.
- Lisowsky G., *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*, Stuttgart 1993.
- Liss H., *Lehrbuch der jüdischen Bibel*, Heidelberg³ 2011.
- Liverani M., *Antico Oriente. Storia, società, economia*, Roma–Bari 1988.
- Liverani M., *Guerra e diplomazia nell'antico Oriente (1600–1100 a.C.)*, Roma–Bari 1994.
- Liverani M., *L'origine delle città – Le prime comunità urbane del Vicino Oriente*, Roma 1986.
- Liverani M., *Nie tylko Biblia. Historia starożytnego Izraela*, przeł. J. Puchalski, red. Nauk. Ł. Niesiołowski–Spano, Warszawa 2015.
- Llewellyn–Jones L., *Persowie. Epoka wielkich królów*, przeł. N. Radomski, Poznań 2024.
- Llosa M.V., *Izrael — Palestyna. Pokój czy święta wojna*, Warszawa 2007.
- Loebl B., *Prawo Drakona*, Warszawa 2005.
- Loffreda S., *A Visit to Capharnaum*, Jerusalem 1982.
- Loffreda S., *La ceramica di Macheronte e dell'Herodion (90 a.C.–135 d.C.)*, Jerusalem 1996.

- Loffreda S., *Recovering Capharnaum*, Jerusalem 1997.
- Lohfink G., *Rozumieć Biblię. Wprowadzenie do krytyki form literackich*, Warszawa 1982.
- Lohfink N., *Kennt das Alte Testament einen Unterschied von «Gebot» und «Gesetz»? Zur bibeltheologischen Einstufung des Dekalogs*, Jahrbuch für biblische Theologie 4(1989)63–89.
- Lohse E., *Die Ordination im Spätjudentum und im Neuen Testament*, Berlin 1951.
- Longman III T., Reid D., *God is a Warrior*, Grand Rapids 1995.
- Longstreth E., *Decisive Battles of the Bible*, Philadelphia 1962.
- Lorek P., *Motyw wygnania a doktryna piekła w Nowym Testamencie*, Warszawa 2013.
- Losch R.R., *All the People in the Bible*, Eerdmans 2008.
- Loska T., *Bóg dla człowieka*, Kraków 1982.
- Loska T., *Palestyna — kraj Jezusa*, Kraków 1993.
- Luck G., *Magie und andere Geheimlehren in der Antike*, Stuttgart 1990.
- Lukan, *Wojna domowa*, tł. M. Brożek, Kraków 1994.
- Lukowski J., *The Partitions of Poland: 1772, 1793, 1795*, London 1999.
- Lurker M., *Przesłanie symboli w mitach, kulturach i religiach*, Kraków 1994.
- Lurker M., *Słownik obrazów i symboli biblijnych*, tł. K. Romaniuk, Poznań 1989.
- Łach J., *Data Ostatniej Wieczerzy w świetle dokumentów znad Morza Martwego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 11(1958)404–417.
- Łach J., *Motywacje modlitwy w Biblii*, Studia Theologica Varsaviensia 23/2(1985) 55–71.
- Łach J., *Wiara bez uczynków jest martwa (Jk 2,26)*, [w:] *Wiara i życie*, red. B. Bejze, Warszawa 1985, s. 62–72.
- Łach J., *Religijny sens świętej wojny i klątwy w Księdze Jozuego w świetle pozabiblijnych i biblijnych świadectw* [w:] *Księga Jozuego. Wstęp - przekład z oryginału - komentarz - ekskursy*, Poznań 2013.
- Łach S., *Geneza mesjanizmu biblijnego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 23(1970) 161–179.
- Łach S., *Próba nowej interpretacji hymnów o Syjonie*, Studia Warmińskie 12 (1975)395–397.
- Łach S., *Psalm i błogosławieństwo Mojżesza (Pwt 33,1–29)*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 18(1965)65–77.
- Łach S., *Rekonstrukcja pierwotnego Dekalogu*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 5(1952)296–311.
- Łach S., *Rola Tradycji w powstaniu Pentateuchu*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 5(1952)34–45.
- Łach S., *Rozwój ofiar w religii starotestamentowej*, Poznań 1970.
- Łach S., *Synaj — kraina turkusów*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 11(1958)523–528.
- Łach S., *Teocentryczny charakter psalmów*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 30(1977)27–36.

- Łach S., *Urzędy Józefa biblijnego w świetle egiptologii*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 14(1961)95–103.
- Łach S., *YAHWEH MALAK w psalmach o królowaniu Boga*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 33(1980)238–247.
- Łach S., *Znaczenie wyrażenia TÔRÁH w Psalterzu*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 28(1975)151–159.
- Łach S., *Mojżesz — jego wielkość*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 19(1966)216–225.
- Łach S., *Natura manny biblijnej*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 16(1963)65–71.
- Łach S., *Pieśń Mojżesza w Pwt 32,1–43*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 17(1964)66–80.
- Łastik S., *Z dziejów oświecenia żydowskiego. Ludzie i fakty*, Warszawa 1961.
- Łoś W., Iwaskwicz P., Stępień M., *Władcy i wodzowie starożytności. Słownik*, Warszawa 1998.
- Łuczak Cz., *Polityka ludnościowa i ekonomiczna hitlerowskich Niemiec w okupowanej Polsce*, Poznań 1979.
- Łuczyńska Z., *Żydowski Kazimierz*, Kraków 1999.
- Łuć I., *Oddziały pretorianów w starożytnym Rzymie*, Lublin 2004.
- Łukaszewicz A., *Świat papirusów*, Warszawa 2001.
- Łyczkowska K., Szarzyńska K., *Mitologia Mezopotamii*, Warszawa 1981.
- Łysiak A., *Judaizm rabiniczny I współczesny w pismach teologów katolickich w Polsce w latach 1918–1939* (rozprawa doktorska, Uniwersytet Jagielloński), Kraków 2007.
- MacArthur J., Mayhue R., *Doktryna biblijna. Systematyczne podsumowanie prawdy biblijnej*, Wejherowo 2022.
- Maccoby H., *Antisemitism and Modernity. Innovation and Continuity*, London 2006.
- Maccoby H., *Early Rabbinic Writings*, Cambridge 1988.
- Maccoby H., *Jezus i żydowska walka wyzwolenicza*, tł. A. Skoroszewska, H. Michalak, Zgorzelec 1999.
- Maccoby H., *Judaism on Trial: Jewish-Christian Disputations in the Middle Ages*, London 1996.
- MacDonald J., *The Theology of Samaritans*, London 1964.
- Machul–Telus B. (red.), *Karaimi*, Warszawa 2012.
- Machzor czyli modlitwy Izraelitów na wszystkie święta*. Tekst hebrajski z prz. pol. I. Cylkowa. Cz. I *Rosz Haszana* (Nowy Rok), Kraków–Budapeszt 2013.
- Machzor na Jom Kippur*, tł. I. Cylkow, Kraków 2013.
- Maciejewski M., *Najwcześniejsze polskie interpretacje nazizmu (1922–1924)*, *Studia nad Faszyzmem i Zbrodniami Hitlerowskimi* XXXIII(2011)10–31.
- Maciejowski W.A., *Żydzi w Polsce, na Rusi i Litwie*, Warszawa 1878.
- MacKay J.W., *The Date of Passover and its Significance*, *Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft* 84(1972)435–447.
- MacKendrick P., *The Mute Stones Speak*, New York 1960.
- Madden F.W., *Coins of the Jews*, London 2 2018.

- Magness J., *Masada: From Jewish Revolt to Modern Myth*, Princeton 2019.
- Magness J., *The Archeology of the Holy Land: From the Destruction of Solomon's Temple to the Muslim Conquest*, Cambridge 2012.
- Maier J., *Geschichte der jüdischen Religion. Von der Zeit Alexanders des Großen bis zur Aufklärung. mit einem Ausblick auf das 19./20. Jahrhundert*, Berlin–New York 1972.
- Maier J., *Das Judentum*, Bindlach³ 1988.
- Maier J., *Die Kabbalah. Einführung, Klassische Texte, Erläuterungen*, München 1995.
- Maier J., *Geschichte der jüdischen Religion*, Freiburg i.Br. 2 1992.
- Maier J., *Grundzüge der Geschichte des Judentums im Altertum*, Darmstadt 1989.
- Maier J., *Jesus von Nazareth in der talmudischen Überlieferung*, Darmstadt 1978.
- Maier J., *Judentum von A bis Z*, Freiburg in.Br. 2001.
- Maier J., *Jüdische Auseinandersetzung mit dem Christentum in der Antike*, Darmstadt 1978.
- Maier J., *Jüdische Geschichte in Daten*, München 2005.
- Maier J., *Kriegsrecht und Friedensordnung in jüdischer Tradition*, Stuttgart 2000.
- Maier J., *Między Starym a Nowym Testamentem. Historia i religia w okresie drugiej świątyni*, tł. J. Zakrzewski, E. Marszał, Kraków 2002.
- Maier J., Schäfer P., *Kleines Lexikon des Judentums*, Stuttgart 2 1987.
- Maimonides and Philosophy*, ed. S. Pines, Y. Yovel, Dordrecht 1986.
- Maisonnewe D. de La, *Judaizm. Podstawowe wiadomości*, przeł. B. Filipowicz, Warszawa 2010.
- Majdanik P., *Tora dla narodów świata. Prawa noachickie w ujęciu Majmonidesa*, Warszawa–Toruń 2015.
- Majdański K., *Wspólnota życia i miłości. Zamysł Boży o małżeństwie i rodzinie*, Łomianki 2001.
- Majewicz A.F., *Języki świata i ich klasyfikowanie*, Warszawa 1989.
- Majewski M., *Klasyfikacja języków semickich*, J. Uliasz (red.), *Studia Leopoliensia* 4(2011)137–155.
- Majewski M., *Mieszkanie Chwały. Teologia sanktuarium Izraela na pustyni (Wj 25–31; 35–40)*, Kraków 2008.
- Majewski M., *Pięcioksiąg odczytany na nowo. Przesłanie autora kapłańskiego (P) i jego wpływ na powstanie Pięcioksięgu*, Kraków 2018.
- Majewski M., *Tajemnice biblijnych imion*, Kraków 2015.
- Majewski M., *W stronę Ziemi Obiecanej. Komentarz do Księgi Wyjścia*, Kraków 2011.
- Majewski M., *Zwierzęta czyste i nieczyste w Starym Testamencie*, cz. I: *Omówienie prawa czystości zwierząt*, *Zeszyty Naukowe Stowarzyszenia Biblistów Polskich* 11(2014)375–398.
- Majewski M., *Zwierzęta czyste i nieczyste w Starym Testamencie. Dotychczasowe interpretacje i ich ocena*, *Collectanea Theologica* 85.1(2015)4–49.

- Majmon S., *Autobiografia*, t. 1, przeł. L. Belmont, B. Szwarzman–Szarnota, Warszawa 2007.
- Majmonides, *Przewodnik błędzących*, tłum. U. Krawczyk, H. Halkowski, Kraków 2008.
- Makosz J. *Życie i płodność według Judaizmu*. [W:] *Życie i płodność*. KW 1(2008)89–95.
- Malczewski J., *Życie niewarte przeżycia: eutanazja w służbie utopii politycznej*, *Czasopismo Prawno–Historyczne* LXI(2009)z. 1. 291–305.
- Malina B.J., *What is Prayer?*, *The Bible Today* 18(1980)214–220.
- Malińska M., *Kobieta i rodzina w Egipcie I Sudanie. O kobiecości, seksualności i płodności*, Warszawa 2023.
- Malki D., *Le Talmud et ses Maitres*, Paris 1972.
- Mała encyklopedia kultury antycznej A–Z*, red. Z. Piszczek, Warszawa 1973.
- Mały słownik kultury antycznej*. Red. I. Winniczuk, Warszawa 1986.
- Mandecki M., *Religie Świata a transplantacje. Poglądy kościołów chrześcijańskich na problematykę transplantacji narządów i tkanek*, *Anestezjologia i Ratownictwo*, 9(2015)370–375.
- Mandrela A., *Chanuka czy krzyż? Kulisy relacji polsko–żydowskich*, Ostrołęka 2024.
- Manger I., *Księga raju, czyli Przedziwne żywota opisanie Szmula Aby Aberwo*, tł. M. Friedman, Warszawa 1988.
- Manns F., *Le judaisme: Millieu et mémoire du Nouveau Testament*, Jerusalem 1992.
- Mantel H., *The Causes of the Bar Kokba Revolt*, *The Jewish Quarterly Review* 53.3(1968)224–242; 58.4(1968)274–296.
- Maranda M., *Nazistowskie obozy zagłady. Opis i próba analizy zjawiska*, Warszawa 2002.
- Marcinkowski R. (red.), *Miszna: Moed (Święto)*, Warszawa 2014.
- Marcinkowski R., *Miszna o konsekwencjach pomyłek Sanhedrynu i arcykapłana lub rządzących*, *Studia Gdańskie* XLVI(2020)187–207.
- Marcinkowski R., *Miszna: Naszim (Kobiety)*, Wstęp, przekład z języka hebrajskiego i opracowanie: R. Marcinkowski Warszawa–Bellerive-sur-Allier 2016.
- Marcinkowski R., *Miszna: Zeraim (Nasiona)*, Warszawa 2013.
- Marcinkowski R., *Paradygmaty religijności w judaizmie rabinicznym: Miszna i inne teksty talmudyczne o szabacie, święcie, półświęcie i powszechności*, Kraków 2004.
- Marcinkowski R., *Specyfika języka religijnego Miszny*, *Studia Gdańskie* 45(2019) 131–147.
- Marcus J., *Social and Political History of the Jews in Poland, 1919–1939*, Berlin–New York–Amsterdam 1983.
- Marczewski M., *Błogosławieństwo stołu (czyli modlitwy przed i po jedzeniu)*, Lublin 1998.
- Margolis M.L., Marx A., *A History of the Jewish People*, Philadelphia 1964.

- Marie–Aline de Sion Soeur, *La forteresse Antonia à Jérusalem et la question du prétoire*, Jérusalem 1956.
- Mark A., *Pełny słownik polsko–żydowski. Zestawiony według najnowszych źródeł*, Warszawa 1929.
- Mark A., *Słownik polsko–jidisz*, Kraków (reprint) 2007.
- Mark B., *Powstanie w getcie warszawskim*, Warszawa 1963.
- Mark B., *Walka i zagłada warszawskiego getta*, Warszawa 1959.
- Markłowski K., *Problem nieśmiertelności duszy w Księdze Koheleta*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 1(1948)350–351.
- Markłowski K., *Trwałe wartości Starego Testamentu*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 3(1950)110–122.
- Markosz J., *Słownik polsko–jidisz, jidisz–polski = Jidisz–pojlish, pojlish–jidisz*, Warszawa 2007.
- Markowski A., *Konwersje Żydów w północno–wschodnich rejonach Królestwa Polskiego w pierwszej połowie XIX wieku*, *Studia Judaica* 9,1.17(2006)3–32.
- Marks R., *The Image of Bar Kokhba in Traditional Jewish Literature: False Messiah and National Hero*, Pennsylvania 2005.
- Markus R.A., *Chrześcijaństwo w świecie rzymskim*, Warszawa 1978.
- Marr W., *Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum. Vom nicht confessionellen Standpunkt aus betrachtet*, Bern 1879.
- Marrus M., *Holokaust. Historiografia*, tł. A. Tomaszewska, Warszawa 1993.
- Martin Th.R., *Starożytny Rzym – od Romulusa do Justyniana*, Poznań 2014.
- Martinez–Ayaso J.R., *Judaea Capta: La Palestina Romana entre las dos guerras judias (70–132 d.C.)*, Estella 1990.
- Martini C.M., *Bóg żywy. Rozważania o proroku Eliaszu*, Kraków 1993.
- Martini C.M., *Samuel prorok religijny i polityczny*, Kraków 1994.
- Mason S., *A History of the Jewish War A.D. 66–74*, New York 2016.
- Mateos Crus P., *El templo de culto imperial de Augusta Emerita, [w:] Simulacra Romae. Roma y los capitales provinciales del occidente europeo*. Alicante 2005.
- Mateusz z Krakowa, *O nabywaniu i przekazywaniu dóbr. Podstawowe pojęcia, lichwa i etyka kupiecka*, Kęty 2011.
- Matuszewski S., *Filozofia Filona z Aleksandrii i jej wpływ na wczesne chrześcijaństwo*, Warszawa 1962.
- Matysiak B., *Historia hebrajskiego tekstu Starego Testamentu*, Olsztyn 2008.
- Matysiak B.W., *Izraelskie sanktuaria okresu przedkrólewskiego*, Olsztyn 2003.
- Matzek T., *Zamek śmierci Hartheim. Eutanazja w III Rzeszy*, tł. E. Borg, Warszawa 2004.
- Maurer H., *Kleines Register zur Bibel. Wo steht was — was steht wo? Ein Inhaltsverzeichnis zur gesamten Bibel mit Apokryphen in fortlaufender und alphabetischer Ordnung*, Konstanz 1986.
- Maxwell Miller J., Hayes J.H., *A History of Ancient Israel and Judea*, London 1986.

- May G., *Schöpfung aus dem Nichts: die Entstehung der Lehre von der creatio ex nihilo*, Berlin 1978.
- Mayer G., *Das Judentum*, Stuttgart 1994.
- Maynet R., *I due decaloghi legge di libertà (Es 20,2–17 & Dt 5,6–21)*, Gregorianum 81/4(2000)659–692.
- Mazar B., Dothan Tr., Dunyevsky I., *En-Gedi. The First and Second Season of Excavations 1961–1962*, „Atiqot”, V, Jerusalem 1966.
- Mazar B., Dunayevsky I., *En-Gedi. Third Seasons of Excavations. Preliminary Report*, Israel Exploration Journal (1964) 121–130.
- Mazzi R.T., *La preghiera ebraica. Alle radici dell' eucologia cristiana*, Milano 2004.
- Mączewski R., *Warszawa między wojnami*, Łódź 2009.
- Mączkowska A., *Wybór tekstów do dziejów starożytnej Grecji i hellenizmu*, Warszawa 1986.
- Mączkowska A., *Wybór tekstów do dziejów starożytnej Grecji i hellenizmu*, Warszawa 1986.
- Mc Kenzie J.L., *Dictionary of the Bible*, London 1965.
- Mc Kenzie J.L., *Dizionario biblico*. A cura di Bruno Maggioni, Assisi 4 1981.
- McConville J.G., *God and Earthly Power*, London 2008.
- McCulloh J.M., *Jewish Ritual Murder: William of Norwich, Thomas of Monmouth, and the Early Dissemination of the Myth*, Spectrum 72.3(1997)698–740.
- McDowell C., *Hats: status, style and glamour*, New York 1997.
- McKane W., *Prophets and Wise Men*, London 1965.
- McKay H.A., *Sabbath and Synagogue. The Question of Sabbath Worship in Ancient Judaism*, Leiden 1994.
- McKenzie J.L., *Dizionario biblico*. A cura di Bruno Maggioni, Assisi 4 1981.
- McNamara M., *Intertestamental Literature*, Wilmington 1983.
- McNutt P.M., *Reconstructing the Society of Ancient Israel*, Louisville–London 1999.
- Meier J., *Die Qumran-Essener: die Texte vom Toten Meer*, III, München 1996.
- Meinhold J., *Die Entstehung des Sabbats*, Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 29(1909)81–112.
- Meinhold J., *Sabbat und Woche im Alten Testament*, Göttingen 1905.
- Meinhold J., *Zur Sabbathfrage*, Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 48(1930)121–138.
- Meir Lau I., *Wie Juden leben. Glaube – Alltag – Feste*, Gütersloh 7 2008.
- Meister A., *Biblische Namen kurz erklärt*, Konstanz 5 1988.
- Melamed E.Z., *Dictionary of the Babylonian Talmud*, Feldheim 2005.
- Melchior M., *Zagłada a tożsamość*, Warszawa 2004.
- Mélèze-Modrzejewski J., *Żydzi nad Nilem. Od Ramzesa II do Hadriana*, prz. J. Olkiewicz, Kraków 2000.
- Mello A., *Judaizm*, Kraków 2002.
- Mello A., *Judaizm*, przeł. K. Stopa, Kraków 2002.

- Mendecki N., *Dziesiąta prośba z modlitwy „Osiemnastu Błogosławieństw” a Stary Testament*, *Collectanea Theologica* 52/4(1982)57–62.
- Mendecki N., *Historia żydowskiej diaspory w III wieku po Chr. – centrum babilońskie*, *Collectanea Theologica* 56/1(1986)14–16.
- Mendecki N., *Kaddisz*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 38/6(1985)416–418.
- Mendecki N., *Modlitwa „Osiemnastu błogosławieństw”*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 37(1984)140–143.
- Mendecki N., *Świątynia Jahwe – sensacyjne wykopaliska archeologiczne na wzgórzu Arad*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 47.2(1994)103–106.
- Mendelkern S., *Veteris Testamenti Concordantiae hebraicae atque chaldaicae*, Graz 2 1955.
- Mendell C.W., *Tacitus the Man and his Work*, London 1957.
- Mendels D., *The Land of Israel as a Political Concept in Hasmonean Literature*, Tübingen 1987.
- Mendenhall G.E., *Recht und Bund in Israel und dem Alten Vordern Orient*, Zürich 1960.
- Menges F., *Mordechai ben Hillel*, [w:] *Neue Deutsche Biographie*, 18, Berlin 1997.
- Merkle J.C., *Heschel's Monotheism vis-à-vis Pantheism and Panentheism*, *Studies in Christian-Jewish Relations* 2.2(2008)26-33.
- Merode de M., „*Une aide qui lui corresponde*”. *L'exegese de Gen 2,18–24 dans les écrits de l'Ancient Testament, du judaisme et du Nouveau Testament*. *Revue Théologique de Louvain* 8(1977)329–352.
- Mertens H.A., *Kleines Handbuch der Bibelkunde*, Düsseldorf 1969.
- Meshel Z., *Was there a „Via Maris”?*, *Israel Exploration Journal* 23.3(1973)162–166.
- Meshorer Y., *A Treasury of Jewish Coins: From the Persian Period to Bar Kokhba*, trans. W. Amols, Jerusalem 2001.
- Meshorer Y., *Ancient Jewish Coinage*, II, New York 1982.
- Metzger B.M., Coogan M.D., *Słownik wiedzy biblijnej*, Warszawa 1996.
- Meyer R., *Das Gebet des Nabonid*, Berlin 1962.
- Meyers C.I., Netzer E., *Sepphoris (Ornament of all Galilee)*, *Biblical Archeology Review* 18(1992)50–62.
- Meyers C.L., *Was Ancient Israel a Patriarchal Society?*, *Journal of Biblical Literature* 13/1(2014)8–27.
- Mędała S., *Instytucje biblijne (Materiały pomocnicze dla studentów ATK)*, Warszawa 1996.
- Mędała S., *Odkrycie świątyni z czasów Salomona*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 4–5(1968)226–232.
- Mędała S., *Pięcioksiąg*, [w:] *Wstęp do Starego Testamentu*, red. L. Stachowiak, Poznań 1990, s. 53–81.
- Mędała S., *Wprowadzenie do literatury międzytestamentalnej*, *Biblioteka zwojów*, Kraków 1994.

- Mędała St., *Wprowadzenie do apokryfów Starego testamentu*, Lublin 1987.
- Miażek J., *Święto — jego obchodzenie w dzisiejszym świecie*, *Collectanea Theologica* 53.2(1983)79–86.
- Michael R., *A History of Catholic Antisemitism. The Dark Side of the Church*, New York 2008.
- Michalak A.R., *Szatan i demony*, Poznań 2022.
- Michalik G., *Konwersje w Warszawie w XIX wieku*, *Jednota* (2017)nr 4,32–34.
- Michalski T.J., *Kalendarz żydowski*, Warszawa 1987.
- Michałkiewicz S., *Dobry „zły” liberalizm*, Warszawa 2019.
- Michałowski A., *Judaizm wobec problemu przerywania ciąży*, w: *Dzieci jednego Boga*, red. W. Chrostowski, Warszawa 1991, s. 380–391.
- Michaud R., *Les Patriarches*, Paris 1975.
- Michlic J.B., *Obcy jako zagrożenie. Obraz Żyda w Polsce od roku 1880 do czasów obecnych*, przeł. A. Switzer, Warszawa 2015.
- Michnik A., Tischner J., Żakowski J., *Między Panem a Plebanem*, Kraków 1995.
- Mickiewicz F., *Rola świątyni jerozolimskiej w życiu i doktrynie Izraela*, *Communio* 15(1995)37–54.
- Midrasz Rabba*, red. H. Friedman, M. Simon, London 1939.
- Mielnik D., *Saul u wróżki z Endor. Kulturowy i religijny kontekst nekromancji w 1 Sm 28,3–25*, Warszawa 2014.
- Mierzejewski A., *Zapisać na glinie*, Warszawa 1979.
- Międzynarodowy komentarz do Pisma Świętego. Komentarz katolicki i ekumeniczny na XXI wiek*, red. W. Chrostowski, Warszawa 2001.
- Migut B., *Niedziela dniem człowieka*, *Roczniki Teologiczne* 47.8(2000)111–122.
- Mikołajczyk M., *Bibliografia dialogu chrześcijańsko-żydowskiego w Polsce za lata 1945–1995*, Warszawa 1997.
- Mikucki P., *Święta religijne dawnej Palestyny w pismach żydowskich i esenckich*, *Przegląd Orientalistyczny* 1999, nr 3–4.
- Milano A. (red.), *Misoginia. La donna vista e malvista nella cultura occidentale*, Roma 1992 (*Kobieta i miłość w Biblii. Eros, agape, osoba*, tł. M. Osocha, Kraków 2019).
- Mildenberg I., *Numismatische Evidenz zur Chronologie der Bar-Kokhba Erhebung*, *Schweizerische numismatische Rundschau* 34(1948–49)19–27.
- Milewski I.A., *Pieniądz w greckiej literaturze patrystycznej IV wieku: na przykładzie pism kapadockich Ojców Kościoła i Jana Chryzostoma*, Gdańsk 1999.
- Milewski T., *Indoeuropejskie imiona osobowe*, Wrocław 1969.
- Milik J.T., *Prière de Nabonide*, *Revue Biblique* 63 (1956) 407–415.
- Milik J.T., *Un contrat juif de l’an 134 après J.–C.*, *Revue Biblique* 61(1954)182–190.
- Milik J.T., *Une lettre de Simon bar Kokheba*, *Revue Biblique* 60(1953)276–294.
- Milik J.T., *Dziesięć lat odkryć na Pustyni Judzkiej*, prz. Z. Kubiak, Kraków 1999.
- Millar F.G.B., *A Study of Cassius Dio*, Oxford 1964.

- Millar F.G.B., *The Development of Jurisdiction by Imperial Procurators*, Further Evidence, *Historia* XIV (1965) 362–367.
- Millar F.G.B., *The Emperor in the Roman World (31 B.C.–A.D. 337)*, London 1977.
- Millard A., *The Etymology of Eden*, *Vetus Testamentum* (1984)nr 34, s. 103–106.
- Millard A.R., *Skarby czasów Biblii*, tł. M. Stopa, Warszawa 2000.
- Miller Ch., *Turning Judaism Outward: A Biography of the Rabbi Menachem Mendel Schneerson the Seventh Lubavitcher Rebbe*, New York 2014.
- Miller J.M., Hayes J.H., *A History of Ancient Israel and Judah*, Philadelphia 1986.
- Miller P.D., *The Divine Warrior in Early Israel*, Cambridge 1973.
- Miller S.S., *Studies in the History and Traditions of Sepphoris*, Leiden 1984.
- Mills W.E., Bullard R.A., *Mercer Dictionary of the Bible*, Mercer 1990.
- Miłosz Cz., *Księgi biblijne*, Kraków 2014.
- Minczeles H., *Une histoire des Juifs de Pologne: Religion, culture, politique*, Paris 2006.
- Minczew G., Skowronek M., *Apokryfy i legendy starotestamentowe Słowian południowych*, Kraków 2006.
- Miniszewski M., *Architektura zła. Wyjątkowość Holocaustu jako problem filozoficzny*, Kęty 2012.
- Minois G., *Kościół i wojna. Od czasów Biblii do ery atomowej*, tł. A. Szymanowski, Warszawa 1998.
- Misiurek J., *Emaus*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 31(1978)240–246.
- Mistecka L., *Biblijna wizja człowieka*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 29(1976)300–304.
- Miszalski M., *Chamy i Żydy w dzisiejszej Polsce*, Warszawa 2020.
- Miszna Moed (Święto)*, red. R. Marcinkowski, tł. M. Barcikowska, Warszawa 2014.
- Miszna Naszim (Kobiety)*, R. Mancinkowski (red.), Warszawa 2014.
- Miszna Zeraim (Nasiona)*, R. Marcinkowski (red.), Warszawa 2013.
- Misznajot Szabat z komentarzem rabina Pinchasa Kehatiego*, tł. S. Pecaric, M. Szwejkowska–Bogolubov i U. Krawczyk, Kraków 2011.
- Misznat ha–Zohar*, Jerusalem 1971.
- Modlitewnik żydowski Sidur Lauder*, Kraków 2005.
- Modlitwy na święta i uroczystość z komentarzem Moreh Derech*, Warszawa 1865.
- Modły Izraelitów na dni powszednie i święta, uroczystości i posty oraz obrządku i ceremonie religijne*, tł. z hebr. i objaśnił S. Spitzer. Warszawa 1991.
- Modras R., *Kościół katolicki I antysemityzm w Polsce w latach 1933–1939*, Kraków 2004.
- Modrzejewski J.M., *Wiarołomna narzeczona: o praktyce małżeńskiej zhellenizowanego judaizmu w świetle źródeł z żydowskiej dzielnicy w Herakleopolis (144/3–133/2 p.n.e.)*, *Zeszyty Prawnicze* 8/1(2008)7–27.
- Modrzejewski–Mélèze J., *Żydzi nad Nilem. Od Ramzesa II do Hadriana*, Kraków 2000.

- Moehring H., *Joseph ben Mazzhia and Flavius Josephus*, [w:] *Aufstieg und Niedergang der römischen Welt*, II, Berlin 1984, s. 864–944.
- Moffic E., *Co każdy chrześcijanin powinien wiedzieć o święcie Paschy?*, Warszawa 2018.
- Moliński W., *Theologie der Ehe in der Geschichte*, Aschaffenburg 1976.
- Möller L., *Exodus. Śladami wydarzeń biblijnych*, Warszawa 2002.
- Mommsen T., *A History of Rome under the Emperors*, London–New York 1996.
- Monloubou L., Du Buit F. M., *Dizionario biblico. Storico–critico*, Edizione italiana a cura di R. Fabris, Roma 1987.
- Montagu J., *Instrumenty muzyczne Biblii*, Kraków 2006.
- Montefiore S.S., *Jerozolima. Biografia*, Kraków 2023.
- Montgomery J. A., *The Samaritans*, Philadelphia 1907.
- Moore G.F., *Judaism in the First Centuries of Christian Era. The Age of Tannaim*, t. I–III, Cambridge 1954, 1966.
- Mopsik C., *Kabala*, przeł. A. Szymanowski, Warszawa 2001.
- Mor Altshuler, *Prophecy and Maggidism in the Life and Writings of R. Joseph Caro*. Frankfurter Judaistische Beiträge 33(2006)81–110.
- Mor M., *Are there any New Factors Concerning the Bar–Kokhba Revolt?*, *Studia Antiqua et Archeologica* 18 (2012) 161–193.
- Mor M., *The Bar–Kochba Revolt: Its Extent and Effect*, Jerusalem 1991.
- Mor M., *The Geographical Scope of the Bar–Kokhba Revolt*, [w:] P. Schäfer (ed.), *The Bar Kokhba War Reconsidered*, Tübingen 2003, s. 107–131.
- Mor M., *The Roman Army in Eretz Israel in the Years A.D. 70–132*, [w:] P. Freeman and D. Kennedy (eds.), *The Defence of the Roman And Byzantine East*, Oxford² 1986, s. 575–602.
- Mor M., *The Roman Legions and the Bar–Kokhba Revolt (132–135 A.D.)*, [w:] H. Veters, M. Kandler (eds.), *Akten des 14. Internationalen Limeskongresses 1986*, Wien 1990, s. 168.
- Mor M., *The Second Jewish Revolt. The Bar Kochba War 132–136 CE*, Leiden 2016.
- Moraldi L., *Espiazione sacrificale e riti espiatori nell'ambiente biblico e nell'Antico Testamento*, Roma 1956.
- Morawski K., *Rzym i narody. Podbój zachodu, wschodu i Żydzi*, Warszawa–Kraków–Lublin–Łódź–Poznań–Wilno–Zakopane 1924.
- Morby J., *Dynastie świata*, tł. M. Rusinek, Kraków 1995.
- Mord rytualny. Legenda w historii europejskiej*, red. S. Buttaroni i St. Musiał, tł. R. Brandstaetter et al., Kraków–Norymbergia–Frankfurt 2003.
- More E., *Biblijna ucza. Potrawy z Ziemi Świętej*, tł. K. Kozłowska, Warszawa 2001.
- Morgan M.L., *Beyond Auschwitz: post–Holocaust Jewish thought in America*, Oxford/New York 2001.
- Morgenstern J., *The calender of the book of Jubilees, its origin and its character*, *Vetus Testamentum* 5(1955)34–73.

- Morgenstern J., *Two Ancient Israelite Agricultural Festivals*, The Jewish Quarterly Review 8(1917–1918)31–54.
- Morley J., *Moda od starożytności do współczesności*, Warszawa 2001.
- Morris B., *The Birth of the Palestinian Refugee Problem Revisited*, Cambridge 2004.
- Moshorer Y., *A treasury of Jewish Coin*, New York 2001.
- Muesham A., *Coin and Temple. A Study of the Architectural Representation on Ancient Jewish Coins*, Leiden 1966.
- Mowinckel S., *He that Cometh: The Messianic Concept in the Old Testament and Later Judaism*, Oxford 1956.
- Mowry L., *The Dead Sea Scrolls and the early Church*, Notre Dame IN 1966.
- Mrozek A., *Wprowadzenie do judaizmu*, The Polish Journal of the Arts and Culture 3(2012)101–118.
- Muchowski P., *Komentarz do rękopisów znad Morza Martwego*, Kraków 2 2005.
- Muchowski P., *Rękopisy znad Morza Martwego. Qumran – Wadi Murabba'at – Masada – Nachal Cheder*, Kraków 2 2000.
- Muesham A., *Coin and Temple. A Study of the Architectural Representation on Ancient Jewish Coins*, Leiden 1966.
- Müller A., *Pontius Pilatus, der fünfte Prokurator von Judäa und Richter Jesu von Nazareth*, Stuttgart 1888.
- Müller D.H., *Die Gesetze Hammurabis und ihr Verhältnis zur Mosaischen Gesetzgebung, sowie zu den XII Tafeln*, Wien 1903.
- Müller P. G., *Lexikon exegetischer Fachbegriffe*, Stuttgart 1985.
- Müller R., *Königtum und Gottesherrschaft. Untersuchungen zur alttestamentlichen Monarchiekritik*, Tübingen 2004.
- Müller–Madej S., *Dziewczynka z listy Schindlera. Lata powojenne*, Kraków 2001.
- Müller–Madej S., *Oczami dziecka*, Kraków 1991.
- Munk E., *Die Welt der Gebete*, Bd. 1–2, Basel 2 1985.
- Murrin M., *The Veil of Allegory*, Chicago–London 1969.
- Musiał S., *Chrześcijaństwo a judaizm*, HW 1(1990)21–34.
- Musiał S., *Czarne jest czarne*, Kraków 2003.
- Musiał S., *Wyrzut sumienia. Wokół relacji chrześcijańsko-żydowskich i polsko-żydowskich*, Kraków 2019.
- Mussner F., *Die Kraft der Wurzel*, Freiburg i.Br. 2 1989.
- Mussner F., *Traktat über die Juden*, München 1979.
- Mussner F., *Traktat o Żydach*, tł. J. Kruczyńska, wstęp W. Chrostowski, Warszawa 1993.
- Musurillo H.A., *The Acts of the Pagan Martyrs*, New York 1975.
- Muszala A., *Embrion ludzki w starożytnej refleksji teologicznej*, Kraków 2009.
- Muszala A., Ślipko T., M. Starowiejski, *Aborcja. Filozoficzne, teologiczne i prawne spojrzenie*, Kraków 2020.
- Muszyński H., *Dekalog*, Gniezno 1993.

- Muszyński H., *Jerozolima z czasów Dawida w świetle opisów biblijnych i badań archeologicznych*, *Warszawskie Studia Teologiczne* 10(1997)205–210.
- Muszyński H., *Od szabatu do niedzieli*. [W:] *Niedziela dzisiaj. Sacrum w życiu społecznym*, red. J. Krucina, Wrocław 1993, s. 11–30.
- Myrdko A., *Pathos Boga w myśli Abrahama J. Heschela*, [w:] *Prace naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Filozofia*, red. Miszczyński R., Częstochowa 2016, s. 213–222.
- Na'aman N., *Chronology and History in the Late Assyrian Empire*, *Zeitschrift für Assyriologie*, 81, 19991, 243–267.
- Na'aman N., *The Kingdom of Judah under Josiah*, Tel Aviv 1991.
- Nabożny M., *Świętowanie niedzieli w dziejach Kościoła: wybrane spaekty biblijne i historyczno–prawne*, *Resorvia Sacra. Studia Telogiczno–Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej* 18–20(2011–2013)339–361.
- Nachman z Braclawia , *Puste krzesło, Odnaleźć radość i nadzieję. Ponadczasowa mądrość chasydzkiego mistrza Rabiego Nachmana z Braclawia*, przeł. J. Moderski, Poznań 1996.
- Nachshoni Y., *Studies in Weekly Parashah, Sh'mos*, transl. R. Blumberg, New York 1994.
- Nadler S., *Mesjasz w świętach Izraela*, tł. ,Stanisławów 2017.
- Nadolski B., *Niedziela. Historia, znaczenie, symbolika*, Kraków 2010.
- Nadolski B., *Pochwała święta*, Poznań 1997.
- Nadolski B., *Wpływ świętowania na kulturę*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 37(1984) 401–410.
- Naidoff B., *A Man to Work the Soil. A New Interpretation of Genesis 2–3*, *Journal for the Study of the Old Testatment* (1978)nr 5, s. 2–14.
- Naimska M., *Judaizm i święta żydowskie*, *Znak* 35(1983)257–270.
- Najnowsze dzieje Żydów w Polsce w zarysie (do 1950 roku)*, red. J. Tomaszewski, Warszawa 1993.
- Nalewaj A., *Spór o Szabat w świetle Janowej perykopy o uzdrowieniu chromego przy sadzawce Betesda (5,1–18)*, *Studia Warmińskie* 50(2013)97–91.
- Napiórkowski A.A., *Od arki Jahwe do Kościoła Trójjedynego Boga*, Pelplin 2019.
- Naród żydowski i jego Święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, tł. R. Rubinkiewicz, Kielce 2002.
- Naumowicz J., *Geneza chrześcijańskiej rachuby lat*, Kraków–Tyniec 2000.
- Negwer J., *Die Ehe und die Familie in der Heiligen Schrift des Alten und des Neuen Testamentes*, Düsseldorf 1957.
- Neher A., *L'identité juive*, Paris 1994.
- Nelsen E., *Shechem. A traditio–historical investigation*, Copenhagen 1955.
- Netzer E., *The Palaces of the Hasmoneans and Herod the Great*, Mainz 1999.
- Neubauer A., *La geographie du Talmud. Memoire couronné par l'academie des inscriptions et belles–lettres*, Paris 1887.

- Neues Bibel-Lexikon*. Hrsg. v. M. Görg, B. Lang, 3 Bde, Wuppertal² 1990.
- Neues Handbuch theologischer Grundbegriffe*. Hrsg. von P. Eicher, 4 Bde., München 1985.
- Neues Lexikon des Judentums*, hrsg. von J.H. Schoeps, Gütersloh 1998.
- Neues Lexikon des Judentums*, Red. W. Jasper u.a., München 1992.
- Neufeld D., *Syfse jeszenim czyli modły starożytnego Izraela na cały rok*, t. 1, Warszawa 1895.
- Neufeld E., *Ancient Hebrew Marriage Laws*, London 1944.
- Neusner J., *A History of the Jews in Babylonia*, vol. 1–5, Leiden 1965–1970.
- Neusner J., *Eliezer ben Hyrcanus. The Tradition and the Man*, 2 Bde, Leiden 1973.
- Neusner J., *First Century Judaism in Crisis*, Nashville–New York 1975.
- Neusner J., *Invitation to the Talmud*, London 1975.
- Neusner J., *Judaism in the Time of Crisis. Four Responses to the Destruction of the Second Temple*, *Judaism* 21(1972)313–327.
- Neusner J., *Rabin rozmawia z Jezusem*, tł. A. Wojtasik, Kraków 2010.
- Neusner J., *The Emergence of Judaism*, London 2004.
- Neusner I., *The Formation of the Babylonian Talmud*, Leiden 1973.
- Neusner J., *The Mishnah. A New Translation*, New Haven–London 1988.
- Neusner J., *The Mishnah. An Introduction*, Lejda 1989.
- Neusner J., *The Rabbinic Traditions about the Pharisees before 70*, vol. 1-3, Leiden 1971.
- Neusner J., *The Talmud. A Close Encounter*, Minneapolis 1991.
- Nicosia F.R., *Zionism and Anti-Semitism in Nazi Germany*, Cambridge 2008.
- Niditch S., *Ancient Israelite Religion*, New York 1997.
- Niditch S., *War in the Hebrew Bibl. A Study in the Ethics of Violence*, New York 1995.
- Nie tylko Kroke. Historia Żydów krakowskich*, pr. zbiorowa, Kraków 2022.
- Niedałtowski K., *Zawsze Ostatnia Wieczerza*, Warszawa 2006.
- Niedziela dzisiaj. Sacrum w życiu społecznym*, red. J. Krucina, Wrocław 1993.
- Niesiołowski–Spanò Ł., *Mityczne początki miejsc świętych w Starym Testamencie*, Warszawa 2003.
- Niesiołowski–Spanò Ł., Stebnicka K., *Historia Żydów w starożytności. Od Thot-mesa do Mahometa*, Warszawa 2020.
- Niesiołowski–Spanò Ł., *The History of Passover: Changes in the Religion and Cult of the Judeans in 7th–5th Centuries BCE*, *Revue Biblique* 127.3(2020)338–351.
- Niewohner F., *Maimonides — Aufklärung und Toleranz im Mittelalter*, Heidelberg 1988.
- Niezbędnik biblijny. Pismo święte – księga po księdze*, tł. S. Rajzer, Kraków 2022.
- Nilsson M. P., *Geschichte der griechischen Religion*, München 3 1967–1974.
- Nirenberg D., *Anti-Judaism. The Western Tradition*, New York 2013.
- Nissinen M., *Homoeroticism in the Biblical World. A Historical Perspective*, Minneapolis 1998.

- Niwiński A., *Bóstwa, kultury i rytuały starożytnego Egiptu*, Warszawa 1993.
- Nkandu I., *Church ministries in the first century*, Kraków 2022.
- Noble P., *A "Balanced" Reading of the Rape of Dinah: Some Exegetical and Methodological Observations*, *Biblical Interpretation* 4/2(1996)173–204.
- Nodet E., *Essai sur les origines du judaïsme: de Josue aux Pharisiens*, Paris 1992 (A Search for the Origins of Judaism. *From Joshus to the Misnah*, Sheffield 1997).
- Nodet E., *La crise maccabéenne. Historiographie juive et traditions bibliques*, Paris 2005.
- Noiborski Y., Vaisbrot B., *Dictionnaire Yiddish–Français*, Paris 2002.
- North R., *Sociology of the Biblical Jubilee*, Rome 1954.
- Noth M., *Die israelitischen Personennamen in Rahmen der gemeinsemitischen Namengebung*, Stuttgart 1928.
- Noth M., *The History of Israel*, London² 1960 (*Geschichte Israels*, Göttingen 1966).
- Novae concordantiae Bibliorum Sacrorum iuxta vulgatam versionem critice editam* quas digessit B. Fischer OSB, Stuttgart 1977.
- Nowaczyk B., *Masada 66–73*, Warszawa 2009.
- Nowak A., Obirek S., *Antysemickie chrześcijaństwo*, Warszawa 2025.
- Nowak T. (red.), *Oksfordzki słownik biograficzny*, Warszawa 1999.
- Nowodworski *Grecko-Polski Interlinearny Przekład Pisma Świętego Starego i Nowego Przymierza z kluczem gramatycznym i kodami Stronga*, przygotowany przez Krzysztofa Radzimskiego, Dwór Mazowiecki 2021.
- Nowy leksykon judaistyczny*, red. J.H. Schoeps, tł. S. Lisiecka, Warszawa 2007.
- Nulman M., *The Encyclopedia of Jewish Prayer: Ashkenazic and Sephardic Rites*, London 1993.
- Nussbaum H., *Historia Żydów od Mojżesza do epoki obecnej*, tom 1–5, Warszawa 1888–1890.
- Nussbaum H., *Przewodnik judaistyczny obejmujący kurs literatury i religii*, tł. zbiorowe, Warszawa 1893 (reprint: Sandomierz 2014).
- Nussbaum H., *Szkice historyczne z życia Żydów w Warszawie. Od pierwszych śladów pobytu ich w tem mieście do chwili obecnej*, Warszawa 1881.
- O'Rourke D. K., *The Holy Land as Jesus knew it*, Missouri 1983.
- O'Collins G., Farrugia E.G., *leksykon pojęć teologicznych i kościelnych z indeksem angielsko-polskim*, przeł. J. Ożóg, B. Żak, Kraków 2002.
- O'Connor J.M., *Przewodnik po Ziemi Świętej*, tł. M. Burdajewicz, Warszawa 2001.
- O'Connor M., *Pure Pascha. Separating pagan from pure on Resurrection Sunday*, Oxford 2021.
- Oblicza marca 1968*, red. K. Rokicki, S. Stępień, Warszawa 2004.
- Obyczaje, języki, ludy świata. Encyklopedia*, Warszawa 2007.
- Ochman J., *Historia filozofii żydowskiej*, cz. 1: *Starożytna filozofia żydowska*, Kraków 1992; cz. 2: *Średniowieczna filozofia żydowska*, Kraków 1995; cz. 3: *Filozofia oświecenia żydowskiego*, Kraków 2000.

- Odahl Ch.M., *Konstantyn I chrześcijańskie cesarstwo*, Chełm Sl. 2015.
- Odelain O., Segueineau R., *Dictionnaire des noms propres de la Bible*. Preface de R. Tournay, Paris 1978.
- Oelmann D., *Die religiöse Situation in Galiläa zur Zeit Jesu*, Leipzig 2008.
- Oesterley W.O.E., *A History of Israel*, Oxford 5 1948.
- Oesterley W.O.E., Box G.H., *A Short Survey of the Literature of Rabbinical and Mediaeval Judaism*, New York 1920.
- Oestreicher B., *A New Interpretation of Dates on the Coins of the Procurators*, Israel Exploration Journal IX(1959)193–195.
- Ökumenisches Verzeichnis der biblischen Eigennamen nach den Loccumer Richtlinien*. Hrsg. von den katholischen Bischöfen Deutschlands, dem Rat der Evangelischen Kirche in Deutschland und der Deutschen Bibelgesellschaft — *Evangelisches Bibelwerk*, Stuttgart ² 1981.
- Olechnicki K., Załęcki P., *Słownik socjologiczny*, Toruń 1998.
- Olson K., *A Eusebian Reading of the Testimonium Flavianum* [w:] *Eusebius of Caesarea. Tradition and Innovation*, Harvard 2013, s. 97–114.
- Olszewski D., *Dzieje chrześcijaństwa*, Kraków 1996.
- Olszewski L., „Religia” i „kult cesarski” w starożytnym Rzymie – z życia pojęć, [w:] Sz. Olszaniec, P. Wojciechowski (red.), *Spółczesność i religia w świecie antycznym*, Toruń 2010.
- Olszewski M., *Uwielbienie Boga w codziennej modlitwie żydowskiej*, [w:] *Dzieci jednego Boga*, pr. zbior. pod red. W. Chrostowskiego, Warszawa 1991, 330–352.
- Opowieści mędrców Talmudu*. Wybrał i przełożył W. Tyloch, Gdynia 1993.
- Opowieści Zoharu*, przeł. I. Kania. Kraków 1994.
- Opowieści Zoharu. O Kabale i Zoharze*, tł. I. Kania, Tyniec 2012.
- Opowieści żydowskie*. Zebrał Israel Zwi Kanner, tł. N. Krynicka, Poznań 1997.
- Oppenheimer A., *Betar als Zentrum vor Bar-Kochba-Aufstand*, [w:] A. Oppenheimer, *Between Rome and Babylon. Studies in Jewish Leadership and Society*, Tübingen 2005, S. 303–319.
- Oppenheimer A., *Messianismus in römischer Zeit. Zur Pluralität eines Begriffes bei Juden und Christen*, [w:] A. Oppenheimer, *Between Rome and Babylon. Studies in Jewish Leadership and Society*, Tübingen 2005, S. 263–282.
- Oppenheimer A., *The Messianism of Bar-Kochba*, [w:] *Messianism and Eschatology*, red. Zwi Baras, Jerusalem 1983, s. 153–165.
- Ordon H., *Powstanie Królestwa i jego administracja*, [w:] *Życie społeczne w Biblii*, pr. zbior. Pod red. G. Witaszka, Lublin 1997, s. 113–123.
- Orgel D., *Pamiętnik na święto chanuki*. tł. K. Kopff-Muszyńska, Bielsko-Biała 1994.
- Orłowski P., *Monety namiestników rzymskich w Judei*, TPZN Biuletyn Informacyjny nr 3/2009.
- Oronowicz-Jaśkowiak W., *Klitoridektomia w perspektywie społecznej i religijnej*, VII Ogólnopolska Konf. Nauk.: „Religia a procesy społeczne”, Poznań 2016.

- Orygenes, *Przeciw Celsusowi*, tł. S. Kalinowski, Warszawa 1977.
- Oseka P., *Syjniści, inspiratorzy, wichrzyciele. Obraz wroga w propagandzie marca 1968 r.*, Warszawa 1999.
- Osier J.-P., *L'Évangile du ghetto. La légende juive de Jesus du II e du Xe siècle*, Paris 1992.
- Osmański M., *Filon z Aleksandrii — wprowadzenie do badań*, Roczniki Filozoficzne LI.1(2003)349–401.
- Ostański P., *Historiozbawcza wizja starości w Piśmie Świętym. Studium egzegetyczno–teologiczne*, Poznań 2007.
- Ostasz L., *Myśli o dobrej śmierci: od Sokratesa do Christiana Barnarda*, Res Humana nr 2(2013)14–18.
- Oster L., *Astronomia współczesna*, tł. M. Kubiak, Warszawa 1982.
- Osterley W.O.E., *The Jews and Judaism During the Greek Period*, London 1941.
- Ostrer H., *Legacy: A Genetic History of the Jewish People*, Oxford–New York 2012.
- Ostrowski J., *Hadrian I personifikacje Judei*, [w:] F. Kiryk, M. Wilczyński I J. Ciecieląg (red.), *Amicorum Dona. Studia classica et orientalia Stephano Skowronek ab amicis, collegis, discipulis oblata*, Kraków 1998, s. 143–157.
- Ostrowski J.A., *Starożytny Rzym: Polityka i sztuka*, Warszawa–Kraków 1999.
- Osuchowski W., *Zarys rzymskiego prawa prywatnego*, Warszawa 1971.
- Otto E., *Krieg und Frieden in der Hebräischen Bibel und im Alten Orient. Aspekte für eine Friedensordnung der Moderne*, Stuttgart 1999.
- Otto W., *Herodes. Beiträge zur Geschichte des letzten jüdischen Königshauses*, Stuttgart 1913.
- Ouaknin M.A., *Bóg Żydów*, [w:] J. Bottero, M.A. Ouaknin, J. Moingt (red.), *Najpiękniejsza historia Boga*, Warszawa 1998, s. 28–42.
- Ouaknin M.A., *Chasydzi*, przeł. K. i K. Pruscy, Warszawa 2002.
- Ouaknin M.A., *Tajemnice Kabały*, przeł. K. i K. Pruscy, Warszawa 2006.
- Paciorek A., *Najstarsze święta w Izraelu*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1999, s. 307–329.
- Paciorek A., *Obyczajowość życia wspólnego*, [w:] *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1997, s. 309–314.
- Paciorek A., *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Tarnów 2003, s. 14–17.71–83.
- Pacjent odmienny kulturowo*, pod red. E. Krajewskiej–Kułak, Poznań 2015.
- Packer J.I., Tenney M.C. (red.), *Słownik tła Biblii*, przeł. Z. Kościuk, red. wyd. W. Chrostowski, Warszawa 2007.
- Pająk H., *Plagi Sanhedrynu*, Lublin 2021.
- Palla A.J., *Exodus z Egiptu do Ziemi Obiecanej. Izrael w Egipcie, plagi i wejście do Kanaanu w oparciu o źródła biblijne, pozabiblijne i dane archeologiczne*, Warszawa 2022.
- Palla A.J., *Sekrety Biblii*, Rybnik 2002.
- Palla A.J., *Skarby świętyni*, Rybnik 1999.

- Paltiel E., *War in Judaea: After Herod's Death*, Revue Belge de Philologie et d'Histoire 59 (1981) 107–136.
- Pałka D., *Kościół katolicki wobec Żydów w Polsce międzywojennej*, Kraków 2006.
- Pałubicki W., *Dziecko w świetle Talmudu*, Przegląd Religioznawczy (1996)nr 4, 127–133.
- Pałubicki W., *Małżeństwo i rodzina w świetle Talmudu*, Gdańsk 2002.
- Pałubicki W., *Rola kobiety w małżeństwie i rodzinie starożytnych Hebrajczyków*, Przegląd Orientalistyczny 3(1975)255–267.
- Pałyga J., *Przykazania Boże*, Ząbki 1996.
- Pamiętali... pamiętamy... pamiętajcie. Wspomnienia Żydów polskich*, oprac. M. Zajda, P. Skorut, Kraków–Warszawa 2019.
- Pappé I., *The Ethnic Cleansing of Palestine*, London 2006.
- Paprocki H., *Focjusz*, Kraków 2004.
- Paradowski M., *Talmud czy Biblia*, Wrocław 3 2003.
- Parchem M., *Księga Jonasza i osoba proroka w literaturze międzytestamentalnej*, Biblica et Patristica Thoruniensia (2009)nr 2,49–85.
- Parchem M., *Świątynia według zwoju groty 11 w Qumran*, Warszawa 2006.
- Parker D.C., *Codex Sinaiticus: The Story of the World's Oldest Bible*, London 2010.
- Parker R., Dubberstein W. H., *Babylonian Chronology*, Rhode Island 1956.
- Parkes J., *The conflict of the Church and the Synagogue: a study in the origins of antisemitism*, New York 1969.
- Parkes J.W., *A History of the Jewish People*, London 1962.
- Parrot A., *Mari, une ville perdue*, Paris 1935.
- Parrot A., *Samarie. Capitale du royaume d'Israël*, Neuchâtel–Paris 1955.
- Parrot A., *Świątynia jerozolimska*, przeł. E. Zwolski. [W:] *Wśród zabytków Samarii i Jerozolimy*, Warszawa 1971, 91–160.
- Pasaże pamięci. Śladami kultury tomaszowskich Żydów*. Pod red. K.T. Witzcaka, Tomaszów Mazowiecki 2014.
- Pascal E., *Les anges dans la littérature préexilienne de l'AT*, Roma 1965.
- Pash B., *Szepty krakowskich rabinów. Komentarze do Tory*, tłum. R. Żylska, Sz. Pasierska, I. Szatrawska, D. Malec, Kraków–Budapeszt 2009.
- Pash B., *Błogosławieństwa i krótkie modlitwy*. tł. E. Gordon, Kraków 2007.
- Passow F., *Handwörterbuch der griechischen Sprache*, 2 Bde., Leipzig^s 1841 f (Nachdruck, Darmstadt 1970).
- Pastor J., *Land and Economy in Ancient Palestine*, Routledge 1997.
- Patai R., *Man and temple in ancient Jewish myth and ritual*, London 1947.
- Patai R., *The Hebrew Goddess*, Detroit 1990.
- Patlewicz J., *Mędrce Syjonu*, Waeszawa
- Paulsson G.S., *Utajone miasto. Żydzi po aryjskiej stronie Warszawy 1940–1945*, tł. E. Olender–Dmowska, Kraków 2008.

- Paulys Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Neue Bearbeitung unter Mitwirkung zahlreicher Fachgenossen. Hrsg. von August Pauly, (...) Konrat Ziegler, eds. Neue Bearbeitung, Stuttgart 1894–1980.
- Pautrel R., *Do Ciebie wołali... Tobie ufali..., Modlitwa w opowiadaniach starotestamentalnych*, tł. S. Opiela, Warszawa 1987.
- Pawlaczyk B., *Astronomia w Biblii*, Poznań 2012.
- Pawlaczyk B., *Matka i dziecko w świecie Biblii*, Poznań 2013.
- Pawlaczyk B., Zakrzewska M., *Biblia a medycyna*, Poznań 2007.
- Pawlaczyk Z., Pawlaczyk-Wróblewska E., *Krew i jej symbolika w świetle Biblii*, Poznań 2010.
- Pawlak M., *Rzymski zachód w latach 395–493*. [w:] *Świat rzymski w V wieku*, Kraków 2010, s. 22–40.
- Pawluk T., *Stosunek Kościoła pierwszych wieków do kary śmierci*, *Prawo Kanoniczne. Kwartalnik prawno-historyczny* 20.3–4(1977)209–223.
- Pawłowski Z., *Próba Abrahama. Lektura narracyjna Rdz 22*, *Biblica et Patristica Thoruniensia* 4(2011)37–62.
- Pawłowski Z., *Starość według Biblii*, *Pastorem* (2007) nr 4, 7–15.
- Pecaric S., *Tora Pardes Lauder*, Kraków 2002.
- Pedahzur A., *The Triumph of Israels Radical Reght*, New York 2012.
- Pełczyński G., *Karaimi polscy*, Poznań 2004.
- Pełka L.J., *Polska demonologia ludowa*, Poznań 2020.
- Pełka L.J., *Rytuały; obrzędy; święta od czasów słowiańskich po wiek XX*, Poznań 2022.
- Peres Sz., *Ben Gurion. Żywoć polityczny*. Z Szimonem Peresem rozmawia David Landau, tł. H. Jankowska, Warszawa 2013.
- Perowne S., *Hadrian, sein Leben und seine Zeit* (Przekł. z języka ang., Hadrian), München 1966.
- Perowne S., *The Life and Times of Herod the Great*, Nashville 1956.
- Perspektives from the Hebrew Bible and the Ancient Near East*, red. R. Achénbach, R. Albertz, J. Wöhrle, Wiesbaden 2011.
- Pesach, Los Angeles–Warszawa 2006. Pessach. Schawuot, Sukkot* (*Jüdisches Gebetsbuch Hebräisch–Deutsch*, Bd. 2), von A. Nachama, Gütersloh 2011.
- Peter H., *Pontius Pilatus, der römische Landpfleger in Judäa*, *Neue Jahrbücher* I, 1907, 1–40.
- Peter M., *Prehistoria biblijna*, Poznań 1994.
- Petuchowski J.J., Thoma C., *Leksykon dialogu chrześcijańsko-żydowskiego*, tł. J. Kruczyńska, Warszawa 1995.
- Petuchowski J.J., *Gottesdienst des Herzens. Eine Auswahl aus dem Gebetsschatz des Judentums*, Freiburg 1981.
- Petuchowski J.J., Thoma C., *Leksykon dialogu chrześcijańsko-żydowskiego*, tł. J. Kruczyńska, wstęp W. Chrostowski, Warszawa 1995.

- Peyrefitte R., *Les yuifs*, Paris 1965.
- Pfeiffer S., *Die Zeit der Flavier. Vespasian – Titus – Domitian*, Darmstadt 2009.
- Pflaum H. G., *Les Procurateurs Equestres sous le Haut-Empire Romain*, Paris 1950.
- Pharr C., *The Theodosian Code and Novels and the Simondian Constitutions*, Princeton 1952.
- Piątek A., *Wszyscy jesteście Judaszami. Zdrójca i zdrada we współczesnej literaturze hebrajskiej*, Kraków 2022.
- Piechotka M., Piechotka K., *Bramy Nieba Bóznice murowane na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej*, Warszawa 2017.
- Pielęgniarstwo transkulturowe*, pod red. A. Majda, Warszawa 2010.
- Piemo nte G., *Notas sobre la Creatio de nihilo en Juan Escoto Eriugena*, Sapienza 23(1968)37–58, 115–132.
- Pieper K., *Antiochien am Orontes im apostolischen Zeitalter*, Theologie und Glaube 22(1929)710–728.
- Pieśni Szabatowe i błogosławieństwa po jedzeniu*. Red. Rabin S. Pecaric. tł. E. Gordon, Kraków 2003.
- Pietkiewicz R., *W poszukiwaniu „szczyrego słowa Bożego”: recepcja zachodnioeuropejskiej hebraistyki w studiach chrześcijańskich w Rzeczypospolitej doby renesansu*, Wrocław 2011.
- Pilarczyk K., Dublański R., *Moses Mendelssohn a judaizm i kultura żydowska*, Studia Gdańskie XXXVIII)87.
- Pilarczyk K., *Leksykon drukarzy ksiąg hebrajskich w Polsce (XVI–XVIII wiek)*, Kraków 2004.
- Pilarczyk K., *Leksykon ksiąg hebrajskich w Polsce z bibliografią polono-judaików w językach żydowskich (XVI–XVIII wiek)*, Kraków 2004.
- Pilarczyk K., *Literatura synagogalna – jej pochodzenie, struktura i rozwój*, Studia Religiosa XCCII/41(2008)55–68.
- Pilarczyk K., *Literatura żydowska od epoki biblijnej do haskali. Wprowadzenie religioznawcze, literackie i historyczne*, Kraków² 2009.
- Pilarczyk K., *Prof. Mojżesz Schorr*, Warszawa 1995.
- Pilarczyk K., *Religia starożytnego Izraela w perspektywie historycznej, archeologicznej i kulturoznawczej*, Wrocław 2013.
- Pilarczyk K., *Talmud I jego drukarze w pierwszej Rzeczypospolitej. Z dziejów przekazu religijnego w judaizmie*, Kraków 1998.
- Pilarczyk K., *Talmud i jego drukarze w Pierwszej Rzeczypospolitej*, Kraków 1998.
- Pilarch K., *Wychowanie we wspólnocie z Qumran*, Kraków 2013.
- Pilch J.J., Malina B., *Handbook of Biblical Social Values*, Peabody 1993.
- Pilch J.J., *Słownik kultury biblijnej*, tł. M. Zamora, B. Śliwińska, Częstochowa 2004.
- Pilch J.J., *W świecie Biblii — Flora. Leksykon roślin w Biblii*, Pelplin 1998.
- Pilichowski Cz., *Obozy hitlerowskie na ziemiach polskich 1939–1945. Informator encyklopedyczny*, Warszawa 1979.

- Pindel R., *Kapłaństwo w Biblii*, Kraków 1992.
- Piotrowski P., *Mały leksykon instrumentów muzycznych*, Kraków 2022.
- Piper F., *Ile ludzi zginęło w KL Auschwitz: liczba ofiar w świetle źródeł i badań 1945–1990*, Oświęcim 1992.
- Pismo Święte Nowego Testamentu w 12 tomach. Wstęp — przekład z oryginału — Komentarz*. Pod red. ks. E. Dąbrowskiego, ks. F. Gryglewicza, Poznań 1959 nst.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. „*Biblia Warszawsko-Praska*” w przekładzie z języków oryginalnych, oprac. K. Romaniuk, Warszawa 1997.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. Najnowszy przekład z języków oryginalnych z komentarzem, oprac. Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Towarzystwa Świętego Pawła, Częstochowa 2008.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. W przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami. Opr. zespół pod red. ks. M. Petera (Stary Testament), ks. M. Wolniewicza (Nowy Testament). 1–3 t., Poznań 1987.
- Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*. W przekładzie z języków oryginalnych. Opracował zespół biblistów polskich z inicjatywy benedyktynów tynieckich, Poznań–Warszawa 5 2005.
- Pisownia słownictwa religijnego*, red. W. Przyczyna, R. Prezybylska, Tarnów 2018.
- Piwowar A., *Historia Izraela czasów Starego Testamentu. Od patriarchów do podboju przez Rzymian*, Lublin 2013.
- Plant R., *A Numismatic Journey Trought The Bible*, London 2007.
- Platt E.E., *Jewelry, Ancient Israelite*, Anchor Bible Dictionary t. 3, 823–834.
- Plautz W., *Monogamie und Polygamie im Alten Testament*, Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 65(1963)3–27.
- Pliniusz Starszy, *Historia naturalna*, wybór i prz. I. i T. Zawadzcy, Wrocław 1961.
- Plöger O., *Tod und Jenseits im Alten Testament*. [w:] H.J. Klimkeit, *Jenseits im Glauben der Völker*, Wiesbaden 1978.
- Plutarch z Cheronei, *Żywoty sławnych mężów*, tł. M. Brożek Wrocław 1956.
- Początek ludzkiego życia – bioetyczne wyzwania i zagrożenia*, pod red. W. Sinkiewicza i R. Grabowskiego, Bydgoszcz 2016.
- Podbielkowski Z., *Słownik roślin użytkowych*, Warszawa 1989.
- Podręczna encyklopedia biblijna*, red. E. Dąbrowski, t. I–II, Poznań–Warszawa–Lublin 1959.
- Poeci Złotej ery. Jehuda Halevi, Solomon ibn Gabirol, Moses ibn Ezra*, wybrał, przełożył, wstępem opatrzył A. Ziemiński, Warszawa 1996.
- Pohl D., *Die Ermordung der europäischen Juden. Eine Umfassende Dokumentation des Holocaust*, München 1989.
- Polacy–Żydzi 1939–1945. Wybór źródeł*, opr. A.K. Kunert, Warszawa 2001.
- Poliakov L., *Histoire de l'antisémitisme*. T. I, Paris 1981.
- Poliakov L., *Historia antysemityzmu*, prz. A. Rasińska–Bóbr, O. Hedemann, Kraków 2008.

- Pollakov L., *Historia antysemityzmu*, t. I, Kraków 2008.
- Polonsky A., *Dzieje Żydów w Polsce i Rosji*, Warszawa 2014.
- Polonsky A., *Stosunki polsko-żydowskie od 1984 roku: refleksje uczestnika*, Kraków–Budapeszt 2009.
- Polska Walcząca wobec powstania w getcie warszawskim. Antologia tekstów historycznych I literackich*. Wstęp, wybór I opracowanie M.M. Drozdowski, Warszawa 2003.
- Polski słownik judaistyczny. Dzieje, kultura, religia, ludzie*, oprac. Z. Borzymińska, R. Żebrowski, N. Aleksjun, t. 1–2, Warszawa 2003.
- Ponizy B., *Księga Mądrości o Bogu*, Poznań 2008.
- Ponizy B., *Motywy wyjścia w Biblii. Od historii do teologii*, Poznań 2001.
- Ponizy B., *Pierwsze sanktuaria Izraela*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1999, s. 239–253.
- Popko M., *Ludy I języki starożytnej Anatolii*, Warszawa 2 2011.
- Popko M., *Mitologia hetyckiej Anatolii*, Warszawa 1976.
- Popławski J.M. (red.), *Aniołowie i demony*, Lublin 2007.
- Popović M. (red.), *The Jewish Revolt against Rome. Interdisciplinary Perspectives*, Leiden–New York 2011.
- Popp G. (Hrsg.), *Die Grossen der Bibel*, Regensburg 1987.
- Poppi A., *Sinossi dei quattro Vangeli*. Vol. I, Padova 1983.
- Porosło K., *Święta codzienność. O liturgii przemieniającej życie*, Kraków 2020.
- Porter J.R., *Zaginiona Biblia. Księgi, które nie weszły do Kanonu*, tłum. J. Sławik, Warszawa 2003.
- Potel J.Y., *Koniec niewinności. Polska wobec swojej żydowskiej przeszłości*, Kraków 2010.
- Potin J., *La Fête juive de la Pentecôte*, Paris 1971.
- Praktisches Bibelhandbuch. Wortkonkordanz*. Hrsg. vom Kath. Bibelwerk Stuttgart, Stuttgart 12 1984.
- Praktisches Bibellexikon. Unter Mitarbeit katholischer und evangelischer Theologen*. Hrsg. von A. Grabner–Haider, Freiburg 10 1990. (tł. polskie, *Praktyczny słownik biblijny*. Opracowanie zbiorowe katolickich i protestanckich teologów pod redakcją A. Grabner–Haidera, tł. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1995).
- Pranajtis J.B., *Chrześcijanin w Talmudzie żydowskim czyli tajemnice nauki rabinów o chrześcijanach*, Petersburg 1892.
- Prawa Hammurabiego*, prz. C. Kunderewicz, Warszawa 1957.
- Prawo rzymskie. Słownik encyklopedyczny*, red. W. Wołodkiewicz, Warszawa 1986.
- Preston P., *The Spanish Holocaust. Inquisition and Extermination in Twentieth-Century*, London 2012.
- Preuss J., *Biblich–tamudische Medizin*, Berlin 1911.
- Price R., *Jerusalem under Siege*, Leiden 1992.

- Prières juives*, Paris 1989.
- Prigent P., *Upadek Jerozolimy*, przeł. L. Rutowska, Warszawa 1999.
- Prior M., *Zionism and the State of Israel. A Moral Inquiry*, London 1999.
- Pritchard J.B. (red.), *The Harper Atlas of the Bible*, New York 1987.
- Pritchard J.B., *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*, Princeton New Jersey 1950.
- Pritchard J.B., *Wielki atlas biblijny*, tłum. T. Mieszkowski, Warszawa 1997.
- Problemy wielokulturowości w medycynie*, pod red. E. Krajewskiej-Kułąk, Warszawa 2010.
- Prof. dr Mojżesz Schorr, Portret uczonego – badacza dziejów Żydów w Polsce*, K. Pilarczyk (pod red. T. Jurka), Wrocław, 1996.
- Prokopowicz M., *Żydzi polscy. Historie niezwykle*, Warszawa 2010.
- Proniewski A., *Ostatnia Wieczerza a męka Jezusa w kontekście żydowskiej uczty paschalnej*, Rocznik Teologii Katolickiej 6(2007)57–67.
- Prostko-Prostyński (red.), *Słownik cesarzy rzymskich*, Poznań 2001.
- Protokoły mędrców Syjonu*, opr. B. Rudzki, Poznań 1938.
- Pruszkowska R., *Izrael po mojemu*, Warszawa 2018.
- Przeszość I przyszłość w świętach biblijnych*. Z K. Burczak rozmawia E. Wieja, Ustroń 2008.
- Przewodnik po Biblii*, praca zbiorowa, przeł. T. Mieszkowski, Warszawa 1996.
- Przewodniki wiedzy i życia – Jerozolima i Ziemia Święta*, pr. zbiorowa, Warszawa 2009.
- Przeździecka A., *Rytuały w życiu Żydówki Aszkenezyskiej*. Praca magisterska Uniwersytet Warszawski 2010.
- Przyborek P., *Szabat w literaturze międzytestamentalnej*, Studia Gdańskie 35(2014) 27–40.
- Przybywaj Oblubienico! Śpiewnik szabatowy*, Kraków 2007.
- Przypowieściowy Lexikon Talmudyczny i Midraszowy*, tł. D. Rundo, Warszawa 1887.
- Pseudo Abdiasza Historie Apostolskie. Dwunastu*, wstęp i opr. M. Starowieyski, Kraków 2024.
- Ptakowski J., *Auschwitz bez cenzury i bez legend*, Poznań 2 2024.
- Pucci ben Zeev M., *Jewish Rights in the Roman World*, Tübingen 1998.
- Pucci ben Zeev M., *Jewish Rights in the Roman World: The Greek and Roman Documents Quoted by Josephus Flavius*, Tübingen 1998.
- Pytel J.K., *Gościnność w Biblii. Studium źródłowo-porównawcze*, Poznań 1990.
- Quesnel M., Gruson P., *Biblia i jej kultura. Stary Testament*, Ząbki 2008.
- Rabello A.M., *The Ban on Circumcision as a Cause of Bar Kokhba's Rebellion*, Israel Law Review 29(1995)192–193.
- Rabiej S., *Beit Hillel I Beit Shammai – dwa oblicza szkoły rabinackiej*, Studia Oecumenica 12(2012)327–334.

- Rabinovich A., *Izrael*, przeł. E. Beuermann, Warszawa 1991.
- Rabinowitz J.J., *Note sur la lettre de Bar Kokheba*, *Revue Biblique* (1954)191–194.
- Rabkin Y.M., *W imię Tory. Żydzi przeciwko syjonizmowi*, przeł. Ł. Brzeziński, Warszawa 2007.
- Rad G. von, *Der Heilige Krieg im alten Israel*, Zürich 1951.
- Rad G. von, *Die Priesterschrift im Hexateuch*, Stuttgart–Berlin 1934.
- Rad G. von, *La sapienza in Israele*, Casale Monferrato 1975.
- Rad G. von, *Teologia Starego Testamentu*, przeł. B. Widła, Warszawa 1986.
- Radzik T., *Zagłada lubelskiego getta*, Lublin 2007.
- Rahlf's A., *Septuaginta. II*. Stuttgart 9 1984,
- Rahner K., Vorgrimler H., *Mały słownik teologiczny*. Przeł. T. Mieszkowski, P. Pachciarek, Warszawa 1987.
- Rajak T., *Roman Intervention at Jerusalem?*, *GRBS* 22 (1981) 65–81.
- Rakocy W., *Faryzeusze. Historia – Ewangelie*, Lublin 2002.
- Rakocy W., *Obraz i funkcja faryzeuszy w dziele Łukaszowym (Łk–Dz)*. Studium literacko–teologiczne, Lublin 2000.
- Rakover N., *Law and the Noahides: law as a universal value*, Jerusalem 1998.
- Ramsey A. M., *The Speed of the Roman Imperial Post*, *Journal of Roman Studies* XV, 1925, 60–74.
- Ranke-Heinemann U., *Eunuchy do rajy. Kościół katolicki a seksualizm*, tłum. M. Zeller, Gdynia 1995.
- Rapp E.L., *Mo'ed qatan (Halbfeiertage)*. Text, Uebers. und Erkl., Giessen 1931.
- Rappel Y. (Red.), *Moade Israel*, Tel Awiw 1990.
- Rappoport A.S., *The folklore of the Jews*, London 1937.
- Rataj A., *Aborcja w Izraelu — regulacje prawne i spekty społeczne*, *Państwo i Prawo* 8(2021)151–166.
- Ratzinger J., „Przedmowa” do *Naród żydowski i jego święte Pisma w Biblii chrześcijańskiej*, tł. R. Rubinkiewicz, Kielce 2002, 5–11.
- Ratzinger J., *Znaczenie dnia Pańskiego*, *Communio* 15/2(1995)39–59.
- Ravitzky A., *Messianism, Zionism and Jewish Religious Radicalism*, trans. M. Svirsky, J. Chipman, Chicago and London 1996.
- Rawa Mazowiecka*, [w:] *Encyclopedia of Jewish Communities in Poland*, Volume I (Poland). Jerusalem 1976, s. 257–260.
- Rawitzki M., *Ueber die Lehre vom Kaliserschnitt im Talmud*, [w:] *Virchova Archiv für pathologische Anatomie und Phisiologie* 80(1880)494–503.
- Reclams Bibellexikon*. Hrsg. von K. Koch, E. Otto, J. Rolof und H.Schmold, Stuttgart⁴ 1987.
- Reclams Lexikon der Heiligen und der biblischen Gestalten. Legende und Darstellung in der bildenden Kunst*, Stuttgart⁵ 1984.
- Reclams Namenbuch. Die wichtigsten deutschen und fremden Vornamen mit ihren Ab-leitungen und Bedeutungen*. Hrsg. von Th. Herrle, Stuttgart¹¹ 1970.

- Reddé M., *Mare nostrum: les infrastructures, le dispositif et l'histoire de la marine militaire sous l'empire romain*, Rome 1986.
- Reicke B., *Herodes der Grosse*, Reformatio IX(1960)23–34.
- Reicke Bo, *Neutestamentliche Zeitgeschichte. Die biblische Welt 500 v.–100 n. Chr.*, Berlin–New York ³ 1982.
- Reifenberg A., *Ancient Jewish coins*, Jerusalem ² 1947.
- Reinach Th., *Textes d'auteurs grecs et romains relatifs au Judaïsme*, Paris 1895.
- Reinharz J., *Chaim Weizmann. The Making of a Zionist Leader*, Oxford 1985.
- Rejduch–Samkowa I., Samek J., *Dawna sztuka żydowska w Polsce*, Warszawa 2002.
- Religie świata. Przewodnik encyklopedyczny*, przeł. M. Topa, Warszawa 1982.
- Religion in Geschichte und Gegenwart. Handwörterbuch für Theologie und Religionswissenschaft*, Hrsg. von H.D. Betz, S. Browning, B. Jankowski. E. Jüngel, Bd. 1–8, Tübingen ¹³ 2020.
- Remaud M., *Vangelo e tradizione rabbinica*, tr. R. Fabbri, Bologna 2005.
- Resler T., *Seraja Szapszal – hachan karaimski w Drugiej Rzeczypospolitej w świetle dokumentów Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego*, Czasopismo Prawno–Historyczne LXX.2(2018)383–400.
- Resplandis C., *Le fruit défendu de Genèse 2–3*, Paris 1977.
- Reymond P., *Dizionario di ebraico e aramaico biblici*, Roma 1995.
- Reznick L., *The Mystery of Bar Kokhba*, Northvale 1996.
- Rhoads D.M., *Israel in Revolution, 6–74 C.E.*, Philadelphia 1976.
- Ricciotti G., *Dzieje Izraela*. Słowo wstępne napisał ks. Cz. Jakubiec, tł. Z. Rzeszutek, Warszawa 1956.
- Richards E., *Odmierzanie czasu*, tł. J. Skolimowski, Warszawa 1999.
- Richardson P., *Herod, King of the Jews and Friend of the Romans*, Carolina 1996, London 1999.
- Richter H.P., *Geschlechtlichkeit, Ehe und Familie im Alten Testament und seiner Umwelt*, Frankfurt a.M.–Bern 1978.
- Richter K., *La Bibbia e l'antica civiltà d'Israele*, Ginevra 1976.
- Riddle J.M., *Contraception and Abortion from the Ancient World to the Renaissance*, Cambridge 1992.
- Riemer J. (red.), *Jewish Reflections on Death*, New York 1974.
- Rienecker F. (Hrsg.), *Lexikon zur Bibel. Jubiläumsausgabe*, Wuppertal ¹⁹ 1988.
- Rienecker F., Maier G., *Leksykon biblijny*, prz. D. Irmińska, Warszawa 2001.
- Riesler P., *Altjüdisches Schrifttum ausserhalb der Bibel*, Darmstadt ² 1966.
- Ringelblum E., *Kronika getta warszawskiego. Wrzesień 1939–styczeń 1943*. Wstęp i red. A. Eisenbach, przeł. A. Rutkowski, Warszawa 1988.
- Ringelblum E., *Polish-Jewish Relations during the Second World War*, oprac. J. Kermish, S. Krakowski, tłum. D. Allon, D. Dabrowska, Da. Keren, Evanston 1992.
- Ringelblum E., *Stosunki polsko-żydowskie w czasie drugiej wojny światowej. Uwagi i spostrzeżenia*, Warszawa 1988.

- Ringelblum E., *Zydzi w Warszawie*, t. 1: *Od czasów najdawniejszych do ostatniego wygnania w r. 1527*, Warszawa 1932.
- Ringgren H., *Die Religionen des Alten Orients*, Berlin 1987.
- Ringgren H., *Israelitische Religion*, Stuttgart ² 1980.
- Ritmeyer L. and K., *The Ritual of the Temple in the time of Jesus*, Carta 2002.
- Rizvi S.A.H., Naqvi S.A.A., Hussain M., Hassan A.S., *Religious Circumcision: a Muslim View*, British Journal of Urology. International 83(1999)13-16.
- Robak J., *De celibato ecclesiastico deque impedimento sacri ordinis apud Orientales et praesertim apud Ruthenos*, Roma 1941.
- Roberts B.J., *The Old Testament Text and Versions*, Cardiff 1951.
- Robins P., *A History of Jordan*, Cambridge 2004.
- Robinson H.R., *The Armour of Imperial Rome*, London 1975.
- Robinson H.W., *History of Israel*, London 1938.
- Rocca S., *Armia Heroda Wielkiego*, tł. P. Grysztar, Oświęcim 2014.
- Rochala P., *Las Teutoburski 8 rok n.e.*, Warszawa 2019.
- Rode M., *Stosunek Jezusa Chrystusa do dzieci w świetle Pisma św. Nowego Testamentu na tle ich sytuacji społecznej i prawnej w Palestynie I w.*, Posłannictwo 47(1979)3-4, p. 37-84.
- Rodzina w wielkich religiach świata*, red. Z.J. Kijas, Kraków 1999.
- Rogerson J., *Atlas of the Bible*, New York 1985.
- Roller D.W., *The Building Program od Herod zhe Great*, Berkeley-Los Angeles-Oxford 1998.
- Roman military equipment*, New York-Oxford 1989.
- Romaniuk K., *Biblijna teologia odpoczynku*, Warszawa 1992.
- Romaniuk K., „Być dzieckiem” według Biblii, “Międzynarodowy Przegląd Teologiczny Communio” 5 (1985) 3 (27), pp. 3-17.
- Romaniuk K., *Być dzieckiem według Biblii*, Warszawa 1998.
- Romaniuk K., *Co to jest źródło Q*, Warszawa 1983.
- Romaniuk K., *Lata podeszłe i starość według Biblii*, Warszawa 1993.
- Romaniuk K., *Małżeństwo i rodzina w Biblii*, Katowice 1981.
- Romanoff P., *Jewish symbols an Ancient Jewish coins*, Philadelphia 1944.
- Romejko A., *Elementy liturgii paschalnej w opisie ostatniej wieczerzy według świętego Łukasza*, Warszawa 1996.
- Romer J. i E., *Siedem cudów świata. Historia nowoczesnej wyobraźni*, przeł. M. Melech, Warszawa 1997.
- Rommel K., *Radości i smutki jesieni życia*, tł. J. Dudek, Kraków 2003.
- Rops D., *Życie codzienne w Palestynie w czasach Chrystusa*, Poznań 1964.
- Rosch Haschana* (Jüdisches Gebetsbuch Hebräisch-Deutsch, Bd. 3), von A. Nachama, Gütersloh 2011.
- Rose E.M., *The Murder of William of Norwich: the Origins of the Blood Libel in Medieval Europe*, Oxford 2015.

- Rosenberg G., *Kraj utracony. Moja historia Izraela*, przeł. M. Haykowska, Wołowiec 2011.
- Rosik M. (red.), *Świątynia Jerozolimska*, Wrocław 2011.
- Rosik M., *Izrael. Przewodnik Biblijny*, Wrocław 2024.
- Rosik M., *Jezus a Judaizm w świetle Ewangelii św. Marka*, Warszawa 2004.
- Rosik M., *Judaistyczne tło modlitwy pańskiej (Mt 6,9–13) w świetle idei ojcostwa Bożego w Kazaniu na Górze*, *Verbum Vitae* 20(2011)115–138.
- Rosik M., *Judaizm u początków ery chrześcijańskiej*, Wrocław 2008.
- Rosik M., *Kobieta w życiu religijnym starożytnej Palestyny*, [w:] *Kobiety w czasach biblijnych*. Katalog wystawy, red. I. Skupiska–Lovset, P. Michałowska, Łódź 2008, s. 71–78.
- Rosik M., *Kościół a synagoga (30–313 po Chr.) na rozdrożu*, Wrocław 2016.
- Rosik M., *Miejsce biblijne na każdy dzień roku*, Warszawa 2022.
- Rosik M., Rapoport I., *Wprowadzenie do literatury i egzegezy żydowskiej okresu biblijnego i rabinicznego*, Wrocław 2009.
- Rosik M., *Świątynia Heoda*, [w:] *Świątynia jerozolimska*, red. M. Rosik, Wrocław 2007, s. 90–105.
- Rosik M., *Zarzewie konfliktu między Kościołem a Synagogą (do 135 roku)*, [w:] *Jezus i chrześcijanie w źródłach rabinicznych: Perspektywa historyczna, społeczna, religijna i dialogowa*, red. K. Pilarczyk i A. Mrozek, Kraków 2012, s. 69–103.
- Rosiński M.F., *Biblijne potrawy ucztowe*, *Głos św. Franciszka* 38(1996)z. 5.
- Rosłon W.J., *Zbawienie człowieka w Starym Testamencie*, Warszawa 1970.
- Rosłon J., „Dlaczego opuści mężczyzna ojca i matkę i złączy się z żoną” (*Gen 2, 23–24*), *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 8(1955)3.91, 107–115.
- Rossoff D., *Where Heaven Touches Earth: Jewish Life in Jerusalem from Medieval Times to the Present*, Feldheim 1998.
- Roth C. (red.), *Encyklopedia Judaica*, t. 1–16, Jerusalem 1972.
- Roth C., *A Short History of the Jewish People*, London 1962.
- Roth C., *Die Kunst der Juden*, Bd. 1–2, Frankfurt a. M. 1964.
- Roth C., *History of the Jews*, New York 1970.
- Roth C., *Personalities and Events in Jewish History*, Philadelphia 1961.
- Roth C., *The Historical Implications of the Jewish coinage of the First Revolt*, *Israel Exploration Journal* (1962) 33–46.
- Roth L., *Judaism, A portrait*, New York 1962.
- Rothmüller A.M., *Die Musik der Juden*, Zürich 1951.
- Rothstein G., *Women's Aliyyot in Contemporary Synagogues*, *Tradition* 39(2005)nr 2.
- Roux G., *Mezopotamia*, Warszawa 2018.
- Roux J.-P., *Krew: mity, symbole, rzeczywistość*, tł. M. Perek, Kraków 2013.
- Rowley H.H., *The Herodians in the Gospels*, *The Journal of Theological Studies* XLI (1940) 14–27.
- Renaud B., *Je suis un dieu jaloux*, Paris 1963.

- Rubens A., *A Jewish Iconography*. Vol. 1–2, London 1981–1982.
- Rubin M., *The Life and Passion of William of Norwich*, London 2014.
- Rubinkiewicz R., *Judaizm*, [w:] *Religia w świecie współczesnym. Zarys problematyki religiologicznej*, red. H. Zimoń, Lublin 2010, s. 349–378.
- Rubinkiewicz R., *Judaizm*, *Communio* 15.4(1995)3–20.
- Rubinkiewicz R., *Rodzina jako środowisko wychowawcze*, [w:] *Biblia o rodzinie*, red. G. Witaszek, Lublin 1997, s. 37–46.
- Rubinkiewicz R., *Wprowadzenie do apokryfów Starego Testamentu*, Lublin 1987.
- Rubinstein E., *Jerozolima miasto Boga*, Konin 2016.
- Ruciński S., *Praefecti praetorio. Dowódcy gwardii pretoriańskiej od 2 roku przed Chr. do 282 roku po Chr.*, Bydgoszcz 2013.
- Rucki M., *Czy wytracanie oznacza wykluczenie?*, *Colloquia Theologica Ottoniana* 2(2018)179–195.
- Rucki M., *Liturgia powitania szabatu a relacje rodzinne*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 71(2018)nr 2, 139–159.
- Rudavsky D., *Modern Jewish Religious Movements*, New York 1967.
- Rudnicki Sz., *Równi, ale niezupełnie*, Warszawa 2008.
- Rudolf K., *Gnoza. Istora i historia późnoantycznej formacji religijnej*, tł. G. Sowiński, Kraków 3 2011.
- Rudy M., Rudy A., Mazur P., *Ubój rytualny w prawie administracyjnym*, Warszawa 2013.
- Rufeisen D., *Polknąłem haczyk Królowej Karmelu: autobiografia*, Kraków 2001.
- Rufeisen-Schupper H., *Pożegnanie Milej 18*, Kraków 1996.
- Rumianek R., *Grzechy małżeńskie w Starym Testamencie*, Warszawa 2001.
- Rumianek R., *Motyw miłości cudzołożnej w Ez 16,1–23*, Warszawa 1995.
- Rumianek R., *Odwet w Starym Testamencie*, *Warszawskie Studia Teologiczne* 11(1998)89–94.
- Rumianek R., *Prorocy okresu niewoli babilońskiej*, Warszawa 2004.
- Rumianek R., *Rola krwi w Starym Testamencie*, *Studia Theologica Varsaviensia* 23.1(1985)77–83.
- Rumianek R., *Rozumienie śmierci w Starym Testamencie*, *Warszawskie Studia Teologiczne* XIV(2001)29–35.
- Rumpel A., *Religie w Polsce*, Księży Młyn 2009.
- Rundstein H., *Przyczynek do nauki Majmonidesa o Bogu. Nauka o negatywnych atrybutach boskich*, „Miesięcznik Żydowski” 1932 t. 1.
- Rupprecht K., *Der Tempel von Jerusalem*, Berlin 1976.
- Ruta M., *Nie nad rzekami Babilonu. Antologia poezji jidysz w powojennej Polsce*, Kraków 2012.
- Ruwe A., „Heiligkeitsgesetz” und „Priesterschrift”. *Literaturgeschichtliche und rechtssystematische Untersuchung zu Leviticus 17.1–26.2*, Tübingen 1999.
- Rybka E., *Astronomia ogólna*, Warszawa 1983.

- Ryhen L., Wilhoit J.C., Longman T., *Słownik symboliki biblijnej*, tł. Z. Kościuk, Warszawa 1996.
- Rykała A., *Państwo wpisane w depozyt religii. Przeobrażenia struktury terytorialno-religijno-etnicznej Izraela w kontekście oddziaływań międzynarodowych*, *Studia z Geografii Politycznej i Historycznej*, 3.23(2014)97-149.
- Rynio A., (red.), *Wychowanie chrześcijańskie. Między tradycją a współczesnością*, Lublin 2007.
- Rynkowski R.M., *Abrahama J. Heschela rozumienie dialogu człowieka z Bogiem. Wskazówki dla chrześcijańskiej antropologii*, *Studia Teologii Dogmatycznej* 1(2015)225-235.
- Ryś G., *Chrześcijanie wobec Żydów. Od Jezusa po inkwizycję. XV wieków trudnych relacji*, Kraków 2023.
- Rzeźnik M., *Piotr Rzeźnik, zdrajca z Izbicy*, Inowrocław 2023.
- Rzym M., *Mesjasz, brat czy odstępcą? Jezus z Nazaretu a judaizm*, *Nurt SVD* 1(2018)8–24.
- Sa–Moon Kang, *Divine War in the Old Testament and in the Ancient Near East*, Berlin–New York 1989.
- Sabourin L., *Priesthood: A Comparative Study*, Leiden 1973.
- Sachar H.M., *A History of Israel from the Rise of Zionism to Our Time*, N.Y. 1975.
- Sachs C., *Historia instrumentów muzycznych*, tłum. S. Olędzki, Kraków 1989.
- Sachs C., *Muzyka w świecie starożytnym*, Warszawa 1988.
- Sachslehner J., *Kat z Listy Schindlera*, Kraków 2014.
- Safrin H., *Przy szabasowych świecach. Wieczór drugi*, Łódź 1981.
- Sailer G., Bloss H.A., *Izrael. Przewodnik turystyczny*, tł. D. Tauer, Wrocław 1992.
- Sajkowski D., *Antonia Młodsza a sukcesja Kaliguli*, [w:] *Wychowanie w rodzinie od starożytności po wiek XX. Materiały z konferencji naukowej Katedry Wychowania – czerwiec 1993 r.*, red. J. Jundziłł, Bydgoszcz 1994, s. 49-61
- Sajkowski R., *Divus Augustus Pater. Kult boskiego Augusta za rządów dynastii julijsko–klaudyjskiej*, Olsztyn 2001.
- Sakowicz E., *Ludzie starzy w religiach świata*, *Misje dzisiaj* (2014) nr 1–2.
- Sakowicz E., *Małżeństwo i rodzina w religiach niechrześcijańskich – wyzwaniem dla dialogu międzyreligijnego*, *Studia Nauk Teologicznych PAN* 6–7(2011)141–163.
- Sakowska R., *Ludzie z dzielnicy zamkniętej. Z dziejów Żydów w Warszawie w latach okupacji hitlerowskiej, październik 1939–marzec 1943*, Warszawa² 1993.
- Sala B.G., *Bestie i potwory biblijne. Istoty fantastyczne dzieł kanonicznych i apokryfów*, Olszanica 2019.
- Saldarini A.J., *Johanan ben Zakkai's Escape from Jerusalem. Origin and Development of a Rabbinic Story*, *Jornal for the Study of Judaism* 6(1975)189–204.
- Saldarini A.J., *Pharisees, Scribes and Sadducees in Palestina Society*, Edinburgh 1989.
- Salij J., *Dekalog*, Poznań 1989.

- Samantha W., *Izrael*, Waeszawa 2010.
- Sand S., *Dlaczego przestałem być Żydem. Spojrzenie Izraelczyka*, tł. I. Badowska, Warszawa 2014.
- Sand S., *Kiedy i jak wynaleziono naród żydowski*, tł. H. Zbonikowska–Bernatowicz, Warszawa 2014.
- Sand S., *Kiedy i jak wynaleziono Ziemię Izraela. Od Ziemi Świętej do ojczyzny*, tłum, M, Kozłowski, Warszawa 2015.
- Sander D., *Die Religionsphilosophie Moses Mendelsohn*, Breslau 1894.
- Sanders E.P., *Il giudaismo Fede e prassi (63 a.C.–66 d.C.)*, tr. P. Capelli, L. Santini, Brescia 1999.
- Sanders E.P., *Jesus and Judaism*, Philadelphia 1985.
- Sanders E.P., *Jewish Law from Jesus to the Mishnah: Five Studies*, Minneapolis 1990.
- Sanders J.T., *Schismatics, Sectarians, Dissidents, Deviants: The First One Hundred Years of Jewish-Christian Relations*, Valley Forge 1993.
- Sandmel S., *Herod: Profile of a Tyrant*, Philadelphia 1967.
- Sandmel S., *We Jews and Jesus*, London 1965.
- Sanecki A., *Kanon biblijny w perspektywie historycznej, teologicznej i egzegetycznej*, Kraków 2008.
- Sanger A., *Explorer Izrael*, tł. A. Polkowski, red. I. Jarosińska, Warszawa 2000.
- Sartori L., *La persona nella storia della teologia*, [w:] *Persona e personalismo. Aspetti filosofici e teologici*, Padova 1992.
- Sartre M., *Wschód rzymski. Prowincje i społeczeństwa prowincjonalne we wschodniej części basenu Morza Śródziemnego w okresie od Augusta do Sewerów (31 r. p.n.e.–235 r. n.e.)*, tł. S. Rościcki, Wrocław–Warszawa–Kraków 1997.
- Satlow M., *Jewish Mariage in Antiquity*, Princeton–Oxford 2001.
- Sattin A., *Nomadzi. Wędrowni twórcy cywilizacji*, przeł. B. Gutowska–Nowak, Kraków 2024.
- Scerbo F., *Dizionario ebraico e caldaico del Vecchio Testamento*, Firenze 1912.
- S McGrör S., *In Israel gab es Bilder*, Freiburg 1987.
- Schabbat und Werktage, Jüdisches Gebetsbuch Hebräisch–Deutsch*, von A. Nachama (Hrsg.), Gütersloh 2009.
- Schäfer P. (ed.), *The Bar Kokhba War Reconsidered. New Perspectives on the Second Jewish Revolt against Rome*, Tübingen 2003.
- Schäfer P. et al. (red), *Toledot Yeschu („The Life Story of Jesus”) Revisited*, Tübingen 2011.
- Schäfer P., *Der Bar Kokhba–Aufstand. Studien zum zweiten jüdischen Krieg gegen Rom*, Tübingen 1981.
- Schäfer P., *Die Flucht Johanan ben Zakkais aus Jerusalem und die Gründung des «Lehrhauses» in Jabne. Aufstieg und Niedergang der römischen Welt* 19,2 (1979) 43–101.
- Schäfer P., *Geschichte der Juden in der Antike*, Stuttgart 1983.

- Schäfer P., *Jesus in the Talmud*, Princeton 2009.
- Schäfer P., *The Bar Kokhba Revolt and Circumcision: Historical Evidence and Modern Apologe*, [w:] A. Oppenheimer (Hrsg.), *Jüdische Geschichte in hellenistisch-romischer Zeit. Wege der Forschung: Vom alten zum neuen Schurer*, München 1999, s. 119–132.
- Schäfer P., *The History of the Jews in Antiquity*, London–New York 1995.
- Schäfer P., *The Jewish Jesus: How Judaism and Christianity Shaped Each Other*, Princeton & Oxford 2012.
- Schäfer P., *The Origins of Jewish Mysticism*, Princeton 2011.
- Schalit A., *König Herodes. Der Mann und sein Werk*, (Reprint) Berlin 2015.
- Schalit A., *Namenswörterbuch zu Flavius Josephus*, Leiden 1968.
- Schatz J., *The generation: rise and fall of the Jewish communists of Poland*, Berkeley–Los Angeles 1991.
- Schauss H., *Guide to Jewish Holy Days*, New York 1962.
- Schauss H., *The Jewish Festivals. A Guide to their History and Observance*, New York 3 1996.
- Schauss H., *The Jewish Holy Days*, New York 1970.
- Schauss H., *The Lifetime of the Jew*, New York 1976.
- Schechter S., *The Study of the Bible*, *Studies in Judaism* 2(1908)32-54.
- Scheck F.R., *Szlak mirry i kadzidla. Od Arabii do Rzymu — śladem antycznych kultur*, Warszawa 1998.
- Schedl C., *Historia Starego Testamentu*, tł. S. Sta,czyk, t. I–V, Tuchów 1995.
- Scheil V., *Textes elamites–semitiques*, deuxieme serie, Paris 1902.
- Schelkle K,H., *Der Geist und die Braut. Frauen in der Bibel*, Düsseldorf 1977.
- Schenk W., *Gefangenschaft und Tod des Täufers*, *Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft* 29 (1983) 453–483.
- Schiffman L.H., *From Text to Tradition. A History of Second Temple Judaism*, New Jersey 1991.
- Schiffman L.H., *Meeting the Challenge: Hebrew Christians and the Jewish Community*, New York 1993.
- Schiffman L.H., *Who was a Jew? Rabbinic and Halakhic Perspectives on the Jewish Christian Schism*, New York 1985.
- Schlatter A., *Zur Topographie und Geschichte Palästinas*, Stuttgart 1893.
- Schlichting G., *Ein jüdisches Leben Jesu. Die verschollene Toledot-Jeschu-Fassung Tam u-muad*, Tübingen 1982.
- Schlögl H.A., *Starożytny Egipt. Dzieje i kultura od czasów najdawniejszych do Kleopatry*, Warszawa 2012.
- Schmeller Th., *Schulen im Neuen Testament? Zur Stellung des Urchristentums in der Bildungswelt seiner Zeit*, Freiburg 2001.
- Schmid R., *Das Bundesopfer in Israel. Wesen, Ursprung und Bedeutung der alttestamentlichen Schelamim*, München 1964.

- Schmidt W.H., Delling G., *Wörterbuch zur Bibel*, Stuttgart 1971.
- Schmidt W.H., *Einführung in das Alte Testament*, Berlin–New York³ 1985.
- Schmidt W.H., Delkurt H., Graupner A., *Die Zehn Gebote im Rahmen alttestamentlicher Ethik*, Darmstadt 1993.
- Schmidt W.H., *Wprowadzenie do Starego Testamentu*, Górna Grupa 2005.
- Schmitt R., *Zelt und Lade als Thema alttestamentlicher Wissenschaft*, Gütersloh 1976.
- Schneider Th., *Leksykon faraonów*, Kraków–Warszawa 2001.
- Schoen R., *Judaizm. Książka dla moich chrześcijańskich przyjaciół*, Warszawa 2009.
- Schoeps H.J., *Theologie und Geschichte des Judenchristentums*, Tübingen 1949.
- Schoeps J.H., *Neues Lexikon des Judentums*, Gütersloh–München 1998 (*Nowy leksykon Judaistyczny*, Warszawa 2007).
- Schökel L.A., Guttierrez G., *Mów wszystko, co rozkażę. Aktualność prorocत्व Starego Testamentu*, Kraków 1996.
- Schökel L.L., *Salmo 122, Canto al nombre de Jerusalém*, *Biblica* 61(1980)236–240.
- Scholem G., *Judaizm. Parę głównych pojęć*, tł. J. Zychowicz, Warszawa 2015.
- Scholem G., *Kabała i jej symbolika*, tł. R. Wojnakowski, Warszawa 2020.
- Scholem G., *Kabała. Zarys encyklopedyczny*, przeł. B. Baran, Warszawa 2024.
- Scholem G., *Kabbalah*, New York 1974.
- Scholem G., *Major Trends in Jewish Mysticism*, New York 1966.
- Scholem G., *Mistycyzm żydowski i jego główne kierunki*, tłum. I. Kania, Warszawa 2020.
- Scholem G., *O mistycznej postaci bóstwa*, przeł. A.K. Haas, Warszawa 2010.
- Scholem G., *O podstawowych pojęciach judaizmu*, przeł. J. Żychowicz, Warszawa 2015.
- Scholem G., *Sabbatai Sevi. The Mystical Messiah 1626–1676*. Transl. .R.J. Z. Werblowsky, Princeton 1973.
- Scholem G., *Zwischen den Disziplinen*. Hrsg. P. Schäfer, G. Smith. Frankfurt a.M. 1995.
- Scholem G., *Żydzi i Niemcy. Eseje. Listy. Rozmowa*, tł. A. Lipszyc, Sejny 2002.
- Schrekenberg H., *Die christlichen Adversus–Judaeos–Texte und ihre literarischen und historisches Umfeld (I.–II. Jahrhundert)*, Berlin 4 1994.
- Schrekenberg L.H., *Die christlichen Adversus–Judaeos–Texte und ihr literarisches und historisches Umfeld (11.–13. Jahrhundert)*, Frankfurt a.M.–Bern 1988.
- Schrekenberg H., *Die christlichen Adversus–Judaeos–Texte und ihr literarisches und historisches Umfeld (13.–20. Jahrhundert)*, Frankfurt a.M.–Bern 1994.
- Schrekenberg L.H., *Die Juden in der Kunst Europas: Ein historischer Bildatlas*, Göttingen 1996.
- Schreiner J., Kampling R., *Bliźni, obcy, nieprzyjaciel z perspektywy Starego i Nowego Testamentu*, Kraków 2001.

- Schreiner J., *Sion-Jerusalem Jahwes Königssitz. Theologie der Heiligen Stadt im Alten Testament*, München 1963.
- Schreiner J., *Theologie des Alten Testaments*, Würzburg 1995.
- Schroer L., *In Israel gab es Bilder. Nachrichten vob darstellender Kunst im Alten Testament*, Michigab 1987.
- Schubert K., *Die Kultur der Juden*, Bd. 1–2, Wiesbaden 1977–1979.
- Schubert K., *Die Religion des nachbiblischen Judentums*, Wien 1955.
- Schüle A., *Der Prolog der hebräischen Bibel. Der literar- und theologiegeschichtliche Diskurs der Urgeschichte (Genesis 1–11)*, Zürich 2006.
- Schumacher L., *Niewolnictwo antyczne. Dzień powszedni i los niewolnych*, Poznań 2005.
- Schüngel–Straumann H., *Die Frau am Anfang. Eva und die Folgen*, Freiburg–Basel–Wien 1989.
- Schürer E., *Geschichte des jüdischen Volkes im Zeitalter Jesu Christi*, Bd. 1–5, Leipzig 5 1920 (*A History of the Jewish People in the Time of Jesus*, vol. 1–3, London 1973–2006; *Storia del popolo giudaico al tempo di Gesù Cristo (175 a.C.–135 d.C.)*, vol I–II, Brescia 1987).
- Schwartz D.R., *Agrippa I: The Last King of Judaea*, Tübingen 1990.
- Schwartz D.R., *Josephus and Philo on Pontius Pilate*, [in:] Josephus Flavius, *Historian of Eretz Israel*, Jerusalem 1983, s. 217–236 (w jęz. Hebr.).
- Schweder R.A., *Shouting at the Hebrew Imperial Liberalism and Liberal Pluralism and the Practice of Male Circumcision, Law, Culture, and the Humanities Journal* 5(2009)247-265.
- Scott R.B.Y., *Salomon and the Beginnings of Wisdom in Israel*, Leiden 1955.
- Scott R.B.Y., *Weights and Measures of the Bible*, *The Biblical Archeologist* 22(1959)22–40.
- Scult M., *Kaplan's Reinterpretation of the Bible*, [w:] E.S. Goldsmith, M. Scult, R.M. Seltzer (red.), *The American Judaism of Mordecai M. Kaplan*, New York–London 1990, s. 294-318.
- Seager A.R., *Ancient Synagogue Architecture: An Overview*, [w:] J. Gutmann, *Ancient Synagogues. The State of Research*, California 1981, 39–47.
- Seebass H., *Mose und Aaron. Sinai und Gottesberg*, Bonn 1962.
- Sefer ha–Bahir. Księga światła ukrytego*, tł. I komentarz W. Brojer, J. Goktór, B. Kos, Warszawa 2024.
- Sefer matamim. Mekorim towim al minhagei Jisrael*, Warszawa 1889.
- Sefer Zohar Tora, Sefer Wajjikra*, red. Rabbi Y. Rosenberg, New York 1927.
- Segal A.F., *Two powers in Heaven: early rabbinic reports about Christianity and Gnosticism*. Leiden 1977.
- Segalen M., *Obrzędy i rytuały współczesne*, tł. J.J. Pawlik, Górna Grupa 2009.
- Seibert I., *Hirt — Herde — König*, Berlin 1969.
- Seidel H., *Musik in Altisrael*, Frankfurt 1989.

- Seidler B., *Batalia o życie*, Warszawa 1969.
- Seksiński A., *Świątynia jerozolimska*, Warszawa
- Seltzer R.M., *Kaplan and Jewish Modernisty*, [w:] E.S. Goldsmith, M. Scult, R.M. Seltzer (red.), *The American Judaism of Mordecai M. Kaplan*, New York-London 1990, s. 1-15.
- Semp M.S., *Wytresuj swoich niewolników ... czyli starożytna sztuka zarządzania*, tł. M. Skowron, Kraków 2015.
- Sempołowska S., *Żydzi w Polsce*, Warszawa 1906.
- Sendrey A., *Music in Ancient Israel*, New York 1969.
- Senger B., *2000 Vornamen. Ihre Deutung und ihre Patrone mit dem neuen Heiligenkalender*, Sankt Augustin ⁵ 1979.
- Sentencje ojców. Pirke Awot. Z komentarzem Pawła Śpiewaka*, Kraków 2015.
- Septuaginta czyli Biblia Starego Testamentu wraz z księgami deuterokanonicznymi i apokryfami*, przeł., przypisami opatrzył R. Popowski, Warszawa 2014.
- Septuaginta. Id est Vetus Testamentum graece iuxta LXX interpretes, Editio minor duo volumina in uno*, ed. A. Rahlfs, Stuttgart 1979.
- Sermann G., *Wörterbuch der Kirchensprache*, Hannover (1980).
- Serretti M., *Rozpoznawanie Boga*, Kielce 2006.
- Seters J. van, *Abraham in History and Tradition*, New Haven 1975.
- Shanks H., *Judaism in Stone: The Archeology of Ancient Synagogues*, Washington 1979.
- Shanks H., *Starożytny Izrael: Od Abrahama do zburzenia Świątyni Jerozolimskiej przez Rzymian*, przeł. W. Chrostowski, Warszawa 2007.
- Shanks H., *Tajemnica i znaczenie zwojów znad Morza Martwego*, tł. O. Zienkiewicz, Warszawa 2002.
- Shapira A., *Ben Gurion. Twórca współczesnego Izraela*, przeł. H. Jankowska, Warszawa 2018.
- Shapira A., *Historia Izraela*, przeł. A.D. Kamińska, Warszawa 2018.
- Shapira A., *The Bible and the Israeli Identity* (Hebrew). (*Biblia i tożsamość izraelska*), Jerozolima 2005.
- Shatzman I., *The Armies of the Hasmonaeans and Herod*, Tübingen 1991.
- Shavit A., *Moja ziemia obiecana. Triumf i tragedia Izraela*, tł. B. Gutowska–Nowak, Kraków 2014.
- Shawa B., *Bandits in the Roman Empire, Past and Present* 105 (1984) 3–52.
- Sherman F., *The Promise of Heschel*, Philadelphia and New York 1970.
- Sherwin B., *We współpracy z Bogiem: wiara, duchowość i etyka społeczna Żydów*, tłum. W. Chrostowski, Kraków 2005.
- Sherwin B.L., *Duchowe dziedzictwo Żydów polskich*, tł. W. Chrustowski, Warszawa 1995.
- Sherwin–White A.N., *Roman Foreign Policy in the East 168 B.C. to A.D. I*, London 1984.

- Sherwin–White A.N., *Roman Society and Roman Law in the New Testament*, Oxford 1963.
- Shimoni G., *The Zionist Ideology*, Hanover and London 1995.
- Shindler C., *Historia współczesnego Izraela*, tł. M. Mścislowski, Warszawa 2008.
- Shlomo A., *Arab–Israeli Air Wars 1947–1982*, Oxford 2001.
- Shlomo A., *Israeli Mirage and Nesher Aces*, Oxford 2004.
- Shlomo A., *Yom Kippur War 1973*, Bloomsbury 2024.
- Shmeruk Ch., *Historia literatury jidysz*, Warszawa 1992.
- Short A.R., *The Bible and the Modern Medicine*, London 1953.
- Siddur schma kolenu*, übers. v. J. Scheuer, Textbearbeitung A. Richter, Basel 2011.
- Sidi E., *Izrael oswojony*, Warszawa 2018.
- Sidur – modlitewnik żydowski Szaarej Teszuwa według obyczaju aszkenazyjskiego*, Warszawa 2005.
- Sidur Beit Polin. Modlitewnik na dni powszednie, szabaty i święta*, red. Gil Nativ, Związek Postępowych Gmin Żydowskich w Polsce, Warszawa 2015.
- Sidur Pardes Lauder. Modlitwy na dni powszednie i na Szabat*, red. S. Pecaric, Kraków 2005.
- Sidur S.R., *Siddûr tefillôt Yiśrā'ēl, Israels Gebete*, Frankfurt a.M. 1895.
- Sieben Sprachen Wörterbuch/ Deutsch / Polnisch / Russisch / Weisruthenisch / Litauisch / Lettisch / Jidisch*, Leipzig 1928.
- Siedlanowski P., *Jak rozumieć liczby w Biblii?*, Echo Katolickie 34.738(2009).
- Siegfried C., *Philo von Alexandria als Ausleger des Alten Testaments*, Jena 1875.
- Siemianowski A., *Faryzeusze, celnicy i nierządnicę*, W Drodze 10/7(1982)3–18.
- Siemiński M., *Księga świąt i obyczajów żydowskich. Było, minęło*, Warszawa 1993.
- Sienkiewicz E., *Wspólnotowotwórczy charakter żydowskiej Paschy*, Studia Kosza-
lińsko–Kołobrzeskie 21(2014)157–174.
- Sienkiewicz W., *Atlas historii Żydów polskich*, Demart 2010.
- Sieradzan J., *Jezus Magus. Pierwotne chrześcijaństwo w kręgu magii*, Kraków 2005.
- Sieroń R., *Kara śmierci*, Staszów 2012.
- Sikora S., *Cmentarz. Antropologia pamięci*, Polska Sztuka Ludowa – Konteksty 1–2(1986)57–68.
- Sikora T., *O pojęciu nicości w chasydyzmie – przykład homofonicznej gry językowej*, [w:] M. Galas (red.), *Światło i słońce. Studia dziejów chasydyzmu*, Kra-
ków 2006, s. 115–127.
- Sikora T., *Pirkei de Rabbi Eliezer (rozdz. XXXIV)*. Wstęp I tł.u.aczenie, Studia Ju-
daica 15–16(2005)273–278.
- Simon H. i M., *Filozofia żydowska*, tł. T.G. Pszczołkowski, Warszawa 1990.
- Simon J., *L'education et l'instruction des enfants chez les anciens Juifs, d'après la Bible et le Talmud*, Leipzig³ 1879.
- Simon M., *Cywilizacja wczesnego chrześcijaństwa I-IV wieku*, tł. E. Bąkowska, Warszawa 1992.

- Simon M., *Verus Israel: Etude sur les relations entre chrétiens et juifs dans l'empire romain (135-425)*, Paris 1964 (*Verus Israel. A Study of the Relations between Christians and Jews in the Roman Wmpire AD 135–425*, London 1996).
- Simonetti M., *Między dosłownością a alegorią*, Kraków 2000.
- Sinason J.H., *Gaon of Posen: A Portrait of Rabbi Akiva Guens–Eger*, Feldheim 1990.
- Singer I.B., *Moc światła. Osiem opowieści chanukowych*, Gdańsk 1991.
- Sinkoff N., *Benjamin Franklin in Jewish Eastern Europe. Cultural Appropriation in the Age of the Enlightenment*, *Journal of the History of Ideas* 61(2000)133–152.
- Sipurej ben Sira be-jamej ha-bejnajm: mahdura bikortit u-prakej mechkar*, tł. i kom. E. Yassif, Jeruzalajm 1985.
- Sisti A., *Il valore della circoncisione al Tempo dei Maccabei*, *Liber Annus* 42 (1992) 33–48.
- Sitarek A., „*Otoczone drutem państwo*”. *Struktura I funkcjonowanie administracji żydowskiej getta łódzkiego*, Łódź 2016.
- Sitarz M.J., *Z dziejów jidisz – jednego z języków żydowskich*, Kraków 1992.
- Siwek K., *Biblijny język hebrajski*, Warszawa 2013.
- Ska J.–L., *Introduction to Reading the Pentateuch*, Winona Lake 2006.
- Skibińska A., *Powroty ocalałych*, [w:] *Prowincja noc. Życie i zagłada Żydów w dystrykcie warszawskim*, red. B. Engelking, J. Leociak, D. Libionka, Warszawa 2007.
- Sklare M., *Conservative Judaism*, Chicago 1955.
- Składanek B., *Historia Persji*. T 1: *Od czasów najdawniejszych do najazdu Arabów*, Warszawa 1999.
- Składankowa M., *Bohaterowie, bogowie i demony dawnego Iranu*, Warszawa 1985.
- Skorek A., *Żydowskie ugrupowania religijne w Państwie Izrael. Polityczna rola ortodoksyjnego syjonizmu*, Kraków 2015.
- Skowronek S., *Moneta w kulturze starożytnego judaizmu. Spór o mennisctwo Heroda Wielkiego*, Kraków 1994.
- Skrzypiec S., *Niewiasty biblijne i współczesne kobiety Ziemi Świętej*, Górna Grupa 2021.
- Slawik J., *O przemocy w Starym Testamencie. Problemy interpretacyjne i literackokrytyczne Rdz 34*, *Roczniki Teologiczne* 53/1–2(2011)31–68.
- Sloterdijk P., *Gorliwość Boga. O walce trzech monoteizmów*, Warszawa 2013.
- Sloterdijk P., *W cieniu góry Synaj*, Warszawa 2014.
- Słownik biblijny*, red. H. Langkammer, Katowice 1983.
- Słownik biograficzny Żydów*, pr. zbiorowa pod red. G. Wigodera, Warszawa 1998.
- Słownik pojęć judaistycznych*, Warszawa.
- Słownik symboliki biblijnej: obrazy, symbole, motywy, metafory, figury stalistyczne i gatunki literackie w Piśmie Świętym*, red. I. Ryken, J.C. Wilhait, T. Longman, tł. M. Wójcik, Wasrzawa 1998.

- Słownik teologii biblijnej*, red. X. Léon–Dufour, tł. K. Romaniuk, Poznań 1994.
- Słownik tła Biblii*, red. J.I. Packer, M.C. Tenney, tł. Z. Kościuk, Warszawa 2007.
- Słownik wczesnochrześcijańskiego piśmiennictwa*, J.M. Szymusiak, M. Starowieyski (red.), Poznań 1971.
- Słownik wiedzy biblijnej*, red. B.M. Metzger, M.D. Coogan, red. Wyd. Polskiego W. Chrostowski, Warszawa 1996.
- Słupek A., *Antysemityzm, imperializm i erozja państwowości w ujęciu Hannah Arendt i Timothy’ego Snydera*, *Myśl Polityczna* nr 3.9(2021)9–26.
- Smallwood E.M., *Some Notes on the Jews under Tiberius*, *Latomus* XV(1956) 314–329.
- Smallwood E.M., *The Date of the Dismissal of Pontius Pilate from Judea*, *The Journal of Jewish Studies* V (1954)12–21.
- Smallwood E.M., *High Priests and Politics in Roman Palestine*, *The Journal of Theological Studies* N.S. XIII (1962) 14–34.
- Smallwood E.M., *Some Notes on the Jews under Tiberius*, *Latomus* XV(1956) 314–329.
- Smallwood E.M., *The Jews under Roman Rule. From Pompey to Diocletian: A Study in Political Relations*, Boston–Leiden 2001.
- Smallwood E.M., *The Jews under Roman Rule*, Leiden 1981.
- Smend R., *Yahweh War and Tribal Confederation*, tr. M.G. Rogers, Nashville 1979.
- Smith M., *Jesus the Magician*, London 1978.
- Smith M., *Zealots and Sicarii. Their Origin and Relation*, *Harvard Theological Review* 64 (1971) 1–19.
- Smith W., *Prawo miecza. Władza miecza*, tł. J.P. Szeniawski, Gdynia 1993.
- Smolar A., *Tabu i Niewinność*, *Aneks* 41–42(1986)89–135 i *Res Publica* 3(1991)46–70.
- Smolar P., *Zły Żyd*. Prz. A. Grudzińska, Kraków 2021.
- Smykowska E., *Święta żydowskie. Mały słownik*, Warszawa 2010.
- Soggin J.A., *Einführung in die Geschichte Israels und Judas*, Darmstadt 1991.
- Sokoloff M., *A Dictionary of Jewish Babylonian Aramaic of the Talmudic and Geonic Periods*, Jerusalem 2002.
- Sokołow N., *Geschichte des Zionismus*, Wien–Berlin–Leipzig–New York 1920.
- Sollberger E., *The Babylonian Legend of the Flood*, London 3 1971.
- Solomon N., *Das Judentum. Eine kleine Einführung*, Leipzig 2022.
- Solomon N., *Judaizm*, tł. J. Mytkowska, Warszawa 1997.
- Soloveitchik J.B., *The Lonely Man of Faith*, New York 1992.
- Sommer B.D., *Jewish Concepts of Scripture — A comparative Introduction*, New York 2012.
- Sopoćko M., *Miłosierdzie Boga w dziełach Jego*, t. I–III, Białystok 2008.
- Sordi M. (red.), *Santuari e politica nel mondo antico*, Milano 1983.
- Sorkin D.J., *Moses Mendelssohn and the Religious Enlightenment*. Berkeley 1996.
- Spadafora F., *Pilato*, Rovigo 1973.

- Spain D., *Gendered Spaces and Women's Status*, Sociological Theory 11(1993)nr 2.
- Spallek W.A., Starnawski M., *Chasydyzm. Atlas historyczny*, Kraków 2019.
- Speidel M.P., *Roman Army Studies (Mavors I)*, Amsterdam 1984; (*Mavors II*), Stuttgart 1992.
- Speyer W., *Die literarische Fälschung im heidnischen und christlichen Altertum*, München 1971.
- Spiegel P., *Co znaczy koszerne? Żydowska wiara i życie*, przeł. A. Goryński, Katowice 2009.
- Spitzer S., *Modlitewnik*, Warszawa (reprint) 1991.
- Spitzer S., *Modły Izraelitów na dni powszednie i święta, uroczystości i posty oraz obrządki i ceremonie religijne*, Warszawa 1991.
- Spitzer S., *Mojżesz Majmonides. Rabin, filozof, lekarz i ksiądz*. W 700-ną rocznicę śmierci, Kraków 1904.
- Spitzer S., *Mojżesz Mendelssohn*, Kraków 1886.
- Spoto S.I., *The Figure of Lilith and the Feminine Demonic in Early Modern Literature*, Edinburgh 2012.
- Sroka Ł.T., Sroka M., *Polskie korzenie Izraela. Wprowadzenie do tematu. Wybór źródeł*, Kraków–Budapeszt 2015.
- Stach P., *Podróż naukowa księży do Ziemi Świętej*, Lwów 1936.
- Stachowiak L., *Biblijny obraz małżeństwa: od Starego do Nowego Testamentu*, Zeszyty Naukowe KUL 23(1980)3.91,17–24).
- Stachowiak L., *Prorocy — słudzy Słowa*, Katowice 1980.
- Stachowiak L., *Wstęp do Starego Testamentu* (red.), Poznań 1990.
- Stachowski M., *Uwagi o jarmulce*, LingVaria VIII.1(2013)119–124.
- Stamm J.J., *Die akkadische Namengebung*, Leipzig 1939.
- Stanek T., *Jahwe a bogowie ludów: idee religijne wczesnego Izraela na tle wierzeń ludów Egiptu, Mezopotamii i Kanaanu*, Poznań 2002.
- Stankowski A., *Nowe spojrzenie na statystyki dotyczące emigracji Żydów z Polski po 1944 roku*, [w:] G. Berendt, A. Grabski, A. Stankowski, *Studia z historii Żydów w Polsce po 1945 r.*, Warszawa 2000.
- Stark Ch., „Kultprostitution” im Alten Testament? *Die Qedeschen der Hebräischen Bibel und das Motiv der Hurerei*, Freiburg–Göttingen 2006.
- Staroszczyk P., *Ofiarowanie Izaaka czytane w kluczu dialogu*, Kieleckie Studia Teologiczne 6(2007)291–303.
- Starowieyski M., *Barwny świat apokryfów*, Kraków 2024.
- Starowieyski M., *Tradycje biblijne*, Kraków 2011.
- Starożytna Palestyna: Między Wschodem i Zachodem*, Münnich M. (red.), Niesiołowski–Spanò Ł., Lublin 2008.
- Starożytny Izrael*, przeł. W. Chrostowski, Warszawa 1994.
- Starożytny Izrael. Od Abrahama do zburzenia świątyni jerozolimskiej przez Rzymian*, red. H. Shanks, przeł. W. Chrostowski, Warszawa 2007.

- Stasiak D., *Kadesz 1274 p.n.e.*, Warszawa 2022
- Stasiak S., *Sanktuarium na pustyni*, [w:] *Świątynia jerozolimska*, red. M. Rosik, Wrocław 2007, s. 7–30.
- Stasiak S., *Świątynia Zorobabela*, [w:] *Świątynia jerozolimska*, red. M. Rosik, Wrocław 2007, s. 67–89.
- Stauffer E., *Jerusalem und Rom im Zeitalter Jesu Christi*, Bern 1957.
- Stecka M., *Żydzi w Polsce*, Warszawa 1921.
- Stefaniak L.W. (red.), *Archeologia Palestyny*, Poznań–Warszawa–Lublin 1969.
- Stegemann H., *Esseńczycy z Qumran, Jan Chrzciciel i Jezus*, prz. Z. Małecki i A. Tronina, Kraków 2002.
- Stein E., *Filon z Aleksandrii. Człowiek, dzieła i nauka filozoficzna*, Warszawa 1930.
- Stein E., *Kobieta. Jej zadania według natury i łaski*, Tuchów 1995.
- Stein E., *Majmonides jako arystotelik żydowski*, Warszawa 1937.
- Steinmann A.E., *When did Herod the Great reign?*, *Novum Testamentum* 51 (2009) 1–29.
- Steinsaltz A., *Introduction au Talmud*, Paris 1987.
- Steinsaltz A., *Seder tefilot kol ha–szana. The Authorised Prayer Book*, London 3 1990.
- Steinsaltz A., *The Essential Talmud*, Basic Books 1976.
- Stemberger G. (Red.), *Die Juden: Ein historisches Lesebuch*, München 4 1995.
- Stemberger G., *Das klassische Judentum: Kultur und Geschichte der rabbinischen Zeit*, München 2009.
- Stemberger G., *Das klassische Judentum. Kultur und Geschichte der rabbinischen Zeit (70 n. Chr. Bis 1040 n. Chr.)*, München 1979.
- Stemberger G., *Der Talmud. Einführung, Texte, Erläuterungen*, München 8 1994.
- Stemberger G., *Einleitung in Talmud und Midrasch*, München 8 1992.
- Stemberger G., *Il Midrash. Uso rabbinico della Bibbia. Introduzione, testi, commenti*, Bologna 1992.
- Stendhal K., *The Bible and the Role of Women*, Philadelphia 1966.
- Stern D.H., *Komentarz żydowski do Nowego Testamentu*, Warszawa 2004.
- Stern E. (red.), *The New Encyclopedia of Archeological Excavations in the Holy Land*, vol. I–IV, Jerusalem 1993.
- Stern H., *Wörterbuch zum jüdischen Lehnwortschatz in den deutschen Dialekten*, Tübingen 2000,
- Stern M., *Co to jest judaizm? Odpowiedzi na najczęściej stawiane pytania*, prz. M. Ruta, Kraków 2003.
- Stern M., *Greek and Latin Authors on Jews and Judaism*, t. 1–3, Jerusalem 1974–1984.
- Stern M., *Jerusalem in the Second Temple Period. Abraham Schalit Memorial Volume*, Jerusalem 1981.
- Stern M., *The Relations Between Judea and Rome During the Reign of John Hyrcanus*, *Zion* 26 (1961) 1–22.

- Stern M., *The Suicide of Eleazar ben Yair and His Men at Masada*, Zion 147 (1982) 367–397 (hebr.).
- Stern S., *Calender and Community. A History of Jewish Calender*, Oxford 2001.
- Studen S., Marczuk M., *Starzenie się a satysfakcja z życia*, Lublin 2006.
- Stevenson S.W., Smith C.R., Madden F.W., *A Dictionary of Roman Coins, Republican and Imperial*, London 1889.
- Stewart D., *Theodor Herzl*, New York 1974.
- Stillman Y.K., Mickleving N., *Costume in the Middle East*, MESA Bulletin 26 (1992)13–38.
- Stirling J., *An Atlas of the Life of Christ*, London 1954.
- Stolz F., *Jahwes und Israels Kriege. Kriegstheorien und Kriegserfahrungen im Glauben des alten Israel*, Zürich 1972.
- Stone M.E., *Reactions to the Destruction of the Second Temple*, JSJ 12 (1981) 195–204.
- Storia dell'ebraismo*, red. H.–C. Puech, tr. M.N.Pierini, Roma–Bari 1993.
- Strabon, *Geographia*, 8 vols., ed. by H.I. Jones, London 1917–1932.
- Strack H.L., Billerbeck P., *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, München 4 1965.
- Strack H.L., Stemberger G., *Einleitung in Talmud und Midrasch*, München 1982 (*Introduction to the Talmud and Midrash*, trans. and ed. M. Bockmuehl, Minneapolis 1996).
- Strassfeld M., *The Jewish Holidays. A Guide and Commentary*, New York 1985.
- Strauss L., *Maimonides*, Paris 1988.
- Strąkowski H., *Manuskrypty z Qumran a chrześcijaństwo*, Lublin 1958.
- Strong J., *The Exhaustive Concordance of the Bible*, Massachusetts 1961.
- Strykowski J., *Sarna albo rozmowa Szatana z chłopcem, aniołem i Lucyferem*, Warszawa; 1992.
- Strykowski J., *Juda Makabi*, Poznań 1986.
- Strykowski J., *Król Dawid żyje!*, Poznań 1984.
- Strzałkowska B., *Kobiety w świetle przepisów Księgi Kapłańskiej*, Collectanea Theologica 83/2(2013)4–44.
- Strzałkowska B., *Przemoc wobec kobiety w świetle przepisów Tory?*, Biblica et Patristica Thoruniensia 8/2(2015)9–29.
- Strzałkowska B., *Rozporządzenia dotyczące kobiet w Kpł 15*, Warszawa 2006.
- Strzelecka K., *Szalom*, Warszawa 1987.
- Stuart J. *Demonologia*, Warszawa 2020.
- Stubhann M. (Hrsg.), *Die Bibel von A — Z. Das aktuelle Lexikon zur Bibel*, Erlangen 1990.
- Stuhlmüller C. (red.), *The Collegeville Pastoral Dictionary of Biblical Theology*, Collegeville 1996.
- Suchar M., *Do zobaczenia w Jerozolimie*, Gdańsk 2011.

- Suchar M., *Jerozolima: miasto i ludzie*, Gdańsk 2015.
- Suchar M., *Kwadrat jerozolimski*, Gdańsk 2020.
- Suchar M., *Światła Jerozolimy*, Gdańsk 2013.
- Suder A., *Census populi. Demografia starożytnego Rzymu*, Wrocław 2003.
- Suder O., Winniczuk L., *Starożytni Grecy i Rzymianie w życiu prywatnym i państwowym*, Warszawa 1973.
- Suder W., *A Study of the age and sex structure of population in the western provinces of the Roman Empire*, Wrocław 1990.
- Suder W., *Census populi: demografia starożytnego Rzymu*, Wrocław 2003.
- Sue E., *Żyd wieczny tułacz*, Warszawa 1929.
- Surmiak W., *Obrzezanie neonatalne u mężczyzn*, *Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne* 50,1(2017)143–160.
- Surzyn J., *Antysemityzm, emancypacja, syjonizm. Narodziny ideologii syjonistycznej*, Katowice 2014.
- Swain L., Smith J., Challenor J., *Last writings. Hebrews. Pastoral Epistles. Revelation*, London 1972.
- Swetoniusz G., *Żywoty cesarów*, przekł., wstęp i kom. J. Niemirska-Pliszczyńska, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1987.
- Synowiec J., *Dekalog. Dziesięć ważnych przykazań. Wj 20,2–17; Pwt 5,6–20*, Kraków 2004.
- Synowiec J., *Na początku. Pradzieje biblijne: Rdz 1,1–11,9*, Kraków 1996.
- Synowiec J., *Pięcioksiąg*, Kraków 2000.
- Synowiec J., *Prorocy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1994.
- Synowiec J.S., *Gatunki literackie w Starym Testamencie*, Kraków 2003.
- Synowiec J.S., *Mędrcy Izraela, ich pisma i nauka*, Kraków 1997.
- Synowiec J.S., *Mojżesz i jego religia*, Kraków 1996.
- Szabat Szalom*, Los Angeles–Warszawa² 2006.
- Szafar T., „Endecized” *Marxism: Polish Communist Historians on Recent Polish Jewish History*, „East European Jewish Affairs” 8 (1978), nr 1, s. 57–71.
- Szahak I., *Żydowskie dzieje i religia*, Warszawa–Chicago 1997.
- Szamocki G., *Świętowanie niedzieli znakiem rozpoznawczym chrześcijan w perspektywie biblijnej teologii szabat*, *Studia Gdańskie* 38(2016)51–63.
- Szamocki G., *Tora i Prorocy Wcześniejsi, czyli „wielkie dzieło historyczne” Starego Testamentu*, *Studia Gdańskie* 25(2009)51–76.
- Szamocki G., *Znaczenie cudów w Biblii*, *Studia Gdańskie* 21(2007)52–53.
- Szarota T., *U progu zagłady. Zajścia antyżydowskie i pogromy w okupowanej Europie*, Warszawa 2000.
- Szaynok B., *Pogrom Żydów w Kielcach 4 lipca 1946*, wstęp K. Kersten, Warszawa 1992.
- Szczepanowicz B., *Atlas roślin biblijnych. Pochodzenie, miejsce w Biblii, symbolika*, Kraków 2003.

- Szczepanowicz B., *Biblijne i święte wdowy*, Kraków 2021.
- Szczepanowicz B., *Kuchnia biblijna. Czyli co, jak, i kiedy spożywano w czasach biblijnych, jak uczutowano*, Kraków 2008.
- Szczepanowicz B., *Moda w Biblii*, Kraków 2011.
- Szczepanowicz B., *Muzyka i taniec w Biblii*, Kraków 2016.
- Szczepanowicz B., *Rodzina w czasach biblijnych*, Kraków 2020.
- Szczepanowicz B., *Rośliny biblijne*. Ziemia Święta, Kraków 2014.
- Szczepanowicz B., *Tajemnice liczb biblijnych*, Kraków 2018.
- Szczepański M., Ślęzak-Tazbir W., *Między lękiem a podziwem: getta społeczne w starym regionie przemysłowym*, [w:] B. Jałowicki (red.), W. Łukowski, *Gettoizacja polskiej przestrzeni miejskiej*, Warszawa 2007, s. 29–52.
- Szczerbiński W., *Abrahama Joshuy Heschela filozofia człowieka*, Lublin 2006.
- Szczerbiński W., *Charakterystyka kultury żydowskiej w Izraelu i przejawy jej sekularyzacji*, *Teologia i człowiek* 27(2014)79-107.
- Szczerbiński W., *Postulat nie-osobowego Boga. Rekonstrukcjonizm wyzwaniem dla teizmu żydowskiego*, Poznań 2007.
- Szczerbiński W., *Rekonstrukcjonistyczna desakralizacja Tory i jej wpływ na współczesną kulturę żydowską*, *Studia Europaea Gnesnensia* 17(2018)231–250.
- Szczerbiński W., *Rozumienie transcendencji w myśli żydowskiej*, [w:] *Filozofia chrześcijańska*, M. Jędraszewski (red). Poznań 2007, s. 109–123.
- Szcześniak A.L., *Judeopolonia. Żydowskie państwo w Państwie Polskim*, Radom 2001.
- Szczur P., *Lestai w świetle źródeł literackich przelomu er (I wiek przed Chrystusem i I wiek po Chrystusie)*, *Vox Patrum* 79 (2021) 409–432.
- Szestow L., *Ateny i Jerozolima*, tłum. C. Wodziński, Kraków 2009.
- Szklarz M.A., *Dziesięcina w Biblii i adwentyzmie*, Warszawa 1....
- Szkołut P., *The Menorah depicted on the Arch of Titus. A Problem of its Origin and the Hellenistic Symbols adorning its Base*, *Acta Universitatis Lodzianensis – Folia Archeologica* 26(2009)147–159.
- Szłaga J. (red.), *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań 2008.
- Szłaga J., *Społeczne i teologiczne aspekty biblijnego spojrzenia na dziecko*, *Zeszyty Naukowe KUL* 23/3(1980)51–61.
- Szlojme Zajnwil Rapoport (An-ski), *Na pograniczu dwóch światów*. Dybuk, Kraków 2007.
- Szolem G., *Mistyzyzm żydowski i jego główne kierunki*, przeł. I. Kania, Warszawa 2020.
- Szuchta R., *1000 lat historii Żydów polskich. Podróż przez wieki*, Warszawa 2015.
- Szuchta R., Trojański P., *Zrozumieć Holokaust*, Warszawa 2012.
- Szulec F., *Struktura teologii judeochrześcijańskiej*, Kraków 2005.
- Szulec F., *Obraz świata a zbawienie w teologii judeochrześcijańskiej*, [w:] *Teologiczne rozumienie zbawienia*, red. Cz. Bartnik, Lublin 1979, s. 47–67.

- Szuro S., *Falaszki, czyli czarnoskórzy Żydzi*, Izrael 24.PL z 05.11.2022.
- Szwarc U., *Dzieci i ich wychowanie w Starym Testamencie*, [w:] *Życie społeczne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1998, 227–247.
- Szwarc U., *Świątynia jerozolimska*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1999, s. 79–89.
- Szydysz M., *Sekurytyzacja jako narzędzie polityki zagranicznej Izraela w świetle teorii regionalnych kompleksów bezpieczeństwa*, Warszawa 2019.
- Szyjewski A., *Etnologia religii*, Kraków 2001.
- Szymik S., *Dziecko w przekazie biblijnym*, *Sprawy Rodziny* 54(2000)40–62.
- Szymik S., *Małżeństwo i rodzina w Biblii*, [w:] *Życie społeczne w Biblii*, G. Witaszek (red.), Lublin 1998, 203–225.
- Szymik S., *Żydowskie święta późniejsze*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1999, s. 331–345.
- Szyszman S., *Karaimizm. Historia i doktryna*, Wrocław 2005.
- Szyszman S., *Le Karaïsme. Ses doctrines et son histoire*, Lausanne 1980.
- Szyszman S., *Les Karaïtes d'Europe*, Uppsala 1989.
- Śpiewak P., *Dlaczego Żydzi*, *Res Publica* 2/87, 17–20.
- Śpiewak P., *Księga nad księgami. Midrasze*, Kraków 2022.
- Śpiewak P., *Midrasze. Księga nad księgami*, Kraków 2004.
- Śpiewak P., *Od rozproszenia do poszukiwań. Kilka osobistych uwag na temat żydowskiej tożsamości*, *Midrasz*, wrzesień(1997)4–6.
- Śpiewak P., *Pięć ksiąg Tory. Komentarze*, Kraków 2012.
- Śpiewak P., *Sentencje Ojców Pirke Awod. Z komentarzem Pawła Śpiewaka*, Kraków 2014.
- Śpiewak P., *Teologia i filozofia żydowska wobec Holokaustu*, Kraków 2013.
- Śpiewnik Szabatowy. *Przybywaj Oblubienico*. Prz. E. Gordon. Konsultacja rabin Boaz Pash, Kraków 2007.
- Świat Biblii, opr. C. Masom, I P. Alexander, Warszawa 1991.
- Świątek I., *Uświęcenie czasu w głównych świętach biblijnego Izraela*, *Teologia i Człowiek* 39/3(2017)61–80.
- Świderkówna A., *Rozmowy o Biblii*, Warszawa 2004.
- Świderkówna A., *Rozmowy o Biblii. Narodziny judaizmu*, Warszawa 2022.
- Świderkówna A., *Siedem Kleopatry*, Warszawa 1999.
- Świdziński J.A., *Kara śmierci. W obronie życia ludzkiego*, Kraków 2009.
- Święta żydowskie. *Mały słownik*, Warszawa 2010.
- Święte księgi judaizmu, chrześcijaństwa i islamu w słowiańskim kręgu kulturowym, Toruń 2016.
- Tachtenberg J., *Diabeł i Żydzi. Średniowieczna koncepcja Żyda a współczesny antysemityzm*, Gdynia 1997.
- Tacyt, *Dzieła*. Z języka łac. przełożył S. Hammer, wstęp T. Zawadzki, S. Hammer, t. I–II, Warszawa 2004.

- Talmud Babiloński*, ed. by I. Epstein, 18 vol., London 1961.
- Talmud Babiloński, Gemara edycji wileńskiej z objaśnieniami i komentarzami. Berachot* rozdz. II; *Kiduszin* rozdz. III; *Bawa Kama* rozdz. I; tł. Miszny i Gemary. tł. Sacha Pecaric, opr. zbiorowe, Kraków 2010.
- Talmud babiloński. Traktat Chagiga*. tł. I komentarz G. Zlatkes. Wpr. Do Talmudu K. Pilarczyk, Kraków 2009.
- Talmud Jerozolimski*, ed. by B. Behrend, Krotoshin 1886.
- Talmud o chrześcijanach*, zebrał i ułożył M. Kropidło, Kielce 2 1925.
- Talmud*, Wydawnictwo Współczesne 1988.
- Tappy R.E., *An Abecedary of the Mid-Tenth Century B.C.E. From the Judean Shephelah*, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research* 344(2006)5–46.
- Targielski Z., *Żydowska modlitwa poranna–szachrit*, w: *Kalendarz Żydowski 1988–1989*, s. 19–28.
- Tarjag micwot 613 przykazań judaizmu oraz siedem przykazań rabinicznych i siedem przykazań dla nie-Żydów*, przeł. E. Gordon, Kraków 2000.
- Tazbir J., *Państwo bez stosów. Szkice z dziejów tolerancji w Polsce XVI I i XVII w.*, Warszawa 2009.
- Tazbir J., *Piotr Skarga, szermierz kontrreformacji*, Warszawa 1978.
- Tazbir J., *Protokoły mędrców Syjonu. Autentyk czy falsyfikat*, Warszawa 2024.
- Tenenbaum N., *Chciałbym dzielić wasz los*, [w:] *Krajobraz po szoku*, red. E. Żylińska, Warszawa 1989.
- Teologia i filozofia żydowska wobec Holocaustu* pod red. P. Śpiewaka, Warszawa 2013.
- Terlikowski T.P., *Tora między życiem a śmiercią. Bioetyki żydowskie w dialogu*, Warszawa 2007.
- Testa E., *Genesi. I: Introduzione, storia primitiva, storia dei Patriarchi*, Roma 1969.
- Testa E., *Usi e riti degli Ebrei ortodossi*, Jerusalem 1973.
- Teter M., *Blood Libel. On the Trail of Antisemitic Myth*, Cambridge 2020.
- Teter M., *Blood Libels, Hostile Archives: Reclaiming Interrupted Jewish Lives*, Budapest 2015.
- The Babylonian Talmud*. Translated into English with Notes, Glossary and Indices under the Editorship of Rabbi Dr I. Epstein, t. I–XVIII, London 2 1962.
- The Cambridge Dictionary of Judaism and Jewish Culture*, ed. J.R. Baskin, Cambridge 2011.
- The Cambridge History of Judaism*, red. S.T. Katz, t. 1–8, Cambridge 2008.
- The Dead Sea Scrolls in English*, ed. G. Vermes, London 3 1987.
- The Encyclopedia of Jewish Knowledge*, ed. J. de Haas, New York 1946.
- The Encyclopedia of Jewish Life and Thought*, Jerusalem 3 1996.
- The Encyclopedia of Judaism*, ed. G. Wigoder, New York–London 1989.
- The Encyclopedia of the Jewish Religion*, red. R.J.Z. Werblowsky, G. Wigoder, New York 1986.

- The Encyklopedia of the Righteous Among the Nations*, Jeruzalem 2004.
- The Family Haggadah*, New York 1990.
- The Higher Education System of Israel*, Jerusalem 2014.
- The Jewish Encyclopedia*, ed. I. Singer, t. 1–12, New York–London 1901–1906.
- The Jews in Poland*, red. Ch. Abramsky, M. Jachimczyk, A. Polonsky, Oxford 1986.
- The Jews in Poland*, t. 1, red. A.K. Paluch, Kraków 1992.
- The Legacy of Israel*, E.R. Bevan, Ch. Singer (red.), Oxford 1927.
- The Mishnah*. H. Danby (przekład, wstęp, przypisy), Oxford ¹¹ 1974.
- The New Standard Jewish Encyklopedia*, New York–Oxford ⁷ 1992.
- The Willey–Blackwell History of Jews and Judaism*, red. A.T. Levenson, Blackwell Publishing 2012.
- The World of Ancient Israel: Sociological, Anthropological and Political Perspectives*, red. R.E. Clements, Cambridge 1989.
- The Zohar*, transl. H. Sperling, M. Simon, P. Levertoff, London 1931–1934.
- Theological Dictionary of the Old Testament*, red. G.J. Botterweck, H. Ringgren, H.-J. Fabry, t. 1–11, Grand Rapids 1999.
- Theologische Realenzyklopädie*. Hrsg. von G. Krause und G. Müller, 25 Bde. in Lfg., Berlin 1976–.
- Theologisches Handwörterbuch zum Alten Testament*, red. E. Jenni, C. Westermann, t. 1–2, München 1971–1976.
- Theologisches Wörterbuch des Alten Testament*, red. G.J. Botterweck, H. Ringgeren, t. 1–8, Stuttgart 1970–1995.
- Thiele F., *Święta religijne żydów, chrześcijan i muzułmanów*, tł. W. Wesoły, Warszawa 1995.
- Thoma C., *A Christian theology of Judaism*, New York 1980.
- Thompson J.A., *Biblia i archeologia*, Warszawa 1965.
- Thompson W., *Weaving: A Man's Work*, *Classical World* 75(1982)217–222.
- Toaff A., *Pasque di sangue: ebrei d'Europa e omicidi rituali*, Bologna 2008.
- Tokarczyk A., *ABC Karaimizm. Saga polskich Karaimów*, Warszawa 2006.
- Tokarska–Bakir J., *Hannah Arendt i badanie antysemityzmu. Antysemityzm jako totemizm*, *Poznańskie Studia Polonistyczne. Seria Literacka* 37.57(2020)11–40.
- Tokarska–Bakir J., *Legends of Blood. Anthropology of the Scapegoat*, Warszawa 2008.
- Toledot Yeshu: The Life Story of Jesus*. Vol. I: Introduction and Translation, vol. II: Critical Edition. Edited by M. Meerson and P. Schäfer, Tübingen 2014.
- Tollet D., *Etre Juif en Pologne. Mille ans d'histoire. Du Moyen Âge à 1939*, Paris 2010 (*Historia Żydów w Polsce od XVI wieku do rozbiorów*, tł. D. Zamoyska, Warszawa 1999).
- Tollmann A., Tollmann E., *A jednak był potop. Od mitu do historycznej prawdy*, przeł. E. i J. Kaźmierczakowie, Warszawa 1999.
- Tomal M., *Jak modlą się Żydzi. Antologia modlitw*. Prz. E. Gordon, Warszawa 2000.
- Tomal M., *Język hebrajski biblijny*, Warszawa 2 2008.

- Tomaszewski J., Chojnowski A., *Izrael*, Warszawa 2001.
- Tomaszewski J., Żbikowski A., *Żydzi w Polsce. Dzieje i kultura. Leksykon*, Warszawa 2001.
- Toorn K. van der, *Becoming Diaspora Jews. Behind the Story of Elephantine*, New Haven 2019.
- Tora, *Pięcioksiąg Mojżesza*, tł. I. Cyłkow, Kraków 2010.
- Tora. *Pardes Lauder. Bereszit*. Księga Rodzaju, red. i tłum. S. Pecaric, Kraków 2009.
- Tora. *Pardes Lauder*. Księga Pierwsza. Bereszit, Przekład Pięcioksięgu z języka hebrajskiego opatrzonego wyborem komentarzy Rabinów oraz hebrajski tekst komentarza Rasziego z punktacją samogłoskową i Haftary z błogosławieństwami, opr. pod kier. S. Pecarica, tł. E. Gordon, Kraków 2001.
- Tora. *Pardes Lauder. Wajikra. Księga Kapłańska*, red. i tłum. S. Pecaric, Kraków 2005.
- Tora. *Rozmowa o pierwszych pięciu księgach Biblii*, Warszawa 2022.
- Tornielli A., *Pio XII: Eugenio Pacelli: un uomo sul trono di Pietro*, Milano 2010.
- Torrey C.C., *Documents of the Primitive Church*, New York 1941.
- Torti Mazzi R., *La preghiera ebraica. Alle radici dell' eucologia cristiana*, Milano 2004.
- Tosato A., *Il matrimonio isrealitico*, Romae 1982.
- Totalitaryzmy XX wieku. Idee, instytucje, interpretacje*, red. W. Kozub-Ciembrowniewicz, H. Kowalska-Stus, B. Szlachta, M. Kiwior-Filo, Kraków 2010.
- Toussaint-Samat M., *Historia stroju*, Warszawa 2002.
- Tov E., *Textual Criticism of the Hebrew Bible*, Minneapolis 2 2001.
- Toynbee J., *Death and Burial in the Roman World*, London 1971.
- Trachtenberg J., *Diabeł i Żydzi. Średniowieczna koncepcja Żyda a współczesny antysemityzm*, przeł. R. Stiller, Gdynia 1997.
- Trepp L., „*Dein Gott ist mein Gott*”: *Wege zum Judentum und zur jüdischen Gemeinschaft*, Gütersloh 2005.
- Trepp L., *A History of the Jewish Experience*, New York 1973.
- Trepp L., *Der jüdische Gottesdienst. Gestalt und Entwicklung*, Stuttgart 2 2004.
- Trepp L., *Die Juden. Volk, Geschichte, Religion*, Hamburg 1988.
- Trepp L., *The Complete Book of Jewish Observance*, New York 1980.
- Trepp L., *Żydzi. Naród, historia, religia*. Przeł. S. Lisiecka, Warszawa 2009.
- Tresmontant C., *Esej o myśli hebrajskiej*, tłum. M. Tarnowska, Kraków 1996.
- Treves M., *Tra primo e secondo Testamento : riflessioni e congetture*, Firenze 2004.
- Tribe L.H., *Aborcja: konfrontacje postaw*, tł. M. Studzińska, Poznań 1994.
- Trociński G., *Mord rytualny w poetyckiej relacji Stefana Żuchowskiego*, Napis 16(2010)181–199.
- Tronina A., *Babiloński mit o stworzeniu (enuma elisz)*, Kraków–Mogilany 2023.
- Tronina A., *Biblia w Qumran. Wprowadzenie w lekturę biblijnych rękopisów znad Morza Martwego*, Kraków 2001.

- Tronina A., *Codzienna Liturgia świątyni jerozolimskiej w czasach Jezusa*, *Zeszyty Naukowe KUL* 28/2(1985)37–46.
- Tronina A., *Księgi Tobiasza, Judyty, Estery*, Lublin 2001.
- Tronina A., *Podręczny komentarz biblijny. Księga Kapłańska*, Tarnów 2009.
- Tronina A., *Szabat archetypem niedzieli w Starym Testamencie*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 47.2(1994)95–103.
- Tronina A., Walewski P., *Biblijne nazwy osobowe i topograficzne. Słownik etymologiczny*, Częstochowa 2009.
- Tronina A., *Wiara Abrahama w tradycji żydowskiej i w Nowym Testamencie*, *Veritati et Caritati* 201(2013)15–30.
- Tryczyk M., *Miasta śmierci, sąsiedzkie pogromy Żydów*, Warszawa 2015.
- Trzciański A., *Symbole i obrazy. Treści symboliczne przedstawień na nagrobkach żydowskich w Polsce*, Lublin 1997.
- Trzciański A., *Śladami zabytków kultury żydowskiej na Lubelszczyźnie*, Lublin 1990.
- Trzeciak S., *Literatura i religia u Żydów za czasów Chrystusa Pana*, Warszawa 1911.
- Trzeciak S., *Talmud o gojach a kwestia żydowska w Polsce*, Krzeszowice 2000.
- Trzeciak S., *Ubój rytualny w świetle Biblii i Talmudu*, Warszawa 2024.
- Tschirschnitz A., *Dzieje ludów biblijnych*, Warszawa 1994.
- Tulej A., *Dugi sobór watykański o żydach i judaizmie. Historia powstania tekstu Nostra aetate*, Tyniec 2019.
- Turel S. (red.), *Bar Kokhba: Historical Memory and the Myth of Heroism*, Tel Aviv 2016.
- Turkanik H., *Księga Jeremiasza. Treny Jeremiasza*, Warszawa 2018.
- Twersky I., *Introduction to the Code of Maimonides (Mischneh Torah)*, New Haven 1980.
- Twersky I., *Maimonides*, [w:] *Understanding Rabbinic Judaism. From Talmudic to Modern Times*, red. J. Neuser, New York 1974.
- Tych F., *Długi cień Zagłady*, Warszawa 1999.
- Tyloch W., *Aspekty społeczne gminy z Qumran w świetle rękopisów znad Morza Martwego i tekstów autorów starożytnych*, Warszawa 1968.
- Tyloch W., *Bogowie czterech stron świata*, Łódź 1988.
- Tyloch W., *Dzieje ksiąg Starego Testamentu*, Warszawa 1986.
- Tyloch W., *Judaizm*, Warszawa 1987.
- Tyloch W., *Leksykon religioznawczy*, Warszawa 1988.
- Tyloch W., *Odkrycia w Ugarit a Stary Testament*, Warszawa 1980.
- Tyloch W., *Opowieści mędrców Talmudu*, Gdynia 1993.
- Tyloch W., *Religia starożytnych Żydów*, [w:] *Zarys dziejów religii*, Warszawa 2 1976, s. 633–703.
- Tyloch W., *Rękopisy z Qumran nad Morzem Martwym*, Warszawa 2001.
- Tylor E.B., *Primitive Culture*, Londyn 1871.
- Tylor E.B., *The Matriarchal Family System*, Londyn 1896.

- Tyszkiewicz J., *Dzieje Karaimów polsko–litewskich do końca XV wieku i ich związki z Krymem*, [w:] B. Machul–Telus (red.), *Karaimi*, Warszawa 2012, s. 17–25.
- Tyszkiewicz J., *Z historii tatarów polskich 1794–1944: zbiór szkiców z aneksjami źródłowymi*, Pułtusk 1998.
- Uberti M.L., *Wprowadzenie do historii Starożytnego Bliskiego Wschodu*, Warszawa 1958.
- Ulrichsen J.H., *JHWH malak. Einige sprachliche Beobachtungen*, *Vetus Testamentum* 27.3(1977)361–374.
- Understanding Rabbinic Judaism. From Talmudic to Modern Times*, J. Neuser (red.), New York 1974.
- Unger M.F., *The New Unger's Bible Dictionary*, Chicago 2006.
- Unterman A., *Encyklopedia tradycji i legend żydowskich*, tł. O. Zienkiewicz, Warszawa 2000.
- Unterman A., *Żydzi. Wiara i życie*, przeł. J. Zabierowski, Warszawa 3 2005.
- Vainstein Y., *The Cycle of the Jewish Year*, Jerusalem 5 1980.
- Van Bruggen J., *The Year of Death of Herod the Great*, [w:] T. Baarda et al. (eds.), *Miscelanea Neotestamentica*, II, Leiden 1978, s. 1–15.
- Van Buren P., *A Theology of the Jewish–Christian Reality*, vol. 1–3, San Francisco 1980–1988.
- Van der Horst P.W., *The Last Jewish Patriarch(s) and greco–roman Medicine. Japheth in the Tents of Shem: Studies on Jewish Hellenism in Antiquity*, Leuven 2002.
- Van Goudoever J., *Biblical Calendars*, Leiden 1961.
- Van Wolde E., *The Dinah Story: Rape or Worse?*, *Old Testament Essays* 15(2002) 225–239.
- VanderKam J.C., *Manuskrypty znad Morza Martwego*, tł. R. Gromacka, Warszawa 1996.
- VanderKam J.C., *Wprowadzenie do wczesnego judaizmu*, tł. P. Krupczyński, Warszawa 2006.
- Vaux R. de, *Instytucje Starego Testamentu*. Przeł. T. Brzegowy, t. 1–2, Poznań 2004.
- Vaux R. de, *Les grottes de Murabba'at et leurs documents. Rapport préliminaire*, *Revue Biblique* (1953)245–267.
- Verman M., *The History and Varieties of Jewish Meditation*, Northvale 1996.
- Vermes G., *The Religion of Jesus the Jew*, Minneapolis 1993.
- Vetter D., *Chrześcijaństwo. I. Judaizm*, [w:] *Leksykon podstawowych pojęć religijnych: Judaizm – chrześcijaństwo – islam*, red. A.Th. Khoury, tł. J. Marzęcki, Warszawa 1998, kol. 98–101.
- Visotzky L., *Prolegomena to the Study of Jewish–Christianities in Rabbinic Literature*, *AJS Review* 14(1989)63–70.
- Vital D., *The Origin s of Zionism*, Oxford 1975.
- Voegelin E., *Porządek i historia. Izrael i Objawienie*, Warszawa 2014.

- Vogler W., *Jüdische Jesusinterpretationen in christlicher Sicht*, Weimar 1988.
- Vogt E., *Antiquum Kalendarium Sacerdotale*, *Biblica* 36(1955)403–415.
- Volken L., *Jesus der Jude und das Jüdische im Christentum*, Düsseldorf 1985.
- Von Rad G., *Das erste Buch Mose*, Göttingen 1967.
- Von Rad G., *Teologia Starego Testamentu*, Warszawa 1986.
- Von Rad G., *Weisheit in Israel*, Neukirchen 1970.
- Vries S.P. De Mzn., *Obrzędy i symbole Żydów*, przeł. i opr. A. Borowski, Kraków 2001.
- Wahle H., *Wspólne dziedzictwo : judaizm i chrześcijaństwo w kontekście dziejów zbawienia*, przeł. i opr. Z. Kowalska, Tarnów 1991.
- Wais K., Wais S., *Fakty i wydarzenia z życia lubelskich Żydów*, Lublin 1997.
- Wajda A., *Ewangeliczne opisy pogrzebu Jezusa z Nazaretu a żydowska tradycja grzebania zmarłych*, [w:] *Misterium Miłości*. Księga Pamiątkowa dedykowana Księdzu Prałатовi Franciszkowi Chowańcowi, red. D. Czaicki, współpraca red. i konsultacja M. Susek, Kraków 2013, s. 303–312.
- Wajda A.M., *Biblijne dziedzictwo Izraela w medycynie*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 71.3(2018)253–272.
- Wajda A.M., *Zwierzęta czyste i nieczyste*, [w:] *Wokół Biblii*, pod. Red. T. Jelonka, Kraków 2008, s. 127–149.
- Wajs K., Wajs S., *Fakty i wydarzenia z życia lubelskich Żydów*, Lublin 1997.
- Walkowiak K.K., *Implikacje dialogu – studium na temat spotkania Jetro i Mojżesza*, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* LXV.4(2012)345–364.
- Wallace H., *The Eden Narrative*, Atlanta 1985.
- Walton J.H., Matthews V.H., Chavalas M.W., *Komentarz historyczno–kulturowy do Biblii Hebrajskiej*, Warszawa 2005.
- Walton J.H., Matthews V.H., Chavalas M.W., *Komentarz historyczno–kulturowy do Starego Testamentu. Księgi Protokanoniczne*. Red. Wyd. Polskiego W. Chrostowski, Warszawa 2004.
- Walzuer R., *Creation from Nothing in Al-Kindi's Philosophical Writings*, *Oriens* X(1957)215–224.
- Wambacq B.N., *Les Massot*, *Biblicum* 61(1980)31–54.
- Wambacq B.N., *Les origines de la Pesah israelite*, *Biblicum* 57(1976)206–224, 301–326.
- Wambacq B.N., *Pesah – Massot*, *Biblicum* 62(1981)499–518.
- Warzecha J., *Dawny Izrael. Od Abrahama do Salomona*, Warszawa 1995.
- Warzecha J., *Historia dawnego Izraela*, Warszawa 2005.
- Wasiutyński B., *Ludność żydowska w Polsce w wiekach XIX I XX: studjum statystyczne*, Warszawa 1930.
- Wasserfall R.R., *Women and water: menstruation in Jewish life and law*, Hanover 1999.
- Water of Eden. The mystery of the mikvah*, Aryan Kaplan 1993.

- Watson A., *The State, Law and Religion: Pagan Rome*. Athens 1992.
- Wąglarczyk B., Daniels J., *Wszystko, co chcielibyście wiedzieć o Żydach, ale za bardzo baliście się zapytać*, Jabłonna 2024.
- Wegner P.D., *A Student's Guide to Textual Criticism of the Bible. Its History, Methods & Results*. Downers Grove, Illinois 2006.
- Wehr G., *Judentum*, München 2001.
- Weil M., „*Jewish Meditation Reconsidered*”: *Hitbodedut as a Meditative Practice and its Transmission from the Agyptian Pietists to the Hasidic Masters*, Jerusalem 2024.
- Weinreich U., *Colleg Yiddish. An Introduction to the Yiddish Language and to Jewish Life and Culture*, New York 1949.
- Weinryb B.D., *The Jews of Poland. A social and economic history of Jewish Community in Poland from 1100 to 1800*, Philadelphia 1973.
- Weisberg D. B., *Texts from the Time of Nabuchadnezzar*, New Haven–London 1980.
- Weiss H., *The Sabbath in the Writings of Josephus*, *Journal for Study of Judaism* 29(1998)363–390.
- Wellhausen J., *Die Pharisäer und die Sadduzäer*, Hannover 2 1924.
- Wellhausen J., *Prolegomena zur Geschichte Israels*, Berlin 7 2001.
- Wendland M., *Geneza i symbolika szat kapłańskich*, *Christianitas* 53–54(2013) 375–385.
- Wendland M., *Osiem szat arcykapłana żydowskiego i ubiór kapłanów chrześcijańskich w pismach Hrabana Maura i Walahfrida Strabo*, *Liturgia Sacra* 19.1(2013)93–102.
- Wenham G.J., *Genesis*, t. 1: 1–15; t. 2: 16–50, Nashville TN 1987.
- Wenham G.J., *Story as Torah: Reading Old Testament Narrative Ethically*, Grand Rapids 2004.
- Wenin A., *Le Sabbath dans la Bible*, Bruxelles 2005.
- Wesel U., *Der Mythos vom Matriarchat: Über Bachofens Mutterrecht und. Stellung von Frauen in frühen Gesellschaften vor d. Entstehung staatlichen Herrschaft*, Frankfurt a.M. 1980.
- Westermann C., *Genesis 1–11*, Neukirchen 1974.
- Węgrzynek H., „*Czarna legenda*” Żydów. *Procesy o rzekome mordy rytualne w dawnej Polsce*, Warszawa 1995.
- White L.M., *Building God's House in the Roman World. Architectural Adaptation Among Pagans, Jews and Christians*, Baltimore–London 1990.
- Widengren G., *Sakrales Königtum im Alten Testament und im Judentum*, Stuttgart 1955.
- Wielgus S., *Badania nad Biblią w starożytności i w średniowieczu*, Lublin 1990.
- Wielki atlas biblijny*. Red. J. M. Pritchard, Warszawa 1994.
- Wierciński A., *Przez wodę i ogień. Biblia i Kabała*, Kraków 1996.

- Wielki świat starotestamentalnych proroków. Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych*, t. 4-5, red. J. Frankowski, T. Brzegowy, Warszawa 2001.
- Wierusz-Kowalski J., *Reformatorzy chrześcijaństwa*, Warszawa 1970.
- Wierusz-Kowalski J., *Wczesne chrześcijaństwo I–IX wiek*, Warszawa 1985.
- Wiesel E., *Celebrazione hassidica*, Milano 1987.
- Wifall W., *The Breath of His Nostrils: Gen 2,7b*, Catholic Biblical Quarterly (1974) nr 34, s. 237–240.
- Wight F.H., *Obyczaje krajów biblijnych*, przeł. R. Piotrowski, Warszawa 2020.
- Wigoder G. (Hrsg.), *Everyman's Judaica. An encyclopedic dictionary*, Jerusalem 1975.
- Wigoder G., *Słownik biograficzny Żydów*, tł. A. Jarczewski, I. Kałużyńska, P. Łomnicki, A.M. Nowak, B. Stokłosa, Warszawa 1998.
- Wigoder G.: *The Story of the Synagogue. A diaspora Museum Book*, London 1986.
- Wilamowitz-Moellendorf U.v., *Der Glaube der Hellenen*, 2 Bde., Berlin 2 1955.
- Wilczura A., *Śmierć i życie pozagrobowe w żydowskich wierzeniach ludowych*, Studia Bliskowschodnie 4(2010)34–41.
- Wilk J., *Pielgrzymka do Jerozolimy w ujęciu Psalmu 122(121)*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 71/4(2018)293–303.
- Wilkanowicz S., *Antysemityzm, patriotyzm, chrześcijaństwo*, Znak 1983, nr 339–340.
- Wilke C.L., *Histoire des Juifs Portugais*, Paris 2007.
- Wilkinson J., *The Bible and the Healing*, Edinburgh–Grand Rapids 1998.
- Willke J. i inni, *Życie czy śmierć. Stare i nowe tajemnice eutanazji*, Gdańsk 2000.
- Willrich H., *Das Haus des Herodes zwischen Jerusalem und Rom*, Heidelberg 1929.
- Wilson E., *A history of shoe fashions*, London 1969.
- Wilson M.R., *Our father Abraham: Jewish roots of the Christian faith*, Grand Rapids 1989.
- Wilson–Dickinson A., *The Story of Christian Music*, Minneapolis 1996.
- Winter P., *On the Trial of Jesus*, Berlin 1961.
- Wipszycka E., *Kościół w świecie późnego antyku*, Warszawa 2019.
- Wipszycka E., *Pielgrzymki starożytne: problem definicji i cezur*, [w:] *Peregrinationes. Pielgrzymki w kulturze dawnej Europy*, red. H. Manikowska, H. Zaremska, Warszawa 1995, s. 17–28.
- Wipszycka E., *Vademecum historyka Starożytnej Grecji i Rzymu*, Warszawa 1985.
- Wirgin W., Mandel S., *The History of Coins and Symbols in Ancient Israel*, New York 1958.
- Wisel E., *Célébration biblique*. Paris 1975.
- Wisel E., *Célébration hassidique*, Paris 1972.
- Wisel E., *Célébration prophétique*, Paris 1998.
- Wisel E., *Célébration talmudique*, Paris 1991.
- Wiseman D. J., *Nebuchadnezzar and Babylon*, Oxford 1985.

- Wistrich R.S. (red.), *Termes of survival: the Jewish world since 1945*, New York 2005.
- Wiśniewska–Roszkowska K., *Pochwała starości*, Marki–Struga 1994.
- Witaszek G. (red.), *Życie religijne w Biblii*, Lublin 1999.
- Witaszek G. (red.), *Życie społeczne w Biblii*, Lublin 1997.
- Witaszek G., «Teologia świątyni», [in:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin.
- Witaszek G., *Moc słowa prorockiego*, Lublin 1996.
- Witaszek G., *Myśl społeczna proroków*, Lublin 1998.
- Witaszek G., *Prorocy Amos i Micheasz wobec niesprawiedliwości społecznej*, Tuchów 1992.
- Witaszek G., *Teologia świątyni*, [w:] *Życie religijne w Biblii*, red. G. Witaszek, Lublin 1999.
- Witczyk H., *Psalmy — dialog z Bogiem*, Katowice 1995.
- Witkowski K.J., *Zasady obliczania kalendarza żydowskiego*, Sandomierz 2019.
- Władcy i wodzowie starożytności. Słownik*, P. Iwaszkiewicz, W. Łoś, M. Stępień (red.), Warszawa 1998.
- Włodarczyk T., Duda T., *Szkoły żydowskie we Wrocławiu*, Wrocław 2008.
- Włodarczyk Z., *Drzewa i krzewy na kartach Nowego Testamentu*, [w:] *Z badań nad Biblią* (3), Kraków 2001.
- Włodarczyk Z., *Rośliny biblijne. Leksykon*, Kraków 2011.
- Włodarczyk Z., *Rośliny zielone w Nowym Testamencie*, [w:] *Z badań nad Biblią* (4), Kraków 2002.
- Włodarczyk Z., *Siedem upraw biblijnych i ich symbolika*, Kraków 2008.
- Wodziński M., *Chasydyzm. Wszystko, co najważniejsze*, Kraków–Budapeszt–Syra - kuzy 2019.
- Wodziński M., Spallek W., *Chasydyzm. Atlas historyczny*, Kraków 2019.
- Wodziński M., *Źródła do dziejów chasydyzmu w Królestwie Polskim, 1815–1867, w zasobach polskich archiwów państwowych*. (Hasidim in the Kingdom of Poland, 1815–1867: Historical Sources in the Polish State Archives), Kraków–Budapeszt 2011.
- Wohlmann A., *Pourquoi le silence de l'hebraïsme d'aujourd'hui au sujet de Marie de Nazareth? Une femme juive répond*, [w:] E. Peretto, *Maria nell'Ebraismo e nell'Islam oggi. Atti del 6. Simposio Internazionale Mariologicoi (Roma 7–8–9 ottobre 1986)*, Roma 1987.
- Wojciechowski M., *Apokryfy z Biblii greckiej*, Warszawa 2001.
- Wojciechowski M., *Biblia o dzieciach nienarodzonych*, Więż (1992)5,96–99.
- Wojciechowski M., *Biblia o państwie*, Kraków 2008.
- Wojciechowski M., *Dziesięć przykazań dawniej i dziś*, Częstochowa 2011.
- Wojciechowski M., *Krytyka państwa i władzy w Biblii*, Więż 2004.
- Wojciechowski M., *List Pseudo–Arysteasza*, *Studia Theologica Varsaviensia* 40.1 (2002)121–167.

- Wojciechowski M., *Wiara – cywilizacja – polityka*, Rzeszów–Rybnik 2001.
- Wojciechowski M., *Życie społeczne w Biblii*, Lublin 1997.
- Wojcieszki J., *Od szabatu do niedzieli*, Górna Grupa 2014.
- Wojcieszak M., *Lichwa i sprawy majątkowe chrześcijan w świetle postanowień zachodniorzymskim biskupich IV i V w.*, *Argumenta Historica* 3(2016)124–137.
- Wojnowski K., *Aksjologia normatywna przykazań judaizmu Tarjać Micwot — Niektóre aspekty (do) nauczania i wychowania*, *Studia Edukacyjne* 57(2020) 161–176.
- Wojsko, wojna, broń*, Warszawa 2001.
- Wokół Jedwabnego*, t. II. Dokumenty, Warszawa 2002.
- Wold D.J., *Out of Order. Homosexuality in the Bible and the Ancient Near East*, Grand Rapids 1998.
- Woleński J., *O Salomonie Majmonie*, [w:] S. Majmon, *Autobiografia*, t. 1, przeł. L. Belmont, B. Szwarzman–Szarnota, Warszawa 2007, s. 9–28.
- Wolf E., *Życie religijne Żydów*, Jerozolima 1998.
- Wolf G., *New light on Early Rabbinic Judaism and Early Christianity*, New York 2014.
- Wolf H.J., *Das Justitzwesen der Ptolomäer*, München 1971.
- Wolffsohn M., Bokovoy D., *Israel. Geschichte, Politik, Gesellschaft, Wirtschaft*, München⁵ 1996.
- Wolffsohn M., *Słownik polsko-żydowski*, Warszawa 3 1923.
- Wolniewicz B., *Polska a Żydzi*, Warszawa 2018.
- Wolski J., *Dzieje i upadek imperium Seleucydów*, Kraków 1999.
- Wolski J., *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 10 2002.
- Wołodkiewicz W., Zabłocka M., *Prawo rzymskie. Instytucje*, Warszawa 1996.
- Wood J.A., *Perspectives of War in the Bible*, Macon 1998.
- Woody Th., *Life and Education in Early Societies*, New York 1949.
- Woolfe G. (red.), *Starożytne cywilizacje. Wierzenia, mitologia, sztuka*, Warszawa 2007.
- Woronczak J.P., *Specyfika kulturowa cmentarzy żydowskich*, Katowice 1991.
- Wörterbuch der Antike*. Begr. von H. Lamer. Fortgeführt von Paul Kroh, Stuttgart 1989.
- Wörterbuch des Christentums*. Hrsg. von V. Drexsen, H. Häring, K.–J. Kuschel und H. Siemers in Zusammenarbeit mit M. Baumotte, Sonderausgabe 1995.
- Wouk H., *This is my God*, New York 1976.
- Wozikowski K., *Zwyczaje pogrzebowe Żydów*, *ADHIBENDA* 6(2019)131–145.
- Wójtowicz N., *Żydowski Niezależny Zakon „Synów Przymierza” (B’nei B’rith) podczas kampanii antymasońskiej 1938 roku*, *Almanach Historyczny* 9(2007) 143–158.
- Wprowadzenie do literatury i egzegezy żydowskiej okresu biblijnego i rabinicznego*, M. Rosik, rabin I. Rapoport, Wrocław 2009.

- Wright G. E., Filson F. V., *The Westminster Historical Atlas to the Bible*, Philadelphia 1956.
- Wright J., *A History of Israel*, London 2 1972.
- Wroe A., *Poncjusz Pilat*, przeł. J. Mikos, Warszawa 2015.
- Wronka S., *Transliteracja i transkrypcja alfabetu hebrajskiego*, Ruch Biblijny i Liturgiczny LVII.1(2004)45–58.
- Wronka S., *Wychowanie w Biblii*, Ruch Biblijny i Liturgiczny 68.4(2015)313–332.
- Wroński S., Zwolakowa M., *Polacy i Żydzi 1939–1945*, Warszawa 1971.
- Wróbel M.S., *Antyjudyzm a Ewangelia według św. Jana. Nowe spojrzenie na relację czwartej Ewangelii do judaizmu*, Lublin 2005.
- Wróbel M.S., *Jezus i Jego wyznawcy w Talmudzie. Analiza tekstologiczna, historyczna i socjologiczna*, Lublin 2013.
- Wróbel M.S., *Krytyka tekstologiczna i historyczna passusów Talmudu o Jezusie i chrześcijanach*, [w:] K. Pilarczyk, A. Mrozek (red), *Jezus i chrześcijaństwo w źródłach rabinicznych*, Kraków 2012, s. 15–50.
- Wróbel M.S., *Terminologia pism rabinicznych w odniesieniu do Jezusa i Jego wyznawców*, Roczniki Humanistyczne LXII.8(2014)79–92.
- Wróbel M.S., *Znaczenie formuły Birkat ha-Minim w procesie rozdziału Synagogi od Kościoła*, Collectanea Theologica 78.2(2008)65–80.
- Wróbel P.J., *Współczesne syntezy dziejów Żydów w Polsce. Próba przeglądu*, Studia Judaica 19(2016)nr 2(38)317–330.
- Wróblewski B., *Jordania*, Warszawa 2011.
- Wunderbar R.J., *Biblisches-talmudische Medicin, oder Darstellung der Arzneikunde der alten Israeliten*, Riga–Leipzig 1850–1860.
- Wünsche A., *Der Midrasch Echa Rabbati*, Leipzig 1881.
- Würthwein E., *Der amm ha-arez AT*, Stuttgart 1936.
- Würthwein E., *The Text of the Old Testament. An Introduction to the Biblia Hebraica*, Grand Rapids 2 1995.
- Wypych S., *Pięcioksiąg (Wprowadzenie w myśl i wezwanie ksiąg biblijnych 1)*, Warszawa 1987.
- Wypych S., *Przymierze i jego odnowa. Studium z teologii biblijnej Starego Testamentu*, Kraków 2003.
- Wysocki S., *Żydzi w dzisiejszym świecie*, Warszawa 2001.
- Yaakov A., *Jewish and Christian Traditions*, New York 2006.
- Yaari A., *Hebrew Printers' Marks from the Beginning of Hebrew Printing to the End of 19th Century*, Jerusalem 1943.
- Yadin Y., *Bar-Kokhba: The Rediscovery of the Legendary Hero of the Last Jewish Revolt against imperial Rome*, London 1971.
- Yadin Y., *Les lettres de Bar Kokheba*, Bible et Terre Sainte 34 styczeń 1961.
- Yadin Y., *Les Repaires de Bar Kokheba*, Bible et terre Sainte 33, grudzień 1960.
- Yadin Y., *Masada, la dernière citadelle d'Israël*, Paris 1966; Masada, London 1971.

- Yadin Y., *The Art of Warfare in Biblical Lands*, New York 1963.
- Yadin Y., *The Finds from the Bar-Kokhba Period in the Cave of Letters*, Jerusalem 1963.
- Yavetz Z., *Reflections on Titus and Josephus*, Greek, Roman and Byzantine Studies 16(1975)411–432.
- Yedidya R., *Kabała*, tł. B. Piotrowska, Warszawa 2005.
- Yegül F., *Baths and Bathing in Classical Antiquity*, New York–Cambridge 1992.
- Yeivin I., *Introduction to the Tiberian Masorah*, Missoula 1980.
- Yellin D., *Majmonides. Człowiek i dzieło*, Warszawa 1935.
- Yelvin S., *The Bar Kohba War*, Jerusalem 1946 (hebr.).
- Yerushalmi J.H., *Haggadah and History*, Philadelphia 1976.
- Young R., *Young's Analytical Concordance to the Bible*, Cambridge⁸ 1989.
- Z badań nad Biblią*, t. 14: *Izajasz — Jeremiasz — deportacja*, red. T. Jelonek, Kraków 2008.
- Z mądrości Talmudu*, wybór, tł. i opr. S. Datner i A. Kamieńska, Warszawa 1988.
- Zabłoccy M. I J., *Ustawa XII Tablic. Tekst – tłumaczenie – objaśnienia*, Warszawa 2000.
- Zabłocka J., *Historia Bliskiego Wschodu w starożytności (od początków osadnictwa do podboju perskiego)*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk–Łódź 1982.
- Zabłocka M., *Przemiany prawa osobowego i rodzinnego w ustawodawstwie dynastii julijsko-klaudyjskiej*, Warszawa 1987.
- Zabłocki J., Tarwacka A., *Publiczne prawo rzymskie*, Warszawa 2011.
- Zahory M., *Pflanzen der Bibel*, Stuttgart 1983.
- Zajdler L., *Dzieje zegara*, Warszawa 2 1977.
- Zaleski W., *Nauka Boża. Dekalog*, Poznań–Warszawa–Lublin 1960.
- Załuski J.J., *Morderstwa rytualne w Polsce do połowy XVII w.*, Chełm Śl. 2024.
- Zangenberg J., *Matthew, James, and Didache: Three Related Documents in Their Jewish and Christian settings*, Atlanta 2008.
- Zanotelli A., *Pieniądze i Ewangelia*, Kęty 2015.
- Zaremska H., *Żydzi w średniowiecznej Europie Środkowej: w Czechach, Polsce I na Węgrzech*, Poznań 2005.
- Zaremska H., *Żydzi w średniowiecznej Polsce: gmina krakowska*, Warszawa 2011.
- Zasady i obliczenia kalendarza żydowskiego*, zebrał J.W., Łódź 1910 (reprint Sandomierz 2014).
- Zawada P., *Założenia polityki migracyjnej Izraela*, Konteksty Społeczne 7.2(2019) 95–109.
- Zawadzki S., *The Fall of Assyria and Median–Babylonian Relations in the Light of the Nabopolassar Chronicle*, Poznań–Delft 1988.
- Zawadzki S., *Ze studiów nad chronologią Babilonii, koniec VII — początek V wieku przed Chr.*, Poznań 1997.

- Zawanowska M., *Amistyczny mesjanizm wczesnych Karaimów*, *Kwartalnik Historii Żydów* 230.2(2009)141–161.
- Zawanowska M., *Między judaizmem a Islamem — rzecz o początkach Karaizmu*, *Kwartalnik Historii Żydów* 257.1(2016)11–34.
- Zawidzka I., *Synagoga Sidur Tefila*, Bochnia 2008.
- Zawiszewski E., *Dzień pojednania według przekazów biblijnych*, *Roczniki Teologiczno Katolickie* 12/1(1965)11–21.
- Zawiszewski E., *Instytucje biblijne*, Pelplin 1995.
- Zbonikowska–Bernatowicz H., *Kiedy i jak wynaleziono naród żydowski*, Warszawa 2014.
- Zborowski M., Herzog E., *Life is with People. The Culture of the Shtetl*, New York 1974.
- Zdanowski J., *Izrael – specjalne stosunki z USA [w:] Historia najnowsza Bliskiego Wschodu i Afryki Północnej*, Warszawa 2020, s. 192–201.
- Zdun P., *Pieśń Ofiary Szabatowej z Qumran i Masady*, Kraków 1996.
- Zebrowski R., Borzymińska Z., *PO-LIN. Kultura Żydów polskich w XX wieku*. (Zarys), Warszawa 1993.
- Zeitlin S., *Bar Kokba and Bar Kozeba*, *The Jewish Quarterly Review* 43.1(1952) 77–82.
- Zeitlin S., *The Rise and Fall of Judaeen State*, Philadelphia 1967.
- Zew Greenwald, *Bramy halachy: religijne prawo żydowskie: Kicur Szulchan Aruch dla współczesności*, tł. Joanna Białek, red. Wyd. Polskiego Sacha Pecaric, Kraków 2005.
- Ziaja K., *Zdrowie i jego brak w świetle Biblii*, *Scriptura Sacra* 20(2016)163–181.
- Ziątkowski L., *Dzieje Żydów we Wrocławiu*, Wrocław 2000.
- Ziątkowski L., *Szkolnictwo żydowskie we Wrocławiu do połowy XIX wieku*, [w:] *Wrocławskie szkoły. Historia i architektura*, Wrocław 2004, s. 57–63.
- Ziegler M., *Engel und Dämon im Lichte der Bibel. Einschluss des ausserkanonischen Schriftums*, Zürich 1957.
- Zieliński J., Majewski J.S., *Spacerownik po żydowskiej Warszawie*, 2015.
- Zieliński K., *Jerozolima Królestwa Polskiego.. Opowieść o żydowskim Lublinie*, Lublin 2007.
- Zieliński K., Zielińska N., *Jeszywa Chachmej Lublin (Uczelnia Mędrców Lublina)*, Lublin 2003.
- Zieliński K., *Żydzi Lubelszczyzny 1914–1918*, Lublin 1999.
- Zieliński T., *Cesarstwo rzymskie*, Warszawa 1995.
- Zieliński T., *Chrześcijaństwo starożytne a filozofia rzymska*, Warszawa 2017.
- Zieliński T., *Hellenizm a judaizm*, Toruń 2021.
- Zieliński T., *Rzeczpospolita Rzymska*, Katowice 1989.
- Ziemny A., *Resztki mniejszości czyli Żydzi polscy dzisiaj*, Łódź 1997.
- Zimmels H.J., *Askhenazim and Sephardim*, London 1958.

- Zimmerer K., *Kronika zamordowanego świata*, Kraków 2017.
- Zimny L., *Encyklopedia ekologiczno-rolnicza*, Wrocław 2003.
- Zinberg I., *A History of Jewish Literature*, tr. B. Martin, t. 1–12: Haskalah - Jewish Enlightenment, Hebrew Literature, Hebrew poetry, Jewish History, Jewish Literature, Jewish Poetry & Piyyut, Literary Criticism, Medieval Literature, Middle Ages – Judaica, Yiddish, New York 1972–78.
- Zineman J., *Historia Syjonizmu*, Kopenhaga 1979.
- Ziółkowska A., *Obozy pracy przymusowej dla Żydów w Wielkopolsce w latach okupacji hitlerowskiej (1941–1943)*, Poznań 2005.
- Ziółkowski A., *Historia powszechna. Starożytność*, Warszawa 2009.
- Ziółkowski A., *Historia Rzymu*, Poznań 2005.
- Ziółkowski A., *Starożytność*, Warszawa 2012.
- Zlochower D., *May Woman Touch a Torah Scroll?*, New York 2008.
- Znamierowska-Prüfferowa, *Materiały dotyczące obrzędowości Karaimów Wileńszczyzny*, Etnografia Polska III(1960)426–432.
- Zohary M., *List of trees and shrubs native to Israel*, Ilanot 1959.
- Zola E., *Oskazam*. Przeł. Z. Bienkowski, Warszawa 1953.
- Zolli E., *Przed świtem. Naczelny rabin Rzymu: dlaczego zostałem katolikiem?*, Warszawa 1999.
- Zuckerman P. (ed.), *The Nonreligious: Understanding Secular People and Societies*, Oxford 2016.
- Zunz L., *Die Synagogale Poesie*, Bd. I–II, Hildesheim 3 1967.
- Zürcher Bibelkonkordanz*. Bearb. und hrsg. von K. Huber, H. W. Schmidt, 3 Bde., Zürich 1969–1973.
- Zwoliński A., *Biblia o starości*, Kraków 2017.
- Zwoliński A., *Wdowy*, Kraków 2022.
- Zwolski E., *Poncjusz Piłat, „przyjaciel Cezara Tyberiusza”*, Zeszyty Naukowe KUL 23(1980)nr 4 (92),41–49.
- Zwyczaje i akcesoria apotropaiczne w cywilizacjach świata*. Red. K. Kleczkowska, W. Kosior, A. Kuchta, I. Łataś, Kraków 2008.
- Żak A., *Odroczone spotkanie. Judaizm i chrześcijaństwo w koncepcji Franza Rosenzweiga*, przegląd Powszechny 798.2(1988)222–235.
- Żbikowski A., *Żydzi krakowscy i ich gmina w latach 1869–1919*, Kraków 1995.
- Żbikowski A., *Żydzi, antysemityzm, holokaust*, Wrocław 2001.
- Żbikowski A., *Żydzi*, Wrocław 2004.
- Żbikowski A., *Żydzi. Historia, kultura i obyczaje polskich Żydów*, Wrocław 2005.
- Żebrowski J., *Dzieje Syrii. Od czasów najdawniejszych do współczesności*, Warszawa 2 2011.
- Żukowski P., *Wielki retusz. Jak zapomnieliśmy, że Polacy zabijali Żydów*, Warszawa 2018.
- Żybertowicz Z., Kokocińska T., *Polski rok. Tradycje i obyczaje*, Warszawa 2009.

- Zychiewicz T., *Dziesięcioro przykazań*, Kraków 1982.
- Życie religijne w Biblii*, praca zbior. pod red. G. Witaszek, Lublin 1999.
- Życie społeczne w Biblii*, praca zbior. pod red. G. Witaszek, Lublin 1998.
- Żydzi i judaizm w dokumentach Kościoła i nauczaniu Jana Pawła II (1965–1989)*, opr. W. Chrostowski, R. Rubinkiewicz, Warszawa 1990.
- Żydzi i judaizm w nauczaniu Benedykta XVI (2005–2013)*. Zebrał i opracował: W. Chrostowski, Kraków 2023.
- Żydzi i judaizm*, tł. M. Pasięka, Wrocław 1994.
- Żydzi i Kahały. Tajne dokumenty ujawnione przez żyda ochrzczonego Brafmana z objaśnieniami T. Jaske–Choińskiego*, Warszawa 2022.
- Żydzi krakowscy. Nowe kierunki badań*, praca zbiorowa, Kraków 2021.
- Żydzi polscy. Historie niezwykle*, pod red. M. Prokopowicz, W. Sienkiewicza, Warszawa 2010.
- Żydzi w Polsce: obraz i słowo*, red. M. Rosrworowski, Warszawa 1993.
- Żydzi w Polsce. Leksykon – dzieje i kultura*, red. J. Tomaszewski i A. Żbikowski, Warszawa 2001.
- Żydzi w Wielkopolsce na przestrzeni dziejów*, red. J. Topolski, K. Modelski, Poznań 1995.
- Żydzi wschodniej Polski. Seria III: Kobieta żydowska*, red. A. Hanicka, J. Ławski, B. Olech, Białystok 2015.
- Żyndul J., *Kłamstwo krwi. Legenda mordu rytualnego na ziemiach polskich w XIX i XX wieku*, Warszawa 2011.
- Żywczyński M., *Kościół i społeczeństwo pierwszych wieków*, Warszawa 1985.
- Żywica Z., *Kościół Jezusa a judaizm i poganie według ewangelisty Mateusza: teologia narratywna*, Olsztyn 2006.

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie		5
Judea pod panowaniem rzymskim (mapa)		15
Granice państwa Heroda W.		16
Wykaz skrótów		17
Księgi Pisma Świętego według TANACHU		17
Tora		17
Newiim		17
Ketuwim		17
Księgi Pisma Świętego w ujęciu katolickim		18
Stary Testament		18
Nowy Testament		19
Inne skróty		20
Świat Żydów, Encyklopedia		23
A	25	Abimelek, król Geraru
Aaron	25	Abimelek, syn Jerubbaala
Aaron ben Elijah	26	Abiszag
Aaron ben Samuel z Bagdadu	27	Abiszaj
Aaronici	27	Abiszua
Aas	27	Abital
Ab	27	Ablucja
Aba	28	Abner
Abaddon	28	Aborcja
Abana	28	Abraham
Abarim	29	Absalom
Abba	29	Ace(j) Chajim
Abba Bar Abajo	30	Achab, król
Abdiasz	30	Achab, prorok
Abel	31	Achaz
Abel–Bet–Maaka	31	Achiasz
Abel–Mechola	32	Achikar
Abel–Szittim	33	Achimaas
Abiasz	33	Achiramici
Abiatar	34	Achitub
Abib	35	Acma’ut
Abigail, siostra Dawida	35	Ad pihem
Abigail, Żona Nabala	35	Adam
Abihu	36	Adam ha–Riszon
Abilena	36	Adam Kadmon

Adama	56	Alef	79
Adar	56	Alegoria	79
Adar Szeni	57	Aleinu le–szabeach	80
Adlojada	57	Aleksander I Balas	81
Admor	58	Aleksander Jannaj	83
Adon	58	Aleksander Wielki	84
Adon Olam	58	Aleksandra Hasmonejka	87
Adonai	59	Aleksandra Salome	88
Adonai Echad	60	Aleksandreion 89Aleksandria	89
Adopcja	60	Aleksandria	89
Aelia Capitolina	61	Aleksandryjczycy	92
Afikoman	62	Alfabet	94
Afryka	62	Alija	95
Agada	63	Alija chatan Bereszit	96
Agapa	63	Alija chatan Tora	97
Agora	64	Alija le–Regel	97
Agryppa I	65	Alijot	97
Agryppa II	65	Alilat dam	97
Aguna	65	Alkimos	97
Agur	66	Alkohol	99
Ahaswerus	66	Alleluja	101
Ahawa	66	Alma	101
Ahor, Aharton	66	Aloes	102
Aj	67	Ama iwrija	102
Aj waj	68	Am ha–arez	102
Ajin	68	Am ha–Sefer	104
Ajjalon	68	Ama	104
Akacja	69	Amalek(ici)	104
Akademia	70	Amariasz, arcykapłan, syn Merajota	105
Akadmia w Jawne	71	Amariasz, arcykapłan za Jozafata	106
Akeda	71	Amariasz, kapłan	106
Akiwa ben Josef	72	Amazjasz, kapłan z Betel	106
Akkaron	73	Amazjasz, król	106
Akko (Ptolemaida)	73	Amen	107
Akropol	74	Amida	107
Akum	75	Ammawici	113
Akwila	75	Ammon	113
Al ha–Nisim	76	Amon, bóstwo	117
Al Chet	77	Amon, król	118
Alam ha–Asija	79	Amoraici	118
Alchemia	79	Amoryci	119

Amos	122	Antygon, syn Jana Hirkana I	159
Amud	126	Antykoncepcja	160
Amulet	126	Antyliban	161
Anab	127	Antylopa	161
Anagram	128	Antypater, ojciec Heroda W.	162
Anajasz	128	Antypater, syn Heroda W.	164
Anakici	128	Antypater, syn Jazona	164
Analogia	129	Antysemityzm	164
Anamici	129	Anusim	167
Anammelek	129	Apikoros	167
Anan ben Dawid	130	Apokalipsy	167
Ananel z Babilonu	131	Apokryfy	168
Ananiasz	132	Apoloniusz, dowódca Mizyjczyków	172
Anat	132	Apoloniusz, syn Gennajosa	172
Anatema	133	Apoloniusz, syn Menesteusa	173
Anatot	136	Apoloniusz, zarządca Celesyrii	174
Anawim	137	Apostazja	174
Androgynos	137	Aptekarze	175
Andronik	138	Araba	177
Ani Maamin	138	Arabia	178
Aninut	139	Arabita	182
Anioł	139	Arachici	182
Anioł Jahwe	141	Arad	182
Anioł śmierci	142	Arados	183
Anna, matka Samuela	143	Aralot	183
Anna, żona Tobiasza	143	Aram	183
Annasz I (Starszy)	144	Aramejczycy	187
Annasz II (Młodszy)	144	Aramejski język	191
Anochi Adonaj	145	Aram–Naharaim	192
Antilegomena	145	Ararat	192
Antioch	146	Aras	193
Antioch I Soter	149	Arauna	193
Antioch II Theos	149	Arawa	193
Antioch III Wielki	149	Arawit	194
Antioch IV Epifanes	151	Arba Kosot	194
Antioch V Eupator	155	Arba Kuszijot	194
Antioch VI Dionizos	156	Arba Minim	194
Antioch VII Euergetes Sidetes	157	Arba Parszijot	195
Antipatris	157	Arbaa Banim	195
Antonia	158	Arbas Turim	195
Antygon, król Judei	159	Archanioł	195

Gabriel	196	Asa	234
Michał	196	Asaf	235
Rafał	197	Asahel	236
Archelaos	197	Asara be-tewet	237
Archisynagog	198	Asarhaddon	239
Arcykapłan	199	Asceza	240
Arel	213	Ase	241
Areopag	213	Aser	241
Aretas	214	Aseret ha-Dibrot	243
Aretas I	214	Aseret Jemaj Teszuwa	243
Aretas IV	214	Asmodeusz	243
Arfaksad, król Medii	215	Assurbanipal	243
Arfaksad, syn Sema	215	Asur	245
Argob	216	Aswerus	245
Ariel	216	Asydejczycy	246
Arka Noego	216	Asymilacja	246
Arka Przymierza	217	Asyria	247
Armagedon	220	Aszam gezolot	251
Armia	220	Aszam mecora	251
Arnon	222	Aszam meilot	251
Aroer	223	Aszam nazir	251
Aron ha-Brit	224	Aszam szifcha charufa	251
Aron ha-Edut	224	Aszam taluj	251
Aron ha-Kodesz	224	Aszam wadaj	252
Arpachszad	225	Aszamnu	252
Arsakes VI	226	Aszdod	255
Artakserkses	225	Aszdodyci	257
Artakserkses I, Makrocheir	225	Aszemnu	258
Artakserkses II, Memnon	228	Aszery	260
Artakserkses III, Ochos	229	Aszkelon	261
Artykuły wiary	229	Aszkenazyjczycy	263
Aruhah	229	Asztarte	264
Aryjczycy	229	Aszur	265
Aryszasza list	229	Ata bechartanu	266
Aszkenazyjczycy	229	Atalia	266
Awinu malkenu	231	Atara	267
Awenut	231	Atarim	267
Arwit	231	Atbasz	267
Arystobul I	231	Attalos II	268
Arystobul II	232	Aufruf	268
Arystobul III	234	Auranos	268

Auschwitz	268	Baal–Tamar	293
Autonomia Palestyńska	270	Baal teszuwa	293
Aw	271	Baalat teszuwa	293
Aw awod hatuma	272	Baalis	293
Aw be(j)t–din	272	Baasejasz	294
Awada	272	Babel	294
Awel	272	Babilon	295
Awelim	272	Babiniec	303
Awelut	272	Bachur	303
Awen	273	Bachurim	303
Awera	274	Badchan	303
Awinu Malkenu	274	Bajit	303
Awiw	276	Bakchides	303
Awnet	277	Bakchus	305
Awoda	277	Balaam	305
Awodazara	277	Balanit	306
Awot melachot	277	Balbierz	306
Azariasz, arcykapłan	278	Balsam	308
Azariasz I	278	Baltazar	308
Azariasz III	278	Bałebosisze techter	309
Azariasz, arcykapłan za Ozjasza	281	Balebosta	309
Azariasz, dowódca wojska	281	Bamah	309
Azariasz, kapłan za Nehemiasza	282	Bamidbar	309
Azariasz, król	282	Bankierzy	309
Azazel	283	Bar	312
Azharot	384	Bar Giora	312
Azja Mniejsza	284	Bar Kochba	312
Azjarcha	286	Bar micwa	318
Azkara	286	Barajta	320
Azyl	286	Barak	320
Baal	288	Baran	321
Baal ha–bait	290	Baruch	323
Baal kore	290	Baruch haba b’szem Adonaj	325
Baal–Meon	290	Basmat	325
Baal ow	290	Bastard	325
Baal–Peor	290	Basza	326
Baal Perasim	291	Baszan	326
Baal–Sefon	291	Bat	328
Baal–Szalisza	291	Bat kol	328
Baal Szem	292	Bat micwa	328
Baal Szem Tow	292	Batanea	329

Batszeba	329	Besaminka	348
Bawa batra	330	Beszogeg	348
Bawa kama	330	Beszt	348
Bawa meci'a	330	Bet	348
Bawół	330	Bet-Awen	348
Bazar	331	Bet-Choron	349
Bdikat chamec	331	Bet-din	350
Bdikot	331	Bet ha-kneset	350
Bechira Hofszit	332	Bet ha-midrasz	350
Bechor	332	Bet-Peor	350
Beduini	332	Bejca	351
Beelzebub	335	Bet-Maaka	351
Beer-Lachaj-Roj	335	Bet-Midrasz	352
Beer-Szeba	335	Bet-Rechobot	352
Behemot	337	Bet-Sur	352
Bejca	337	Bet-Szean	353
Bejt	337	Bet-Szemesz	354
Bejt almin	337	Betel	355
Bejt din	338	Betsaida	357
Bejt din ha-gadol	338	Betula	358
Bejt ha-kneset	338	Betulia	358
Bejt ha-midrasz	339	Biblia Żydowska	360
Bejt ha-Mikdasz	339	Bigamia	360
Bejt Kwarot	340	Bi-Jerusalaim ha-bnuja	361
Bejt Tachara	340	Bik(k)ur cholim	361
Bekor	340	Bikur cholim	361
Bekirah	340	Bikkurim	361
Belfer	340	Bileam	362
Ben	340	Bima	362
Ben-Gurion Dawid	340	Birkat ha-gomel	363
Ben-Hinnom	342	Birkam ha-kohanim	363
Ben sorer-umore	342	Birkat ha-chama	364
Bemidbar	343	Birkat ha-gomel	364
Benajasz	343	Birkat ha-mazon	364
Beniamin	343	Birkat ha-minim	365
Beracha	345	Birkat ha-Nerot	366
Berachot	345	Birkat kohanim	366
Bereszit	346	Birkat szalom	367
Berenike	347	Bitul chamec	367
Berit-nila	347	Biur chamec	367
Besamim	348	Bkorah	367

Błogosławieństwokohenwó	367	Chag	389
Bnei b'rith	367	Chag Chanuka sameach	389
Bnei Noach	368	Chag–ha–asif	389
Bnej Israel	368	Chag ha–awiw	390
Bocher	368	Chag ha–Bikurim	390
Boker tow	368	Chag ha–Cherut	390
Bore nefaszot	369	Chag ha–Kacir	390
Boszet upegam	369	Chag haMacot	390
Bóg	369	Chag ha–mim	390
Bóznica	370	Chag ha–netiot	391
Bracha	370	Chag ha–orim	391
Bracha achat meen szalosz	371	Hag ha–Sukkot	391
Brachot	371	Chag Sameach	391
B'ris	371	Chagiga	391
Brit	371	Chakirof	391
Brit ha mila	371	Chala	391
Bubele	372	Chalala	391
Buber Martin	372	Chalemojed	392
Bul	373	Chalica	392
Bund	373	Chalifin	392
Byk	373	Challa	392
Caar	375	Chaluca	392
Cadi	375	Chała	393
Cadyk	375	Chamec	394
Cafun	375	Chamesz Megilot	394
Caraat	375	Chamisza Chuszej Tora	394
Carlebach	377	Chanike gelt	395
Cebula	377	Chanuka	395
Cedaka	378	Chanuka gelt	398
Cedr	378	Chanuka sameach	399
Cedron	379	Chanukija	399
Celibat	380	Chardal	400
Celesyria	385	Charedim	400
Celnicy	385	Charoset	401
Cene urene	386	Chasidej Aszkenaz	401
Cesarz	386	Chasiduth	401
Chabad–Lubawicz	387	Chasydzi	401
Chacham	388	Chatan	403
Chaci Halel	388	Chatan Bereszit	303
Chad gadja	388	Chatan Tora	404
Chadasz	389	Chatat	404

Chatat haof	404	Cniut	430
Chatuna	404	Cohen	431
Chawer	405	Com Gedalia	431
Chawruta	405	Cohen Leonard	432
Chawura	405	Cudzołóstwo	432
Chazaka	406	Cur Israel	436
Chazan	407	Cyces	436
Cheder	407	Cylicja	436
Chelew	408	Cymes	437
Chenek	409	Cypr	437
Cherem	409	Cyprysy	439
Chesed	409	Cyrena	440
Chesed szel emet	409	Cyrus Wielki	441
Cheszwan	409	Cysterna	443
Chet	410	Cytra	443
Chewra kadisza	410	Cywilizacja	444
Chilazon	411	Czas	444
Chiloni	411	Czepiec	448
Chilul ha–Szem	412	Czerwone Morze	448
Chilula	412	Człowiek	448
Chisura	412	Czterdzieści	448
Chleb	412	Cztery	449
Chodaszim	412	Cztery pytania	450
Chojzek	413	Czulent	450
Chol ha–moed	413	Czystość rytualna	451
Cholent	413	Dafne	452
Chomer	413	Dag	452
Choroba	413	Dagon	452
Chorzy	417	Daimon	453
Choszen	419	Daj(j)an	453
Choszen miszpat	420	Dajcz	454
Chower	420	Dalet	454
Chrześcijaństwo w oczach Żydów	420	Dalila	454
Chumasz	423	Dalmacja	455
Chucpa	423	Damaszek	456
C hupa	423	Dan	459
Ciało	434	Danel	461
Ciąża	424	Danici	461
Cicit	425	Daniel	461
Cioduk ha–din	426	Daniele	464
Cmentarz	426	Daniny	465

Darasz	467	Diodotos	507
Dariusz Med	467	Dionizos	507
Dariusz I Wielki	467	Dipisi	509
Dariusz II	469	Di Szwue	509
Dariusz III	469	Długość Życia	510
Darkon	469	Dni tygodnia	511
Datan	469	Doba	511
Datema	470	Dobro	511
Datiim	470	Dobroczynność	512
Dawid	470	Dodanim	513
Dąb	475	Dodaj	513
Dąb Wieszczków	475	Dodawiasz	513
Deberat	475	Dolina Abarim	514
Debir	475	Dolina Ajjalon	514
Debora	475	Dolina Akor	514
Detan	478	Dolina Baka	514
Dekalog	478	Dolina Bereka	515
Dekapol	482	Dolina Cedronu	515
Delfin	483	Dolica Cieśli	515
Demetriusz	484	Dolina Eszkol	515
Demetriusz I	484	Dolina Hinnoma	515
Demetriusz II	486	Dolina Joszafat	516
Demetriusz III	487	Dolina Królewska	516
Demofon	488	Dolina Przechodzących	516
Demony	489	Dolina Refaim	517
Deportacja	490	Dolina Seboim	517
Derbe	491	Dolina Siddim 517Dolina Soli	517
Deszcz	491	Dolina SYNów Hinnoma	518
Dewarim	492	Dolina Szawe	518
Dewir	492	Dolina Terebintu	518
Dewukut	493	Dolina Tłumu Goga	518
Diadochowie	493	Dolina Widzenia	518
Diament	495	Dolina Wyroku	519
Diaspora	495	Dom	519
Diblaim	504	Dom Boży	521
Dibon	504	Dom Lasu Libanu	521
Dibon–Gad	505	Dom nauki w Jawne	521
Dimon	506	Dom Słońca	522
Din Tora	506	Domicjan	522
Dina	506	Dor	522
Dinejzycy	506	Dorymenes	534

Dotain	524	Egipt	563
Dozyteusz, dowódca	524	Egla Arufa	572
Dozyteusz, ojciec Ptolemeusza	525	Eglon	572
Drasz	525	Egzorcyzm	573
Drasza	525	Egzylarcha	573
Drejdł	525	Ehad Mehen	574
Droga	526	Ehud	574
Droga Królewska	526	Ein Sof	574
Dromader	528	Ejcha	575
Drugi adar	529	Ejlat	576
Duchenen	529	Ejn Sof	576
Duma	529	E(j)rusin, Ejruszim	576
Dura	530	Ekron	577
Dwa	530	El	578
Dwanaście	530	El Eljon	578
Dwekut	534	El Hule	579
Dybuk	534	El Mare Rachamim	579
Dzieci	535	El Olam	580
Dziedzictwo	542	El Szaddaj	580
Dzień	543	Ela, król	580
Dziesięć	544	Ela, ojciec króla Ozeasza	581
Dziesięć dni pokuty	544	Elam, Elamici	581
Dziesięcina	545	Eleazar, arcykapłan	583
Dzik	546	Eleazar, syn Aarona	584
Dzika świnia	547	Eleazar, syn Aminadaba	585
Ebedmelek	549	Eleazar, syn Annasza I	585
Eben–Haezer	549	Eleazar, syn Boetosa	585
Eber	549	Eleazar, syn Charsoma	586
Ebla	550	Eleazar, syn Matatiasza	587
Echnaton	550	Eleazar, syn Pinchasa	587
Eden	551	Eleazar, uczony w Piśmie	587
Edim	552	Eleazar–Ezdrasz	587
Edim Zomemim	553	Eleazar Ben Jehuda	588
Edom	553	Eleuteros	588
Edom – Ezaw	554	Eliahu ben Szlomo Zalman	589
Edomici	558	Eliahu Hanawi	589
Edykt Cyrusa	558	Eliakim–Jojakim	589
Efod	559	Eliasz	590
Efraim	560	Eliaszib	592
Efraimczycy	562	Eliezer ben Jehuda	593
Efratejczycy	562	Elihu	594

Elim	594	Etnarcha	622
Elioneusz	595	Etrog	623
Elizeusz	595	Eufrat	623
Elkana	597	Eunuch	624
Elkiasz	598	Eutanazja	626
Elkosz	598	Ewa	627
Elohim 598Elon	599	Ewed iwri	628
Elul	599	Ewed Kenaani	628
Elżbieta	600	Ewen ha–Ezer	628
Emanuel	600	Ewen sztija	628
Emancypacja	601	Ez	629
Emurin	603	Ezdrasz	629
Enoch	603	Ezdrelon	631
Enos, Enosz	603	Ezechiasz	632
Enuma Elisz	603	Ezechiel	635
Epifanes – Aleksander I Balas	605	Ezrat naszim	637
Epifanes – Antioch IV	605	Falaszowie	638
Epifanes – Ptolemeusz	606	Fanni syn Samuela	638
Epikurejczycy	606	Faraon	639
Erec Israel	607	Faraton	641
Erec Zawat Halaw Udewasz	607	Fares	641
Erek	607	Faryzeusze	642
Erew	609	Fselis	645
Erew chag	609	Feinstein Mosze	645
Erew Szabat	609	Feliks	646
Erusim	609	Fenicja(nie)	647
Erusin	610	Festus	651
Eruw	610	Figa	651
Eruw chacerot	610	Filakterie	652
Eruw Tawszilin	610	Filip, Frygijczyk	653
Eruw Techumin	611	Filip II Macedoński	653
Esrin we–arba	611	Filip V Macedoński	655
Esseńczycy	611	Filip, regent	655
Estera	615	Filippi	655
Eszbaal	617	Filistea	657
Eszet isz	618	Filistyni	660
Esztaol	618	Filometor	661
Esztemo	618	Filon z Aleksandrii	661
Etanim, tiszri	619	Flajszig	662
Etbaal	619	Flakkus	662
Etiopia	619	Flawiusz	663

Flet	664	Gefilte fisz	696
Foka	665	Gehenna	697
Folusznik	665	Geiger Abraham	697
Fotel Przymierza	666	Gemar Chatima Tow	698
Frygia	666	Gemara	698
Fryzura	667	Gematria	700
Funt	668	Memilut chesed	701
Gaasz	669	Genezaret	702
Gabaj	669	Geniza	704
Gabbata	669	Ger	705
Gadol	669	Ger cedek	705
Gabriel	670	Ger szeker	705
Gad, bóstwo	670	Ger toszaw	705
Gad, prorok	671	Gerar	706
Gady	673	Geraza	706
Galicja	674	Gerszom, syn Lewiego	707
Galilea	677	Gerszom, syn Mojżesza	707
Galilejskie jezioro	682	Gerszom z Moguncji	708
Galut	682	Gerszon	708
Galut bawel	682	Geruszin	709
Gam atem	682	Geszuryci	709
Gam le mar	682	Get	709
Gamaliel I	682	Getto	709
Gamaliel II	683	Gevira	710
Gamul	684	Gezer	710
Gad Eden	684	Gibborim	711
Gaon	685	Gibeonici	711
Gaon z Wilna	685	Gibea	712
Garizim	685	Gibeon	714
Garncearstwo	687	Giblici	715
Gat	688	Gichon, rzeka	716
Gat–Szemanim	690	Gichon, źródło	716
Gatam	690	Giganci	717
Gaza	690	Gilboa	718
Gazela	692	Gilead	719
Geba	693	Gileadczycy/Gileadyci	719
Gebal	694	Gilgal	721
Gebinom	695	Gilo	722
Gedeon	695	Gilonici	722
Geder	696	Gimel	722
Gefen	696	Git Szabes	723

Głowa	723	Hakkohen haggadol	745
Gmar chatima towa	723	Kala	745
Godoliasz	723	Halacha	745
Godzina	724	Hallel	745
Goel	725	Haman	745
Gog i Magog	726	Hamany	746
Goj	727	Hamesz megilot	746
Golan	727	Ha–Nagid Samuel	746
Golgota	728	Handala	746
Golem	728	Haredim	747
Goliat	728	Har habajit	747
Gołąb	729	Haredi	748
Gomer	730	Harem	748
Gomora	731	Haroset	750
Gorączka	731	Haskala	750
Goren–Haatad	731	Hasmoneusze	751
Goren–Nakon	732	Haszem	752
Gortyna	732	Haszmon	752
Goszen	732	Hatan	752
Gościnność	733	Hatima towa	752
Gozan	735	Haulam	752
Góra Boga	735	Hawdala	753
Góra Oliwna	738	He	753
Granat	738	Hebel	754
Grecja	738	Hebrajczycy	754
Grecki język	739	Hebrajski	755
Grób	740	Hebron	755
Gwiazda Dawida	740	Hechal	758
Ha dinin	741	Heksaemeron	758
Ha Lachma anja	741	Heli	758
Habakuk	741	Heliopdor	750
Haber Fritz	742	Hellada	760
Hadas	743	Helleniści	761
Hafarat nedarim	743	Henoch	762
Hafraszat hallah	743	Hereg	763
Haftara	743	Herakles	763
Hagada	743	Hermon	764
Hagada Pesachowa	744	Herod	764
Ha jecira	744	Herod Agryppa I	765
Hakafot	744	Herod Agryppa II	766
Ha–Kotel ha–Maarawi	744	Herod Antypas	767

Herod Archelaos	768	Huram, rzemieślnik	805
Herod bez ziemi (Filip I)	768	Hydaspes	805
Herod Boetos	769	Hymn	806
Herod Filip I	769	Hyzop	806
Herod Filip II	769	Ibis	807
Herod Wielki	770	Iddo	807
Herod z Chalkis	778	Idumea	807
Herodianie	778	Ihije Aszer Ihije	809
Herodot z Halikarnasu	779	Ijar (miesiąc)	810
Herzl Teodor	779	Ijar (wskazówka)	810
Hesped	781	Ijje–Haabarim	810
Heter	782	Ijjon	811
Hiddekel	782	Ikabod	811
Hieny	782	Ikonium	811
Hillel	783	Il Male Rachamim	813
Hinnom	785	Imalkue	814
Hiob	786	Imer	814
Hiram, król Tyru	787	Imię	814
Hiram, rzemieślnik	788	Immer	822
Hirkan	788	Innocenty III	822
Hirkan Jan	789	Instrumenty muzyczne	823
Hiszpania	789	Intifada	826
Hitbodedut	789	Ir	826
Hitlahawut	790	Israel Interfaith Association	826
Hizop	790	Isru chag	826
Hodwa	790	Issachar	826
Hoham	791	Isserles Mosze ben Israel	827
Holofernes	791	Isz	828
Holokaust	792	Isza	828
Homoseksualizm	794	Iszbaal	829
Hor	801	Iszmael ben Elisza	829
Horam	802	Itamar	830
Horeb	802	Iturea	831
Hosanna	803	Iturejczycy	831
Hoszama	804	Izaak	832
Hotir	804	Izajasz	833
Hoszana raba	805	Izebel	836
Hoszanot	805	Izkor	837
Hucpa	805	Izmael	837
Huppa	805	Izmael, syn Fiabiego	839
Huram, król Tyru	805	Izmael, zabójca Godoliasza	840

Izrael	840	Jecer hatow	911
Izrael–Jakub	842	Jechiel Michael ze Złoczowa	911
Izrael / Izraelici	844	Jechoniasz	912
Izrael bejn Eliezer	877	Jedajasz	913
JABBOK	878	Jeden	913
Jabes	878	Jedida	913
Jabesz	878	Jedo	914
Jabne	880	Jedoni	914
Jachdiel	881	Jedutun	914
Jad	881	Jedzenie	915
Jaddua	882	Jefat toar	915
Jafa	883	Jefta	916
Jahwe	884	Jehoszua	916
Jair	886	Jehu, król	916
Jakim Alkimos	887	Jehu, prorok	917
Jakin	888	Jehuda Halewi	915
Jakub	889	Jehuda ha–Nasi	919
Jalkut	892	Jehudi	920
Jalla	892	Jehudim meszichijim	920
Jałmużna	892	Jereach	921
Jambres	895	Jeremiasz	921
Jambri	896	Jeroboam I	925
Jam Suf	896	Jeroboam II	927
Jamim Noraim	896	Jerozolima	927
Jamim Towim	897	Jeruel	942
Jamliku	897	Jerycho	942
Jamnia	898	Jesse	945
Jan Hirkan I	899	Jesziwa	946
Jan Hirkan II	900	Jeszua	947
Jan Machabeusz	902	Jeszua ha–Masziach	947
Jannes 903 Janoach	903	Jeszurun	947
Janowiec	904	Jetro	847
Jarcajt	905	Jewama	948
Jarmułka	905	Jezus (według Ewangelii)	948
Jattir	906	Jezus (według Judaizmu)	980
Jawan	906	Jezus syn Damnajosa	985
Jazer	906	Jezus syn Fiabiego	985
Jyazon, arcykapłan	907	Jezus (Jozue) syn Gamaliela	986
Jazon, ojciec Antypatera	909	Jezus syn Sijego	986
Jebus, Jebusyci	909	Jęczmień	986
Jecer hara	911	Język	987

Jibleam	988	Jom szeni	1017
Jibum	989	Jom sziszi	1017
Jichud	989	Jom szliszi	1018
Jidysz	989	Jom Terua	1017
Jirat Haszem	990	Jom tow	1017
Jizkor	990	Jom tow szeni szel galujot	1017
Jizreel – Ezdrelon	991	Jom uledet sameach	1017
Jizreel w górach Judy	992	Jom Rabba	1018
Joab	992	Jonadab	1018
Joachaz, król Izraela	995	Jonasz	1019
Joachaz, król Judy	996	Jonatan (Jan), syn Annasza I	1020
Joakim	996	Jonatan, syn Saula	1021
Joarib	997	Jonatan Machabeusz	1022
Joasz, król Izraela	997	Joram, król Izraela	1026
Joasz, król Judy	998	Joram, król Judy	1027
Joasz, ojciec Gedeona	999	Jorcajt	1027
Joazar, syn Boetosa	1000	Jordan	1029
Jochanan	1000	Jore Dea	1030
Jochanan, syn Azariasza	1001	Josadak	1031
Jochanan, syn Kareacha	1001	Josef	1032
Jod	1002	Joszafata Dolina	1032
Joel, prorok	1002	Joszeba	1033
Jojada, arcykapłan	1003	Jotam, król	1033
Jojada, kapłan	1004	Jotam, syn Gedeona	1034
Jojakim	1004	Jowel	1034
Jojakim–Eliakim	1005	Jozafat	1034
Jojakin	1007	Jozjasz	1036
Jokebed	1008	Jozue, arcykapłan	1038
Jokmeam	1009	Jozue, syn Nuna	1039
Jom	1009	Józef, patriarcha	1042
Jom Chamiszi	1009	Józef, syn Ellemosa	1044
Jom ha–Acmut	1009	Józef, syn Kamitha (Kamei)	1044
Jom ha–Bikurim	1010	Józef, syn Zachariasza	1044
Jom ha–Din	1010	J(zef Machabeusz	1045
Jom ha–Szoa	1010	Juda, patriarcha	1045
Jon ha–szwii	1011	Juda, syn Chalfiego	1050
Jom ha– Terua	1011	Juda, syn Szymona Machabeusza	1050
Jom ha–Zikaron	1011	Juda Machabeusz	1051
Jom Kippur	1011	Judah Hadassi	1054
Jom rewii	1017	Judaistyczne ruchy religijne	1055
Jom riszon	1017	Judaim Ortodoksyjny	1055

Judaizm Reformowany	1056	Kantor	1091
Judaizm Liberalny	1057	Kaparot	1092
Judaizm Konserwatywny	1057	Kapelusze kobiet	1092
Judaizm Rekonstrukcjonistyczny	1057	Kaplan Mordehaj	1092
Chasydyzm	1058	Kapłani	1094
Rekonstrukcjonizm	1058	Kappara	1100
Judaizm	1058	Kapporet	1100
Judea	1059	Karaimi	1100
Judyta	1061	Kara śmierci	1104
Justus z Tyberiady	1064	Karet	1108
Kabalat Szabat	1065	Karia	1112
Kabała	1065	Karkemisiz	1112
Kabseel	1066	Karmel	1113
Kabul	1066	Karnaim	1114
Kadaszim kalim	1066	Karo	1115
Kadesz	1067	Karpas	1115
Kadesz Barnea	1067	Kasifia	1116
Kadesz ha-Kodeszim	1068	Kasluchici	1116
Kadisz	1069	Kaspin	1116
Kadzidło	1070	Kaszer	1116
Kaf	1072	Kaszer la-Pesach	1117
Kaftor	1072	Kaszrut	1117
Kahał	1072	Kazanie	1118
Kain	1073	Kazirodztwo	1118
Kainan	1973	Kąkol	1120
Kajfasz	1074	Kfara	1121
Kala	1075	Kebar	1121
Kalach	1075	Kedar	1122
Kaleb, syn Chesrona	1075	Kedemot	1122
Kaleb, syn Jefunnego	1076	Kedesz	1123
Kalebici	1077	Kedorlaomer	1123
Kalendarz	1077	Kedusza	1124
Kalendarz z Gezer	1081	Kedma	1124
Kameleon	1081	Kedusza	1125
Kamień	1082	Kehat	1125
Kanaan	1085	Kelet kodesz	1126
Kanaan, syn Chama	1089	Kelipot	1126
Kananejczycy	1089	Kemosz	1126
Kandake	1090	Kenan	1127
Kania	1090	Kenaz	1127
Kanon	1991	Kendebajos	1127

Kenici	1128	Klimat	1143
Kenizzyci	1129	Klojz sztibli	1143
Kerah	1129	Kłamstwo	1143
Keretyci	1129	Kneset ha–Gdola	1144
Keria	1129	Koa	1145
Kerit	1129	Kobieta	1145
Kerua	1130	Kodeks Hammurabiego	1154
Kesef	1130	Kodeks Przymierza	1154
Keszer	1130	Kodeks Świętości	1155
Ketaw aszuri	1130	Kodesz ha–Kodaszim	1155
Ketiwa Towa	1130	Kodsze Kadaszim	1156
Ketuba	1130	Kof	1156
Ketura	1131	Kogut	1156
Ketuwim	1131	Kohanim	1157
Kewa	1131	Kohelet	1157
Kibrot–Hattawa	1131	Kohen	1158
Kibuc	1132	Kohen gadol	1159
Kibuc gajulot	1132	Kohorta	1159
Kidusz	1133	Koine	1159
Kidusz ha–lewana	1133	Kol–bo–nik	1159
Kidusz ha–szem	1134	Kol nidre	1159
Kiduszin	1134	Kolel	1160
Kilajim	1134	Kolumna Boaz	1160
Kinneret	1135	Kolumna Jakin	1161
Kinot	1135	Komar	1161
Kip(p)a	1136	Komec	1163
Kiriati–Jearim	1136	Koniasz	1163
Kirkut	1137	Kontrola zrodzin	1163
Kise szel Eljahu	1137	Konwersja na judaizm	1163
Kislew	1137	Koń	1165
Kisz	1138	Korach	1167
Kiszon	1138	Korban	1168
Kitel	1138	Korban chagiga	1169
Kitnijot	1139	Korban ole wejored	1169
Kittim	1139	Korban reija	1169
Klaudiusz	1140	Korona Tory	1169
Kłatwa	1141	Korech	1169
Kleopatra, żona Ptolemeusza	1141	Korozaime	1169
KleopatraThea	1141	Korynt	1170
Klepisko Nakona	1142	Kos, puchar	1172
Klezmer	1142	Kos, wyspa	1172

Kos Eliachu	1173	Kyamon	1206
Kos kidusz	1173	Laban	1207
Kosem	1173	Lacedemończycy	1207
Kosot	1173	Lachaj–Roj	1208
Koszer	1174	Lachmas	1208
Koszrut	1176	Ladino	1208
Kościół	1176	Lag ba–omer	1209
Kot	1178	Lajisz	1210
Kowim Midrasz	1179	Lakisz	1210
Koza, kozioł	1179	Lakkum	1211
Kozica	1181	Lamed	1212
Kozioł ofiarny	1181	Lamek	1212
Koziorożec	1182	Lamentacje	1212
Krates	1182	Laszon ha–ra	1213
Kremacja	1183	Latkes	1213
Kreta	1183	Lato	1213
Krew	1185	Law	1213
Kri'a	1187	Law hanitak lease	1214
Krijat Szma	1187	Lea	1214
Kriat szma al ha–mit(t)a	1187	Lecha dosi	1214
Krowa	1187	Lechaim	1216
Królowe	1189	Lechajjim	1216
Królowie	1192	Lechem	1217
Kruk	1195	Lechem chok	1217
Ksenios	1196	Lechem decheruta	1218
Kserkses I	1196	LechemONI	1218
Książki	1197	Legion	1218
Księżyc	1199	Lehitraot	1219
Kuban	1200	Lejl ha–seder	1219
Kuchnia	1200	Lejl ha–szimurim	1219
Kuczka	1200	Lekarze i leki	1219
Kue	1200	Leket	1223
Kultura	1201	Lentyszek	1223
Kun	1202	Leszana habaa Biruszalaim	1223
Kusz – Etiopia	1202	Le–szana towa tikkatewu	1224
Kuta	1204	Leszem	1224
Kwatter	1204	Leszem–Dan	1224
Kwatterin	1204	Leszem ha–ra	1224
Kwiryniusz	1204	Lew	1224
Kwitlech	1205	Lewi	1226
Kwura	1206	Lewiatan	1228

Lewici	1229	Maakatyci	1262
Lewirat	1232	Maarat	1262
Liban	1234	Maariw	1262
Libia, Libijczycy	1235	Maaser hamaaser	1262
Lichwa	1236	Maaser oni	1262
Liejja	1236	Maaser riszon	1263
Liczb Księga	1237	Maaser Szeni	1263
Liczby	1238	Mabul	1263
Liczebniki	1245	Maca	1263
Liczenie omeru	1245	Macedonia	1264
Lidda	1247	Macewa	1265
Lidia	1248	Machabeusze	1266
Lilit	1249	Machalat	1267
Lis	1249	Machaszewet hamakom	1267
Liszkat Hagazit	1250	Machaszewet haznan	1267
List Arysteasza	1250	Machaszewet szinuj	1268
Litery	1251	Machaszewet szinuj haszem	1268
Litwacy	1251	Machzor	1268
Lizymach	1251	Maciej, syn Teofila	1268
Lo–Ammi	1252	Macot	1269
Lo–Debar	1252	Madiach	1269
Lo–Ruchama	1253	Madian, Madianici	1269
Lo–taase	1253	Maftir	1271
Losy	1253	Magen	1271
Lot	1253	Magen Dawid	1271
Lotan	1254	Magia	1272
Luach ha–szana	1255	Magid	1272
Lubawiczer Rebbe	1255	Maggit	1272
Lulaw	1255	Magog	1272
Łamed wownik	1257	Magowie	1273
Łania	1257	Maher–Szalal–Chasz–Baz	1274
Łejkech	1257	Majmonides	1274
Łokieć	1257	Makabi	1278
Łono	1258	Makas	1279
Łupy	1258	Makelot	1279
Łysina	1258	Makir	1279
Ma nisztana	1260	Makkeda	1280
Maaka	1260	Makot Micrajim	1280
Maaka, żona Dawida	1261	Makpela	1280
Maaka, żona Kaleba	1261	Malach	1281
Maaka, żona Roboama	1261	Malachiasz	1281

Male rachamim	1282	Maszuach milchama	1311
Malkam	1282	Matan Tora	1311
Malwe	1282	Matatiasz	1311
Małamed	1282	Matka	1312
Małpa	1282	Matriarchat	1313
Mały tałes	1283	Mattias syn Annasza I	1314
Małżeństwo	1283	Mattias syn Teofila	1315
Mamełoszn	1290	Mattias syn Teofila za Heroda W.	1316
Mamre	1291	Mattias wnuk Annasza I	1316
Mamzer	1291	Mazal tow	1318
Amasses, arcykapłan	1292	Mea Szearim	1318
Manasses, król	1292	Mechica	1319
Manasses, syn Józefa	1294	Mechirat chamec	1319
Mandragora	1296	Mechola	1319
Manna	1296	Mecica	1319
Manuskrypt	1297	Mecora	1319
Maoz cur Jeszuati	1297	Med	1319
Mapa	1299	Medeba	1320
Mapu Abraham	1299	Media	1321
Mar	1299	Medycyna	1323
Mara	1299	Megiddo	1323
Marcheszwan	1300	Megila	1326
Mardocheusz	1300	Megilat ejcha	1326
Marduk	1301	Megilat Ester	1326
Maresza	1301	Megilot	1327
Maror	1302	Mehen	1327
Marrani	1302	Meil	1328
Marszelik	1302	Mejnekes Riwke	1328
Maryja w NT i chrześcijaństwie	1302	Mekudeszet	1328
Maryja w judaizmie	1305	Melacha	1328
Masada	1306	Melachot	1328
Masalot	1307	Melamed	1330
Masit	1307	Melawe malke	1331
Maskil	1308	Melicha	1331
Masora	1308	Melamed	1331
Masoreci	1309	Mem	1331
Masoret	1309	Memfis	1331
Massa	1309	Menachem	1333
Masturbacja	1310	Menachem Mendel Schneersohn	1333
Maszgijach	1311	Mendelssohn Moses	1334
Maszkon	1311	Menelaos	1335

Me nida	1337	Migracja	1395
Menora	1337	Mikal	1395
Menstruacja	1338	Mikisej l'Jad ha'aw	1396
Menucha	1339	Mikołaj z Damaszku	1396
Merajot	1339	Mikwaot	1396
Merari	1339	Mikwe	1396
Meriba	1340	Mila	1396
Merodak	1340	Milchemet micwa	1397
Merodak–Baladan	1341	Michlemet reszut	1397
Mesjasz	1342	Milchig	1397
Mesza	1347	Milet	1397
Meszicha	1347	Milkom	1398
Met micwa	1347	Millo	1398
Meunici	1347	Miłosierdzie	1399
Meworejch	1348	„Miłość Syjonu”	1399
Me–Zahab	1348	Mincha	1399
Mezopotamia	1348	Minchat chawitin	1400
Mezuza	1349	Minchat chinuch	1400
Męczeństwo	1350	Minchat chote	1400
Mędrcy	1350	Minchat sota	1400
Mężczyzna	1353	Minhang	1400
Miary i wagi	1357	Minim	1400
Miasta	1360	Minjan	1402
Miasta lewickie	1363	Miód	1402
Miasta ucieczki	1364	Miriada	1403
Miasto Dawida	1366	Miriam	1403
Micheasz	1366	Mirra	1404
Michnasajim	1368	Misnagdim	1404
Micnefet	1368	Mispa	1405
Micwa	1368	Mispa, dolina	1405
Micwot kobiece	1387	Mispa w Gileadzie	1405
Midian	1388	Mispa w ziemi Beniamina	1405
Midianici	1388	Misraim	1406
Micraim	1389	Miszkan	1406
Midrasz	1390	Miszloach manot	1407
Midraszot	1390	Miszna	1407
Miesiąc	1390	Miszne brura	1414
Miesiączka	1392	Miszne Tora	1414
Mieszkanie	1392	Miszpacha	1414
Mięso	1393	Mitnaged	1414
Migdałowiec	1395	Mizbeach	1415

Mizrach	1415	Może Spizowe	1450
Mleko	1415	Morze Śródziemne	1450
Moab, Moabici	1416	Morze Trzcin	1452
Moadim le-simcha	1419	Morze Wielkie	1452
Mocel chag	1419	Morze Wschodnie	1452
Moci maca	1419	Morze Zachodnie	1452
Moci Szabat	1419	Mosera	1452
Moci szem-ra	1419	Moserot	1453
Moci szem szamajim lewatala	1419	Mozel tov	1453
Mode ani	1419	Mosze ben Israel Isserles	1453
Modlitwa	1419	Mot, mawet	1453
Modlitwa o deszcz	1425	Mól	145
Modlitwa w nocy	1426	Mrówka	1454
Modlitwa za zmarłych	1427	Muad	1454
Moed	1428	Mucha	1454
Mohar	1428	Mufla szel beit din	1455
Mohel	1428	Mukca	1455
Mojżesz	1428	Mulah	1456
Modlitwy w ciągu dnia	1427	Muł	1456
Moed	1428	Musaf	1456
Mohar	428	Musar	1457
Mohel	1428	Muzeum Historii Żydów Polskich	1557
Mojżesz	1428	Muzyka	1457
Mojżesz ben Isserles	1436	Mycka	1458
Molad	1436	Mykwa	1458
Moloch	1436	Myra	1459
Monety	1437	Mysz	1460
Monogamia	1438	Myńlistwo	1460
Montefiore Moses	1439	Myzja	1461
Mord rytualny	1440	Naaman	1463
Mordechaj ben Hillel Aszkenazi	1445	Naara	1463
Moria	1446	Nabal	1463
Morze Araby	1446	Nabatea, Nabatejczycy	1464
„Morze Błękitne”	1446	Nabot	1467
Morze Czerwone	1447	Nabuchodonozor II	1467
Morze Egipskie	1449	Nabożeństwo	1472
Morze Filistyńskie	1449	Nabycie	1473
Morze Martwe	1449	Nachal etan	1473
Morze Pustyni	1450	Nachaliel	1473
Morze Sitowia	1450	Nachasz	1473
Morze Słone	1450	Nachor	1474

Nadab	1474	Nieczystość rytualna	1516
Nadan	1474	Niedziela	1517
Nadanie imienia	1474	Niemowlę	1519
Nahum	1478	Nierząd	1520
Najemnicy	1479	Niewola babilońska	1521
Nakrycie głowy	1480	Niewolnictwo	1523
Nałożenie rąk	1482	Niewolnicy świątynni	1529
Namaszczenie	1483	Nigun	1530
Namiestnik	1485	Nisan	1530
Namiot Świąty	1486	Nisim	1531
Nard	1489	Nisuin	1531
Narodziny	1489	Nochri	1532
Naród Wybrany	1492	Nocrim	1531
Narzekanie	1492	Nowohebrajski	1532
Nasi	1493	Nun	1533
Natan	1494	Nusach	1533
Nauczanie	1495	Obadiasz	1534
Nazarejczycy	1499	Obcy	1534
Nazireat	1500	Obed–Edom	1537
Nebo	1503	Obozy pracy	1538
Nechusztan	1503	Obrazy	1539
Nedarim	1503	Obrzezanie	1540
Nefesz ha–Chaim	1504	Obuwie	1545
Neftali	1504	Ochozjasz, król Izraela	1546
Nefula	1506	Ochozjasz, król Judy	1547
Negeb	1506	Oczyszczenie	1548
Nehemiasz	1507	Oczyszczenie matki	1548
Neila	1509	Oded	1549
Nekuwa	1510	Odwet	1549
Neochasydyzm	1510	Ofel	1550
Neoortodoksja	1510	Ofiara	1551
Ner ha–bari	1511	Ofiara całopalna	1555
Ner neszama	1511	Ofiara paschalna	1555
Ner Tamid	1511	Ofiary z ludzi	1556
Neron	1511	Og	1557
Neszana jetera	1513	Ogród	1557
Neta rewai	1513	Ogród Uzzy	1557
Netula	1513	Ohel	1558
Newiim	1513	Ohel moed	1558
Nezek	1514	Oholiba	1559
Nida	1514	Oj wej!	1558

Ojciec	1558	Ostjudentum	1582
Oicyzna	1560	Oszamnu	1582
Okup za pierwородnego	1561	Ow	1582
Olah newada	1561	Owady	1583
Olah reja	1561	Owel	1584
Olam ha–Ba	1562	Ozeasz, król	1584
Olam ha–Beria	1562	Ozeasz, prorok	1586
Olam ha–Ze	1562	Ozjasz	1589
Ole wejored	1562	Ožen ek	1591
Olej do namaszczenia	1563	Pachat–Moab	1592
Olelot	1563	Paddan–Aram	1592
Ołtarz	1563	Padon	1592
Ołtarz całopalenia	1565	Pagiel	1593
Ołtarz kadzenia	1566	Pai	1593
Omer	1567	Palestyna	1593
Omri	1567	Pallu	1596
On	1570	Palma	1597
Ona	1570	Pamfilia	1597
Onager	1570	Pan	1598
Onan	1571	Państwo	1599
Oneg	1571	Pańszczyzna	1601
Oneg Szabat	1571	Papirus	1602
Oneg Szabat Ringelbluma	1572	Paran	1602
Onen	1572	Para aduma	1603
Oniasz	1573	Parasza	1603
Oniasz I	1573	Pardes	1603
Oniasz II	1573	PaRDeS	1603
Oniasz III	1573	Parewe	1603
Oniasz IV	1574	Parnas	1604
Oniasz Menelaos	1575	Parochet	1604
Opieka nad chorymi	1577	Parosz	1604
Orach chaim	1578	Parpar	1604
Orla	1578	Parsza	1604
Ornan	1578	Parochet	1605
Oron	1579	Partia, Partowie	1605
Orontes	1579	Parwe	1608
Ortodoksi	1579	Pascha	1608
Orzeł	1579	Pasterstwo	1608
Osiem	1581	Patach	1611
Osiol	1581	Patriarchat	1612
Osiemnaście błogosławieństw	1582	Patriarchowie	1612

Patriotyzm	1613	Pidjon ha-ben	1643
Patros	1614	Pielgrzymki	1644
Pe	1615	Pieniądz	1649
Pea	1615	Pierwociny	1650
Pedahel	1615	Pierworodni	1650
Pedahsur	1615	Pies	1653
Pejsy	1615	Pieśń nad pieśniami	1655
Pekach	1616	Pięcioksiąg	1656
Pekachiasz	1617	Księga Rodzaju	1656
Pekod	1617	Księga Wyjścia	1656
Pekorał	1617	Księga kapłańska	1657
Peninna	1618	Księga Liczb	1657
Pentapol	1618	Księga Powtórzonego Prawa	1657
Pentateuch	1618	Pięć	1657
Pełnoletność	1620	Pigul	1658
Penuel	1620	Pijaństwo	1658
Peor	1621	Pijut	1659
Perat	1621	Pikuach nefesz	1660
Perea	1621	Pilpul	1662
Peres	1622	Piłat	1662
Peret	1622	Pinchas, arcykapłan	1665
Pergamon	1623	Pinchas, syn Helego	1666
Perła	1624	Pinkas	1667
Persja, Persowie	1625	Piotr	1667
Personel kultyczny	1628	Piram	1667
Peruszim	1629	Pirkei Awot	1668
Peruta	1629	Pisarze	1668
Peryzzyci	1629	Pisga	1670
Pesach	1630	Pius XII	1671
Pesach Micrajim	1640	Pocahunek	1673
Pesach sze(j)ni	1640	Podatki	1673
Pesachim	1641	Poganie	1676
Pesuka	1641	Pogrom	1679
Peszara	1641	Pogrom Żydów w Kielcach	1681
Peszitta	1641	Pogrzeb	1683
Peter rehem	1641	Pole Boków	1690
Petor	1641	Pole Czatów	1690
Petra	1642	Pole Garcarza	1690
Petuel	1642	Poligamia	1691
Pi-Hachirof	1642	Położne	1694
Piasek	1643	Porcjusz Festus	1695

Porojches	1696	Ptolemeusz, ojciec Lizymacha	1760
Poród	1697	Ptolemeusz, syn Abubosa	1760
Portyk Salomona	1699	Ptolemeusz, syn Dorymenes	1761
Pory roku	1699	Ptolemeusz, syn Dozyteusza	1763
Posiłki	1699	Ptolemeusz I Soter	1763
Post Gedaliasza	1702	Ptolemeusz II Filadelfos	1765
Post pierworodnych	1702	Ptolemeusz III Euergetes I	1767
Posty	1702	Ptolemeusz IV Filopator	1769
Potifar	1704	Ptolemeusz V Epifanes	1771
Potok Egipski	1705	Ptolemeusz VI Filometor	1774
Potok Wierzbowy	1705	Ptolemeusz VIII Euergetes	1778
Potop	1705	Ptolemeusz XIV	1780
Powstanie w getcie warszawskim	1706	Ptolemeusz Makron	1781
Pozdrowienia	1708	Pua	1781
Półświęta	1709	Pul	1781
Praca	1710	Punon	1781
Prawa Noego	1712	Pur	1782
Prawo	1714	Pura	1782
Prawo dwunastu tablic	1718	Purim	1782
Prawo odwetu	1718	Purim gelt	1785
Prija	1718	Purim katan	1785
Prokuratorzy	1719	Purim szpil	1785
Prorocy	1722	Pustynia Judzka	1785
Proseucha	1736	Put	1786
Prostytucja	1737	Putiel	1786
Prozbul	1741	Putyci	1786
Protokos	1742	Puwa	1786
Przepiórki	1742	Qedem	1787
Przeszczep organów	1743	Qumran	1787
Przybysz	1744	Raamiasz	1790
Przybytek	1744	Raqban	1790
Przymierze	1746	Rabba	1790
Przyszkółek – bóżnica	1749	Rabba, miasto w Judzie	1790
Przywilej Bolesława Pobożnego	1749	Rabba, stolica Ammonitów	1790
Psalmy	1750	Rabbat56	1791
Psukej de-zimra	1756	Rabbi, Rabin	1791
Pszenica	1756	Rabbi Jehuda	1793
Ptactwo	1757	Rabsak	1793
Ptasznik	1759	Rachab	1794
Ptolemaida	1760	Rachamim	1794
Ptolemeusz	1760	Rachca	1794

Rachela	1794	Rosz Chodesz	1834
Rada	1795	Rosz ha–kahal	1836
Rafał	1795	Rosz ha–Szana	1836
Rahab	1796	Rosz ha°szana la–ilanot	1841
Raj	1796	Rosz Jesziwa	1841
Rama	1796	Rośliny biblijne	1841
Rambam	1797	Rozwód	1846
Ramot	1797	Rszit'on	1849
Ramses	1798	Ruach ha–Kodesz	1849
Raszi	1799	Ruben, Rubenici	1849
Raw	1799	Ruma	1851
Reb	1799	Rut	1851
Rebecyn	1799	Rybołówstwo	1852
Rebeka	1799	Ryby	1854
Rechilut	1800	Rzemiosło	1856
Refidim	1800	Rzekak	1860
Regalim	1801	Rzym, Rzymianie	1861
Reguły odżywiania	1801	Saanan	1884
Rekab 1802Rekabici	1803	Saananim	1884
Rekonstrukcjonizm	1803	Saannaim	1884
Resin	1804	Saba	1884
Resz	1804	Sabejczycy	1886
Reszit	1804	Saboraai	1886
„Reszta”	1804	Sabra	1886
Resut habarim	1808	Sadok	1886
Reszuit hajachid	1808	Sadownictwo	1888
Rewit	1808	Saduceusze	1890
Ribla	1808	Sadzawki Salomonam	1893
Rimonim	1809	Safon	1893
Ringelblum	1809	Safrut	1894
Ripuj	1810	Salamina	1894
Riwke bas Meir Tiktiner	1810	Salem – Jerozolima	1895
Roboam	1810	Salmanassar III	1895
Rodał	1812	Salmanassar V	1897
Rodzice	1813	Salmona	1898
Rodzina	1814	Salomon	1898
Rok	1823	Salu	1903
Rok Jubileuszowy	1825	Samaria, Samarytanie	1903
Rok liturgiczny	1827	Samech	1912
Rok Szabatowy	1828	Samobójstwo	1913
Rolnictwo	1829	Samos	1913

Sampsame	1914	Sefer ha–Zoach	1953
Samson	1915	Sefer Szemot	1953
Samson Raphael Hirsch	1916	Sefer Tora	1953
Samuel	1916	Sefora	1956
Sanballat	1918	Seforis	1956
Sandak	1919	Seit	1957
Sanhedryn	1919	Sejm Czterech Ziem	1957
Sanktuaria	1922	Sela, moneta	1958
Sar–Eser	1924	Sela, znak muzyczny	1958
Sara, żona Abrahama	1925	Seleucydzi	1958
Sara, żona Tobiasza	1926	Seleukos I	1959
Saraj	1926	Selicha	1961
Sarepta	1927	Serlichot	1961
Sargon II	1927	Sem	1961
Sarid	1929	Senir	1962
Sarnu	1929	Senancheryb	1962
Saron	1930	Septuaginta	1964
Sartan	1930	Serajasz	1967
Satrapowie	1930	Set	1968
Saul	1931	Setar geirut	1968
Sądy	1936	Seuda Szliszit	1968
Schar batalia	1937	Seudat hawraa	1969
Schneersohn	1937	Seudat micwa	1969
Scholem Gershom	1938	Sevet ha–Bat	1969
Scytopolis	1938	Sewiwon	1970
Scytowie	1939	Sex	1970
Sechach	1939	Sędziowie	1971
Sedecjasz, fałszywy prorok	1939	Sęp	1974
Sedecjasz, król	1940	Sfirat ha–omer	1975
Seba	1941	Shool	1975
Seder	1941	Sidra	1975
Seder Olam Raba	1946	Sidur	1975
Seder Olam Zutta	1947	Siedem, siedmiu	1976
Sefardyjczycy	1947	Siedem przykazań rabinicznych	1977
Sefer	1952	Siedem przykazań potomków Noego	1978
Sefer Bemidbar	1953	Siedemdziesiąt	1978
Sefer Bereszit	1953	Sifra	1978
Sefer Dewarim	1953	Siklag	1979
Sefer ha–Bahir	1953	Siksa	1980
Sefer ha–chajim	1953	Siloe	1980
Sefer ha–ikarim	1954	Simcha	1981

Simchat bejt ha–szoewa	1981	Synagoga Hurwa	2013
Simchat Tora	1981	Synaj	2014
Sin	1983	Synogarlica	2015
Siwan	1983	Syrach	2016
Skila	1984	Syria	2017
Slicha	1984	Szaar ezrat naszin	2018
Slichot	1984	Szaatnez	2019
Słońce	1985	Szabas	2019
Smicha	1985	Szabat	2019
Sofer	1986	Szabat bereszit	2028
Soma rabba	1987	Szabat ha–chodesz	2029
Sota	1987	Szabat ha–Gadol	2030
Spitzer Salomon	1987	Szabat hazon	2030
Sprawiedliwość	1988	Szabat mewarchim	2030
Statut kaliski	1988	Szabat nachanu	2030
Stosunek seksualny	1989	Szabat Szabat szuwa	2031
Sto	1989	Szabes para	2031
Sto dwadzieścia	1989	Szabat szabaton	2031
Straż	1990	Szabat Szira	2031
Studia	1991	Szabat Szkalim	2031
Studnia Jakuba	1992	Szabes goj	2032
Studnia Lachaj–Roj	1992	Szacharim	2032
Sufganiot	1993	Szacharit	2032
Suka	1993	Szadchan	2032
Sukkot	1993	Szaddaj	2033
Sukkot, miejsce postoju	1993	Szafan	2033
Sukkot w Transjordanii	1993	Szajtel	2033
Sukot	1994	Szakale	2034
Sur	1997	Szaliach	2034
Suza	1998	Szallach	2034
Swaci	1998	Szalme cibur	2034
Sychem	1999	Szalmi chagiga	2034
Sydon, Sydończycy	2001	Szalmi simcha	2035
Syjoin	2004	Szalom	2035
Syjonizm	2004	Szalom alejchem	2035
Sykaryjczycy	2006	Szalom zachar	2036
Sykomora	2007	Szalom zachor	2036
Symbole narodowe Izraela	2008	Szalsz Peamim	2036
Symches Tojre	2009	Szalsz regalim	2036
Symeon	2009	Szalsz seudat	2037
Synagoga	2011	Szałasy pasterskie	2037

Szamajim	2037	Szewa micwot bne Noach	2066
Szamasz	2037	Szewaa micwot derabanan	2067
Szames	2037	Szewarim	2068
Szamgar	2037	Szewet	2068
Szana towa	2038	Szewura	2068
Szapasz	2038	Szidduchin	2068
Szarańcza	2038	Sziduch	2068
Szaron	2040	Szilo, Szilonici	2068
Szata	2040	Szimea	2069
Szata arcykapłana	2040	Szin	2070
Szatnez	2042	Szinear	2070
Szawe	2042	Szir ha–Szirim	2070
Szawuot	2042	Szirot	2070
Szbt	2045	Szittim	2071
Sze–hecheyanu	2045	Sziwa	2071
Szechija	2045	Sziwa asar be–tam(m)uz	2072
Szechina	2045	Sziwat ha–minim	2072
Szechita	2046	Szkijat ha–chama	2072
Szefela	2046	Szkoły	2072
Stekec	2047	Szlosz ha–regalim	2076
Szel jad	2047	Szloszim	2076
szel rosz	2047	Szma Israel	2077
Szelamim	2047	Szmi’at hakol	2077
Szeliach cibur	2048	Szmini aceret	2077
Szelonin	2048	Szmita	2078
Szema Israel	2048	Szmone esre	2078
Szemajasz, prorok	2053	Sznejluchot ha–brit	2078
Szemajasz, wódz	2053	Szoa	2079
Szemita	2054	Szochet	2079
Szemone esre	2054	Szoel	2080
Szemot	2060	Szofar	2080
Szenat hajjobel	2061	Szoftim	2081
Szerebiasz	2061	Szojchet	2081
Szerec	2061	Szold Henrietta	2081
Szeszak	2061	Szolem alejchem!	2081
Szeszbassar	2061	Szomer	2082
Szeszonk I	2062	Szorr Mojżesz	2082
Sześć	2063	Sztar geirut	2083
Sześćset sześćdziesiąt sześć	2063	Szabrownicy	2084
Szewa asar be–tamuz	2064	Szmalcownicy	2084
Szewa b’rachot	2065	Sztar harszaa	2085

Sztetl	2085	Taanit Ester	2136
Sztibel	2085	Tabor	2136
Sztrajmł	2086	Tachnun	2137
Sztuczne zapłodnienie	2086	Tachpanches	2139
Szulchan Aruch	2086	Tachrichim	2139
Szuł	2087	Tahara	2139
Szund	2087	Tacharat ha–mispacha	2140
Szunem	2087	Tahor	2140
Szuszan Purim	2088	Takana	2141
Szwa Berachot	2088	Talerz sederowy	2141
Szwat	2088	Talit	2142
Szyksa	2088	Talit katan	2143
Szymchat Tora	2088	Talizman	2143
Szymon I Sprawiedliwy	2089	Talmide chachamim	2143
Szymon II Sprawiedliwy	2089	Talmud	2144
Szymon Kanteras	2089	Talmud–Tora	2150
Szymon Machabeusz	2090	Tales	2151
Szymon, syn Boetosa	2092	Tales katan	2151
Szymon, syn Kamith	2093	Tam	2152
Ściana Płaczu	2094	Tamaryszek	2152
Ślub	2094	Tamej	2152
Śmierć	2099	Tamid	2152
Świadectwo	2103	Tammuz	2153
Świat	2103	Tamuz	2153
Świątynia	2103	TaNaCh	2154
Świątynia Salomona	2106	Tanach, mikra	2159
Świątynia Ezechiela	2109	Tanaici	2159
Świątynia Zorobabela	2111	Tanak	2160
Świątynia Herodowa	2114	Taniec	2161
Święta	2117	Tanis	2162
Święta pielgrzymkowe	2121	Tappuach	2163
Święta wojna	2127	Tarcza	2163
Święto Paschy	2129	Tarejf	2164
Święto Tygodni	2129	Targum	2164
Święto Żniw	2133	Tarjag micwot	2164
Świętość	2133	Tarszisz	2165
Świnia	2133	Tas	2165
Taanak	2135	Taszlich	2166
Taanat–Szilo	2135	Taw	2166
Taanit berochim	2135	Tchelet	2166
Taanit cibur	2136	Tchine imochos	2166

Tchum szabat	2166	Tiktin Abraham ben Gedalia	2182
Tefilat geszem	2166	Tikun lejl Szawuot	2183
Tefilat szewa	2167	Timna	2183
Tefilim	2167	Tirsa	2184
Tefilin szel–jad	2168	Tisza be–aw	2185
Tefilin szel–rosz	2168	Tisza kwarim	2187
Tefila	2168	Tiszri	2187
Tehilim	2168	Tobiasz Młodszy	2187
Tekija	2168	Tobiasz Starszy (Tobit)	2188
Tekoici	2168	Tohorot	2190
Tel–Charsza	2169	Toldot	2191
Tel–Melach	2169	Toledot Jeszu	2192
Telam	2170	Tora	2195
Telassar	2170	Tora sze–beal–pe	2199
Tell	2170	Tosefta	2200
Tell–Abib	2170	Tradycja	2200
Tell Amarna (listy)	2171	Transeufratea	2201
Temanici	2171	Transplantacja	2201
Tenaim	2172	Transport	2202
Teofil, syn Annasza I	2172	Osioł	2203
Terach	2172	Koń	2204
Terebint	2172	Wielbłąd	2206
Terefa	2173	Muł	2207
Terroryzm	2173	Wozy	2208
Terua	2174	Trąbki	2208
Teruma	2174	Trefa	2208
Testament	2174	Truma (Gdola)	2209
Testament Dwunastu Patriarchów	2174	Tryfon	2209
Testimonium Flavianum	2175	Trzcina	2210
Teszuwa	2176	Trzęsienia ziemi	2210
Tet	2176	Trzy	2211
Tetragram	2176	Trzy i pół	2211
Tewel	2178	Trzydziestu	2212
Tewet	2178	Trzydzieści	2212
Tewila	2178	Trzydzieści zasad wiary	2212
Tewuj jom	2178	Tszuwa	2213
Tęcza	2178	Tu be–aw	2213
Tchine imohos	2179	Tu bi–szwat	2214
Tiflut	2180	Tuma	2216
Tiglat–Pileser III	2180	Twierdza	2216
Tikkun olam	2182	Twila	2217

Tyberiadzkie Jezioro	2217	Wąż	2256
Tydzień	2218	Wąż miedziany	2258
Tygrys	2218	Wdowy	2261
Tyr	2219	We-adar	2264
Tysiąc	2222	We-gaalti	2264
Ubiór	2223	Wegetarianizm	2264
Ubodzy	2227	We-hicalti	2265
Ubój rytualny	2229	We-hoceti	2265
Uczeni w Piśmie	2230	We-lakachi	2265
Uczniowie	2233	Widduj	2265
Uczta weselna	2234	Wieczorny krąg	2267
Uduszenie	2234	Wiek dorosły	2267
Ukamienowanie	2234	Wielbłąd	2267
Ukrzyżowanie	2235	Wielożeństwo	2267
Ułaj	2239	Wieża Babel	2271
Ulpan	2240	Wieża Piekarników	2271
Ultraortodoksyjni Żydzi	2240	Wieża Stu	2271
Uma	2242	Wieża Trzody	2271
Umschlagplatz	2242	Więzienia	2272
Uniwersytet Hebrajski	2242	Winiarstwo	2273
Unrauf	2243	Władza	2276
UNRRA	2243	Wojna	2277
Ur	2244	Wojna Kwietusa	2288
Urchac	2244	Wozy	2288
Uriasz	2245	Wół	2288
Urim	2245	Wprowadzenie Tory	2290
Us	2245	Wychowanie	2290
Ustrój Izraela	2246	Wykup pierwородnego	2297
Uszpizin	2248	Wyznanie grzechów	2300
Uzzi	2248	Wyznanie wiary	2302
Uzjelici	2249	Yad Vashem	2309
Via Appia	2250	Zabulon	2310
Via Egnatia	2250	Zachariasz	2311
Via Maris	2250	Zaśmienie słońca i księżyca	2312
Vidui	2251	Zain 2313Zajde	2313
Waad arba aracot	2252	Zajordanie	2313
Wagi i miary	2252	Zaken	2314
Waheb	2255	Zaken mamre	2314
Wajikra	2255	Z'man cheruteinu	2314
Waszti	2255	Zaręczyny	2314
Waw	2256	Zaślubiny	2317

Zaw	2318	Zorobabel	2327
Zawa	2318	Związek Gmin w Polsce	2329
Zboże	2318	Zuzanna	2332
Zeloci	2318	Zwiadowcy	2332
Zemirot	2320	Zwierzęta	2333
Zeraim	2321	Żałoba	2338
Zeroa	2321	Zmija	2339
Zeus	2322	Żona – siostra	2339
Zif	2323	Życie	2341
Zimri	2323	Życie po śmierci	2342
Ziw	2323	Życie płciowe	2342
Z'lb	2324	Życzenia świąteczne	2343
Zikkaron	2324	Żydzi	2343
Zman Simchatenu	2324	Źródlana Brama	2348
Zmirot	2324	Źródło Rogel	2348
Zohar	2325	Źródło Smocze	2348
Zugot	2325		
Bibliografia			2349
Spis treści			2485

